

† Petroniu Florea

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ ÎN CONTEMPORANEITATE

Editura Episcopiei Sălajului
„Credință și viață în Hristos”
Zalău, 2024

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

PETRONIU FLOREA, episcop al Sălajului

Biserica Ortodoxă Română în contemporaneitate /

Petroniu Florea. - Zalău : Editura Episcopiei Sălajului „Credință și viață în Hristos”, 2024

Conține bibliografie

ISBN 978-606-8848-24-2

Cuvânt înainte

Acest volum cuprinde trei prelegeri susținute de autor la Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca, un cuvânt înainte, precum și mai multe articole și cuvinte omagiale publicate în diverse cărți, un interviu apărut în cotidianul „Magazin Sălăjean”, care a dat și numele cărții, dar și cuvântări la duminici, sărbători și ocazionale rostite în Episcopia Sălajului și în afara acesteia, de aceea unele teme tratate au aparat critic, iar altele nu.

Pe coperta cărții apare imaginea Catedralei Naționale (Catedrala Mântuirii) din București și câțiva zgârie-nori pentru a arăta că și în zilele noastre există credință și Biserica are un loc bine stabilit în societatea contemporană. Lăcașul de cult este reprezentat mai înalt decât celelalte clădiri pentru a evidenția faptul că spiritul este mai important decât materia și trebuie să prevaleze asupra acesteia. Chiar dacă fac parte din aceeași lume, catedrala (sacrul) și clădirile (profanul) sunt totuși separate, de aceea există acel spațiu despărțitor între ele. De asemenea, imaginea de pe copertă este pe înserate pentru a sugera că lumea în care trăim este, din nefericire, decadentă.

Nutrim speranța că acest volum le va fi de un real folos duhovnicesc celor care îi vor parcurge paginile cu interes.

Autorul

Fenomenul migrației în general și migrația românească în America. Preasfințitul Policarp Morușca, primul episcop al diasporei românești¹

Grija Bisericii Ortodoxe Române față de toți fiii și fiicele sale

În istoria țării noastre sau a fostelor provincii care o alcătuiesc niciodată nu au existat atât de mulți români plecați temporar sau stabiliți definitiv peste hotare ca și în prezent, de aceea Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a declarat 2021 drept „Anul omagial al pastorației românilor din afara României”.

Preocupată de grija fiilor și a fiicelor ei care, involuntar sau în mod voit, se află în afara granițelor actuale ale țării noastre, Biserica Ortodoxă Română și-a extins structura, având în acest moment reprezentanțe, sub diferite forme, pe toate continentele lumii, ceea ce constituie un fapt fără precedent în istoria Bisericii noastre.

În cele ce urmează voi prezenta eparhiile Bisericii Ortodoxe Române din afara țării, precum și alte reprezentanțe ale ei, pentru a avea o idee clară a realității Ortodoxiei românești din zilele noastre.

Voi începe cu românii din jurul granițelor noastre, care au ajuns să fie cetățenii altor țări datorită vitregiilor sortii.

¹ Prelegere susținută, în sinteză, în 1 noiembrie 2021, la Facultatea de Teologie Ortodoxă a Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca.

În această situație avem Mitropolia Basarabiei, cu sediul la Chișinău, în capitala Republicii Moldova, constituită din Arhiepiscopia Chișinăului, care are trei eparhii sufragane: Episcopia de Bălți, cu reședința la Bălți, Episcopia Basarabiei de Sud, cu sediul în orașul Cahul, precum și Episcopia Ortodoxă a Dubăsarilor și a toată Transnistria (care în acest moment este vacantă). Aceste eparhii au parohii și mănăstiri pe care nu le voi menționa, după cum voi proceda și cu celelalte eparhii din afara granițelor țării.

Episcopia Daciei Felix, cu sediul la Vârșeț, în Serbia.

Episcopia Ortodoxă Română din Ungaria, cu reședința în orașul Gyula.

În continuare voi prezenta eparhiile Bisericii Ortodoxe Române din diaspora, în ordinea dipticelor.

Mitropolia Ortodoxă Română a Europei Occidentale și Meridionale, alcătuită din Arhiepiscopia Ortodoxă Română a Europei Occidentale cu sediul la Paris (Limours), cu două eparhii sufragane: Episcopia Ortodoxă Română a Italiei, cu reședința la Roma și Episcopia Ortodoxă Română a Spaniei și Portugaliei, cu sediul la Madrid.

Mitropolia Ortodoxă Română a Germaniei, Europei Centrale și de Nord, formată din Arhiepiscopia Ortodoxă Română a Germaniei, Austriei și Luxemburgului, cu reședința la Nürnberg și din Episcopia Ortodoxă Română a Europei de Nord, cu sediul la Stockholm.

Mitropolia Ortodoxă Română a celor două Americi, constituită din Arhiepiscopia Ortodoxă Română a Statelor Unite a Americii, cu sediul în Chicago și Episcopia Ortodoxă Română a Canadei, cu reședința la Montreal.

Mai există și Episcopia Ortodoxă Română a Australiei și Noii Zeelande, cu sediul la Melbourne.

Pe lângă aceste eparhii, voi menționa și alte structuri ale Bisericii noastre care există în Europa și pe alte continente: Reprezentanța Bisericii Ortodoxe Române de la Bruxelles (Belgia), Așezămintele românești de la Ierusalim, Iordan și Ierihon și Protopopiatul Ortodox Român al Noii Zeelande. La acestea aș mai adăuga parohiile ortodoxe române din Sofia (Bulgaria), Istanbul (Turcia), Nicosia (Cipru), Zagreb (Croatia), Damasc (Siria), Caracas (Venezuela), Johannesburg (Africa de Sud), Tokyo și Osaka (Japonia), precum și Dubai (Emiratele Arabe Unite).

Experiențe personale legate de diaspora românească

Cu ajutorul Bunului Dumnezeu, în afară de parohiile din Damasc (Siria) și Caracas (Venezuela), am vizitat toate celelalte locuri unde se află structurile bisericești mai sus menționate și chiar altele, dintre care voi prezenta câteva, în ordine logică și cronologică: În Australia am fost de patru ori, citind Apostolul (în calitate de laic), la Canberra, în ziua de 16 februarie 1991, la Sfânta Liturghie ortodoxă oficiată în cadrul celei de a Șaptea Adunări Generale a Consiliului Ecumenic al Bisericilor. În 12 februarie 2006 am slujit Sfânta Liturghie în biserica „Sfânta Maria” din Sydney. În 26 februarie 2006 am liturghisit în biserica „Sfinții Apostoli Petru și Pavel” din Melbourne, iar a doua zi am botezat fetița Maria Stephanie Măgdău în aceeași biserică. În urma acestei vizite pastorale efectuate în Australia, i-am adresat Preafericitului Părinte Patriarh Teoctist următoarea scrisoare:

Nr. 702 / 13 martie 2006

Preafericirii Sale,
Preafericitului Părinte **Teoctist**,
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

Preafericite Părinte Patriarh,

În perioada 12 februarie - 2 martie 2006 am efectuat, cu binecuvântarea Preafericirii Voastre și cu acordul Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, o vizită pe continentul australian.

În timpul acestei vizite am slujit Sfânta Liturghie în bisericile ortodoxe române „Sfânta Maria” din Sydney și „Sfinții Apostoli Petru și Pavel” din Melbourne, am purtat ample discuții cu Preacucernicii Părinți Doru Costache (Sydney), Vasile Prunduș (Sydney) și Dumitru Coman (Melbourne), cu domnul Ovidiu Grecea, consul general al României la Sydney și cu domnul Nicoale Cojocaru, consul onorific al României la Melbourne, precum și cu numeroși români stabiliți în Australia. De asemenea, am avut întrevederi cu trei ierarhi greci de pe acest continent: cu Înaltpreasfințitul Părinte Arhiepiscop Stylianos (Sydney), cu Preasfințitul Părinte Serafim, Episcop Vicar de Sydney și cu Preasfințitul Părinte Iezechiel, Episcop Vicar de Melbourne.

Toți românii cu care am stat de vorbă s-au plâns de faptul că sunt extrem de rar vizitați de ierarhi din țară și și-au exprimat dorința de a avea un episcop în Australia, care să fie prezent la evenimentele importante ale vieții românilor de acolo, de vreme ce credincioșii altor Biserici Ortodoxe se bucură de acest privi-

legiu. Întrucât preoții români din această țară nu sunt organizați în nicio structură administrativ - bisericească locală, iar unii dintre ei nu s-au întâlnit nicio dată, nu au cum să fie uniți. O prezență ierarhică românească permanentă în Australia ar uni în primul rând preoții, creând prin aceasta premisele unei mai strânse solidarități în sânul comunității românești de pe acest continent, care este destul de dezbinată. Un episcop ar reprezenta cu altă autoritate și la alt nivel credincioșii ortodocși români din Australia în fața autorităților civile și a celorlalte culte.

Printre cei mai înfocați susținători ai ideii înființării unei Episcopii Ortodoxe Române în Australia se numără domnul consul Ovidiu Grecea, care și-a arătat chiar disponibilitatea de a pune la dispoziția ierarhului român din această țară un spațiu de cazare, precum și un autoturism.

În timpul întrevederii pe care am avut-o cu Înaltpreasfințitul Părinte Arhiepiscop Stylianos, printre alte subiecte abordate, i-am prezentat năzuința românilor din Australia de a avea un ierarh al lor în această țară. Înaltpreasfinția Sa a replicat că înțelege perfect aspirația românilor, însă nu știe dacă există un număr destul de mare de români în Australia care să justifice prezența unui ierarh român pe acest continent și dacă există suficiente fonduri pentru întreținerea unui episcop ortodox român în Australia. În același timp, Înaltpreasfinția Sa mi-a mărturisit că de vreme ce fiecare diasporă ortodoxă aparține de Biserica mamă, nu este problema Înaltpreasfinției Sale dacă o Biserică Ortodoxă consideră necesar să trimită un episcop în Australia. Așa s-a întâmplat în anul 2003, când sârbii au înființat o Episcopie în Australia fără să-i consulte pe greci. Dacă Biserica Ortodoxă Română socotește utilă trimiterea unui episcop în Australia, Înaltpreasfințitul Părinte Arhiepiscop

Stylianos mi-a declarat că va fi bucuros să îmbrățișeze un frate episcop ortodox român în această țară.

Asigurându-Vă de întreaga noastră considerație, Vă sărutăm sfințita dreaptă.

Cu fiască supunere,
† **Petroniu Sălăjanul**

Arhiereu Vicar al Episcopiei Oradiei,
Bihorului și Sălajului

În anul 2007 a fost înființată Episcopia Ortodoxă Română a Australiei și Noii Zeelande, cu sediul la Melbourne. În 5 martie 2008 a fost ales primul titular al acesteia, în persoana Preasfințitului Părinte Mihail Filimon, care a fost întronizat în demnitatea de episcop, în catedrala din Melbourne, în 29 iunie 2008.

În ziua de 8 noiembrie 2013 am slujit Sfânta Liturghie, împreună cu Preasfințitul Părinte Mihail al Australiei și Noii Zeelande, în paraclisul eparhial din Melbourne, după care am sfințit piatra de temelie pentru biserica cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil” de la centrul eparhial. În 10 noiembrie 2013 am slujit Sfânta Liturghie, împreună cu Preasfințitul Părinte Mihail, în biserica „Sfântul Ioan Botezătorul” din Sydney. În 29 iunie 2019 am luat parte, în catedrala grecească din Sydney, la întronizarea Înaltpreasfințitului Părinte Makarios ca arhiepiscop grec al Australiei.

În Țara Sfântă am fost de cinci ori, în 1996, în 2006, în 2008, în 2010 și în 2017, vizitând locurile sfinte, inclusiv așezămintele românești de la Ierusalim și Ierihon.

În martie 1999 am luat parte, la Chișinău, în Republica Moldova, la o întâlnire a Ligii Tineretului Ortodox.

În 21 octombrie 2001 am slujit Sfânta Liturghie, în sobor de arhieriei, în biserica „Sfântul Iosif” din Bordeaux, Franța, în cadrul căreia a fost hirotonit întru arhiepiscopul Preacuviosul Părinte Siluan Șpan. La final a avut loc ceremonia ridicării Arhiepiscopiei cu sediul la Paris la rang de Mitropolie și a Înaltpreasfințitului Părinte Arhiepiscop Iosif în demnitatea de Mitropolit. În 7 aprilie 2019 am slujit Sfânta Liturghie și am susținut o conferință în catedrala ortodoxă română din Paris.

În Noua Zeelandă, cel mai îndepărtat loc de pe fața pământului de România, am fost de patru ori. În 20 ianuarie 2002 am slujit Sfânta Liturghie, împreună cu Înaltpreasfințitul Părinte Dionysios, Mitropolitul Grec Ortodox al Noii Zeelande, în biserica ortodoxă română „Sfânta Maria” din Wellington. În 17 noiembrie 2013 am slujit Sfânta Liturghie în biserica românească „Sfântul Ignatie Teoforul” din Auckland. În ziua de 26 aprilie 2015 am săvârșit Sfânta Liturghie în biserica românească din Auckland și am botezat fetița Emma Maria Roșu. În ianuarie 2019 am efectuat încă o vizită în Noua Zeelandă.

În 21 aprilie 2002 am săvârșit Sfânta Liturghie în biserica „Bunavestire” din Bruxelles, Belgia.

În Statele Unite ale Americii am călătorit de unsprezece ori. Dintre numeroasele slujbe săvârșite în această țară voi menționa doar câteva: în 15 decembrie 2002 am săvârșit Sfânta Liturghie în biserica „Nașterea Maicii Domnului” din New York, după care am susținut o conferință. În 18 ianuarie 2004

am luat parte la Sfânta Liturghie oficiată în biserica ortodoxă greacă din Honolulu, Hawaii, rostind un cuvânt de învățătură. În 25 ianuarie 2004 am săvârșit Sfânta Liturghie în biserica ortodoxă română „Sfânta Maria” din Anaheim, Los Angeles, California. În 3 decembrie 2006 am slujit Sfânta Liturghie, împreună cu Înaltpreasfințitul Părinte Arhiepiscop Nicolae al Arhiepiscopiei Ortodoxe Române în America și Canada, în catedrala din Chicago, Illinois. În ziua de 6 decembrie 2006 am săvârșit Sfânta Liturghie în biserica mănăstirii „Înălțarea Domnului” din Detroit, Michigan. În 10 decembrie 2006 am săvârșit Sfânta Liturghie în biserica ortodoxă „Sfânta Maria Magdalena” din Houston, Texas, după care am botezat pruncul Jake Evan Doss. În 18 octombrie 2008 am târnosit, în sobor de arhieriei, biserica românească „Sfinții Împărați Constantin și Elena” din Lilburn, Atlanta, Georgia, după care am săvârșit Sfânta Liturghie. În 18 aprilie 2010 am săvârșit Sfânta Liturghie în biserica grecească „Sfântul Dimitrie” din Fort Walton, Florida, după care am săvârșit Taina Mirungerii unui tânăr american convertit la Ortodoxie. Între 19-21 aprilie 2010 am luat parte la Salem, Carolina de Sud, la conferința preoțească de primăvară a clericilor Mitropoliei Grecești de Atlanta, alături de mitropolitul Alexios. În 12 noiembrie 2011 am târnosit, în sobor de arhieriei, biserica românească „Sfânta Maria” din Anaheim, California, după care am săvârșit Sfânta Liturghie. În 19 ianuarie 2020 am luat parte la Sfânta Liturghie oficiată în biserica ortodoxă greacă din Honolulu, Hawaii.

În 19 ianuarie 2003 am săvârșit Sfânta Liturghie în catedrala grecească din Mexico City, iar în 23 ianuarie i-am cununat în aceeași catedrală pe Ioan Malița (din Oradea), cu Dora (o mexicană trecută la Ortodoxie). În ziua de 22 aprilie

2018 am târnosit, împreună cu Înaltpreasfințitul Părinte Athenagoras, Mitropolitul Grec Ortodox al Mexicului, biserica din Ixcan, Guatemala, după care am săvârșit Sfânta Liturghie. În 29 aprilie am săvârșit Sfânta Liturghie în catedrala grecească din Mexico City.

În Germania am fost de 18 ori. Pe lângă numeroasele conferințe susținute și întâlniri avute cu diverse personalități, voi menționa Sfânta Liturghie pe care am săvârșit-o în catedrala ortodoxă mitropolitană din Nurnberg, în 12 iunie 2003, precum și Sfânta Liturghie pe care am oficiat-o în 4 martie 2012, împreună cu Preasfințitul Părinte Sofian Brașoveanul, Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Ortodoxe Române a Germaniei, Austriei și Luxemburgului, în paraclisul din Jakobsruhe (Neuendettelsau).

În 29 aprilie 2006 am slujit Sfânta Liturghie, în sobor de arhieriei, în catedrala episcopală din Gyula, Ungaria.

În vara anului 2008 am efectuat o călătorie în Japonia, unde am vizitat orașele Tokyo, Osaka, Hiroshima și Kyoto, în primele două localități existând în prezent parohii ortodoxe române.

În Spania m-am deplasat de două ori, slujind Sfânta Liturghie în vechea biserică ortodoxă română din Roquetas de Mar, în ziua de 13 iunie 2010, precum și în noul lăcaș de cult din localitate, în ziua de 13 noiembrie 2016.

În 12 ianuarie 2013, împreună cu Înaltpreasfințitul Părinte Damaskinos, Mitropolitul grec ortodox de Johannesburg și Pretoria, am sfințit la Johannesburg, Africa de Sud, piatra de temelie a bisericii Sfântul Apostol Andrei, primul lăcaș de cult românesc de pe continentul African. A doua zi, am slujit Sfânta Liturghie pentru comunitatea românească din Johannesburg în

biserica grecească „Sfânta Treime” din localitate. În 20 ianuarie 2013 am săvârșit Sfânta Liturghie în biserica grecească „Sfântul Atanasie” din Benoni, împreună cu Înaltpreasfințitul Părinte Mitropolit Damaskinos.

În 16 iunie 2013 am slujit Sfânta Liturghie, în sobor de arhieriei, în catedrala episcopală din Vârșeț, Serbia.

În mai 2014 am călătorit în Emiratele Arabe Unite, la Dubai și Abu Dhabi, în acest moment existând o parohie ortodoxă română în Dubai.

În ziua de 27 iulie 2014 am săvârșit Sfânta Liturghie în catedrala ortodoxă din Stockholm, împreună cu Preasfințitul Părinte Macarie, Episcopul Episcopiei Ortodoxe Române a Europei de Nord.

În iulie 2018 am efectuat o vizită în Canada, în orașele Vancouver, Toronto, Ottawa și Montreal, în cel din urmă avându-și reședința Episcopia Ortodoxă Română a Canadei

În aceste călătorii, efectuate în decurs de aproape 30 de ani, precum și în altele pe care nu le-am prezentat, am ajuns de cel puțin patru ori pe fiecare continent și am trecut ecuatorul de 17 ori.

Fenomenul migrației: cauze, termeni, exemple

Fenomenul migrației a existat de când lumea, însă înainte de a trece la prezentarea acestui subiect este necesar să lămurim niște termeni.

În Dicționarul Explicativ al Limbii Române citim că „migrația este deplasarea în masă a unor triburi sau a unor populații

de pe un teritoriu pe altul, determinată de factori economici, sociali, politici sau naturali”¹.

Deși termenul emigrant și imigrant sunt foarte asemănători și adeseori sunt confundați, totuși ei au sensuri diferite. Putem vorbi de „emigrare” atunci când plecăm din țara de origine și ne stabilim, fie definitiv, fie temporar într-un alt stat. În această situație verbul a emigra este sinonim cu verbul a se expatria.

În ceea ce privește termenul „imigrare”, acesta poate fi folosit atunci când schimbăm perspectiva și privim dinspre țara de adopție, în sensul că odată stabiliți în altă țară devenim imigranți. La fel, cei care vin din alte state și se stabilesc în România imigrează când ajung aici, dar emigrează când pleacă din țara lor de origine. Mai simplu de reținut: un migrant este emigrant la plecare și imigrant la destinație.

Unii oameni își părăsesc țara pentru a găsi sprijin sau ocrotire în fața unei primejdii, a unei neplăceri etc. În statul în care se stabilesc aceștia sunt refugiați, iar dacă și-au părăsit țara de origine în mod ilegal, ei sunt transfugi.

Nu toți oamenii pleacă din țara lor de baștină de bunăvoie, unii fiind deportați sau expulzați, încât în statul de adopție nu devin imigranți, ci exilați sau surghiuniți.

O altă categorie este reprezentată de coloniști, colonizarea fiind fenomenul prin care o țară sau o regiune cucerită este populată cu oameni aduși de pe alte teritorii sau din alte țări.

Cei mai de plâns dintre toți oamenii care și-au părăsit în mod forțat țările de origine au fost sclavii, deținuții deportați

¹ *Dicționarul Explicativ al Limbii Române*, Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan”, Editura Univers Enciclopedic, București, 1996, Ediția a II-a, p. 632.

în țări foarte îndepărtate, precum Australia, Guyana Franceză sau Seychelles, la care se adaugă în zilele noastre victimele transfrontaliere ale traficului de persoane umane.

Primii oameni din lume exilați au fost Adam și Eva, căci în urma păcatului strămoșesc, „*Domnul Dumnezeu i-a scos din raiul Edenului, ca să lucreze pământul din care fuseseră luați. Și i-a izgonit Dumnezeu pe Adam și Eva și i-a așezat în fața raiului Edenului; și a pus heruvimi cu sabie de flacără vălvâitoare să păzească drumul către pomul vieții*” (Facere 3,23-24).

Cel dintâi pribeag din istorie a fost Cain, căruia, după ce și-a ucis fratele, pe Abel, „*Domnul Dumnezeu i-a zis: «Unde este Abel, fratele tău?»*. Iar el a zis: «*Nu știu; nu cumva sunt eu paznicul fratelui meu?*». Și a zis Domnul: «*Ce-ai făcut? Glasul sângelui fratelui tău strigă spre Mine din pământ. Și acum, blestemat să fii de pământul care și-a deschis gura ca să primească din mâna ta sângele fratelui tău. Când vei lucra pământul, acesta nu-ți va mai da roadele sale; rățăcitor vei fi și fugar pe pământ!*»” (Facere 4,9-12).

Prima migrație masivă din istorie a avut loc în urma potopului din timpul lui Noe, după ce oamenii s-au înmulțit. „*Pământul întreg avea pe atunci o singură limbă și aceleași cuvinte. Și pornind din părțile Răsăritului, oamenii au găsit un șes în țara Șinear și s-au așezat acolo. Și au zis unul către altul: «Hai să facem cărămizi și să le ardem în foc!*». Și au folosit cărămida în loc de piatră, iar smoala în loc de var. Și au zis: «*Hai să ne clădim un oraș și un turn al cărui vârș să ajungă la cer, și să ne facem un nume, înainte de a ne împrăștia pe fața întregului pământ!*». Și S-a pogorât Domnul să vadă cetatea și turnul pe care-l zideau fiii oamenilor. Și a zis

Domnul: «Iată că ei sunt un singur popor și toți au o singură limbă; și acesta-i doar începutul a ceea ce vor face; de-acum nu se vor mai opri de la tot ceea ce și-au pus în gând să facă. Hai să ne pogorâm și să le încâlcim graiul, pentru ca să nu se mai înțeleagă unul cu altul». Și de acolo i-a împrăștiat Domnul pe fața întregului pământ și ei au încetat să mai zidească cetatea și turnul. De aceea s-a numit cetatea aceea Babilon, pentru că acolo a încâlcit Domnul limbile a tot pământul și de acolo i-a împrăștiat Domnul Dumnezeu pe toată fața pământului. Iar neamurile se trag din fiii lui Noe, după familii și după nații, și din ei s-au răspândit popoarele pe pământ după potop» (Facere 11,1-9 și 10,32).

În vechime migrau popoare întregi, prăpădind de multe ori totul în calea lor, până se stabileau într-un loc care le convenea. Nici continentul și nici actualul teritoriu al țării noastre nu au fost scutite de trecerea migratorilor, motiv pentru care între anii 271-275, împăratul Aurelian a retras, la sud de Dunăre, armata și administrația romană din Dacia, care fusese ocupată de împăratul Traian în 106.

Dintre popoarele migratoare care au ajuns în Europa voi menționa doar: goții, hunii, gepizii, avarii, vandalii, francii, anglo-saxonii, slavii, normanzii, ungurii, tătarii și turcii.

Primii emigranți individuali despre care citim în Sfânta Scriptură au fost Nimrod (Facere 10,8-12), Terah, cu fiul său, Avraam, cu soția acestuia, Sara și cu nepotul lor, Lot, care au plecat din Urul Caldeii și s-au așezat în Haran (Facere 11,31). După ce Terah a murit, „*Domnul a zis către Avraam: «Ieși din țara ta și din neamul tău și din casa tatălui tău și vino în țara pe care ți-o voi arăta Eu».* Și a luat Avraam pe Sara, femeia sa, pe Lot, fiul fratelui său, și toate averile pe care le agoniseră

și toți oamenii pe care-i dobândiseră în Haran, și au ieșit ca să meargă în țara Canaanului și au ajuns în țara Canaan” (Facere 12,1 și 5).

„Zilele vieții lui Avraam, câte le-a trăit, au fost o sută șaptezeci și cinci de ani” (Facere 25,7). În legătură cu perioada în care acesta a trăit, părerile sunt împărțite, unii cercetători afirmând că patriarhul s-a născut în jurul anului 2168 î.Hr., în timp ce alții susțin că acesta a văzut pentru prima dată lumina zilei în jurul anului 2000 î.Hr.

Cert este faptul că Avraam s-a născut în Ur, un important oraș-stat sumerian din Mesopotamia, ale cărui ruine se păstrează până astăzi, la 16 kilometri sud-vest de orașul irakian Nasiriyah. Orașul a fost fondat în jurul anului 2670 î.Hr., de către regele Mesannepada.

„Amprente” ale unor „călători” prin această lume

Oamenii de știință au descoperit că „Leagănul civilizației omenirii” se află în Mesopotamia, teritoriu „care se întinde pe o lungime de aproape 1000 de kilometri și o lățime maximă de aproximativ 400 de kilometri”¹. În limba greacă, Mesopotamia (Μεσοποταμία) înseamnă „Țara dintre râuri” sau „Pământul dintre râuri”, fiind o regiune mărginită la est de râul Tigru, iar la vest de râul Eufrat, ambele fiind menționate în Sfânta Scriptură după ce Dumnezeu a creat lumea (Facere 2,14). „Denumirea de «Mesopotamia» a început a fi folosită în epoca

¹ **Ovidiu Drimba**, *Istoria culturii și civilizației*, volumul I, Ediție definitivă, Editurile SAECULUM I.O. și Vestala, București, 1998, p. 72.

lui Alexandru Macedon, eroul balcanic care a cucerit, printre multe altele, și acest bogat și vechi teritoriu”¹.

Dacă mai sus am explicat termenii: migranți, refugiați, expulzați, coloniști etc., dând și câteva exemple în acest sens, acum este momentul să vorbesc, într-o paranteză, despre alte două categorii de oameni care s-au deplasat dintr-un loc într-altul, cu scopuri diferite, unii pentru a cuceri noi teritorii, iar alții pentru a explora pământul și pentru a face comerț și, aici mă refer doar la grecii, care și-au răspândit limba și cultura pe teritorii întinse de pe continentul nostru, din Asia și din Africa, începând din timpul împăratului Alexandru cel Mare (336-323 î.Hr.), până la căderea Constantinopolului sub turci, din 29 mai 1453. Ceea ce vreau eu să menționez aici însă nu este doar faptul că grecii au fost mari gânditori, că literele alfabetului lor și cuvinte din limba elenă se regăsesc aproape pretutindeni în lume, că aceștia au dat nume la numeroase corpuri cerești, ci acela că ei au denumit chiar regiuni și țări, dintre care unele se află la distanțe extrem de mari de Atena, capitala Greciei de astăzi.

Chiar dacă patriarhul Avraam a trăit cu aproximativ 2000 de ani î.Hr., regiunea în care acesta s-a născut poartă numele de Mesopotamia doar din timpul împăratului Alexandru cel Mare (336-323 î.Hr.).

Numele continentului nostru „Ευρώπη” (Europa) provine din mitologia greacă. Conform acesteia, „Europa era fiica regelui fenician Agenor și a soției acestuia Telefa, pe care Zeus, prefăcut în taur alb, cu coarnele asemănătoare unei semi-

¹ **Vladimir Roșulescu**, *Orașe dispărute*, Editura Scorilo, Craiova, 1999, p. 183.

luni, a sedus-o. Zeus și Europa au avut trei fii: pe Minos, Sarpedon și Radamante¹.

Malta a fost numită de greci „Μελίτη” (Meliti), pentru că pe această insulă se producea o miere de bună calitate, care în limba elenă este numită „μέλι” (meli).

Numele Principatului de Monaco provine din mitologia greacă, de la legendarul Hercule, despre care se spune că ar fi trecut oarecând pe aici, iar în cinstea lui a fost ridicat un templu, numit „Ηρακλής Μόνοικος” (Iraclis Monoicos). „Ηρακλής” este numele lui Hercule în limba elenă, iar „μόνοικος” este un cuvânt compus din: „μόνος” (monos, adică „singur”) și „οίκος” (icos, care înseamnă „casă”). Unii istorici afirmă că acest templu a fost numit „Ηρακλής Μόνοικος” (singura casă a lui Hercule) pentru că era unicul templu din zonă, iar de la el și-a luat principatul numele.

Această opinie este confirmată și de faptul că, până în zilele noastre, principalul liman din Monaco se numește „Port Hercule” (Portul lui Hercule).

Referitor la numele Scoției se vehiculează un punct de vedere, care însă nu este acceptat pe scară largă. Conform acestuia, niște navigatori greci din vechime au ajuns în această zonă iarna, când ziua durează doar câteva ore. Întrucât era foarte mult timp întuneric, „σκότος” (scotos) în limba elenă veche, marinarii au numit regiunea „Σκοτία” (Scotia, adică „întunecoasă”), și așa a rămas numele ei până astăzi, cu mențiunea că acum se scrie „Σκωτία” (Scotia), cu „ω” omega în loc de „ο” omicron.

¹ **Τεγόπουλος-Φυτράκης**, *Ελληνικό λεξικό ορθογραφικό, ερμηνευτικό, ετυμολογικό, συνωνύμων, αντιθέτων, κυρίων ονομάτων*, Εκδόσεις Αρμονία Α. Ε., Γ΄ Έκδοση, Αθήνα, 1990, p. 883.

Georgia (Γεωργία) înseamnă în limba greacă „agricultură” sau „cultivarea pământului”.

Egiptul (în greacă Αίγυπτος) își trage numele de la două cuvinte grecești Αιγαίον (Egeea, adică Marea Egee) și υπτίος (iptios, care înseamnă „dedesubt”, „la sud”), deci numele acestei țări în limba elenă înseamnă „sub Marea Egee” sau „la sud de Marea Egee”, ceea ce indică poziția geografică a acestei țări.

Eritrea (Ερυθραία) a primit de la greci acest nume fiindcă se află pe malul Mării Roșii (Ερυθρά Θάλασσα - „Erithra Thalasa”).

Denumirea Etiopiei (Αιθιοπία) este preluată din două cuvinte grecești: „αίθω” (etho, adică „a arde”) și „όψ” (ops, care se traduce prin „față”, „chip”), însemnând „față arsă”, întrucât grecii credeau despre locuitorii din Etiopia că au pielea feței atât de întunecată pentru că era arsă de soare.

Numele Indoneziei este alcătuit din două cuvinte grecești: „ινδός” (indos, adică „indian”) și „νησιά” (nisia, tradus prin „insule”) și înseamnă „Insulele indiene” sau „Insulele de lângă India”, fiindcă se află în apropiere de această țară. Între Atena și Jakarta, capitala Indoneziei, există o distanță de 9834 de kilometri, pe care navigatorii greci, oricât ar fi fost de destoinici, erau nevoiți să o parcurgă într-o perioadă de timp foarte îndelungată.

Micronezia este o subregiune a Oceaniei, formată din câteva mii de insule de mici dimensiuni din vestul Oceanului Pacific. Denumirea acestora vine din limba greacă, de la „μικρός” (micros, care se traduce prin „mic”) și „νησιά” și înseamnă „Insulele mici”. De la Atena până la unele dintre aceste insule există o distanță imensă, cuprinsă între 12667 și 14801 kilometri.

Polinezia este și ea o subregiune a Oceaniei, alcătuită din mai mult de o mie de insule, răspândite în centrul și sudul Oceanului Pacific. Numele acestei zone este de origine greacă, de la „πολύς” (polis, adică „mult”) și „νησιά”, însemnând „Multe insule”.

Melanezia este tot o subregiune a Oceaniei din sud-vestul Oceanului Pacific. Aceasta se întinde de la insula Noua Guinee din vest până la Tonga în est și include Marea Arafura. În regiune există patru țări independente: Fiji, Vanuatu, Insulele Solomon și Papua Noua Guinee. Numele acestei zone provine din limba greacă, de la „μέλας” (melas, care se traduce prin „negru”, „întunecat”) și „νησιά”, și înseamnă „Insulele celor închiși la culoare”.

Macaronezia este constituită din patru arhipelaguri vulcanice situate în emisfera nordică a Oceanului Atlantic, pe coastele vestice ale Europei și Africii: Insulele Azore, Madeira (inclusiv Insulele Selvagens), Insulele Canare și Capul Verde. Numele acestei regiuni este de origine greacă, de la „μακάρων” (macaron, adică „a celor răposați”) și „νησιά”, însemnând „Insulele răposaților”.

În greaca veche termenul „μάκαρ” se traduce prin „fericit”, „bucuros”, „norocos”, de aceea foarte mulți consideră că „Macaronezia” înseamnă „Insulele celor fericiți”, „Insulele celor bucuroși”, „Insulele celor norocoși” sau „Insulele norocului”, însă când termenul „μάκαρ” este la plural „μάκαρες”, se traduce prin „decedați”, iar „μακάρων” este un genitiv plural, care exprimă clar faptul că se referă la răposați.

Geografii din Grecia antică foloseau termenul de Macaronezia pentru toate insulele situate la vest de Strâmtoarea Gibraltar. În limbajul curent de astăzi, în loc de „Macaronezia”, unii

spun „Macronezia”, de la cuvintele grecești „μάκρος” (macros, adică „mare”) și „νησιά”, crezând că aceasta ar însemna „Insulele mari”, în contrast cu Micronezia, care se traduce prin „Insulele mici”.

Nu trebuie să uităm faptul că grecii au înființat trei colonii și pe teritoriul actual al țării noastre, pe Malul Mării Negre. Primul oraș în adevăratul sens al cuvântului, de pe meleagurile noastre, a fost ridicat de către coloniștii greci originari din Milet. Aceștia s-au stabilit în apropiere de gurile Dunării și au ridicat orașul „Ἱστρίη” (Histria), în anul 675 î.Hr., după istoricul Eusebiu din Cezareea, sau 630, după Skymnos. Coloniștii greci au înființat Histria în scop comercial, orașul având atunci ieșire la Marea Neagră. Numele „Ἱστρίη” (Histria) este un derivat al lui „Ἱστρος” (Histros), denumirea grecească veche a fluviului Dunărea, termen împrumutat la rândul lui din limba tracă, însemnând „puternic”, „rapid”.

Alte două orașe ridicate de coloniștii greci pe malul Mării Negre au fost „Καλλατίς” (Callatis, Mangalia de astăzi) și „Τόμις” (Tomis, Constanța de astăzi), acesta din urmă fiind cel mai vechi oraș locuit fără întrerupere din țara noastră, de mai bine de 2500 de ani.

După această paranteză destul de lungă mă voi întoarce la deplasarea populațiilor, sub diversele ei forme.

Oamenii sunt atașați de locul lor de naștere

Dumnezeu l-a creat pe om din pământ, dându-i și suflare de viață și a sădit în inima acestuia un simțământ puternic al apartenenței la locul de baștină, pe care îl iubește profund. Romanii au descris acest sentiment în dictonul: „Ubi patria, ibi

bene” (Unde este patria, acolo este bine), de aceea, atunci când părăsește locurile natale, omul are un dor permanent de casă și se simte deșezăcinat.

De exemplu, în anul 586 î.Hr., regele babilonian Nabucodonosor al II-lea a cucerit Ierusalimul lăsându-l în ruine, iar pe locuitori i-a exilat în Babilon. În celebra sa operă „Nabucco”, compusă de Giuseppe Verdi în 1841, acesta a descris cu multă sensibilitate trăirile evreilor surghiuniți, respectiva arie bucurându-se de un succes enorm în lumea întreagă, atât datorită textului alcătuit de Temistocle Solera, cât și a melodiei, încât merită să o redau și eu: „Dor de țară ne-avântă departe / Zboară lin spre-nsoritele plaiuri, / Unde blânde-adieri parfumate, / Scaldă munții și cerul senin, / A Iordanului vale salută, / Și străvechile ziduri azi sfărâmate, / Mândre Sion, tu, țară pierdută, / Plângem toți pribegi al tău destin. / Acordați a profeților harpă, / Care-ascunsă în sălcii stă mută / Amintind strălucirea trecută, / Unei vremi ce demult ne zâmbea. / Cântă harpă a noastră durere, / Plângi în strune a robilor soartă / Sau revarsă în inimi putere / Suferința s-o știm a-ndura / Noi să știm a-ndura”.

Oamenii au emigrat mereu în căutarea unui trai mai bun

În diverse epoci ale istoriei, anumite grupuri etnice, familii sau persoane particulare și-au părăsit propria țară, în căutarea unui trai mai bun în altă parte. Astfel de oameni au înlocuit maxima: „Ubi patria, ibi bene” (Unde este patria, acolo este bine), cu: „Ubi bene, ibi patria” (Unde este bine, acolo este patria), cu: „Patria est ibicumque est bene” (Patria este oriunde

este bine) și cu „Ubi panis ibi patria” (Unde este pâine, acolo este patria). Și grecii au o zicală în acest sens: „Οπου γη και πατρίς” (Unde este pământ este și patria). Două sintagme similare există și în limba engleză: „Home is where I hang my hat” (Acasă este locul în care îmi pun eu pălăria în cui) și: „Home is where I lay my head” (Acasă este locul în care eu îmi așez capul pe pernă).

Iudeii care au fost deportați în Babilon simțeau că locul lor era în Canaan, cu toate acestea, câteva secole mai târziu, foarte mulți dintre ei au emigrat de bunăvoie, încât „mărimea diasporei iudaice în timpul Domnului Hristos era estimată la peste patru milioane de evrei, în comparație cu o populație palestiniană iudaică de cel mult o jumătate de milion. Aceasta ne poate da o idee asupra extensiunii migrației iudaice, care a fost stimulată de tentația condițiilor de viață mai favorabile din marile cetăți comerciale ale Levantului și de frecvența incidență a foametei în Palestina”¹.

Migrația la români și cauzele acesteia

Românii au fost întotdeauna un popor sedentar și iubitor de pace. Noi și înaintașii noștri am trăit din vremuri imemorabile pe meleagurile pe care ne ducem traiul și astăzi, doar că țara era mult mai întinsă decât acum și niciodată în istoria noastră nu am dus războaie de cotropire.

În cele ce urmează mă voi referi la românii din Ardeal.

¹ **Joachim Jeremias**, *Parabolele lui Iisus*, traducere din limba engleză de P. S. Calinic Dumitriu, Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Iașilor, Pr. Prof. Dr. Vasile Mihoc și Dr. Ștefan Matei, Editura Anastasia, București, p. 166.

În 16 septembrie 1437, în timpul răscoalei de la Bobâlna, ungurii, sașii și secuii din Transilvania au semnat, la Căpâlna, un tratat de alianță, intitulat: „Unio Trium Nationum” (Uniunea celor trei națiuni). Această înțelegere, care îi excludea pe români, prevedea ca cele trei naționalități să se ajute reciproc. Pe termen scurt, se urmărea zdrobirea răsculaților, cu timpul însă, acest acord a dus la excluderea de la viața politică din Transilvania a populației românești, care forma majoritatea locuitorilor.

Reprezentanții celor trei națiuni din Transilvania îi considerau pe români „o plebe netrebnică, iobagă, aproape barbară, neformând niciodată o «națiune» ca să i se cuvină acest nume, acuzându-i că sunt înclinați spre toate nelegiuirile și se sustrag de la sarcinile publice”¹. Românii din Ardeal erau socotiți de stăpânitorii lor drept „o prostime neînfrânată, niște vagabonzi tolerați, care niciodată n-au avut drepturi sau vreo proprietate, fie ea de orice natură”².

„Umanistul croato-ungar Antonius Verancius sau Verancsics (1504-1573), fost arhiepiscop al Ungariei (1568-1573), scria despre locuitorii de drept ai Transilvaniei și despre români: Țara este locuită de trei națiuni, ungurii, sașii și secuii; i-aș adăuga totuși și pe români care, deși îi ajung ușor la număr pe ceilalți, nu au nicio libertate, nicio nobilime, niciun drept al lor, sunt cu toții oameni de jos, iobagi ai ungarilor și fără un teritoriu al lor, răspândiți peste tot, în toată țara, locuind arareori în locuri deschise, de cele mai multe ori retrași în

¹ **Francisc Pall**, *Inochetie Micu-Klein, exilul la Roma 1745-1768*, Editura Viața creștină, Cluj-Napoca, 1997, p. 8.

² **Pr. Prof. Nicolae Feier**, *Sfinții români: Atanasie Todoran din Bichigiu, Vasile Dumitru din Mocod, Mani Grigore din Zagra și Vasile Oichii din Telciu*, Ediția a II-a, Editura Karuna, Bistrița, 2008, p. 83.

păduri; iar ei, împreună cu turmele lor, duc o viață fără noroc (nenorocită)”¹.

În secolul al XVI-lea, țărani legați de glie (iobagi sau șerbi) existau în toate țările aflate sub conducerea Habsburgilor. „În Austria Inferioară, corvoada acestora era limitată la 30 de zile pe an; în Austria Superioară, la 17 (la care se adăugau alte trei zile de «corvoadă regală»); în Boemia, la 4 zile pe an; în timp ce în Ungaria ea putea atinge 50 de zile”². „Transilvania era supusă unui regim seniorial mult mai aspru decât în Ungaria sau Austria. Iobagii, care reprezentau majoritatea maselor țărănești, datorau între 50 și 100 de zile de corvoadă pe an, la care se adăugau dijma și un cens variabil. Pe deasupra, țăranul era supus doar justiției senioriale, ieșind complet de sub autoritatea principelui”³.

La jumătatea secolului al XIX-lea, cei mai împilați și nedreptățiți locuitori ai Imperiului Austriac erau, în continuare, românii din Transilvania. Episcopul Horvát Mihály, afirma în acest sens: „Trebuie să admitem deschis că dintre toate popoarele creștine din Ungaria, bieții români sunt neglijați în modul cel mai îngrozitor. Dintre concetățenii noștri români, poate doar fiecare al cincisutelea este atât de norocos încât să beneficieze de o educație, dar și aceasta este slabă, iar ceilalți cresc ca și animalele, fără să cunoască menirea lor umană și cetățenească, precum și mijloacele prin care să ajungă la împlinirea aces-

¹ **Ioan Aurel Pop**, *Biserică, societate și cultură în Transilvania secolului al XVI-lea. Între acceptare și excludere*, Editura Academiei Române, București, 2012, p. 46.

² **Jean Bérenger**, *Istoria Imperiului Habsburgilor (1273-1918)*, traducere de Nicolae Baltă, Editura Teora, 2000, p. 167.

³ **Ibidem**, p. 158.

teia”¹. Avocatul maghiar Hatvani Imre, în lucrarea sa: „Cuvânt în chestiunea neamului valah”, apărută la Pesta, în primăvara anului 1848, scria: „Nu avem voie să uităm că dacă în țara noastră au existat poveri atât de grele ale sistemului de oprimare, ele nu au nenorocit niciun popor atât de mult ca pe români. Iar noi, secole de-a rândul, nu am avut față de niciunul mai puțină compasiune decât față de acest neam sărman”².

Țăranul român a iubit întotdeauna pământul pe care îl deținea, de aceea „el nu s-a îndurat să-și părăsească lotul său de pământ, oricât de mic era acesta”³, iar în anumite perioade ale istoriei noastre, țărani au fost „legați de glie”, în sensul că nu aveau dreptul la liberă circulație, fiind obligați să trăiască și să muncească acolo unde se nășteau. De asemenea, când se vindea un teren, se vindea cu tot cu iobagii care locuiau acolo, ca și cum ar fi fost obiecte, alături de case, pomi, recolte, animale, de parcă ar fi făcut parte din acel teren numit și „glie”.

În pofida acestui fapt, când românii ortodocși din Transilvania au fost siliți de mai marii vremii să adere la alte credințe religioase, ei fiind doar „tolerați” în propria lor țară, cu durere în suflet, dar cu dorința sfântă de a-și mântui sufletul, numeroși dintre ei își părăseau locurile natale, stabilindu-se în alte țări, unde li se îngăduia să își manifeste în mod neîngrădit propria credință. Astfel, în secolul al XVII-lea, „atât de mult îi prigoneau

¹ **Melinda Mitu, Sorin Mitu**, *Ungurii despre români. Nașterea unei imagini etnice*, Editura Polirom, Iași, 2014, p. 340.

² *Ibidem*, p. 181.

³ **Constantin Rădulescu-Motru**, *Psihologia poporului român*, articol publicat în Colecția de studii și eseuri „Psihologia poporului român”, Editura Paideia, București, 1998, p. 18.

ungurii calvini pe românii ortodocși din Ardeal, încât aceștia se refugiau la turci și la ruși, care nu erau atât de cruzi”¹.

Un secol mai târziu, datorită condițiilor de trai extrem de vitrege ale românilor din Transilvania și a trecerii lor forțate la uniatism, foarte mulți dintre ei „au început să emigreze dincolo de Carpați. Astfel, doar în 1762 și 1763, 4.508 familii de români s-au refugiat în Moldova și Țara Românească, cei mai mulți dintre ei din motive religioase”².

În decursul vremii, sate întregi de români au trecut, în ascuns, munții, stabilindu-se în Țara Românească și Moldova și, deoarece veneau din ținuturile stăpânite de unguri, li se spunea „ungureni”, iar unele sate, sau cel puțin părțile satelor locuite de ardelenii stabiliți acolo au fost numite „Ungureni”.

Pe lângă faptul că ungurii, sașii și secuii din Transilvania le îngreădeau drepturile românilor, îi împilau, îi privau de accesul la educație și îi persecutau din punct de vedere religios, în ultima parte a secolului al XIX-lea a început un amplu proces de maghiarizare a majorității locuitorilor din Ardeal, care i-a determinat să emigreze din teritoriile aflate sub stăpânire străină. „Crearea monarhiei dualiste Austro-Ungare în anul 1867 a însemnat pentru românii din Transilvania începutul unei perioade de acutizare a problemelor naționale. După constituirea Partidului Liberal și formarea guvernului prezidat de Coloman Tisza, precum și în urma evenimentelor care au dus la dobândirea independenței de stat a României (1877), clasele dominante din Transilvania și

¹ **Prof. Dr. Nuțu Roșca**, *Sfântul Ierarh Iosif Mărturisitorul din Maramureș*, Baia Mare, 2000, p. 49.

² **Vasile Tutula**, *Caracterul militar și religios al revoltei de la Salva: 10 mai 1763*, articol publicat în volumul: „Mărturie și martiriu în Transilvania secolului al XVIII-lea”, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2004, p. 145.

Ungaria și-au intensificat politica lor de asuprire națională”¹. „Toate măsurile luate de autoritățile maghiare s-au împletit într-un tot unitar numit politica de maghiarizare”².

Un alt motiv care i-a impulsionat pe românii ardeleni să își părăsească locurile natale a fost „dorința tinerilor de a scăpa de efectuarea stagiului militar în armata monarhiei dualiste”³.

Începuturile migrației europene în America

„Mișcarea migratorie europeană din secolul al XIX-lea către Statele Unite ale Americii a început aproape imediat după înfrângerea lui Napoleon și restaurarea păcii în Europa, în anul 1815. Următorii o sută de ani au fost martorii unui gigantic fluviu omenesc (peste 38 de milioane de emigranți) revărsat din toate colțurile Europei în Lumea Nouă. Primul val masiv de emigrări s-a produs în perioada 1830-1865, atingând nivelul maxim în anii 1847-1848 și purtând peste Atlantic țărani și lucrători irlandezi, germani de pe Rinul superior și englezi din ținuturile nordice ale Insulelor Britanice. Un al doilea curent a adus spre țărmurile Americii fermieri și muncitori agricoli englezi cu familiile lor, țărani germani din Prusia și Saxonia și scandinavi din șesurile Danemarcei, sudul Suediei și văile interioare ale Norvegiei, acoperind perioada 1860-1890, cu intensitate maximă în anul 1882. În a treia perioadă, cuprinsă

¹ **Stelian Popescu**, *Emigrația Română în America de Nord până la Primul Război Mondial*, articol publicat în „Acta Musei Apulensis Apulum”, Alba Iulia, 1977, p. 482.

² **Gabriel-Viorel Gârdan**, *Episcopia Ortodoxă Română din America - parte a ortodoxiei americane*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2007, p. 87.

³ **Ibidem**.

între 1890-1914, două regiuni geografice distincte și-au amestecat torențele diferite către America de Nord: unul din bazinul Mediteranei, format din lucrători agricoli din Italia, Grecia și țările Orientului Apropiat și, celălalt, din Europa răsăriteană, ponderea majoritară reprezentând-o emigrația țărănească din Polonia, Rusia și Austro-Ungaria”¹.

Migrația românească pe continentul american

Românii, în special cei din Ardeal, Bucovina și Banat au început să-și părăsească locurile natale și să se stabilească din motive economice în Statele Unite ale Americii și Canada la jumătatea secolului al XIX-lea, „în jurul anului 1850 fiind semnalată prezența unor români în Statele Unite ale Americii, în rândurile celor care se angrenaseră în goana nebună după aur”².

„Prezența mai multor români în Statele Unite ale Americii este menționată în timpul Războiului Civil (1861-1865), când mai multe state de pe coasta oceanului Atlantic și din Nord au pornit un război contra statelor americane din Sud, deoarece acestea din urmă nu voiau să desființeze sclavia. Din acest război statele din Nord au ieșit învingătoare și astfel sclavia a fost abolită și negrii au devenit cetățeni liberi. În timpul evenimentelor militare, români ca: Gheorghe (George) Pomuț, Nicolae Dunca, Emanoil Boteanu, Eugen Alcaz, Ilarie Mitrea,

¹ **Radu Toma**, *Românii în cele două Americi: o experiență etnică și istorică*, Editura Globus, București, 1998, p. 40.

² **Charles M. Carlton**, *Romanians*, în *Dictionary of American Immigration History*, edited by Francesco Cordasco, The Scarecrow Press, Inc. Metuchen, N.J. & London, 1990, p. 632.

Ion Cerghedi, Ion Munteanu și Eugen Ghika au devenit cunoscuți în America”¹.

„În ultimul sfert al secolului al XIX-lea s-a înregistrat o creștere rapidă a populației în Transilvania ca urmare a unei natalități mai ridicate. Sporul acesta demografic s-a făcut simțit la începutul secolului al XX-lea când surplusul de populație juvenilă s-a confruntat cu șomajul cronic din mediu rural și a ales ca soluție salvatoare emigrarea”².

„Momentul exact al începutului «adevăratei» emigrații românești a avut loc la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, odată cu emigrarea susținută a românii din ținuturile aflate sub stăpânirea austro-ungară: Transilvania, Bucovina și Banat. Anul începutului acestei mișcări a fost stabilit ca fiind 1895”³, „când o combinație de condiții au produs o migrație susținută spre America, în special a românii din mediul rural. Această revărsare de oameni în unele zone aproape a golit sate întregi și, până în 1920, a adus aproximativ 167.400 de persoane pe țărmurile americane”⁴.

„În ceea ce îi privește pe românii din Regat, numărul lor a fost așa de mic, încât au fost trecuți de autoritățile americane în registrele de evidență ale emigrației la rubrica «din alte țări»”⁵, „iar de cele canadiene laolaltă cu bulgarii”⁶.

¹ **Gabriel-Viorel Gârdan**, *Op. cit.*, p. 80.

² **Ibidem**, p. 85.

³ **Ibidem**, p. 83.

⁴ **Gerald J. Bobango**, *The Romanian Orthodox Episcopate of America, the first half century, 1929-1979*, published by Romanian American Heritage Center, Jackson, Michigan, 1979, p. 1.

⁵ **Dumitru Vâtcu & Gabriel Bădărău**, *Political implication of the Romanian Emigration to America up to 1918*, articol publicat în „Revue Roumaine D’Histoire”, nr. 3-4, 1992, p. 260.

⁶ **Radu Toma**, *Înapoi în viitor. București-New-York-București*, Editura Globus, București, 1993, p. 78.

Christine Avghi Galitzi, într-o lucrare publicată în 1929, estima că „dintre românii ajunși în America, 86,9% erau din Transilvania, Bucovina și Banat, 8,2% din Macedonia, Grecia, Bulgaria și Serbia, în timp ce din Regat erau numai 4,9%”¹.

Oamenii Bisericii au fost preocupați de soarta celor care plecau peste hotare și își făceau griji pentru satele care se goleau de locuitori. De aceea, preotul Nicolae Ivan, viitorul episcop al Vadului, Feleacului și Clujului, „în anul 1901, într-unul dintre articolele sale publicate în *Telegraful Român*, deplângea emigrarea țăranilor în America”². „Emigrările spre America nu sunt sporadice, ci au luat dimensiuni înfricoșătoare, extinzându-se pretutindeni în Ardeal în paguba țării și în detrimentul elementului nostru, care constituie marea majoritate a populației. Față cu acest simptom nefavorabil pentru noi trebuie ca din bun timp să luăm toate măsurile de precauție ca poporul să poată trăi acasă. Le-am recomandat oamenilor noștri să îmbrățișeze meseriile și comerțul, i-am rugat să nu înstrăineze un petic din pământul strămoșesc și să țină cu evlavie la orice glie moștenită - și mai ales le-am dat sfatul să caute să nu se încuibze în mijlocul lor elemente străine care îi storc până la măduvă și le iau fără milă bucatele din coș, laptele din gura copiilor și pe urmă și căsuța care le dădea adăpost și pentru moșii lor era cuib de fericire. Poporul numai să ne vadă că îi vrem binele, că suntem lipsiți de orice interese personale, că suntem în stare a ne pune și viața pentru popor, și poporul ne va urma

¹ **Christine Avghi Galitzi**, *A study of assimilation among the Romanians of United States*, Columbia University Press, New York, 1929, p. 25.

² **Ioan Vasile Leb**, *Nicolae Ivan (1855-1936), întâiul episcop al Vadului, Feleacului și Clujului*, articol publicat în revista „TABOR”, Cluj-Napoca, 2011, nr. 9, p. 14.

cu drag și am avea în curând mulțumirea sufletească de a scoate pe mulți din ghiarele pieirii, iar calamitatea emigrărilor și alte nevoi ce bântuie vor înceta de la sine”¹.

Românii plecați în America au procedat aidoma celorlalți imigranți, trăind în comunități alcătuite din conaționali, pentru că la început nu vorbeau limba țării în care s-au stabilit, iar mulți dintre ei erau familii, rude, prieteni, consăteni sau emigranți din aceeași zonă. Conform Dicționarului Explicativ al Limbii Române, „un grup etnic aflat în afara granițelor țării de origine formează o diasporă”².

„Când analizăm gesturile și atitudinile din anii de început ai imigrației românești în America nu trebuie să uităm nicio clipă că una din trăsăturile definitorii ale acestei perioade a fost credința românilor imigranți și a celor de acasă că șederea lor în America va fi numai temporară. Episcopul Policarp Morușca, la puțin timp după instalarea sa la conducerea eparhiei din America, din anul 1935, va recunoaște fără rezerve că”³ „până la războiul mondial nu prea poate fi vorba de norme de organizare statornică, fiindcă aproape toți creștinii noștri trăiau și se mângâiau cu gândul reîntoarcerii acasă. Și nici altfel nu era o așezare stabilă. Căci muncitorii noștri se mutau mereu dintr-un oraș în altul, după cum aflau de lucru și după plată mai bună, ce o primeau, când și românul a început să-și poată da seama de situația din America și a putut să-și facă legături, învățând limba țării noi. De aici toate consecințele unui provizorat; zidiri prea puțin solide, preoți veniți și de acasă la întâmplare, numai

¹ **Nicolae Ivan**, *O pagină din lupta noastră pentru existență*, Sibiu, 1901, p. 78.

² *Dicționarul Explicativ...*, p. 300.

³ **Gabriel-Viorel Gârdan**, *Op. cit.*, p. 125.

acei care își luau îndrăzneala să se aventureze în necunoscut. Și, pentru acest motiv, nici autoritatea bisericească nu s-a simțit îndemnată să dea o grijă mai deosebită, printr-o organizare misionară în America. Toți cei de acasă priveau dus-întorsul în America a românilor ca ceva temporar, de scurtă durată”¹.

„După o perioadă de așteptare, românii au început să se organizeze, preluând și adaptând la nevoile lor specifice modul de organizare al celorlalte grupuri etnice. Primele organizații ale românilor în America au fost societățile de ajutor, ale căror scopuri principale erau să ajute membrii lor în caz de nevoie, să promoveze cultura și viața socială românească și, astfel, să păstreze identitatea etnică a comunității”².

„O parte dintre imigranții rătăcitori prin toate colțurile Americii, chiar de la început resimțea o mare lipsă a vieții religioase de acasă, mai ales la marile praznice creștine. Din acest motiv, când au văzut că șederea lor se prelungește în America, au început să se gândească la mijlocul prin care ar putea dobândi ceea ce America nu le putea oferi. De la străini aveau dolarii câștigați cu sudoare și adesea chiar cu sânge, dar aceștia nu puteau să le potolească dorul după slujbele Bisericii străbune. Au început să se încheie legături matrimoniale care trebuiau binecuvântate și sfințite și al căror rod, copiii, trebuiau botezați. Imigranții români, în aceste cazuri, trebuiau să solicite preoții altor neamuri (de cele mai multe ori romano-catolici sau anglicani, și numai în cele mai fericite cazuri ortodocși ruși) din ceremoniile și slujba cărora nu înțelegeau nimic”³.

¹ **Episcop Policarp Morușca**, *Biserica Ortodoxă Română în America*, articol publicat în Calendarul-almanah „Solia”, 1936, p. 137.

² **Gabriel-Viorel Gârdan**, *Op. cit.*, p. 31.

³ **Ibidem**, p. 124.

Românii din Canada

„Experiența majorității imigranților români din Canada a fost diferită de cea a celor ce au emigrat în Statele Unite în două feluri. Mai întâi, cei mai mulți erau țărani bucovineni, fermieri, care s-au așezat împreună cu familiile lor, începând cu anul 1890, în provinciile preeriei canadiene: Saskatchewan, Manitoba și Alberta, unde au primit de la autoritățile canadiene, dornice să populeze aceste ținuturi, teren cu titlul gratuit sau la un preț simbolic”¹.

„Imigranții bucovineni, țărani evlavioși, au adus Biserica veche în Lumea Nouă, ca mărturie a trecutului lor și a convingerilor religioase profunde care animau existența lor. Astfel, prima biserică românească de pe continentul american a fost construită în anul 1901 de către imigranții români din Boianul Bucovinei, stabiliți în provincia Alberta, într-o mică localitate rurală, căreia i-au dat numele satului de acasă, Boian. În același an și-au construit biserică și românii din localitatea Regina, în provincia Saskatchewan”².

„Construirea bisericilor nu a fost suficientă, întrucât pentru a se putea bucura de darurile vieții sacramentale ale Bisericii Ortodoxe era necesară prezența unui preot. O vreme, credincioșii români au apelat, atunci când împrejurările o cereau, la serviciile preotului anglican din localitate sau din împrejurimi. Situația aceasta nu era însă pe gustul românului ortodox, care nu înțelegea nimic din ceea ce se ruga preotul anglican și nici nu i se părea lui că este potrivit. La inițiativa fruntașilor comunității, Ilie Băncescu, Nicolae Zora, Nicolae

¹ **Ibidem**, p. 117.

² **Ibidem**, p. 118.

Surdea, Alexandru Ursache și Niculiță Donișan, români din Regina, fiind în majoritate bucovineni, s-au adresat, în noiembrie 1902, mitropolitului Partenie Clinceni al Moldovei cu cererea de a li se trimite un preot”¹.

„Mitropolitul Partenie a aprobat această cerere și a dispus să se trimită o scrisoare episcopului Ilie Băncescu, prin care să i se aducă la cunoștință dorința protosinghelului Evghenie Ungureanu de a merge în Canada și prin care să i se solicite trimiterea banilor necesari pentru călătorie și pentru tot ceea ce are nevoie în îndeplinirea oficiului său preoțesc, precum: Sfintele Vase pentru săvârșirea Sfintei Liturghii, cărți de ritual, veșminte preoțești”².

„În 2 martie 1903, protosinghelul Evghenie a fost hirotesit duhovnic și arhimandrit, iar în 8 martie același an, clericul, înzestrat cu toate cele necesare a pornit spre Canada, unde a ajuns în 27 martie, fiind întâmpinat cu mare bucurie de toți credincioșii. În 26 mai 1903, la praznicul Pogorârii Sfântului Duh, a fost sfințită biserica din Regina”³.

În anii următori au fost trimiși alți preoți din Moldova în Canada, încât „până în 1910-1911 s-a reușit organizarea a 8 parohii”⁴.

¹ **Ibidem.**

² **Ibidem**, p. 120.

³ **Ibidem**, p. 121.

⁴ **Ibidem**, p. 122.

Preoți români în Statele Unite ale Americii

Întrucât românii din Statele Unite ale Americii credeau inițial că șederea lor dincolo de ocean va fi temporară, nu au cerut și, în consecință, nu li s-a trimis preot din țară.

Cu toate acestea, cunoscând prea bine faptul că în Statele Unite ale Americii se află numeroși români, „părintele Gheorghe Hențea, originar din Sebeșel-Alba, apoi preot în Leleșe și Ghelar-Hunedoara, a plecat în 1902 în America pentru scurt timp, lui revenindu-i cinstea de a fi cel dintâi preot ortodox român misionar în America”¹. „Prin gestul și insistențele sale, pe de o parte, a izbutit să-i pună în mișcare pe cei din centrul bisericesc al Sibiului, iar pe de altă parte, a dat imboldul necesar inițiativei românilor din America de a-și forma parohii”².

„În vara anului 1904, mitropolitul Ioan Mețianu de la Sibiu, sfătuit, se pare, de tânărul său secretar, apoi consilier, Elie Miron Cristea, viitorul patriarh al României, a luat primele măsuri cu privire la viața religioasă a românilor plecați în America. În 17 iulie 1904, ierarhul le-a trimis o circulară tuturor protopopilor aflați sub jurisdicția sa, prin care le cerea să cerceteze în protopopiatele lor dacă ar fi preoți dispuși să întreprindă o călătorie misionară în America, la creștinii ortodocși români de acolo, să-i cerceteze o vreme, după care să se întoarcă în țară, la parohiile lor”³.

În urma acestei circulare, „15 preoți și un absolvent de Teologie și-au exprimat disponibilitatea de a pleca în America”⁴.

¹ **Pr. Prof. Aurel Jivi**, *Ortodoxia în America și problemele ei*, lucrare dactilografiată, Sibiu, 1980, p. 67.

² **Gabriel-Viorel Gârdan**, *Op. cit.*, pp. 125-126.

³ **Ibidem**, p. 126.

⁴ **Ibidem**, p. 127.

„La numai o săptămână după emiterea primului ordin circular, mitropolitul Ioan Mețianu a transmis o altă circulară, prin care le cerea protopopilor ca în termen de 30 de zile să raporteze în care orașe din America se află cei mai mulți credincioși din protopopiatul lor. Scopul acestei informări era acela ca atunci când va fi trimis un preot care să le îndeplinească nevoile sufletești, să-i îmbărbăteze și să-i mângâie, acesta să-i găsească mai ușor pe frații aflați în pribegie”¹.

„Nu voi insista asupra cifrelor și a localităților indicate de rapoartele protopopilor, ci mă voi opri asupra raportului protopopului Ioan Cândea al Avrigului. Prin raportul din 2 august, acesta i-a adus la cunoștință mitropolitului Ioan Mețianu următoarele: emigranți din protopopiatul Avrig se află în orașele: Canton-Ohio, Wooster-Ohio, Cleveland, Homestead, Veitsburg, și aproape în toate zilele se reîntorc câte 8-10 emigranți, din cauză că s-au închis mai multe fabrici și nu își mai găsesc de lucru”².

„Protopopul atrage atenția asupra faptului că credincioșii se întorc acasă, prin aceasta dovedindu-se că emigrația românească nu are caracter permanent, acest lucru justificând lipsa unor măsuri organizatorice centrale, în sensul înființării de parohii și protopopiate, cu caracter permanent, în America”³.

„Dintre preoții care și-au exprimat disponibilitatea și dorința de a pleca în America a fost ales, în ședința consistorială din 12 septembrie 1904, părintele Zaharia Oprea din Bandu de Câmpie (azi Band, județul Mureș). Acesta a fost recomandat

¹ **Ibidem.**

² **Ibidem**, p. 128.

³ **Ibidem.**

de protopopul său, Ștefan Rusu, ca un preot foarte zelos și care cunoaște limba germană la perfecție”¹.

„Părintele Zaharia Oprea și-a îndeplinit cu conștiinciozitate misiunea în America, timp de trei luni, în perioada noiembrie-decembrie 1904 și ianuarie 1905, fiind primit cu multă însuflețire de românii de aici. Preotul a vizitat principalele orașe în care se aflau comunități de români, îndeplinindu-le pe moment necesitățile sufletești și religioase. În ultimul raport înaintat Consistoriului din Sibiu, în 10 martie 1905, după revenirea sa în țară, acesta făcea mențiunea că toate confesiunile din America își au bisericile și preoții lor, în afară de națiunea și confesiunea ortodoxă română. De aceea, îl ruga pe mitropolitul Ioan Mețianu să caute mijlocul potrivit pentru a le oferi mângâierea sufletească cuvenită fiilor săi duhovnicești care au emigrat în America în căutarea unui trai mai bun. Părintele Zaharia Oprea nu a făcut recomandări concrete și nici nu a propus soluții, însă a lăsat să se înțeleagă că vor trebui luate măsuri mai susținute pentru a veni în întâmpinarea nevoilor sufletești ale românilor care trăiesc în America”².

Parohia „Sfânta Maria” din Cleveland, Ohio

„În luna august a anului 1904, românii din Cleveland, Ohio, au înființat prima parohie ortodoxă română din Statele Unite ale Americii”³, cu hramul „Sfânta Maria”.

„În istoriografie, venirea preotului pentru această parohie are două variante, una inocentă și alta conspirativă. În 15 august

¹ **Ibidem.**

² **Ibidem**, pp. 131-132.

³ **Ibidem**, p. 31.

1904, românii din Cleveland s-au întâlnit și au decis să înființeze o parohie și să ridice o biserică, trasându-i secretarului noului consiliu parohial sarcina de a scrie forurilor bisericești din România, pentru a cere să le fie trimis un preot. Secretarul fiind greco-catolic, în loc să expedieze scrisoarea la Sibiu, așa cum majoritatea enoriașilor, care erau ortodocși, se așteptau, a trimis-o la Blaj, Mitropoliei Greco-Catolice din Transilvania”¹.

„Pe de altă parte, mărturiile documentare susțin versiunea conspirativă legată de înființarea acestei parohii, care îi implică și pe catolicii maghiari din Cleveland. Potrivit acesteia, preotul Carl Boehm, paroh al bisericii „Sfânta Elisabeta” de pe Buckeye Road, prima biserică catolică ungurească din S.U.A., în urma numeroaselor sale vizite pastorale, a remarcat creșterea numărului românilor în Cleveland și prezența greco-catolicilor printre ei. Preotul i-a sugerat lui Ignatius Frederick Horstmann, episcopul Diocezei Catolice de Cleveland, că aceștia ar trebui ajutați să-și organizeze propria lor parohie. Se pare că aproximativ în același timp românii greco-catolici din localitate au luat legătura cu episcopul sus amintit, solicitându-i ajutorul. Preotul T. C. O’Reilly, profesor la Seminarul Diecezan Romano-Catolic din Cleveland, și-a amintit că la Colegiul de Propaganda Fide din Roma a cunoscut un seminarist român greco-catolic, care urma să-și încheie studiile în curând. El a considerat că acesta ar fi potrivit pentru parohia românească din Cleveland și l-a recomandat episcopului Hortsman. Ierarhul s-a adresat episcopului Vasile Hossu de Lugoj, cerându-i ca acest tânăr absolvent, după hirotonie, să fie trimis în America”².

¹ **Ibidem**, p. 134.

² **Ibidem**, p. 140.

„Preotul” Epaminonda Lucaciu

„În 15 noiembrie 1905, la Cleveland și-a făcut apariția preotul Epaminonda Lucaciu, fiul cunoscutului memorandist Vasile Lucaciu, fără barbă și necăsătorit. Enoriașii s-au uitat la el cu uimire, afirmând: «Acesta nu este unul de-al nostru!». Alții, în schimb, au spus «Orice preot este mai bun decât niciunul» și Epaminonda Lucaciu a rămas să slujească acolo”¹.

Cum a ajuns de fapt preotul Epaminonda Lucaciu în Statele Unite ale Americii? Georgel Marius Nistor, în disertația sa de masterat, intitulată: „Românii greco-catolici din Statele Unite ale Americii în viziunea Sfântului Scaun la începutul secolului XX”, a scris: „Este unanim cunoscut faptul că la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, America a înregistrat un număr crescând de imigranți proveniți din Europa. Printre ei s-au numărat și un număr consistent de români proveniți din Transilvania. Lăsarea în urmă a locurilor natale și implicit a familiilor a făcut în așa fel încât, tristețea și frica puneau stăpânire pe sufletul fiecărui imigrant, indiferent de confesiune sau naționalitate. Pornind cu «inima în dinți» și cu mintea bulversată spre meleaguri cu totul necunoscute, majoritatea emigranților aveau un scop precis, și anume șansa de a-și crea o viață și un trai mai bun decât cel din zona de origine. O parte din românii plecați din Transilvania erau de confesiune unită sau greco-catolică. După găsirea unui adăpost și loc de muncă în diferite regiuni din America de Nord, românii greco-catolici au simțit lipsa unui duhovnic care să le aline suferința și să îi întărească din punct de vedere spiritual. Astfel, aceștia au trimis acasă nenumărate scrisori, în care

¹ *Ibidem*, p. 134.

descriau viața pe care o duceau peste ocean, cerând și trimiterea de preoți greco-catolici, pentru a-i organiza din punct de vedere confesional”¹.

„Forurile ecleziastice au considerat că în vederea organizării parohiilor greco-catolice românești din Statele Unite ale Americii era nevoie de trimiterea celor mai serioși și bine pregătiți preoți. Pregătirea lor pentru misiunea americană consta în îndeplinirea anumitor condiții bine stabilite de Congregația de Propaganda Fide. Congregația s-a dovedit a fi un factor decizional în ceea ce privește trimiterea de preoți misionari în America. Această instituție a trimis atunci Mitropoliei Române Unite de la Blaj o serie de informații care însumau condițiile pe care viitorii preoți misionari trebuiau să le îndeplinească. Prin urmare, trimiterea primilor preoți misionari pentru parohiile românești greco-catolice din Statele Unite ale Americii au fost pe baza colaborării dintre ierarhia greco-catolică din Transilvania și Congregația de Propaganda Fide din Roma, forul pontifical de care depindea acordarea dreptului preoților de a aplica pentru misiunea americană”².

„Instrucțiunile date în ziua de 12 iunie 1894 pentru episcopii orientali în cazul trimerii de preoți în Statele Unite ale Americii trebuiau urmate cu rigurozitate. Potrivit acestora, preoții trebuiau să fie celibi sau văduvi; să declare înaintea plecării lor în Statele Unite ale Americii care este locația de destinație, pentru a primi o locuință permanentă; mărturia supe-

¹ **Georgel-Marius Nistor**, *Românii greco-catolici din Statele Unite ale Americii în viziunea Sfântului Scaun la începutul secolului XX*, lucrare publicată în revista „Astra Salvensis”, Salva, 2016, nr. 8, p. 115.

² **Ibidem**, pp. 115-116.

riorilor ierarhici ștampilată de către reprezentantul pontifical și era interzisă săvârșirea oricărui act de cerșetorie”¹.

„Cu prilejul ședinței consistoriale ținute în data de 26 octombrie 1905, episcopul Lugojului, Vasile Hossu expedie o scrisoare adresată mitropolitului greco-catolic de Alba Iulia și Făgăraș, Victor Mihalyi de Apșa. Prin intermediul acesteia, i s-a făcut cunoscut faptul că episcopul de Cleveland, Ignatius Frederick Horstmann, și-a declarat printr-o scrisoare expedită din America în 30 septembrie, disponibilitatea de a asigura susținerea unui preot român unit pentru credincioșii români emigrați în Cleveland, statul Ohio și trimiterea preotului să fie grabnică, pentru a se evita stabilirea acolo a unui preot neunit, prin care s-ar periclita parohia. Inițial, pentru scopul prezentat de către episcopul Ignatius Horstmann a fost desemnat să pornească spre America preotul Aron Lupșa, provenit din eparhia de Lugoj, dar acesta a fost numit între timp preot curator la Serajevo. Astfel, a ajuns să fie desemnat pentru plecarea în Statele Unite ale Americii preotul Epaminonda Lucaciu. Însă, pentru a ajunge în America, a trebuit să obțină mai întâi pașaportul necesar călătoriei de la Budapesta și să achite biletul de călătorie, în valoare de 800 de coroane”².

„În preajma plecării în Statele Unite ale Americii, preotul Epaminonda Lucaciu s-a prezentat la Blaj, la mitropolitul Victor Mihalyi, iar pe lângă binecuvântarea arhierescă a primit toate cărțile sfinte care aveau să îi fie de mare folos misiunii sale în America. În ziua de 7 noiembrie 1905, preotul Lucaciu a pornit din portul Bremen (Germania) cu vaporul «Kronprinz Wilhelm», având destinația New York, cu scopul clar de a se

¹ **Ibidem**, p. 116.

² **Ibidem**.

stabili pentru o perioadă nedeterminată în orașul Cleveland din Ohio”¹.

„Epaminonda Lucaciu a fost primul preot misionar greco-catolic din Transilvania trimis în America de Nord și totodată promotorul organizării și înființării primelor parohii românești greco-catolice din Statele Unite ale Americii. În toamna anului 1905, preotul Epaminonda Lucaciu a ajuns în Cleveland, statul Ohio”².

„Reacția pe care a trezit-o în rândul comunității din Cleveland și modul în care și-a început activitatea preotul Lucaciu sunt surprinse într-un raport înaintat Consistoriului din Sibiu, în 20 noiembrie 1905, de către reprezentanții comitetului parohiei ortodoxe din Cleveland. Printre altele, în acest document se spune: «În ziua de 15 noiembrie 1905, am avut bucuria de a-l primi pe preotul Epaminonda Lucaciu în mijlocul nostru în Cleveland. Se înțelege că nu i s-a putut face nicio primire din cauză că nimeni nu a știut nimic despre venirea dânsului; însă nici domnia sa nu s-a cazat la vreunul dintre noi, ci din contră, la un preot ungar. Va fi cam rușinos lucru după ce se va auzi vestea între frații de peste vastul ocean că fiul părintelui Lucaciu, al marelui naționalist român din Transilvania și Ungaria, care a fost odată conducătorul Comitetului Național și care a luptat în chestiunea națională până mai acum câțiva ani și azi ce să vezi, fiul dumnealui îmbrățișează liftele maghiare (în trecut, lifta era un termen peiorativ dat de românii ortodocși celor de altă religie; denumire atribuită cotropitorilor; termen depreciativ pentru un om rău, câinos) mai mult decât pe frații sau nația sa, pentru că a venit să facă biserică românească și

¹ **Ibidem**, pp. 116-117.

² **Ibidem**, p. 117.

dânsul locuiește în casă maghiară. Nu știu sigur ce să zic despre cele întâmplate, adică la cine ține domnul doctor mai mult (preotul Lucaciu era doctor în Teologie), dar precum se vede, la cei dintâi, după cum dânsul singur ne dovedește, căci acolo și-a aflat locaș. Vai de așa conducători, de astfel de conducători să păzească Dumnezeu poporul român totdeauna, căci numai bine nu poate avea de pe urma unor astfel de oameni. Halal de doctori de Roma, dacă or fi toți așa»¹.

„Dar nu este de ajuns cu acestea, în ziua de 19 noiembrie 1905 preotul a ținut un serviciu divin, care a fost anunțat cu o zi înainte. Terminându-se serviciul divin, la care a luat parte un număr mare de români, părintele și-a început predica, sau mai bine zis vorbirea, în care a arătat de ce a venit la Cleveland. Mai pe urmă a început să vorbească despre români, atât de cei de aici, cât și de cei din patria străbună, arătând neajunsurile lor, dar la urmă ce să vezi, spre marea mirare a tuturor, ni l-a arătat ca sprijinitor al românilor pe un funcționar de la Consulatul Ungar, zicând că statul se va îngriji de noi și ne va da toate cele trebuincioase, atât pentru ridicarea bisericii, cât și pentru plata preotului. Noi ne-am întrebat, de unde și până unde atâta milă din partea statului maghiar pentru noi, românii din America (vorbă să fie). Văzând cum a procedat și nepierzând nimic din vedere de cele amintite de domnia sa, nu am mai putut răbda și l-am întrebat din ce motiv nu ne spune ce fel de parohie vrea să înființeze, deoarece dânsul nu pomenea nimic despre confesiune, decât că vrea să facă parohie românească. Așadar, fiind provocat de noi ca să ne spună ce fel de parohie vrea să înființeze, ca să nu se înșele poporul după vorbirea ținută de dânsul, ne-a răspuns că el înființează parohie greco-catolică

¹ **Gabriel-Viorel Gârdan**, *Op. cit.*, pp. 140-141.

și numai atunci a înțeles poporul cu cine are de-a face, încât am ieșit cu toții de acolo, ducându-se fiecare unde locuia, lăsându-i pe cei rămași să se constituie în parohie greco-catolică, ceea ce am auzit după prânz că s-a și făcut”¹.

„Astfel s-a constituit, cu largul concurs al autorităților consulare maghiare și a clerului catolic maghiar din Cleveland și prima parohie greco-catolică din Statele Unite, parohia Sfânta Elena. Între cele două parohii, ortodoxă și greco-catolică și mai ales între primii lor preoți vor exista dispute aprinse”².

În lumina celor prezentate până acum se vede extrem de limpede că solicitarea și trimiterea preotului pentru cea dintâi parohie ortodoxă română din Statele Unite ale Americii nu a fost deloc inocentă, în acestea fiind implicați preotul catolic ungar Carl Boehm din Cleveland, episcopul Ignatius Frederick Horstmann din aceeași localitate, episcopul greco-catolic Vasile Hossu de Lugoj, mitropolitul greco-catolic de Alba Iulia și Făgăraș, Victor Mihalyi de Apșa, Congregația de Propaganda Fide din Roma, precum și angajații Consulatului Ungar din Statele Unite ale Americii.

Preotul Moise Balea

În urma corespondenței purtate între reprezentanții parohiei ortodoxe române „Sfânta Maria” din Cleveland și cei ai Consistoriului din Sibiu, „în 17 mai 1905, Elie Miron Cristea, în numele Consistoriului arhidiecezan, i-a trimis o scrisoare

¹ **Ibidem**, p. 141.

² **Alexandru Nemoianu**, *About the Beginning of the Romanian Catholic of Byzantine Rite (Uniate) Church in America*, articol publicat în „Romanian American Heritage Center information bulletin”, Jackson, Michigan, U.S.A., 1990, nr. 6, pp. 8-9.

teologului Moise Balea, aducându-i la cunoștință faptul că a fost acceptat pentru postul de preot paroh în Cleveland, Ohio, comunicându-i, în același timp și condițiile”¹.

Moise Balea nu era însurat, iar o perioadă de timp familia viitoarei sale soții s-a opus căsătoriei dintre cei doi, din cauză că aceștia urmau să plece în America. După ce cununia a avut loc, „în ziua de 17 octombrie 1905 Moise Balea a fost hirotonit diacon iar în ziua următoare preot. Până la plecare el a mai adresat două cereri către Consistoriu: una prin care solicita atribuirea de veșminte, cărți de cult și obiecte liturgice, și alta prin care cerea suma de 1200 de coroane pentru cheltuielile de drum. Ambele cereri și-au găsit o rezolvare favorabilă”².

„Când perioada de practică liturgică a noului preot Moise Balea s-a încheiat și de asemenea și pregătirile de drum, în 10 noiembrie 1905, mitropolitul Ioan Mețianu i-a înmânat acestuia gramata de numire pe seama parohiei din Cleveland, Ohio”³.

„În 27 noiembrie 1905, preotul Moise Balea, împreună cu tânăra sa soție, a ajuns la Cleveland. Deoarece fostul președinte al comitetului parohial, Vasile Dobrin, se mutase în altă localitate și succesorul său nu ridicase corespondența de la cutia poștală de mai bine de trei săptămâni, nimeni nu a știut ziua în care va sosi preotul și astfel el n-a fost întâmpinat de nimeni. Odată ajuns aici și-a început activitatea cu mult elan, oficiind servicii religioase, restructurând comitetul parohial, colectând bani pentru biserică și încercând să aducă liniște și împăcare între credincioși”⁴.

¹ Gabriel-Viorel Gârdan, *Op. cit.*, p. 143.

² *Ibidem*, p. 145.

³ *Ibidem*.

⁴ *Ibidem*, p. 146.

„Curând după sosirea în Cleveland, părintele Moise a slujit Sfânta Liturghie în South Sharon, Pennsylvania, iar la sfârșitul slujbei a declarat înființată a doua parohie din Statele Unite, cu hramul „Sfânta Cruce”, din al cărui prim consiliu parohial făceau parte atât ortodocși cât și uniți. A urmat apoi, în 1906, înființarea parohiei „Sfântul Apostol Petru” din Youngstown, Ohio, unde exista deja o parohie română greco-catolică. În 11 martie 1906 a fost înființată parohia „Sfântul Gheorghe” din Indiana Harbor, Indiana iar ulterior parohia „Sfinții Împărați Constantin și Elena” din Indianapolis”¹.

Protopopiatul Ortodox Român din Statele Unite ale Americii

Odată cu trecerea anilor, numărul imigranților români în America a tot crescut. Astfel, „doar în perioada 1899-1913, 222.977 locuitori au părăsit regiunile locuite de români din Austro-Ungaria pentru a ajunge în America”². În această situație au fost înființate noi parohii și au mai venit din țară câțiva preoți.

„Mitropolia din Sibiu dorea să fie sigură că autoritatea sa asupra credincioșilor ortodocși va rămâne intactă și astfel, alarmată de numeroasele convertiri la alte culte și de indiferențismul religios în creștere, a hotărât înființarea unui protopopiat, sub conducerea preotului Ioan Podea, a cărui principală sarcină, deloc facilă, era să adune parohiile ortodoxe, împrăștiate și despărțite de pasiuni egoiste, într-o structură organizatorică centrală. Protopopiatul românesc trebuia să fie expresia

¹ **Ibidem.**

² **Dumitru Vâtcu & Gabriel Bădărău, *Art. cit.*, p. 262.**

unității acestor comunități ecleziale, să faciliteze legăturile dintre ele, pe de o parte, și legătura lor cu Biserica mamă, pe de altă parte. În același timp, întemeierea protopopiatului a fost și un semn că Mitropolia din Sibiu a început să-și reconsidere poziția față de caracterul organizării bisericești a românilor din America, recunoscând că el tinde să devină permanent, la fel ca și imigrația”¹.

„Astfel, în anul 1912 a fost înființat primul protopopiat ortodox român din America, sub conducerea preotului Ioan Podea, cu sediul la Cleveland”². „În 29 iulie 1913, protopopiatul a fost înregistrat la tribunalul din Youngstown, Ohio, ca asociație non-profit, primind recunoașterea juridică în conformitate cu legile statului Ohio. Protopopiatul condus de Ioan Podea cuprindea parohiile întemeiate până la acea dată în Statele Unite, parohii păstorite de preoții: Ioan Podea, Moise Balea, Simion Mihălțan, Ilie Pop și Octavian Petra. Din acest protopopiat nu făceau parte parohiile întemeiate în Canada din două motive: ele erau sub jurisdicția Mitropoliei Moldovei și se aflau la distanțe foarte mari unele de altele și față de cele de pe teritoriul Statelor Unite ale Americii”³.

Conflictul și problemele românilor din Statele Unite ale Americii

Din nefericire, românii, fie că se află în țară, fie că sunt stabiliți peste hotare, sunt dezbinați, iar cei din America începu-

¹ **Gabriel-Viorel Gârdan**, *Op. cit.*, pp. 166-167.

² **Preot Remus Grama**, *Policarp Morușca, primul episcop al românilor din America. Scrisori din captivitate*, Editura Eikon, Cluj-Napoca, 2004, p. 21.

³ **Gabriel-Viorel Gârdan**, *Op. cit.*, pp. 172-173.

tului de secol XX nu au făcut excepție, din contră, cu toate că „oamenii au rămas aceiași, mentalitățile lor s-au schimbat”¹, încât neînțelegerile dintre ei au degenerat într-un conflict deschis, „care a opus două instituții, Biserica, pe de o parte, și Uniunea și Liga societăților de ajutor pe de altă parte”².

Uniunea și Liga societăților de ajutor au fost cele dintâi asociații ale românilor de pe pământ american, înaintea înființării parohiilor. „Odată cu venirea primilor preoți în America, a izbucnit un conflict între conducătorii societăților de ajutor, în marea lor majoritate oameni fără pregătire (semidocti), și preoți în special și intelectuali în general (intelighenția). Conducătorii laici își vedeau amenințate pozițiile privilegiate dobândite la conducerea vieții sociale a comunității și au aprobat, pornind de la principiul «popii să-și vadă de altare», celebrul articol IV din Statutele «Uniunii», potrivit căruia, preoții (și alți intelectuali) să nu aibă dreptul de a fi aleși funcționari nici la societăți, nici la Uniune și nici de a fi trimiși delegați la adunările Uniunii. Astfel de prevederi dovedeau atitudinea ostilă și acțiunile îndreptate împotriva preoților. Disputa dintre «intelighenție» și «semidoctime» a avut urmări nefericite în viața bisericească, și așa destul de zbuciumată, a parohiilor nou înființate, pentru că a împărțit poporul în grupuri care se războiau între ele și amestecau și Biserica în chestiuni care numai bisericești nu erau, identificând eventualele luări de poziție ale preotului cu punctul de vedere al Bisericii. Acest conflict s-a acutizat odată cu trecerea vremii, iar situația creată a făcut ca unii credincioși să-și piardă entuziasmul de înființare și

¹ **Ibidem**, p. 42.

² **Ibidem**, p. 40.

menținere a parohiilor, în timp ce alții au căzut pradă indiferențismului religios sau prozelitismului sectar”¹.

După înființarea protopopiatului românesc din S.U.A., „așteptările părintelui Ioan Podea și ale Consistoriului sibian au fost date peste cap de reacția majorității parohiilor, care au refuzat să recunoască și să se supună autorității noului administrator protopopesc. Preotul Ioan Podea făcuse imprudența să se amestece în lupta dintre «semidocti» și «intelectuali», luând partea celor din urmă, iar acum venise vremea răzbunării. Din cauza antipatiilor create, misiunea lui de coagulare a vieții bisericești nu s-a bucurat nici pe departe de succesul scontat”².

„Primii care au reacționat au fost un grup de credincioși care controlau parohia din Indiana Harbor. Aceștia nu au putut fi împiedicați de preotul Simion Mihălțan, care nu le împărtășea ideile și care s-a disociat de acțiunile lor, să adreseze un memoriu de protest Consistoriului din Sibiu, prin care se pronunțau vehement împotriva numirii ca administrator protopopesc a părintelui Ioan Podea. Mai mult, ei au proclamat chiar independența parohiei lor față de orice autoritate bisericească”³.

„În timpul Primului Război Mondial s-a înregistrat o lipsă acută de preoți pentru parohiile ortodoxe române de peste Ocean. În această situație, unii episcopi ruși din S.U.A. au hirotonit preoți pentru comunitățile românești dintre simpli credincioși, fără o pregătire teologică corespunzătoare”⁴. „După o perioadă scurtă de pregătire sub îndrumarea preotului Lazăr Gherman, fost profesor al Academiei teologice din Cernăuți,

¹ **Ibidem**, p. 166.

² **Ibidem**, p. 173.

³ **Ibidem**.

⁴ **Ibidem**, p. 39.

ei erau hirotoniți, urmând o perioadă de practică pe lângă Episcopia Rusă din New York. Se pare că singura condiție era să-și dorească să fie hirotoniți și să aibă între 300 și 500 de dolari, pentru a plăti serviciile oferite de episcopii ruși. Uneori comunitatea alegea din sânul ei un credincios care urma să devină preotul ei. Se întâmpla adesea ca această alegere să nu fie agreată de toți credincioșii, ceea ce conducea în mod inevitabil la scindarea parohiei și înființarea uneia noi”¹.

Episcopia Ortodoxă Română din America

„Înainte ca Primul Război Mondial să se fi încheiat, într-un timp în care diplomația maghiară desfășura în Statele Unite ale Americii o intensă propagandă menită să influențeze opinia publică și cercurile politice americane în favoarea punctului de vedere al guvernului de la Budapesta privind Transilvania, preoții și ceilalți fruntași ai comunităților românești din Statele Unite ale Americii s-au întrunit între 22 și 24 februarie 1918 în localitatea Youngstown din statul Ohio. La această întrunire, care a avut caracter de adunare națională și în același timp de Congres bisericesc al românilor americani, au participat reprezentanți ai Legației României la Washington, inclusiv ministrul plenipotențiar de aici, dr. C. Angelescu, senatorul american I. G. Cooper și alți reprezentanți ai autorităților locale americane. Cei treisprezece preoți și cincizeci și șapte de delegați laici, în frunte cu protopopul Ioan Podea, au redactat și aprobat în unanimitate un act solemn intitulat «Hrisovul de închinare și supunere a românilor ortodocși din Statele Unite ale Americii către Sfânta Mitropolie a Ungrovlahiei». Prin acest

¹ **Ibidem**, p. 184.

act, semnatarii lui, în numele tuturor românilor ortodocși din America, au declarat că nu mai pot rămâne legați de Biserica din Transilvania robită, lipsită de drepturi și umilită și se supun, firesc, Bisericii din țara mamă. Pe atunci era mitropolit la Sibiu un om care, în opinia românilor-americieni, dusesese compromisul cu autoritatea maghiară prea departe și care amăra sufletele tuturor românilor, și ale celor din Transilvania și ale celor plecați, dar rămași legați de întâmplările de acasă. Deși nu se pomeneste numele aceluia personaj, din textul hrisovului rezultă cu claritate că este vorba de mitropolitul Vasile Mangra care, datorită implicării autorităților maghiare în alegerea sa, era perceput de românii de peste Ocean ca un trădător, dușman al neamului și al Bisericii”¹.

În același hrisov, delegații românilor din Statele Unite ale Americii au declarat că înființează o Episcopie în S.U.A., sufragană Mitropoliei de la București. „Așadar, acest hrisov consfințește dorința românilor ortodocși emigrați în America și organizați în comunități bisericești aflate sub jurisdicția canonică a Mitropoliei din Sibiu de a ieși de sub oblăduirea și ascultarea canonică a acesteia și de a se organiza într-o Episcopie care să fie sub jurisdicția Mitropoliei de la București”².

„Pe baza hotărârii de la Youngstown, preotul Ioan Podea, în 22 august 1918, a făcut demersurile juridice necesare pe lângă secretarul de stat din Columbus, Ohio, pentru recunoașterea de către autoritățile americane a Episcopiei nou înființate. Ca urmare a acestor demersuri, în ziua de 27 august 1918, orga-

¹ **Ibidem**, pp. 177-178.

² **Ibidem**, p. 181.

nismul eclezial nou înființat a primit recunoașterea oficială a autorităților americane”¹.

În perioada care a urmat s-au produs schimbări majore în istoria țării și a Bisericii noastre, în sensul că Transilvania și alte regiuni locuite de români s-au unit cu România, iar din Sfântul Sinod de la București făceau acum parte ierarhii din toate provinciile românești, mitropolit primat fiind Miron Cristea, care era originar din Transilvania.

„Autoritatea bisericească centrală din capitala României a arătat și ea, chiar dacă nu imediat, solitudine față de cererile românilor ortodocși din Statele Unite ale Americii. Astfel, hotărârea întrunirii de la Youngstown, din 22-24 februarie 1918, a fost adusă la cunoștința membrilor Sfântului Sinod de către mitropolitul Miron Cristea, prin adresa nr. 1217 / 25 martie 1920, prin care se cerea aprobarea înființării, în principiu, a unei Episcopii Ortodoxe Române în America, sub jurisdicția Mitropoliei Ungro-Vlahiei”².

„În ședința din 11 iunie 1920, Sfântul Sinod a luat act de hotărârea românilor americani întruniți la Youngstown în februarie 1918 și a declarat: «Sfântul Sinod, cu deosebită bucurie și cu părintească bunăvoință, primește Biserica Ortodoxă Română din Statele Unite ale Americii în legătură canonică cu Mitropolia Ungro-Vlahiei, dacă acea Biserică și în împrejurările schimbate își menține hotărârea din 22-24 februarie 1918, în care cerea alăturarea la Mitropolia Ungro-Vlahiei». În același timp, Sfântul Sinod a constatat necesitatea de a se trimite un arhiereu într-o misiune de cercetare peste Ocean. Cu această misiune a fost încredințat arhimandritul Iuliu Scriban, care urma să par-

¹ **Ibidem.**

² **Ibidem**, p. 182.

ticipa în acel an la Conferința Mondială Creștină în Statele Unite, însă acesta n-a mai întreprins călătoria, datorită lipsei mijloacelor financiare”¹.

„În ciuda acestor hotărâri care se arătau promițătoare pentru viitorul eparhiei românești din America, situația a rămas practic identică cu cea dinainte de 1918. Mitropolitul Ungro-Vlahiei, pentru a nu intra în conflict cu noul mitropolit al Ardealului, Nicolae Bălan (1920-1955), un om cu o personalitate foarte puternică, nu a întreprins nimic pentru a-și exercita jurisdicția asupra românilor de peste Ocean și nici nu a făcut demersurile necesare pentru recunoașterea Episcopiei lor”².

„Speranțele preoților și ale credincioșilor din America au renăscut odată cu ridicarea Bisericii mame la rangul de Patriarhie, în anul 1925. Ei credeau că noul patriarh, Miron Cristea (1925-1939), care își asumase autoritatea ierarhică asupra întregii Biserici Ortodoxe Române va rezolva problema Episcopiei din America. Pentru moment, ridicarea la rang de Patriarhie a Bisericii noastre a însemnat doar că mitropolitul Nicolae Bălan trebuia să lupte acum din greu pentru a-i păstra pe românii-americani sub jurisdicția sa”³.

„Problema înființării unei Episcopii pentru românii ortodocși din America a continuat să se afle pe agenda Sfântului Sinod, ea fiind dezbătută în legătură cu memoriile și scrisorile primite din partea preoților, a parohiilor sau a unor personalități ale comunității românești din America și din țară”⁴.

¹ **Ibidem**, p. 183.

² **Ibidem**.

³ **Ibidem**, p. 196.

⁴ **Ibidem**, p. 197.

„În 1925, prințesa Alexandrina Cantacuzino, președinta Societății Femeilor Ortodoxe din România, a făcut o vizită în America, în timpul căreia s-a interesat mai de aproape de soarta Bisericii Ortodoxe Române de aici. Având încredințarea, în urma celor văzute, că trebuie să existe un episcop ortodox român în America, după revenirea în țară, a adresat câte o scrisoare fiecărui membru al Sfântului Sinod și a publicat o serie de articole în ziarul Universul, pledând pentru această cauză”¹.

„Ca urmare a acestor demersuri insistente, în ședințele din 16 decembrie 1925 și din 8 martie 1926, Sfântul Sinod și-a dat acordul pentru a li se trimite românilor din America un episcop. Totodată, s-a obținut și acordul autorităților române pentru o astfel de numire, însă acestea nu au găsit fondurile necesare pentru susținerea financiară a misiunii episcopului”².

La începutul anului 1928, a fost declanșată o campanie mediatică puternică într-un ziar de limbă română din Statele Unite ale Americii, în vederea înființării Episcopiei românești mult așteptate din această țară.

„Rezultatele acestei campanii au fost dintre cele mai bune. Astfel, în ziua de 29 mai 1928, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a hotărât, în principiu, înființarea unei Episcopii în America de Nord, pusă sub jurisdicția Patriarhiei Române. Pentru punerea în aplicare a acestei hotărâri era nevoie: să se trimită o misiune de două-trei persoane calificate, care să studieze la fața locului, care ar fi nevoile și cum s-ar putea înființa Episcopia și să se intervină la Guvern, ca acestei misiuni să i se ofere mijloacele necesare pentru a-și îndeplini scopul”³.

¹ **Ibidem.**

² **Ibidem.**

³ **Ibidem**, p. 199.

În urma acestei hotărâri a Sfântului Sinod, părintele Trandafir Scorobeț, care fusese preot în Statele Unite ale Americii și era la momentul respectiv consilier al mitropolitului Nicolae Bălan, a plecat în America, unde a ajuns la începutul lunii decembrie 1928.

La vremea respectivă „existau în Statele Unite 34 de parohii ortodoxe române cu 34 de biserici și 14 case parohiale, la care se mai adăugau încă 15 parohii existente în Canada. În ceea ce privește numărul românilor care se aflau la acea dată în America, cifrele, pe orașe, sunt următoarele: Detroit 45.000, Cleveland 8.000, Indiana Harbor 5.000, Canton 5.000, Philadelphia 4.000, Farrel 3.000, Garry 8.000, Akron 3.000, St. Paul 3.000; la acestea adăugându-se și alte 20 de centre cu 500-2000 de români, iar în Canada încă 75.000 de români, un total de aproximativ 150.000 de români ortodocși; lor li se adăugau un număr aproape egal de greco-catolici și neo-protestanți”¹.

Părintele Trandafir Scorobeț a întreprins un adevărat turneu în S.U.A., „pretutindeni fiind foarte bine primit, după cum notau ziarele vremii”². După ce consilierul mitropolitan a cunoscut bine situația de la fața locului și a redactat un raport general, „a fost convocat Congresul Bisericesc între zilele de 25-28 aprilie 1929, la Detroit. La acesta au participat 20 de preoți și 24 de mireni, reprezentând 22 de parohii din Statele Unite și Canada”³.

„Încă de la începutul discuțiilor s-a remarcat diferendul de opinie dintre consilierul român orientat spre Sibiu, adeptul măsurilor impuse de autoritățile competente și restul participan-

¹ **Ibidem**, pp. 202-203.

² **Ibidem**, p. 203.

³ **Ibidem**, p. 209.

ților, pătrunși de spiritul democratic și congregaționalist, specific realităților americane. Deși mulți îl respectau pe părintele Scorobeț pentru știința sa și pentru succesele avute pe plan misionar, atitudinea sa de superioritate și invocarea continuă a autorității Sibiului nu puteau fi acceptate prea ușor. Părintele Scorobeț încerca să ducă la bun sfârșit misiunea încredințată de mitropolitul Nicolae Bălan și anume să creeze un fel de Episcopat misionar provincial sub jurisdicția Sibiului. Dovada acestei intenții o constituie inserarea în fiecare act oficial, în special în acelea adresate Sfântului Sinod, a numelui mitropolitului Nicolae Bălan fapt care lăsa impresia că Sfântul Sinod acționează numai prin intermediul lui, și mai ales contradicția dintre hotărârea Congresului și Hrisovul-manifest redactat cu această ocazie. O astfel de poziție a determinat o reacție dură din partea participanților”¹.

„Ceea ce doreau românii americani era o Episcopie autonomă, eventual sub autoritatea canonică și spirituală a Patriarhiei din București, dar în orice caz autonomă din punct de vedere administrativ. Preotul Daniil Maxim, în calitate de reprezentant al parohiilor din Canada, a condiționat aderarea la noua structură organizatorică doar prin renunțarea la soluția sugerată de reprezentantul Sibiului, de a se crea o provincie misionară sub jurisdicția Mitropoliei Ardealului, în favoarea ideii unei Episcopii aflate în legătură canonică cu Sfântul Sinod de la București. Ideea aceasta s-a bucurat de un sprijin larg și în cele din urmă a fost adoptată de Congres”².

„După discuții tensionate, la finalul celor 4 zile, în care au avut loc 5 ședințe, Congresul a ajuns la următoarea conclu-

¹ **Ibidem**, p. 210.

² **Ibidem**, p. 211.

zie, devenită, prin consens, hotărâre: Noi, reprezentanții parohiilor ortodoxe române din S.U.A. și Canada, după 25 de ani de viață românească în aceste țări, în care timp bisericile și credincioșii noștri au avut mari suferințe și lipsuri, hotărâm, că Biserica Ortodoxă Română din Statele Unite și Canada se constituie în Episcopie Autonomă Misionară sub jurisdicția Sfântului Sinod al României Mari, iar episcopul nostru să fie membru de drept al Sfântului Sinod al României”¹.

„La 1 noiembrie 1930, patriarhul Miron Cristea a semnat hotărârea cu nr. 10.129, prin care Episcopia Ortodoxă Română din America era canonic instituită”². În pofida acestui fapt, datorită Marii Crize Economice dintre anii 1929-1933, care a afectat profund Statele Unite ale Americii, dar și numeroase alte țări, printre care și România, „parohiile românești de peste Ocean au ajuns într-o stare deplorabilă. Pe acest fundal, știrea primită în 6 februarie 1931, de la București, că nici în anul acela nu va fi trimis un episcop în America, din cauza lipsei de fonduri, nu a făcut decât să întregească acest tablou sumbru”³.

„În luna martie a anului 1933, Consiliul interimar al Episcopiei românești din America a hotărât trimiterea protopopului Ioan Truția în România, pentru a trata problema numirii unui episcop cu patriarhul și cu Sfântul Sinod, iar cu autoritățile civile problema găsirii fondurilor necesare pentru susținerea acestuia. Consiliul și, implicit protopopul Ioan Truția, luaseră hotărârea de a solicita expres numirea, cât mai curând posibil,

¹ **Ibidem.**

² **Ibidem**, p. 222.

³ **Ibidem.**

a unui episcop titular pentru America, în persoana lui Policarp Morușca, starețul mănăstirii Hodoș-Bodrog din Arad”¹.

„În 15 iunie 1933, Sfântul Sinod a aprobat hotărârile Congresului Bisericesc de la Cleveland. Preotul Ioan Truția a fost distins cu crucea patriarhului Miron și a fost numit vicar, având sarcina de a conduce Episcopia până la alegerea și instalarea viitorului episcop”².

„În primăvara anului 1934, patriarhul Miron, în înțelegere cu guvernul și având sprijinul regelui Carol al II-lea (1930-1940), a alcătuit un proiect de lege privind înființarea Episcopiei din America. Proiectul a fost aprobat în sesiunea din aprilie a Sfântului Sinod, tot atunci fiind adoptată și de corpurile legislative: de Senat în 26 aprilie, iar de Camera Deputaților în 28 aprilie. Adoptarea și promulgarea de către regele Carol al II-lea a acestei legi, a fost oul roșu de Paști din partea regelui pentru patriarhul Miron Cristea”³.

Pompei Morușca

„Pompei Morușca s-a născut la data de 20 martie 1883, în comuna Cristești, județul Alba, în familia preotului Ioan și Ana Morușca, bunicii din partea ambilor părinți fiind, de asemenea, preoți. În anul 1887, preotul Ioan Morușca a fost transferat în satul Craiva, localitatea în care Pompei Morușca și-a petrecut copilăria”⁴.

¹ **Ibidem**, pp. 224-225.

² **Ibidem**, p. 226.

³ **Ibidem**.

⁴ **Pr. Lect. Univ. Dr. Răzvan Perșa**, *Pompei Policarp Morușca - „episcopul pribeag deprins cu simplitatea și sărăcia”*: medalion biografic, articol publicat în „Calendarul Renașterea 2019”, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2019, p. 223.

„Pompei Morușca a urmat școala primară în Ighiu și la Alba Iulia, iar studiile medii la Gimnaziul maghiar din Alba Iulia și la Gimnaziul românesc din Blaj. Între anii 1902-1905, tânărul Pompei a studiat la Institutul teologic-pedagogic Andreian din Sibiu”¹.

„La acea vreme, potrivit unei vechi tradiții în Ardeal, tânărul absolvent Pompei Morușca a funcționat, între 1905-1908, ca învățător la școlile primare «confesionale» ortodoxe din Sebeș-Alba, Ludoșul Mare-Sibiu și Pâclișa, sat care astăzi face parte din Alba Iulia”².

„La data de 8 iunie 1908, tânărul Pompei Morușca s-a căsătorit cu Mărioara Bălan, fiica preotului Vasile Bălan din Blașfalăul de Sus (Bistrița-Năsăud) și sora viitorului mitropolit Nicolae Bălan. La data de 2 iulie 1908 a fost hirotonit preot, de către mitropolitul Ioan Mețianu, pentru parohia Șeica Mare, urmând ca din data de 19 iulie să ocupe acest post, fiind instalat în parohie”³.

„Între 1917-1918, Pompei Morușca a fost mobilizat pe front, ca preot militar, perioadă în care relațiile cu soția sa, deportată din 5 august 1916 până în 10 mai 1917, în Ungaria, la Rust, Șopron, s-au răcit, ceea ce a dus în final la divorțul acestora, din anul 1922”⁴.

După unirea Transilvaniei cu România, preotul Morușca s-a mutat la Cluj-Napoca, ocupând diferite funcții, unde a contribuit la organizarea administrativă a reînființatei eparhii a Vadului, Feleacului și Clujului.

¹ **Ibidem**, p. 224.

² **Preot Remus Grama**, *Op. cit.*, p. 14.

³ **Pr. Lect. Univ. Dr. Răzvan Perșa**, *Art. cit.*, pp. 225-226.

⁴ **Ibidem**, p. 226.

În același timp, părintele Pompei a urmat cursurile Facultății de Filosofie a Universității din Cluj-Napoca.

„La 1 octombrie 1920 a fost numit duhovnic al Institutului Teologic din Sibiu”¹, „predând și cursuri de Liturgică practică și Drept bisericesc”², iar la 1 septembrie anul următor a fost numit director al oficiului statistic mitropolitan din Sibiu. În paralel și-a desfășurat activitatea ca redactor al Revistei Teologice din Sibiu”³.

Pompei Morușca a conviețuit cu soția sa până în 1917, divorțând în 1922, după care a rămas necăsătorit⁴.

Starețul Policarp Morușca

„În 28 octombrie 1925, preotul Pompei a fost tuns în monahism, de către episcopul Grigorie Comșa al Aradului, primind numele de Policarp, după care a fost transferat în eparhia Aradului”⁵.

„La 1 noiembrie același an a fost numit stareț al Mănăstirii Hodoș-Bodrog, fiind hirotosit protosinghel în 21 noiembrie 1925”⁶. În calitate de stareț a administrat și patru parohii învecinate vacante.

„Perioada petrecută de Policarp Morușca la Hodoș-Bodrog este cea mai prolifică din punctul de vedere al realizărilor cărturărești. Publicase, în perioada sibiană numeroase

¹ *Ibidem*, p. 232.

² Aurel Sasu, *Cazul Policarp Morușca*, Editura Limes, Cluj-Napoca, 2002, p. 10.

³ Pr. Lect. Univ. Dr. Răzvan Perșa, *Art. cit.*, p. 232.

⁴ Aurel Sasu, *Op. cit.*, p. 15.

⁵ Pr. Lect. Univ. Dr. Răzvan Perșa, *Art. cit.*, pp. 232-233.

⁶ *Ibidem*, p. 233.

articole, note, recenzii și predici în paginile Telegrafului Român și ale Revistei Teologice, unele sub pseudonimul «părintele Terentie». De asemenea, publicase și unele lucrări, cum ar fi: «Petru Maior și unirea» (1921), «Cuvântul lui Dumnezeu și sufletul omului» (1923), «Feminism și feminitate în lumina Evangheliei» (1925). În calitate de stareț publică noi lucrări teologice cu caracter apologetic și moral creștin, grupate în colecția «Gânduri creștine» a tipografiei episcopiei arădene: «Sfânta Scriptură și Tradiția Sfântă» (1926), «Mănăstirea Bodrog» (1927), «Ce trebuie să știe mirii» (1927), «Căsnicia creștină» (1927), «Omenirea în fața crucii. Gânduri de săptămâna mare» (1929), «Misiuni religioase pentru popor, cu material de predici, cuvântări și alocuțiuni» (1929) «Porunca iubirii» (1934)¹.

Alegerea și hirotonia episcopului Policarp

„În ziua de 26 ianuarie 1935, Sfântul Sinod a decis cu 9 voturi pentru, din 12 exprimate, ca episcop al românilor ortodocși din America să fie Policarp Morușca. Acesta îndeplinea câteva condiții esențiale pentru încredințarea misiunii de conducător spiritual al românilor din America: era ardelean, la fel ca majoritatea românilor-americieni, nu fusese amestecat în nicio dispută americană, era dorit de preoții din Statele Unite și, mai ales, se bucura de încrederea, sprijinul și simpatia mitropolitului Nicolae Bălan”².

„În spiritul hotărârii sinodale, patriarhul Miron i-a telegrafiat arhimandritului Policarp Morușca. Răspunsul acestuia

¹ Gabriel-Viorel Gârdan, *Op. cit.*, pp. 233-234.

² *Ibidem*, p. 229.

a fost prompt și după numai trei zile era prezent în București. Profitând de prezența mai multor ierarhi în capitală, cu ocazia ceremoniei de investire de către rege a noului mitropolit al Moldovei, Nicodim Munteanu, patriarhul Miron a numit comisia de examinare canonică a candidatului la treapta arhieriei. Cei trei membri desemnați de patriarh, mitropolitul Gurie al Basarabiei, episcopul Visarion al Hotinului și episcopul Ghenadie al Buzăului, au supus, la 31 ianuarie 1935, examenului canonic pe arhimandritul Policarp, urmând procedura stabilită de Statutul și Regulamentele Bisericii Ortodoxe Române. Singurul aspect discutabil, din punct de vedere al Regulamentului, menționat de comisie la punctul 8 din procesul verbal de examinare a fost legat de pregătirea academică dobândită de Policarp Morușca. Articolul 117 din legea de organizare a Bisericii Ortodoxe Române prevedea că pentru a accede la treapta arhieriei candidatul trebuie să fie licențiat sau doctor în teologie. Comisia și-a declinat competența luării unei decizii sub acest aspect și a recomandat ca problema să fie discutată de Sfântul Sinod”¹.

„Au existat în sânul Sfântului Sinod, în sesiunea din martie 1935, discuții aprinse pe marginea situației candidatului Policarp Morușca. Pentru a-l putea hirotoni pe Policarp ca episcop al românilor din America trebuia să fie făcută o excepție de la regula consacrată de articolul 117 din Statut, lucru neagreat de unii ierarhi, care se temeau să nu se creeze prin aceasta un precedent. Pe de altă parte, patriarhul Miron și mitropolitul Nicolae Bălan subliniau faptul că Policarp dobândise pregătirea cea mai înaltă pe care școlile teologice din Ardeal i-o putuseră oferi înainte de unirea din 1918, fapt care,

¹ **Ibidem**, pp. 239-240.

în conformitate cu vechile prevederi regulamentare, îi permitea să accedă la treapta arhieriei. În plus, ei considerau că activitatea și experiența bogată pe care o poseda, precum și faptul că era singurul care a primit a merge în America, unde era o situație necunoscută și nesigură, sunt motive suficiente de înțelegere pentru a se accepta hirotonia sa. În cele din urmă, Sfântul Sinod a decis, cu o largă majoritate, că Policarp poate accede la treapta episcopală, cu atât mai mult cu cât numirea lui se va face în baza legii speciale pentru organizarea românilor ortodocși din țările apusene neortodoxe”¹.

„Alți ierarhi doreau să știe dacă Policarp, în calitate de episcop a doar câteva mii de suflete din afara țării va avea același statut cu restul ierarhilor români. Când patriarhul a cerut episcopului de Arad să păstreze liberă funcția de stareț al mănăstirii Hodoș-Bodrog, iar în cazul revenirii în țară Policarp să se întoarcă la mănăstirea de unde a plecat, răspunsul era cât se poate de clar”².

„Duminică, 24 martie 1935, la Sfânta Liturghie săvârșită în paraclisul istoric al Sfintei Patriarhii din București, Policarp Morușca a primit dumnezeiescul har al arhieriei. În aceeași zi, patriarhul Miron i-a înmănat toiagul de păstorire a tuturor credincioșilor ortodocși români din afara granițelor țării și gramata de investitură”³.

Prin alegerea sa ca episcop și gramata înmănată de patriarhul României, Policarp Morușca a devenit primul ierarh ortodox român căruia i-a fost încredințată conducerea unei eparhii a conaționaliilor noștri stabiliți în afara granițelor țării,

¹ **Ibidem**, p. 240.

² **Ibidem**.

³ **Ibidem**, p. 241.

titulatura sa fiind aceea de „episcop misionar pentru creștinii ortodocși români din țările apusene neortodoxe, Statele Unite, Canada și America de Sud”¹.

„Carol al II-lea însă, nu i-a acordat decret regal de numire, cum se proceda de regulă, motivând că nu poate da un astfel de decret pentru o jurisdicție din afara granițelor țării”².

„Notificarea din partea Patriarhiei, prin care i se cerea să pregătească întronizarea episcopului Policarp, a fost primită de părintele Truția în 3 Aprilie 1935. În text se menționa că instalarea va fi făcută în Detroit, acest oraș fiind desemnat ca și reședință a episcopului, cel puțin pentru o vreme, urmând ca apoi Policarp să decidă localitatea în care își va stabili sediul”³.

„După numeroase eforturi de a se obține pașaport și valută pentru acoperirea costurilor călătoriei, episcopul Policarp a reușit să părăsească țara în 17 iunie 1935, ajungând în Statele Unite ale Americii în 27 iunie 1935, în portul New York, bucurându-se de o primire călduroasă din partea mai multor preoți, credincioși și reprezentanți ai Legației române de la Washington”⁴.

„Vicarul Ioan Truția a fixat ca dată pentru întronizare ziua de 4 iulie 1935, ceremoniile urmând să aibă loc în biserica „Sfântul Gheorghe” din Detroit. În același timp, părintele Truția pregătea agenda celui de al IV-lea Congres Bisericesc, convocat pentru 5 iulie, deci imediat după instalarea episcopului. Alege-

¹ **Episcopul Policarp**, *Pastorală la Nașterea Domnului 1936*, publicată în revista „Solia”, 1936, nr. 45, p. 1.

² **Gabriel-Viorel Gârdan**, *Op. cit.*, p. 244.

³ **Ibidem**, p. 245.

⁴ **Ibidem**, p. 246.

rea delegaților oficiali urma să se facă de către fiecare parohie duminică, 30 iunie”¹.

Întronizarea și prima etapă a activității episcopului Policarp

4 iulie este Ziua Națională a Statelor Unite ale Americii și lumea fiind liberă, a luat parte în număr mare la întronizarea primului ierarh român pe pământ american.

La Congresul Bisericesc de a doua zi, „episcopul Policarp și-a ales ca oraș de reședință Clevelandul, unde fusese pregătită o casă în acest sens, catedrala fiind cea din Detroit, unde fusese întronizat”².

„În 14 iulie 1935, episcopul Policarp a început întâia serie de sfințiri de biserici și vizite canonice, în 39 de localități, până în 26 ianuarie 1936. În a doua serie de călătorii misionare a plecat în 5 aprilie același an, până în 18 iulie 1936, în alte 19 așezări românești din Statele Unite ale Americii și Canada”³, „vizitând toate parohiile ortodoxe românești din cele două țări”⁴.

„Cu figura sa harismatică, chipul neaoș de dac, cu ochii săi violeți și pătrunzători și mai ales cu vocea puternică, asemenea unui prăvălit de stâncă”⁵, „ajutat fiind și de un deosebit dar oratoric”⁶, „ierarhul român a izbutit să se facă iubit și să

¹ **Ibidem.**

² **Ibidem**, p. 247.

³ **Ibidem**, p. 248.

⁴ **Aurel Sasu**, *Policarp Morușca, drumul vieții*, Editura Atos, București, 2001, p. 11.

⁵ **Preot Remus Grama**, *Op. cit.*, p. 30.

⁶ **Gabriel-Viorel Gârdan**, *Op. cit.*, p. 266.

adune parohiile răzlețe, neobișnuite cu ordinea ierarhică, cu toate că încercările nu au întârziat să apară”¹.

„Peste tot, episcopul Policarp a sfințit bisericile, căci până atunci niciunul dintre lăcașurile de cult ortodoxe române existente în America nu fusese târnosit de un ierarh, a săvârșit botezuri, cununii etc., și a avut întâlniri cu grupul independent al preoților hirotoniți în America”².

Ierarhul mărturisește despre vizitele pastorale efectuate: „Un an întreg, aproape neîntrerupt, am fost în călătoriile misionare, pe drumuri lungi și obositoare, pe arșiță de vară și pe ger de iarnă. Am dormit unde m-au cazat, am mâncat ce mi s-a dat, și am primit de bun totul în drum, socotindu-mă permanent pe front, unde nu poate fi vorba de confort. Am fost însă bine primit pretutindena și am avut, pe urmă, mângâierea și mândria să pot spune, că am văzut și am cunoscut pe românii din America la vetrele lor, față către față, ca nimeni altul, în decurs de un an. Și deodată, mi-am câștigat și experiența și orientarea necesară, pentru organizarea solidă a Episcopiei misionare din America”³.

„Cu însuflețirea și caldă îmbrățișare, cu care am fost primit la întronizare, cu aceeași dragoste și bucurie am fost întâmpinat prin toate așezările românești, cu prilejul vizitelor mele canonice. Bisericile au fost prea puțin încăpătoare și nu numai pentru creștinii noștri, fiindcă pretutindeni veneau și alții, ortodocși de alt neam și chiar creștini de alte confesiuni. Aceștia au rămas puternic impresionați de ceremonialul sfințirii bise-

¹ **Preot Remus Grama**, *Op. cit.*, p. 30.

² **Gabriel-Viorel Gârdan**, *Op. cit.*, p. 248.

³ **Episcopul Policarp**, *Episcopia Misionară și românii din America*, articol publicat în revista „Biserica Ortodoxă Română”, 1940, nr. 7-8, p. 538.

ricii și al slujbei Sfintei Liturghii ortodoxe. Au fost cazuri, când oameni străini distinși, ori reprezentanți ai autorităților, au asistat de la început și până la sfârșitul slujbei de patru ore, cât dura serviciul divin în fiecare biserică, fiindcă niciuna nu fusese târnosită de arhieru”¹.

„Pretutindeni ierarhul a călătorit cu trenul, îmbrăcat în sutana sa uzată. Chiar și mai târziu, când a primit un automobil, nu a învățat să conducă, ci era însoțit de diferiți preoți și mai ales de credincioși, cel mai adesea tineri, care se bucurau că pot să-i facă un serviciu episcopului lor. Ierarhul era întâmpinat în gări sau în fața bisericilor cu steagurile României și a societăților din localitate, cu pâine și sare, vechiul simbol al ospitalității, și de glasurile copiilor care se străduiseră câteva săptămâni ca să-i poată cânta un cântec românesc”².

„Aceasta este misiunea episcopului în America să fie pe drumuri, să slujească, să predice, să asiste la mese, să propovăduiască”³.

„În 14 septembrie 1935, de sărbătoarea «Înălțării Sfintei Cruci», episcopul Policarp a trimis o scrisoare pastorală iubitelui cler și popor din de Dumnezeu păzita Episcopie misionară a Americii în care, după ce a vorbit despre Biserică - instituție de origine divină și organizație omenească, a prezentat liniile principale ale programului său privind viața și dezvoltarea episcopiei”⁴.

„În anul 1936, episcopul Policarp, însoțit de ministrul român de la Washington, Carol Davila, și de preotul Ioan

¹ **Ibidem**, pp. 549-550.

² **Gerald J. Bobango**, *Op. cit.*, p. 93.

³ **Episcopul Policarp**, *Art. cit.*, p. 550.

⁴ **Gabriel-Viorel Gârdan**, *Op. cit.*, p. 250.

Truția, s-a prezentat în audiență la președintele de atunci al Statelor Unite ale Americii, Franklin D. Roosevelt. Președintele l-a primit cu multă amabilitate pe ierarh, iar la sfârșit i-a spus: «De acum rămâi în America; dacă vei avea nevoie de ajutorul meu în vreo problemă bisericească, să vii cu încredere la mine». La plecare, secretarul președintelui a menționat faptul că aceste cuvinte nu le-a mai spus șeful statului altui reprezentant al Bisericii”¹.

„După cum reiese din însemnările lui Policarp Morușca, președintele Statelor Unite ale Americii a fost plăcut impresionat de prezența ierarhului român, adresându-i cuvinte neobișnuit de calde și pline de apreciere, acordându-i sprijinul personal pentru viitor. Această întâlnire l-a marcat profund pe episcop, rămânând în inima sa un moment de care-și va aduce aminte cu plăcere în corespondența viitoare, din timpul marginalizării sale”².

„Un succes al acestei prime etape din păstorirea episcopului Policarp pe continentul american l-a reprezentat apariția ziarului «Solia» și a almanahului-calendar omonim”³, în care a scris: „Aș dori să întemeiem, pe pământul Americii, pentru sufletul poporului nostru, o Vatră Românească, dacă Dumnezeu a rânduit să nu ne mai putem întoarce cu toții la vatra strămoșească”⁴.

¹ **Prot. Nichifor Todor**, „*Episcopul Policarp Morușca - O sută de ani de la naștere*”, articol publicat în Mitropolia Ardealului, 1983, nr. 3-4, p. 227.

² **Preot Remus Grama**, *Op. cit.*, p. 30.

³ **Gabriel-Viorel Gârdan**, *Op. cit.*, p. 255.

⁴ **Episcopul Policarp**, *O vatră românească*, articol publicat în revista „Solia”, 1936, nr. 2, p. 1.

„Acest mare proiect al episcopului a fost început prin cumpărarea, în anul 1937, a fermei Gray Tower din Grass Lake, Jackson, Michigan, de la familia Boland”¹.

Aici, la Vatra Românească, ierarhul intenționa „să ridice o mănăstire, care să fie: reședința episcopului, loc de pelerinaj, azil pentru bătrâni, casă pentru copiii orfani, tabără de vară pentru copii și tineri, loc de recreere pentru adulți sau cu alte cuvinte: reazem și ocrotire vieții noastre creștinești și românești din America, o vatră pe care să ardă neîncetat focul sfânt al credinței ortodoxe și al dragostei de neam”².

„Se dorea, de asemenea, înființarea unei tipografii în care să se tipărească toate cărțile necesare vieții bisericești, imprimatele pentru administrația parohială și episcopală, o fabrică de lumânări și, mai ales, o foaie de propagandă religioasă și de îndrumare a vieții”³.

„Școlile românești erau aproape absente, iar sălile de cultură erau folosite pentru banchete și întâlniri. Având în vedere aceste realități, episcopul a militat pentru înființarea școlilor românești, parohiale și catehetice. De asemenea, el a cerut cu insistență și organizarea în fiecare parohie a corurilor bisericești, precum și a reuniunilor de femei”⁴.

„În timpul vizitelor pastorale, ierarhul a întâlnit numeroase probleme care l-au nemulțumit profund. Astfel, spre exemplu, a găsit regionalismul intens de acasă supraviețuind în coloniile românești. Bucovineni, transilvăneni, bănățeni, macedoneni și cei din vechiul Regat continuau să lupte pentru

¹ Gabriel-Viorel Gârdan, *Op. cit.*, p. 261.

² *Ibidem*, p. 252.

³ *Ibidem*, p. 253.

⁴ *Ibidem*, pp. 253-254.

dominație asupra parohiei sau societății; aceasta deschidea drumul pentru dezbinări și formări de parohii, având la bază manifestări de extremism regional”¹. Împotriva unor astfel de tendințe episcopul Policarp s-a pronunțat cu fermitate ori de câte ori a avut ocazia: „Frați români de pretutindeni, oriunde vă găsiți, dărâmați cu totul zidul de despărțire, pe care străinii l-au ridicat, în vremuri de asuprire, între fiii aceluiași neam. Smulgeți din suflete, o dată pentru totdeauna, buruiana otrăvitoare a regionalismului și vă contopiți inimile în aceeași dragoste românească. Uniți-vă sufletele în aceeași credință religioasă drept măritoare. În numele Domnului nostru Iisus Hristos și a Bisericii Sale, cea una, sfântă, sobornicească și apostolească, vă rog să înlăturați deosebirea după provinciile de unde ați venit, să vă faceți o apă și un pământ, în care să crească numai virtuțile românești, ca tot atâtea roduri ale credinței strămoșești. Nu bucovineni, ori ardeleni, bănățeni sau bihoreni. Nu! Ci buni români și creștini dreptcredincioși, ca și cetățeni americani loiali, trebuie să fie deviza de pe steagul vieții noastre de popor conștiincios și unitar, mai cu seamă aici, pe pământ îndepărtat”².

În călătoriile sale prin eparhie, episcopul a constatat „în multe comunități «buruiana neînțelegerilor», «patimi pustitoare» și «oarba neunire» care tulburau pașnica viețuire frățescă dintre români, încât apelul său la armonie, la respectarea legii morale și la comuniunea de simțire era repetat mereu, ca unică îndreptățire a autorității și a prestigiului Bisericii învrăj-

¹ **Gerald J. Bobango**, *Op. cit.*, p. 97.

² **Episcopul Policarp**, *Regionalismul*, articol publicat în revista „Solia”, 1936, nr. 13, p. 1.

bite”¹. Astfel, în pastorala de Crăciun a anului 1936, ierarhul a afirmat: «Să lepădăm toată nedreptatea și ura și vrăjmășiile, să facem să dispară munții neînțelegerilor. «Să gătim calea Domnului, drepte să facem cărările Lui». Să punem capăt frământărilor nefolositoare, care ne dezbină, ne fărâmițează și ne sleiesc puterile. Să ne îmbrăcăm în omul cel nou și să plecăm genunchii inimilor noastre în rugăciune fierbinte, făgăduind să ne unim forțele într-o colaborare armonioasă, să ne canalizăm toate energiile la muncă înțelegătoare și pașnică în Hristos, cu Hristos, pentru Hristos și pentru binele sufletului neamului nostru și folosul lui de mântuire”².

„O vie nemulțumire a constituit-o pentru episcop lipsa de solemnitate a serviciilor religioase, în special a Sfintei Liturghii, când laicii intrau și ieșeau din Sfântul Altar și când aveau loc vânzări de diferite obiecte, locul acestor tranzacții fiind biserica și uneori chiar Sfântul Altar. În martie 1936, ierarhul a hotărât ca nimeni în afară de preot, paracliser și băieții de altar să nu mai intre în Sfântul Altar, iar acesta să nu mai fie locul pentru tranzacții monetare”³.

„De altfel, nu era de loc neobișnuit pe atunci, ca dacă cineva era supărat că nu a fost ales în Consiliul episcopesc «să pornească - după cum consemna ierarhul Policarp - să-și facă biserică independentă». Se referea aici la ieromonahul Glicherie Moraru, a cărui reputație era «dubioasă» și care dorea să formeze o episcopie independentă. Preotul Truția, fiind vicar la acea vreme, s-a opus primirii părintelui Glicherie Moraru în Episcopie, din cauză că el era anchetat pe atunci de Consistoriul

¹ Aurel Sasu, *Cazul...*, p. 12.

² **Episcopul Policarp**, *Pastorală la Nașterea Domnului...*, p. 3.

³ **Gerald J. Bobango**, *Op. cit.*, p. 97.

Central al Mitropoliei de la Iași, precum și de firma legală Bloch Brothers. Se pare că episcopul Policarp l-ar fi caterisit în anul 1939, înainte de plecarea din America”¹.

Calomnierea episcopului Policarp

Din nefericire românii sunt foarte dezbinați și adeseori nu își apreciază oamenii de valoare decât după ce aceștia nu mai sunt în viață. Așa s-a întâmplat și cu episcopul Policarp, care a avut parte de „un vast program de discreditare, mai ales în paginile ziarului «America»”², „organul oficial al Uniunii și Ligii societăților românești, care apărea la Cleveland”³, „dar și în ziarul «Deșteptarea», al organizațiilor comuniste române din America”⁴.

„Încercările de a organiza o eparhie puternică i-au speriat pe mulți și mai ales pe cei care conduceau Uniunea și Liga societăților românești, aceștia văzând în Episcopie un concurent. Istoria le-a infirmat temerile, dar atunci, prin organul lor de presă, ei l-au atacat continuu și foarte nedrept pe episcopul Policarp”⁵.

Aceste atacuri au început imediat după sosirea ierarhului în Statele Unite ale Americii. Astfel, după ce biserica din Cleveland, Ohio, a fost sfințită în ziua de 14 iulie 1935, corespondentul ziarului „America” „a constatat absența de la festivități a membrilor Uniunii și Ligii, fapt pentru care a consemnat, cu malițiozitate, că «buna primire ce i s-a făcut trimisului din țară

¹ Preot Remus Grama, *Op. cit.*, p. 31.

² Pr. Lect. Univ. Dr. Răzvan Perșa, *Art. cit.*, p. 237.

³ Gabriel-Viorel Gârdan, *Op. cit.*, p. 148.

⁴ *Ibidem*, p. 260.

⁵ *Ibidem*, p. 257.

doar pare să fie de bun augur». Într-un alt articol al acestui ziar s-a scris: «De timp îndelungat, spun membrii Uniunii și ai Ligii, nu ne aflăm în raporturile cele mai bune cu conducătorii Episcopiei și cu o parte din preoții și mirenii considerați ca indispensabili în munca de organizare a Episcopiei». În alt articol este insinuată existența unui întreg proiect al Episcopiei în privința viitorului Uniunii, al Ligii și al ziarului ei, afirmând că «în spatele acestei conspirații» s-ar afla nimeni altul decât episcopul, în sensul că în rivalitatea dintre Uniune/Ligă și Biserică, înaltul prelat nu respectă tradiția deja statornicită în America, susținând că poporul de aici și mai ales cel din Detroit nu are alți conducători în afară de preoți. Apelarea episcopului direct la popor era interpretată ca un afront adus vechii organizări a comunităților, în care responsabilitățile erau clar delimitate: tineretul și chestiunea polițelor de asigurare constituiau sfera de activitate a Uniunii și al Ligii, în vreme ce slujirea și educația școlară a copiilor reveneau preoților. Orice tentativă de imixtiune însemna implicit o declarație de război. Inițiativa episcopului de a înființa societăți de asigurare pe lângă biserici, firesc, era văzută ca o intenție de a distruge Uniunea și Liga. Prin urmare, decizia ziarului America era categorică: «Suntem împotriva oricărei încercări de a slăbi Societățile noastre de ajutor și cultură prin crearea unor Societăți de ajutor și asigurare cu caracter confesional, divizând și mai mult poporul de aici». De asemenea: «Tinerimea română trebuie organizată pe lângă Societățile noastre din Uniune și Ligă» (se subînțelege, nu pe lângă biserici). Bătălia pentru tineret se adaugă, așadar, celeilalte, a polițelor de asigurare”¹.

¹ Aurel Sasu, *Policarp Morușca...*, pp. 5-6.

Într-un alt număr al ziarului America s-a scris: „«Gazetarul Morușca își arogă dreptul de a controla toate mișcările grupului românesc din America, fără niciun drept. Omul acesta, de curând sosit aici, luat dintr-o mănăstire cu un pumn de călugări, unde guvernă ca un pașă, are cutezanța de a se erija în mare conducător al tuturor românilor din America, fără vreun drept câștigat, fără nicio muncă pe care ar fi depus-o, în afară de aceea de dezorganizare pe care o desfășoară aici, îndrumat foarte prost de sfetnicii săi»”. De aici încolo, limbajul se radicalizează, sfârșind în insulte: «Episcopul n-a început nicio acțiune, alta decât mișcări de tulburare a sufletului românilor din America», sau: «Ordinele pe care ni le dă de pe poziția sa de Dalai Lama, acestea, o mărturisim, nu ne stingheresc», ori: «Episcopul nostru poate da ordine lui Petre, ca să-i aducă papucii de casă, să-i aprindă țigarea, să-i aducă un pahar de apă, dar nu nouă»”¹.

La acestea adaug și un fragment dintr-un articol apărut în ziarul Deșteptarea: „Episcopul Morușca tolerează și aprobă îndeletnicirile cele mai criminale ale unor «preoți» români din America, criminali mizerabili, fiindcă mulți popi au devenit cei mai devotați agenți ai fascismului, bisericile din America au fost transformate în peșteri de tâlhari, iar preoții niște agenți ai reacțiunii și spioni ai unor fabricanți”².

„Atacurile virulente împotriva episcopului s-au intensificat mai ales după impunerea hotărârii eparhiale din 1935 de excludere a bolșevicilor, a comuniștilor și a membrilor ordinului internațional al muncitorilor de la candidatura ca membri ai parohiilor, ceea ce a atras și mai mult contestarea

¹ **Ibidem**, p. 8.

² **Ibidem**, p. 7.

ierarhului din partea cercurilor socialiste”¹, „cei mai virulenți contestatari ai episcopului fiind reprezentanții partidei comuniste româno-americane, din diferite societăți ale Ordinului Internațional Muncitorilor”².

„Dintre numeroasele acuze nefondate aduse ierarhului de către ziarul America voi mai aminti: trecerea dreptului de proprietate al bisericilor de pe comunități pe episcop; neimplicarea ierarhului în lupta împotriva revizionismului maghiar, deoarece Preasfinția Sa considera că nu există primejdie și nu trebuie să ne zbatem și să ne îngrijorăm deoarece soarta țării românești este asigurată pe veci. De asemenea, ierarhul a mai fost acuzat de intoleranță religioasă și de antisemitism”³.

„Episcopul a fost aspru criticat pentru inițiativa construirii unei mănăstiri. Voi reda un scurt pasaj dintr-un astfel de articol: «Ne-am găsit noi, un grup mic și sărac, care are nevoie de mai multă cultură și mai multă lumină, să ne întoarcem la mănăstiri, la fabrici de lumânări, la cruciulițe și iconițe mănăstirești, ca să venim lumii de hac cu cultura noastră de schit. Ierarhului i-a fost obiectată și dorința de a instaura respectul față de rânduielile canonice, canoanele - în opinia acuzatorilor săi - fiind armele tiraniei”⁴.

„O altă chestiune reproșată episcopului era că nu respectă caracterul autonom și independența Episcopiei: Dacă e să avem aici un Episcopat, el trebuie să fie independent! - independent întru totul de Biserica de stat din țară și de scaunele mitropolitane. Ea trebuie condusă de un consiliu, alcătuit în mod

¹ Pr. Lect. Univ. Dr. Răzvan Perșa, *Art. cit.*, pp. 237-239.

² Preot Remus Grama, *Op. cit.*, p. 32-33.

³ Gabriel-Viorel Gârdan, *Op. cit.*, p. 257.

⁴ *Ibidem*, p. 258.

reprezentativ din mireni și clerici români-americani, se afirma de către adversarii ierarhului”¹. Este demn de remarcat aici faptul că românii ortodocși din America și-au dorit foarte mult un episcop, dar nu au fost în stare să-l plătească, cerând ca salariul acestuia să fie asigurat din România, dar în același timp ei își doreau ca Episcopia să fie independentă de Biserica și de statul român.

Așadar, acestea au fost punctele principale susținute în detrimentul episcopului de adversarii săi prin intermediul ziarelor America și Deșteptarea. Se înțelege de la sine că la astfel de acuze episcopul nu a rămas insensibil, el ripostând prin organul de presă al Episcopiei și astfel conflictul a luat amploare, fiind permanent întreținut de declarații belicoase făcute de ambele părți. Poziția episcopului a rămas însă fermă: «Aici sunt și aici rămân»².

„Acțiunile calomniatoare îndreptate împotriva episcopului Policarp de către adversarii săi nu s-au limitat doar la zierele sus menționate și în comunitățile ortodoxe române americane, ci acesta a fost mereu ponegriț și în fața sinodalilor și a conducătorilor politici din România”³. Cu toate acestea, au fost și unii care i-au luat apărarea. Astfel, „în privința campaniei de presă întreprinsă împotriva ierarhului, Andrei Popovici, consulul român din New York, remarca într-unul din rapoartele sale confidențiale adresate ministrului Afacerilor Externe, Victor Antonescu, din 15 septembrie 1936: Acest organ de presă (ziarul America) al Uniunii Societăților Române a ajuns sub influența unor persoane care prin scrisul lor subversiv intenționează să

¹ **Ibidem.**

² **Ibidem.**

³ **Pr. Lect. Univ. Dr. Răzvan Perșa, Art. cit., p. 237.**

faciliteze pătrunderea doctrinei bolșevice în grupul românesc și astfel să submineze existența sub forma lor actuală a așezămintelor românești care ar putea stăvili orientarea vieții românești spre stânga radicală. «America», de la început a atacat sistematic și în modul cel mai pătimăș și nedrept, atât activitatea Preasfințitului Părinte Episcop Policarp, cât și însăși persoana sa, cu toate că un om mai pașnic, blând și iertător nu a trăit niciodată în mijlocul românilor americani”¹.

Vizita episcopului Policarp în România din anul 1937

„După doi ani de activitate în America, episcopul Policarp a hotărât să plece în țară, pentru a participa la lucrările Sfântului Sinod, unde avea să raporteze despre starea lucrurilor în eparhia condusă de el”². Înainte de a porni la drum, acesta le-a scris păstoriților săi: „Merg să duc solie patriei și Bisericii-mame despre lumea și viața românilor din America. Să dau seamă de ceea ce am văzut, am cunoscut și am trăit, în vreme de doi ani, în mijlocul vostru”³.

„Îndată după anunțarea plecării episcopului în România, ziarul America a început să publice o serie de articole intitulate «Răspuns la o întrebare», prin care aducea la cunoștința cititorilor «adevăratul motiv» al plecării lui Policarp în țară. Ziarul a publicat două procese verbale din zilele de 27 și 28 aprilie 1936, redactate de comisia însărcinată cu verificarea evidențelor

¹ Gabriel-Viorel Gârdan, *Op. cit.*, p. 267.

² *Ibidem*, p. 260.

³ **Episcopul Policarp**, *Rămas bun*, articol publicat în revista „Solia”, 1937, nr. 21, p. 1.

contabile ale mănăstirii Hodoș-Bodrog pe anii 1923-1934. Aceste procese verbale scoteau în evidență anumite nereguli în administrarea averii mănăstirii de către fostul ei stareț, Policarp Morușca. Redacția ziarului considera că acesta era motivul pentru care ierarhul a plecat în țară, adică rezolvarea acestei situații neplăcute”¹.

„După trei luni și mai bine petrecute în România, în 7 noiembrie 1937, episcopul s-a întors în America”², scriindu-le păstoriților săi: „Acum sunt aici, între voi, nu numai cu sufletul, ci în carne și oase, cu toată dragostea inimii mele de părinte și cu toată râvna și devotamentul de a duce mai departe lucrul Domnului și lucrarea de revigorare a vieții noastre românești, pe pământul îndepărtat”³.

A doua etapă a activității episcopului Policarp în America

Revenit pe pământ american, episcopul Policarp și-a continuat cu aceeași râvnă, ca și până atunci, activitatea de păstor al românilor dreptcredincioși de peste Ocean.

„În 4 iulie 1938, cu ocazia celei de a treia aniversări a întronizării sale ca ierarh în America, episcopul Policarp, înconjurat de preoți și credincioși, a inaugurat ferma Gray Tower din Grass Lake, Jackson, Michigan, ca pe viitoarea Mănăstire „Sfânta Maria”, dar care până la urmă a fost destinată să devină Vatra Românească, sediul Episcopiei și centru spiritual al majorității

¹ Gabriel-Viorel Gârdan, *Op. cit.*, p. 260.

² Aurel Sasu, *Policarp Morușca...*, p. 12.

³ **Episcopul Policarp**, *Bine v-am găsit*, articol publicat în revista „Solia”, 1937, nr. 40, p. 1.

românilor ortodocși din America. La manifestările organizate cu această ocazie a luat parte și Arhiepiscopul Athenagoras din New York, întâistătorul Bisericii Ortodoxe Grecești din America”¹, viitor patriarh ecumenic în perioada 1948-1972.

„Din acest moment, amenajarea și transformarea Vetrei Românești într-un centru de coordonare a activității Episcopiei a devenit principala preocupare a episcopului”².

„Un prim succes al ierarhului din această perioadă l-a reprezentat gruparea, în anul 1938, a organizațiilor auxiliare de femei din parohii într-o organizație centrală, numită «Asociația Reuniunilor Femeilor Ortodoxe Române din America» (ARFORA). Această organizație se va dovedi, în timp, ca fiind unul dintre pilonii principali care au susținut dezvoltarea vieții bisericești în Episcopia din America”³. Totodată, episcopul a reușit „să pună bazele organizației pentru tineret, numită mai târziu: «American Romanian Orthodox Youth» (AROY)”⁴.

„În anul 1939, situația Bisericii Românești din America se prezenta astfel: în S.U.A., 4 protopopiate cu 33 de parohii și 54 de filiale, având 26 de biserici și 5 paraclise, iar în Canada, două protopopiate cu 11 parohii și 8 filiale, deținând 17 biserici. 17 dintre lăcașurile de cult din Episcopie au fost ridicate înainte sau în decursul Primului Război Mondial, iar restul după acesta. Dintre parohii, 26 din S.U.A. aveau preoți și 8 în Canada”⁵. „Școli parohiale existau în 27 de parohii, în care se învăța religie, limba română și ceva istorie, după măsura râvnii preotului. Mai funcționau 5 școli de duminică și o

¹ Gabriel-Viorel Gârdan, *Op. cit.*, p. 261.

² *Ibidem.*

³ *Ibidem.*

⁴ Preot Remus Grama, *Op. cit.*, pp. 33-34.

⁵ Gabriel-Viorel Gârdan, *Op. cit.*, p. 262.

școală catehetică pentru adulți. De asemenea, existau 29 de coruri bisericești, 27 de organizații pentru tineret și 36 de reuniuni de femei”¹.

Întrucât eparhia românească din Statele Unite ale Americii și Canada era foarte întinsă, episcopul Policarp era mereu pe drumuri, după cum singur a afirmat: „În patru ani, cât am petrecut în America, cred că n-am stat niciodată acasă, la reședință, mai mult de două duminici una după alta, dacă n-am fost reținut de boală”².

Întoarcerea episcopului Policarp în România

„La sfârșitul lunii iulie a anului 1939, episcopul Policarp a decis să vină în țară, cu scopul declarat de a obține mai mulți bani din partea statului pentru Episcopia din America, urmând să rămână în țară până după sesiunea din toamnă a Sfântului Sinod. Cu ocazia aceleiași vizite, ierarhul urma să-și prezinte raportul de activitate noului patriarh, Nicodim Munteanu și bineînțeles să-și viziteze familia și prietenii apropiați. Câțiva dintre sfătuitoarii intimi ai episcopului, inclusiv preotul Ioan Truția, și-au exprimat părerea că plecarea în țară în acel moment era inoportună, însă ierarhul n-a ascultat sfatul lor”³.

„În 2 august 1939 episcopul Policarp a sosit în țară și după numai câteva săptămâni a izbucnit cel de-al Doilea Război Mondial. În noua situație creată, comunicațiile maritime peste

¹ **Ibidem**, p. 263.

² **Episcopul Policarp**, *Episcopia Misionară și românii...*, p. 550.

³ **Gabriel-Viorel Gârdan**, *Op. cit.*, p. 263.

Ocean au fost suspendate, iar ierarhul a fost împiedicat să revină în America”¹.

„Imediat după revenirea în România, Policarp Morușca a început să realizeze cât de gravă era situația în care se afla. Primit cu suspiciune de patriarhul Nicodim și de membrii Sfântului Sinod și cu adversitate de regele Carol al II-lea și camarila sa, Policarp n-a conținut să-și afirme nevinovăția și să dea lămuriri, oricui dorea să le asculte, despre misiunea sa și despre nedreptatea acuzațiilor ce i se aduceau”².

„Ce stătea la baza acestor învinuiri? În primul rând ele erau ecourile acuzațiilor puse în circulație de către adversarii săi de peste Ocean, vehiculate ani de-a rândul în presa românilor-americani și în memoriile-denuț trimise autorităților din țară. Unele dintre aceste învinuiri au fost susținute și de rapoartele diplomaților aflați în misiune oficială în America, în special de ministrul Carol Davila. Acesta, încă din 1937, înaintase la București un raport, în care îi imputa episcopului Policarp orientarea naționalistă a revistei Solia, situația conflictuală în care a ajuns cu conducătorii Uniunii și ai Ligii, sugerând ca soluție, în cazul înrăutățirii acestor raporturi, înlocuirea ierarhului cu un alt episcop misionar. În același memoriu, ministrul Davila își exprima și nemulțumirea că nu a fost consultat înainte de a fi desemnat episcopul pentru America”³.

„Regele Carol al II-lea, camarila sa și autoritățile de stat îi reproșau episcopului românilor din America propaganda gardistă pe care ar fi susținut-o peste Ocean, presupusa atitudine

¹ **Ibidem**, p. 264.

² **Ibidem**, p. 267.

³ **Ibidem**, p. 268.

anti-semită și mai ales dezaprobarea pe care ar fi manifestat-o în ceea ce privește relația regelui cu Elena Lupescu”¹.

Carol al II-lea al României a fost primul născut al regelui Ferdinand I al României și al soției sale, regina Maria. S-a remarcat, în timpul Primului Război Mondial, prin dezertarea din armată și căsătoria ilegală cu Ioana Lambrino. După anularea acestei căsătorii de către tribunalul Ilfov, prințul moștenitor a făcut o lungă călătorie în jurul lumii, la capătul căreia a cunoscut-o pe principesa Elena a Greciei, cu care s-a căsătorit în martie 1921, cuplul având un copil, pe principele Mihai. Ulterior, prințul playboy Carol și-a părăsit familia, a renunțat la tron și s-a stabilit în Franța, împreună cu Elena Lupescu.

Amanta prințului era fiica lui Nahum Grünberg, un evreu convertit la Ortodoxie, care și-a schimbat numele în Nicholas Wolff, românizat Nicolae Lupescu și a Elizei Falk, tot evreică, botezată ulterior romano-catolică. În timpul Primului Război Mondial, Elena Lupescu a fost căsătorită cu Ion Tâmpăanu, un locotenent de vânători de munte, de care a divorțat după scurt timp. În anul 1922 aceasta a devenit concubina prințului Carol. În 1925 cei doi au fugit împreună din România.

În urma decesului regelui Ferdinand I, din 20 iulie 1927, tronul acestuia a fost ocupat de Mihai I, fiul prințului Carol, care avea doar 5 ani. În contextul politic creat de moartea regelui Ferdinand, cât și de lipsa de fermitate a regenței conduse de principele Nicolae, în anul 1930 Carol s-a întors în România, detronându-și propriul fiu. Domnia lui a fost marcată la început de efectele mării crize economice și financiare. Carol a fragilizat sistemul de partide, numind adesea la guvernare facțiuni minoritare ale partidelor istorice și cochetând cu ideea

¹ **Ibidem.**

unor guverne de concentrație națională. De asemenea, a permis formarea unei camarile corupte în jurul său, sub patronajul Elenei Lupescu, iubirea vieții lui.

Chiar dacă părinții Elenei Lupescu își schimbaseră religia, ca naționalitate, prin sânge și simțăminte ei au rămas evrei până la moarte, la fel ca și fiica lor, de aceea acuzele de anti-semitism aduse episcopului Policarp Morușca, deși nefondate, nu puteau fi trecute cu vederea de regele Carol al II-lea și de influența ibovnică și suverană neîncoronată a camarilei sale corupte.

„Pentru a putea reveni în America, episcopul Policarp Morușca avea nevoie de pașaport diplomatic emis de autoritățile statului român, de viză din partea Legației americane și de încuviințarea Sfântului Sinod pentru continuarea misiunii sale în fruntea Episcopiei de peste Ocean. Cercetând documentele, am putut constata că episcopul Policarp a reușit relativ repede să înlătore suspiciunile Sfântului Sinod și ale patriarhului Nicodim în privința activității desfășurate de el în eparhia din America. Acest fapt este dovedit de însărcinările ulterioare primite din partea Sfântului Sinod, în ciuda faptului că hotărârea sinodală de alegere a episcopului Policarp prevedea expres că, în cazul revenirii în țară, nu va putea primi altă însărcinare decât cea de stareț al mănăstirii Hodoș-Bodrog, și de participarea sa la ședințele Sfântului Sinod, cel mai adesea ca membru al comisiei afacerilor externe. În plus, de mai multe ori Sfântul Sinod s-a pronunțat în sensul continuării misiunii sale în America, în ciuda faptului că memoriile care îi contestau activitatea și cereau cu insistență înlăturarea sa din funcție nu conteneau să sosească la Patriarhie și la celelalte autorități. Mai mult, în întreaga corespondență avută la îndemână nu am găsit indicii din care

să rezulte faptul că episcopul Policarp ar fi fost îngrijorat de atitudinea Sfântului Sinod față de reluarea misiunii sale”¹.

Episcopul Policarp, captiv în propria țară

„Într-o primă fază, principalul obstacol în calea revenirii sale în America se găsea la palatul regal. Regele Carol al II-lea, în urma intervenției patriarhului Nicodim pentru obținerea aprobării necesare pentru întoarcerea lui Policarp la misiunea sa, s-ar fi exprimat cam în felul următor: «Preafericite Părinte, te rog, spune-i episcopului Policarp ca deocamdată, să uite de America”².

În această situație, „episcopul s-a retras timp de mai bine de un an de zile în satul copilăriei sale, la Craiva”³, „unde locuia sora lui, Lucreția, al cărei soț, învățătorul Sabin Nicoară, era pe front, ofițer în armata română”⁴, „ierarhul nutrind speranța că într-o zi va putea merge înapoi în eparhia sa de peste Ocean”⁵.

„După abdicarea regelui Carol al II-lea, din 6 septembrie 1940, episcopul Policarp a obținut pașaport diplomatic și a adresat Legației Statelor Unite solicitarea de a i se acorda viza de intrare pe teritoriul american. După câteva luni de așteptare, în 10 martie 1941, a primit vestea că nu i se poate acorda viza solicitată, până la încetarea războiului. Această veste a produs multă durere în sufletul ierarhului”⁶.

¹ **Ibidem**, p. 271.

² **Ibidem**.

³ **Pr. Lect. Univ. Dr. Răzvan Perșa**, *Art. cit.*, p. 240.

⁴ **Preot Remus Grama**, *Op. cit.*, p. 41.

⁵ **Pr. Lect. Univ. Dr. Răzvan Perșa**, *Art. cit.*, p. 240.

⁶ **Gabriel-Viorel Gârdan**, *Op. cit.*, p. 272.

„La acea vreme, episcopul nu avea de unde să știe că în America, detractorii săi, în frunte cu preotul Glicherie Moraru, adresaseră un memoriu către Serviciul de Imigrări și Naturalizare spre a preveni acordarea unei vize de reintrare în S.U.A. ierarhului plecat în România”¹.

„Deoarece nu se mai putea întoarce în Statele Unite ale Americii, Sfântul Sinod a găsit potrivit să-i încredințeze alte misiuni episcopului românilor din America. Astfel, în martie 1941 a fost numit de către patriarhul Nicodim la conducerea Internatului Teologic «Radu Vodă» din București, care fusese închis de autoritățile de stat și evacuat. Ierarhul l-a redeschis și l-a reorganizat într-un Institut Teologic după cerințele vremurilor de atunci”².

Activitatea episcopului Policarp în Basarabia

„Câteva luni mai târziu, la sfârșitul lui august 1941, în urma pensionării episcopului Dionisie Erhan, lui Policarp Morușca i-a fost încredințată misiunea de locțiitor de Episcop al Cetății Albe-Ismail”³. Întrucât arhimandritul Policarp Morușca a fost ales episcop pentru românii din America fără a fi licențiat sau doctor în Teologie, el reprezentând o excepție, nu putea ocupa un scaun episcopal în România.

„Pe toată durata războiului, ierarhul s-a aflat în Basarabia, iar activitatea desfășurată de el în aceste locuri va fi apreciată

¹ **Preot Remus Grama**, *Op. cit.*, p. 39.

² **Gabriel-Viorel Gârdan**, *Op. cit.*, p. 274.

³ **Ibidem**.

de Sfântul Sinod și de autoritățile de stat, iar mai târziu îi va fi imputată de autoritățile comuniste”¹.

Din nefericire, Preasfințitului Policarp nu i-a fost mai ușor decât în America nici în Basarabia, pentru că Episcopia de acolo „se afla într-o stare dezorganizată și extrem de dificilă, în coasta Ucrainei ocupată de Rusia comunistă”².

„Foarte întristat și izolat trebuie să se fi simțit episcopul Policarp în 13 decembrie 1941, când România a declarat război Statelor Unite, iar relațiile dintre cele două state au fost suspendate. Neputincios în fața mării conflagrații care a cuprins lumea, el s-a dedicat deplin lucrării pastorale în Basarabia de Sud”³.

„În anul 1943, în eparhia condusă de ierarhul Policarp au fost înființate 30 de parohii noi, aducând lumină și mângâiere în sufletele greu încercate de prăpădul bolșevic. De asemenea, episcopul a înființat Școala de cântăreți bisericești, apoi, așa cum făcuse și în America, prin editarea «Soliei», a republicat revista «Cuvântul Adevărului», cu 5.000 de abonați și a organizat misiuni religioase la mănăstirile din eparhie, reînviindu-le ca adevărate oaze spirituale”⁴.

În 14 ianuarie 1944, arhimandritul Antim Nica a fost ales episcop de Cetatea Albă - Ismail, fiind hirotonit în 23 ianuarie 1944 și instalat la Ismail în 10 martie 1944. În această situație, „misiunea episcopului Policarp în Basarabia a încetat”⁵.

¹ **Ibidem.**

² **Preot Remus Grama**, *Op. cit.*, p. 44.

³ **Ibidem.**

⁴ **Ibidem**, p. 48.

⁵ **Gabriel-Viorel Gârdan**, *Op. cit.*, p. 274.

Episcopul Policarp în București și Maramureș

„Revenind la București, episcopul Policarp Morușca a preluat pentru o vreme conducerea internatului Institutului Teologic Universitar”¹.

„Îndată după încheierea războiului și după isprăvirea ascultării episcopului Policarp Morușca ca locțiitor de episcop la Ismail, în martie 1945, neexistând Consulat American în București, credincioșii Episcopiei din America au făcut demersuri pe lângă Consulatul Suedez din București, pentru revenirea sa în America. La acea vreme ierarhul avea încă mari nădejdi că va fi lăsat să se întoarcă la păstoriții săi, de care îl legau toate visurile și aspirațiile sale. Astfel, el spera că prin misiunea și munca sa în slujba Patriei își va fi agonisit suficiente merite pentru a i se permite să plece din nou spre zărilor Apusului. Dar, și de data aceasta, spre marea sa nedumerire, încercările întreprinse de dinafara României au rămas fără rezultat”².

„În ședința din 4 decembrie 1945, Sfântul Sinod l-a desemnat pe Policarp ca locțiitor de Episcop al Episcopiei Maramureșului, cu reședința la Sighet. Aflat în imposibilitatea de a reveni în eparhia sa, ierarhul a acceptat misiunea”³.

Ajungând în Maramureș, episcopul a constatat că Episcopia de aici „era mai dezorganizată și în mai mari lipsuri materiale decât Cetatea Albă care, la vremea aceea, cel puțin se bucurase de atenția nemijlocită a Guvernului României. Episcopia Maramureșului fusese înființată în anul 1937, ca sufragană a Mitropoliei Bucovinei, cu sediul la Cernăuți. Având un

¹ **Gabriel-Viorel Gârdan**, *Op. cit.*, p. 274.

² **Preot Remus Grama**, *Op. cit.*, p. 50.

³ **Gabriel-Viorel Gârdan**, *Op. cit.*, p. 274.

număr redus de parohii, întrucât pe atunci Maramureșul era majoritar greco-catolic, noua eparhie a fost sprijinită financiar, până în 1940, din bogatul Fond Religionar al Mitropoliei Bucovinei. Dar acum, după ocupația horthystă a Maramureșului, și după pierderea unei părți însemnate din Bucovina, în 1944, lucrurile s-au schimbat, încât greutățile financiare de la Sighet erau foarte mari”¹.

„După începerea misiunii sale în Maramureșul de curând eliberat de sub stăpânirea Ungariei horthyste, episcopul Policarp își exprima, într-o scrisoare adresată mitropolitului Nicolae Bălan, temerea că din cauza lipsei de sprijin și mai ales datorită numărului mic de preoți pe care îi avea în subordine, Episcopia Maramureșului nu-și va putea împlini misiunea pentru care a fost reînființată”².

Voi reda câteva fragmente din această epistolă: „În protopopiatul Sighet, la 15 parohii, așa-zise parohii, nu avem decât doi preoți, un ieromonah simplu și altul fără nicio pregătire, cu câteva clase primare. Am hirotonit câțiva cu seminar. Au luat preoția și au plecat fără să mai revină în parohii. Și-au făcut transferul prin Minister. Le-am refuzat cartea canonică și preoția lucrătoare, fiindcă au obținut-o pe seama unei anumite parohii, cu obligația scrisă că vor sluji cel puțin trei ani. Recunosc că parohiile din Maramureș, în afară de trei-patru, nu pot întreține un preot. Nu știu cât voi mai putea rezista și eu, fiindcă îmi aduc mâncarea de la restaurant, iar salariul nu-mi ajunge să plătesc integral două mese, foarte simple, pe zi. Personalul lipsește și la centrul eparhial. Consilieri: părintele Rușdea muncește singur, căci părintele Muntean nu mai contează. Funcțio-

¹ **Preot Remus Grama**, *Op. cit.*, p. 52.

² **Gabriel-Viorel Gârdan**, *Op. cit.*, p. 275.

nari: unul, localnic, și doi preoți la «catedrală» - încă. Cei ce au venit, au văzut și au plecat, căci e scumpete mare, trebuind să fie transportate de toate în județ, cu camioanele. Ne-am mutat în reședința dinainte de refugiu; am izbutit să restaurăm un etaj. Dar birourile sunt fără mese și fără scaune. În locuința episcopului sunt doar covoare și câteva obiecte de adunătură. Noroc că episcopul pribeag este deprins cu simplitatea și sărăcia. În urma eforturilor depuse în timpul vizitelor mele pastorale, pe văi cu bolovani și călare pe dealuri, vechea mea boală s-a agravat, încât în vara aceasta, în 23 iulie, am fost supus, aici la Sighet, unei operații. Îi mulțumesc Bunului Dumnezeu că m-a păzit și am trecut și peste aceasta cu bine, fără vreun incident. La praznicul Sfintei Mării am slujit și am predicat. De acum mă pregătesc să ies din nou în misiune, până ce se va limpezi starea lucrurilor. Dacă nu, îmi voi cere pensionarea”¹.

„Un raport cu un conținut similar, cuprinzând însă și câteva propuneri pentru îmbunătățirea situației eparhiei maramureșene, a fost înaintat de către episcopul Policarp și patriarhului Nicodim Munteanu. Acesta a primit cu o neașteptată adversitate raportul loțiiitorului de la Sighet, dispunând că dacă nu este în stare să lucreze să se retragă”².

„Mâhnit de reacția patriarhului Nicodim, episcopul Policarp s-a dus la București unde, probabil după o întrevedere cu patriarhul, a solicitat inițial acordarea unui concediu de două luni pentru reculegere, iar apoi a cerut să fie absolvit de funcția de loțiiitor de episcop al Maramureșului. Cercetând documen-

¹ **Ibidem**, pp. 275-276.

² **Ibidem**, p. 276.

tele, impresia este că episcopul Policarp s-a răzgândit chiar în timp ce își scria cererea de concediu”¹.

„Patriarhul Nicodim i-a acordat concediul solicitat și a hotărât să pună în discuția Sfântului Sinod retragerea episcopului Policarp de la misiunea din Maramureș. Sfântul Sinod, întrunit în sesiunea din octombrie 1946 a aprobat cererea lui Policarp, în locul lui fiind numit Eugeniu Laiu Suceveanul”².

În noile condiții, Policarp Morușca s-a stabilit din nou la Craiva.

Instaurarea regimului comunist în România și efectele acestuia asupra ierarhilor Bisericii Ortodoxe Române

Deși atitudinea patriarhului Nicodim față de episcopul Policarp nu pare una părintească, nu trebuie să trecem cu vederea faptul că în conformitate cu Statutul Bisericii Ortodoxe Române de atunci, pentru a accede la treapta arhieriei, candidatul trebuia să fie licențiat sau doctor în teologie, ori ierarhul românilor din America nu avea studiile necesare pentru a ocupa un scaun episcopal din țară, motiv pentru care a și fost numit doar locțiitor la Cetatea Albă și Maramureș. Episcopul Policarp era bolnav și recent operat, avea 63 de ani, în 6 martie 1945 fusese instaurat Guvernul comunist condus de Petru Groza, iar ierarhul românilor din America le interzisese încă din 1935 bolșevicilor și comuniștilor să fie membri ai parohiilor ortodoxe române de peste Ocean, încât el era socotit de mai marii țării un dușman al poporului.

¹ **Ibidem.**

² **Ibidem**, p. 277.

În aceeași perioadă, comuniștii aflați la putere în România, au înlăturat din scaun încă 18 ierarhi ortodocși, după cum urmează: „Visarion Puiu, mitropolitul Bucovinei, apoi al Transnistriei, s-a refugiat în august 1944 în Apusul Europei, fiind condamnat la moarte în contumacie, în 20 februarie 1946. Efrem Enăchescu, mitropolitul Basarabiei, și-a pierdut eparhia în urma evenimentelor din 1944, fiind pensionat la vârsta de 51 de ani. Tit Simedrea, mitropolitul Cernăuților și Bucovinei, a fost nevoit să se retragă din scaun în 1945, la vârsta de 58 de ani. Lui Nifon Criveanu, mitropolitul Olteniei, i s-a desființat eparhia în 20 aprilie 1945, pe când acesta avea 56 de ani. Irineu Mihălcescu, mitropolitul Moldovei, a fost pus în retragere în 16 august 1947, la vârsta de 73 de ani. Lucian Triteanu, episcopul Romanului, a fost nevoit să renunțe la funcție în august 1947, la vârsta de 75 de ani. Cosma Petrovici, episcopul Dunării de Jos, a fost pus în retragere în august 1947, la vârsta de 74 de ani. Partenie Ciopron, episcopul armatei, a fost pensionat în august 1948, în urma desființării postului, pe când avea 50 de ani. Emilian Antal Târgovișteanul, episcop vicar patriarhal, a fost îndepărtat din scaun în anul 1948, la vârsta de 54 de ani. Athanasie Dincă Bârlădeanul, episcop vicar patriarhal, a fost silit să renunțe la funcție în anul 1948, pe când avea 52 de ani. Veniamin Pocitan Ploieșteanul, episcop vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor, pensionat în anul 1948, la vârsta de 78 de ani. Valerie Moglan Botoșăneanul, episcop vicar al Arhiepiscopiei Iașilor, pensionat în anul 1948, pe când avea 70 de ani. Teodor Scorobeț Rășinăreanul, episcop vicar al Arhiepiscopiei Sibiului, pensionat în anul 1948, la vârsta de 65 de ani”¹. „Lui Pavel Șerpe Ploieșteanul, episcop vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor,

¹ Preot Remus Grama, *Op. cit.*, p. 69.

i-a fost desființat postul în 31 decembrie 1948, pe când acesta avea 51 de ani”¹. „Eugeniu Laiu Suceveanul, episcop vicar al Episcopiei Maramureșului, a rămas fără funcție în 31 decembrie 1948, la vârsta de 54 de ani. Lui Veniamin Nistor, episcopul Caransebeșului, i-a fost desființată eparhia în ziua de 5 februarie 1949, pe când acesta avea 63 de ani. În aceeași situație s-a aflat, tot în 5 februarie 1949, și Grigorie Leu, episcopul Hușilor, în vârstă de 68 de ani. Nicolae Popovici, episcopul Oradiei, a fost pus în retragere în 5 octombrie 1950, la vârsta de 47 de ani”².

Ierarhi din țară propuși pentru Episcopia românească din America

Autoritățile comuniste din România nu intenționau să-i mai îngăduie episcopului Policarp să se întoarcă vreodată la păstoriții săi de peste Ocean. Conform unui „memoriu confidențial adresat de preotul Glicherie Moraru patriarhului Nicodim, în ziua 28 octombrie 1945, tragem concluzia că aceeași atitudine o aveau și autoritățile de stat americane. Să vedem ce i-a scris acest preot intrigant patriarhului României: «La câteva săptămâni după plecarea Preasfințitului Policarp în țară, s-a ținut o conferință preotească la Cleveland, unde și-a vărsat fiecare preot veninul din inimă contra episcopului. De teamă că Preasfinția Sa se va întoarce în America, unii s-au apucat și au mobilizat poporul să ceară la Departamentul de Stat să-i

¹ **Pr. Dr. Ioan Șarpe**, *Biserica Ortodoxă în timpul regimului comunist. Studiu de caz: Arhiepiscopul Pavel Șerpe*, Editura Andreiana, Sibiu, 2018, p. XIV.

² **Preot Remus Grama**, *Op. cit.*, pp. 69-70.

refuze definitiv viza de a reveni aici. De asemenea, toate celelalte grupuri românești, ca: greco-catolicii, baptiștii, evreii și comuniștii, în frunte cu Uniunea și Liga, precum și toate celelalte organizații românești din America, au protestat la Departamentul de Stat din Washington, cerând Guvernului să nu-i mai acorde viză Preasfinției Sale, ca să se mai reîntoarcă aici, acuzându-l că este un tulburător al păcii cetățenilor români-americieni, aducând destule dovezi contra Preasfinției Sale; încât, după cât se vorbește, Preasfinția Sa ar fi pus pe lista neagră, și nu i se va mai permite să intre din nou în această țară»¹.

În această situație, „în 30 iunie 1946, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române l-a nominalizat pe Justinian Marina Vasluiuanul, episcopul vicar al Arhiepiscopiei Iașilor, ca episcop al Americii. Din motive care nu ne sunt cunoscute, acesta însă nu a acceptat propunerea. După refuzul acestuia, Sfântul Sinod a hotărât trimiterea episcopului vicar patriarhal Emilian Antal Târgovișteanul în America, dar, surprinzător, și acesta a refuzat numirea”².

„În data de 3 februarie 1947, Sfântul Sinod a hotărât trimiterea ca delegat provizoriu în America a episcopului Antim Nica, pe atunci director al Internatului Teologic din București, însă Congresul Episcopiei de peste Ocean a respins această numire și și-a declarat autonomia extinsă față de Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române”³.

¹ **Gabriel-Viorel Gârdan**, *Op. cit.*, p. 273.

² **Preot Remus Grama**, *Op. cit.*, p. 55.

³ **Pr. Lect. Univ. Dr. Răzvan Perșa**, *Art. cit.*, p. 244.

Episcopul Policarp la Craiva

„Stabilit la Craiva, în liniștea satului în care a copilărit, episcopul Policarp aștepta potolirea furtunii. Situația lui canonică și financiară era cum nu se poate mai incertă. Retras din orice misiune bisericească oficială nu avea nici salariu, nici pensie”¹.

„Ca o măsură de prudență, pentru a-și ajuta eparhia din America să rămână într-o stare canonică, în 10 aprilie 1948 episcopul Policarp îl delega, din nou, în mod oficial, printr-o scrisoare, pe Athenagoras, arhiepiscopul grec al Americii, potrivit și unor dispoziții lăsate încă de la plecarea sa din America, să rezolve chestiunile urgente canonice și spirituale ale credincioșilor săi, până la reîntoarcerea lui la misiunea de acolo. De altfel, la plecarea sa din America, el făcuse același lucru, rugându-l pe ierarhul grec să îl înlocuiască la nevoie. Așa se explică faptul că în 1941, tânărul Vasile Hațegan a fost hirotonit preot pe seama parohiei ortodoxe române «Sfântul Dumitru» din New York de către arhiepiscopul Athenagoras, care era vlah sau aromân de neam și avea o simpatie firească pentru români. Deși părintele Truția a expediat ierarhului grec scrisoarea episcopului Policarp, tradusă și legalizată la notar, acesta nu a acceptat împuternicirea, dat fiind faptul că la 1 noiembrie 1948 fusese ales patriarh ecumenic și nu dorea să încordeze relațiile cu Patriarhia Română”².

„În data de 15 aprilie 1948, episcopul Policarp a susținut o conferință în comuna Telma, din județul Alba, în fața preoților, atrăgând imediat atenția Securității asupra sa”³.

¹ Gabriel-Viorel Gârdan, *Op. cit.*, p. 278.

² Preot Remus Grama, *Op. cit.*, pp. 89-90.

³ Pr. Lect. Univ. Dr. Răzvan Perșa, *Art. cit.*, p. 244.

„În ziua de 15 iunie 1948, ierarhul a primit din partea Statului decretul de retragere din oficiu, fără vreo justificare. Începând de acum, a urmat o perioadă de prigonire directă a episcopului, prin toate mijloacele posibile. Tot în același an, ierarhul a fost închinoviat la catedrala «Reîntregirii» din Alba Iulia”¹.

„Episcopul” Andrei Moldovan

În anul 1950, câțiva clerici și mireni români de peste Ocean, „în frunte cu preotul Glicherie Moraru, au hotărât în mare taină la Detroit, fără consimțământul Consiliului Episcopiei, alegerea unui episcop succesor al lui Policarp, în persoana preotului văduv Andrei Moldovan din Akron, Ohio. Totodată, aceștia au decis și schimbarea titulaturii eparhiei în «Episcopia Ortodoxă Română Autonomă a Americilor de Nord și de Sud»”². „Prin acțiunea lor, aceștia au creat de fapt o nouă Episcopie, care de altfel a și fost înregistrată, tot pe ascuns, în Statul Michigan, în 12 iunie 1950, sub numele mai sus menționat”³. „Hârțile întocmite de acest grup subversiv au fost trimise Patriarhiei Române și aprobate de către Sinodul Permanent al Bisericii Ortodoxe Române, în ședința din 12 iulie 1950”⁴.

Preotul Andrei Moldovan a venit în România pentru a fi hirotonit episcop. „În 5 noiembrie 1950, acesta a fost tuns în monahism la mănăstirea Neamț, iar 12 noiembrie a fost hirotonit arhiereu în catedrala mitropolitană din Sibiu, unde erau

¹ **Ibidem**, p. 245.

² **Ibidem**, pp. 245-246.

³ **Preot Remus Grama**, *Op. cit.*, p. 98.

⁴ **Pr. Lect. Univ. Dr. Răzvan Perșa**, *Art. cit.*, p. 246.

prezenți peste 400 de clerici și numeroși credincioși. Lipsea însă episcopul Policarp, care a refuzat, se pare, să participe la acest act¹.

„În 20 noiembrie 1950, episcopul Moldovan a revenit în America”², nefiind acceptat nici măcar de foștii lui enoriași din Akron. „Din acest moment protestele și articolele polemice s-au înmulțit considerabil, făcând ca paginile Soliei să fie neîn-căpătoare pentru mulțimea lor. Parohie după parohie, organizație după organizație și personalitate după personalitate au ținut să-și exprime dezaprobarea pentru acțiunea episcopului neales și protestul față de imixtiunea forțelor comuniste ostile în viața cetățenilor americani”³.

„Reacția episcopului Andrei Moldovan la puternica opoziție întâmpinată a reușit din nou să surprindă pe toată lumea. Urmând instrucțiunile primite din țară, el s-a adresat justiției americane pentru a obține controlul asupra bunurilor Episcopiei, făcând apel la toate etapele pe care sistemul judiciar american le are, însă fără niciun rezultat. Toate instanțele au respins acțiunile inițiate de Andrei Moldovan, subliniind de fiecare dată că nu are niciun drept, întrucât nu reprezintă Episcopia Ortodoxă Română din America, ci Episcopia Ortodoxă Română Misionară din America, adică o cu totul altă entitate”⁴.

¹ Gabriel-Viorel Gârdan, *Op. cit.*, p. 346.

² Preot Remus Grama, *Op. cit.*, p. 124.

³ Gabriel-Viorel Gârdan, *Op. cit.*, p. 350.

⁴ *Ibidem*, p. 351.

Ultimii ani de viață ai episcopului Policarp

„În 2 martie 1949, proprietatea asupra pământurilor din România a fost trecută în mod samavolnic în mâinile Statului, țărani mai înstăriți fiind aspru persecutați. Odată cu colectivizarea forțată a țării, terenurile moștenite de episcopul Policarp de la familia sa au fost confiscate de Stat, astfel încât ierarhul a pierdut ultima sursă de hrană, pentru el și sora sa văduvă, Lucreția. Din testamentul său, reiese năduful ascuns al sufletului său privitor la colectivizare și la confiscarea pământurilor sale de către Stat, după ce făcuse toate demersurile legale de a le lăsa moștenire succesorilor familiei”¹.

„Din anul 1950, episcopul Policarp a început să primească o pensie modestă din partea Statului român”².

Întrucât în urma hirotoniei lui Andrei Moldovan relația dintre românii ortodocși stabiliți în Statele Unite ale Americii a devenit mai tensionată decât fusese înainte, în februarie 1951 episcopul Policarp a fost chemat la Patriarhie, cu scopul de a semna mai multe împuterniciri pentru episcopul Andrei Moldovan. La presiunile organelor Statului totalitar, ierarhul a renunțat la averea sa din Statele Unite ale Americii în favoarea episcopului Andrei Moldovan. În acest sens, „Policarp Morușca i-a scris ulterior doamnei Marta Gavrilă, președinta Asociației Reuniunilor Femeilor Ortodoxe Române din America faptul că a trebuit să dea în scris tot ce i s-a cerut să iscălească”³.

¹ **Preot Remus Grama**, *Op. cit.*, p. 91.

² **Ibidem**, p. 124.

³ **Ibidem**, p. 130.

„Din 1955 până în 1958, episcopul Policarp a ocupat funcția de stareț al mănăstirii Sfântul Ioan Botezătorul din Alba Iulia”¹.

„Până în ultimele sale luni de viață, ierarhul nu a renunțat la ideea reîntoarcerii sale în America, pentru pacea comunității românești de acolo, dar acest lucru a fost zădărnicit de autoritățile Statului român”².

Sfârșitul episcopului Policarp

„Bătrân și aproape uitat, purtând în suflet dorul după eparhia și credincioșii săi, după o scurtă suferință fizică în Cetea Unirii, episcopul Policarp s-a mutat la cele veșnice, cu inima frântă și mintea deziluzionată, ca virtual prizonier de conștiință în propria lui țară, la vârsta de 75 de ani, în timpul Vecerniei din ziua de Sfântul Dumitru (26 octombrie 1958, ora 18,30). Trupul neînsuflețit a fost depus în Catedrala Reîntregirii din Alba Iulia, iar slujba de înmormântare a fost oficiată în ziua de 30 octombrie 1958, de un sobor de ierarhi, preoți și diaconi, avându-l în frunte pe mitropolitul de atunci al Ardealului, Nicolae Colan. A fost înhumat în cimitirul mănăstirii Sfântul Ioan Botezătorul din Alba Iulia de lângă Platoul Romanilor”³.

¹ Pr. Lect. Univ. Dr. Răzvan Perșa, *Art. cit.*, p. 253.

² *Ibidem*, p. 254.

³ Gabriel-Viorel Gârdan, *Op. cit.*, p. 279.

În loc de epilog

Din moment ce episcopul Policarp Morușca și-a încredințat sufletul în mâinile lui Dumnezeu în anul 1958, iar eu m-am născut în 1965, nu am avut cum să îl întâlnesc vreodată, însă totuși există anumite lucruri care mă leagă de Preasfinția Sa.

În 10 aprilie 1999 am fost hirotonit diacon de către Înaltpreasfințitul Părinte Arhiepiscop Andrei al Alba Iuliei în biserica mănăstirii Sfântul Ioan Botezătorul din Alba Iulia, unde episcopul Policarp Morușca a fost stareț între anii 1955 și 1958 și în cimitirul căreia își doarme somnul de veci.

În 11 aprilie 1999, în noaptea Sfintelor Paști, am fost hirotonit preot de către Înaltpreasfințitul Părinte Arhiepiscop Andrei al Alba Iuliei în Catedrala Reîntregirii din Alba-Iulia, pe seama acesteia, iar în 27 iunie 2000 am fost tuns în monahism și închinoviat în aceeași catedrală, în care fusese închinoviat în anul 1948 episcopul Policarp.

În 7 decembrie 2006 am vizitat „Vatra Românească” din Grass Lake, Jackson, Michigan, al cărei pământ a fost achiziționat de vrednicul de pomenire episcop Policarp Morușca și ale cărei baze le-a pus el însuși. Fie-i țărâna ușoară.

Bibliografie

Bérenger, Jean, *Istoria Imperiului Habsburgilor (1273-1918)*, traducere de Nicolae Baltă, Editura Teora, 2000.

Biblia sau Sfânta Scriptură, ediție jubiliară a Sfântului Sinod, Editura Institutului Biblic și de misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2001.

Bobango, Gerald J., *The Romanian Orthodox Episcopate of America, the first half century, 1929-1979*, published by the Romanian-American Heritage Center, Jackson, Michigan, 1979.

Carlton, Charles M., *Romanians*, publicat în „*Dictionary of American Immigration History*”, edited by Francesco Cordasco, The Scarecrow Press, Inc. Metuchen, N.J. & London, 1990.

Dicționarul Explicativ al Limbii Române, Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan”, Editura Univers Enciclopedic, București, 1996, Ediția a II-a.

Drimba, Ovidiu, *Istoria culturii și civilizației*, volumul I, Ediție definitivă, Editurile SAECULUM I.O. și Vestala, București, 1998.

Feier, Pr. Prof. Nicolae, *Sfinții români: Atanasie Todoran din Bichigiu, Vasile Dumitru din Mocod, Mani Grigore din Zagra și Vasile Oichii din Telciu*, Ediția a II-a, Editura Karuna, Bistrița, 2008.

Galitzi, Christine Avghi, *A study of assimilation among the Romanians of United States*, Columbia University Press, New York, 1929.

Gârdan, Gabriel-Viorel, *Episcopia Ortodoxă Română din America - parte a ortodoxiei americane*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2007.

Gramă, Preot Remus, *Policarp Morușca, primul episcop al românilor din America. Scrisori din captivitate*, Editura Eikon, Cluj-Napoca, 2004.

Ivan, Nicolae, *O pagină din lupta noastră pentru existență*, Sibiu, 1901.

Jeremias, Joachim, *Parabolele lui Iisus*, traducere din limba engleză de P. S. Calinic Dumitriu, Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Iașilor, Pr. Prof. Dr. Vasile Mihoc și Dr. Ștefan Matei, Editura Anastasia, București.

Jivi, Pr. Prof. Aurel, *Ortodoxia în America și problemele ei*, lucrare dactilografiată, Sibiu, 1980.

Leb, Ioan Vasile, *Nicolae Ivan (1855-1936), întâiul episcop al Vadului, Feleacului și Clujului*, articol publicat în revista „TABOR”, Cluj-Napoca, 2011, nr. 9.

Morușca, Episcop Policarp, *Biserica Ortodoxă Română în America*, articol publicat în Calendarul-almanah „Solia”, 1936.

Mitu, Melinda, Mitu, Sorin, *Ungurii despre români. Nașterea unei imagini etnice*, Editura Polirom, Iași, 2014.

Nemoianu, Alexandru, *About the Beginning of the Romanian Catholic of Byzantine Rite (Uniate) Church in America*, articol publicat în „Romanian American Heritage Center information bulletin”, Jackson, Michigan, U.S.A., 1990, nr. 6.

Nistor, Georgel-Marius, *Românii greco-catolici din Statele Unite ale Americii în viziunea Sfântului Scaun la începutul secolului XX*, lucrare publicată în revista „Astra Salvensis”, Salva, 2016, nr. 8.

Pall, Francisc, *Inochetie Micu-Klein, exilul la Roma 1745-1768*, Editura Viața creștină, Cluj-Napoca, 1997.

Perșa, Pr. Lect. Univ. Dr. Răzvan, *Pompei Policarp Morușca - „episcopul pribeag deprins cu simplitatea și sărăcia”*: medalion biografic, studiu publicat în „Calendarul Renașterea 2019”, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2019.

Policarp, Episcopul, *Bine v-am găsit*, articol publicat în revista „Solia”, 1937, nr. 40.

Idem, *Episcopia Misionară și românii din America*, articol publicat în revista „Biserica Ortodoxă Română”, 1940, nr. 7-8.

Idem, *O vatră românească*, articol publicat în revista „Solia”, 1936, nr. 2.

Idem, *Pastorală la Nașterea Domnului 1936*, publicată în revista „Solia”, 1936, nr. 45.

Idem, *Rămas bun*, articol publicat în revista „Solia”, 1937, nr. 21.

Idem, *Regionalismul*, articol publicat în revista „Solia”, 1936, nr. 13.

Pop, Ioan Aurel, *Biserică, societate și cultură în Transilvania secolului al XVI-lea. Între acceptare și excludere*, Editura Academiei Române, București, 2012.

Popescu, Stelian, *Emigrația Română în America de Nord până la Primul Război Mondial*, articol publicat în „Acta Musei Apulensis Apulum”, Alba-Iulia, 1977.

Rădulescu-Motru, Constantin, *Psihologia poporului român*, articol publicat în Colecția de studii și eseuri „Psihologia poporului român”, Editura Paideia, București, 1998.

Roșca, Prof. Dr. Nuțu, *Sfântul Ierarh Iosif Mărturisitorul din Maramureș*, Baia Mare, 2000.

Roşulescu, Vladimir, *Oraşe dispărute*, Editura Scorilo, Craiova, 1999.

Sasu, Aurel, *Cazul Policarp Morușca*, Editura Limes, Cluj-Napoca, 2002.

Idem, *Policarp Morușca, drumul vieții*, Editura Atos, București, 2001.

Șarpe, Pr. Dr. Ioan, *Biserica Ortodoxă în timpul regimului comunist. Studiu de caz: Arhiereul Pavel Șerpe*, Editura Andreiana, Sibiu, 2018.

Τεγόπουλος-Φουτράκης, *Ελληνικό λεξικό ορθογραφικό, ερμηνευτικό, ετυμολογικό, συνωνύμων, αντιθέτων, κυρίων ονομάτων*, Εκδόσεις Αρμονία Α. Ε., Γ΄ Έκδοση, Αθήνα, 1990.

Todor, Prot. Nichifor, „*Episcopul Policarp Morușca - O sută de ani de la naștere*”, articol publicat în *Mitropolia Ardealului*, 1983, nr. 3-4.

Toma, Radu, *Înapoi în viitor. București - New - York - București*, Editura Globus, București, 1993.

Idem, *Români în cele două Americi: o experiență etnică și istorică*, Editura Globus, București, 1998.

Tutula, Vasile, *Caracterul militar și religios al revoltei de la Salva: 10 mai 1763*, articol publicat în volumul: „*Mărturie și martiriu în Transilvania secolului al XVIII-lea*”, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2004.

Vâtcu, Dumitru & Bădărău, Gabriel, *Political implication of the Romanian Emigration to America up to 1918*, articol publicat în „*Revue Roumaine D’Histoire*”, 1992, nr. 3-4.

Rugăciunea la Sfinții Părinți¹

Ce este rugăciunea

„Rugăciunea este izvorul ființei noastre și forma cea mai intimă a vieții noastre”². „Rugăciunea este stăruirea către fața lui Dumnezeu”³, „este vorbirea minții cu Dumnezeu”⁴ sau „urcușul minții spre El”⁵. „Prin rugăciune urcăm spre Dumnezeu, deși ni se pare că El Se coboară la noi”⁶. „Rugăciunea este convorbirea dintre credincios și Dumnezeu. Prin rugăciune sufletul se înalță la Dumnezeu, vine în fața lui Dumnezeu și vorbește cu El, revărsându-se întreg înaintea Lui și Dumnezeu i se comunică. Esențialul în rugăciune nu este ceea ce spui, ci faptul că ești în relație personală cu Dumnezeu, că stai de vorbă

¹ Prelegere susținută, în sinteză, în ziua de 31 octombrie 2022, la Facultatea de Teologie Ortodoxă a Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca.

² **Paul Evdochimov**, *Rugăciunea în Biserica de Răsărit*, traducere de Carmen Bolocan, Editura Polirom, Iași, 1996, p. 27.

³ *Filocalia sfințelor nevoițe ale desăvârșirii*, vol. VIII, traducere, introduceri și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1979, p. 150, nota 314.

⁴ *Filocalia sfințelor nevoițe ale desăvârșirii*, vol. I, traducere, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, membru al Academiei Române, Ediția a II-a, Editura Harisma, București, 1992, p. 92.

⁵ **Ibidem**, p. 96.

⁶ **Sfântul Dionisie Areopagitul**, *Opere complete*, traducere, introducere și note de Pr. Dumitru Stăniloae, Editura Paideia, București, 1996, p. 234, nota 166.

cu El, că te ridici la El și El se coboară la tine”¹. De aceea „scopul urmărit de cel ce se roagă este să prelungească rugăciunea cât mai mult”². Rugăciunea este o scară către Dumnezeu pe care cel care o practică ar vrea să fie infinită, pentru că pe fiecare treaptă în urcușul către Dumnezeu, cel care se roagă descoperă bunătatea, iubirea și dulceața lui Dumnezeu în măsură tot mai mare și-L simte tot mai intens pe Dumnezeu.

„A te ruga vrea să spună a fi în legătură cu Dumnezeu ca și cu un prieten”³. Sfânta Scriptură relatează în acest sens că „*Domnul grăia cu Moise față către față, cum ar grăi cineva cu prietenul său*” (Ieșire 33,11). „Dacă prin creație omul este negrăit mai prejos de Dumnezeu, prin rugăciune, Dumnezeu îl ridică la treapta partenerului de dialog egal cu sine. Numai ajutat de revelație și prin rugăciune omul se transcende cu adevărat pe sine și natura, fiind ridicat până la înălțimea de partener al lui Dumnezeu”⁴.

„Rugăciunea este liniștirea și golirea cugetării de toate cele de aici și inima ce își întoarce cu desăvârșire privirea spre nădejdea plină de dor a celor viitoare”⁵. „Rugăciunea este lu-

¹ **Mitropolit Dr. Nicolae Mladin, Prof. Diac. Dr. Orest Bucevschi, Prof. Dr. Constantin Pavel, Prof. Diac. Dr. Ioan Zăgorean**, *Teologia Morală Ortodoxă*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1980, vol. II, p. 50.

² *Filocalia sfințelor nevoiște ale desăvârșirii*, vol. VII, traducere din grecește, introduceri și note de Dumitru Stăniloae, membru de onoare al Academiei Române, Editura Humanitas, București, 1999, p. 234, nota 6.

³ **Paul Evdochimov**, *Op. cit.*, p. 29.

⁴ **Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae**, *Chipul nemuritor al lui Dumnezeu*, Editura Mitropoliei Olteniei, Craiova, 1987, p. 156.

⁵ *Filocalia sfințelor nevoiște ale desăvârșirii*, vol. X, traducere, introduceri și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1981, p. 394.

mina sufletului, deschizându-i cărarea spre Dumnezeu”¹. „Rugăciunea este vorbire cu Dumnezeu, vedere a celor nevăzute, încredințare despre cele dorite, petrecere a îngerilor, îndemn la virtuți, ipostas al celor nădăjduite. Rugăciunea curată aproape neîncetată și neîntreruptă este zid sigur, liman liniștit, păzitoare a virtuților, omorâre a patimilor, întărire a sufletului, curățire a minții, odihnă a celor osteniți, mângâiere a celor ce plâng. De aceea Sfântul Teodor al Edesei ne îndeamnă: Prinde-te cu toată puterea de această împărăteasă a virtuților! Roagă-te cu frică și cu cutremur, cu minte trează și veghetoare, ca să fie primită rugăciunea ta de Domnul”².

„Rugăciunea este însoțirea și unirea omului cu Dumnezeu, susținătoarea lumii, pod de trecere peste ispite, lucrarea îngerilor, veselia ce va să fie, izvorul virtuților, pricinuitoarea harismelor, luminarea minții și hrana sufletului”³. „Cu rugăciunea se hrănește și se întreține sufletul, pentru că prin rugăciune este unit cu Dumnezeu și Dumnezeu cu adâncimea Lui nesfârșită îi dă viață nesfârșită și sufletului”⁴. „Rugăciunea hrănește sufletul pentru că aduce puterea lui Dumnezeu în el, căci prin dialogul cu Dumnezeu i se comunică sufletului puterea și viața

¹ *Filocalia sfințelor nevoițe ale desăvârșirii*, vol. XII, traducere din grecește, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, membru al Academiei Române, Editura Harisma, București, 1991, p. 51, nota 64.

² *Filocalia sfințelor nevoițe ale desăvârșirii*, vol. IV, ediția a II-a, traducere, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, membru al Academiei Române, Editura Harisma, București, 1994, p. 237.

³ *Filocalia sfințelor nevoițe ale desăvârșirii*, vol. IX, traducere, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1980, p. 403.

⁴ *Filocalia...*, vol. X, p. 496, nota 600.

dumnezeiască. Dacă ar fi o simplă lucrare a omului, rugăciunea nu ar putea hrăni sufletul cu ceva ce nu este în el însuși”¹. „Rugăciunea se spune că este hrana îngerilor. Ea a fost hrana Sfintei Fecioare Maria în Sfânta Sfintelor. De aceea sihaștrii pierduți în rugăciune uită zile întregi să mănânce. Din puterea Duhului dumnezeiesc s-au creat și se susțin chiar lucrurile materiale în raționalitatea lor plasticizată. El are deci și puterea de hrănire, nu numai a sufletului, ci și a trupului nostru”².

„Încredințarea pe care o dă rugăciunea este experiența întâlnirii cu Dumnezeu și a luminii ce iradiază din El peste tot și peste toate”³. „Rugăciunea este semnul sigur al prezenței Duhului Sfânt în inima omului”⁴.

Necesitatea rugăciunii

„Pomenește-L pe Dumnezeu, ca și El să te pomenească totdeauna și pomenindu-te și izbăvindu-te, vei lua de la El toată fericirea. Nu uita de Dumnezeu, împrăștiindu-te în cele deșarte, ca să nu uite nici El de tine în vremea războaielor tale. Fii ascultător Lui în vremea când îți merge bine, prin rugăciunea neîncetată către El, făcută din inimă, ca să ai îndrăzneală față de El în necazuri”⁵.

„Precum trupul nostru este mort în lipsa sufletului, la fel și sufletul care nu se mișcă prin rugăciune este mort și nenorocit. Trebuie să socotim lipsirea lui de rugăciune mai amară decât orice moarte, cum bine ne învață profetul Daniel, care

¹ *Filocalia...*, vol. VIII, p. 74, nota 117.

² *Filocalia...*, vol. X, p. 496, nota 600.

³ *Filocalia...*, vol. IX, p. 396, nota 871.

⁴ *Filocalia...*, vol. X, p. 450, nota 564.

⁵ **Ibidem**, p. 52.

voia mai bine să moară decât să fie lipsit de rugăciune (Daniel 6,11)¹. „Dacă te lipsești de rugăciune ești ca și cum ai scoate peștele din apă. Precum viața peștelui este în apă, așa este rugăciunea pentru tine. Precum peștele trăiește în apă, așa putem noi să ne înălțăm prin rugăciune la ceruri și să ajungem aproape de Dumnezeu”². „Sunt multe lucruri bune care se cer unui creștin, dar lucrarea rugăciunii trebuie să fie înaintea tuturor, pentru că fără aceasta nu se poate săvârși niciun alt lucru bun. Fără rugăciune nu se poate găsi calea spre Dumnezeu, nici nu poți înțelege adevărul, nici să-ți luminezi inima cu lumina lui Hristos și să te unești cu El”³.

„Rugăciunea deschide orizontul nesfârșitelor perspective de viață; ea face străvezii măsurile la care ajunge un om”⁴. „Rugăciunea este trăirea anticipată a vieții viitoare”⁵. „O singură înălțare a minții la Dumnezeu și o umilită metanie cu plecare de genunchi la pământ, spre cinstirea lui Dumnezeu, sunt mai scumpe decât toate comorile lumii”⁶, pentru că „Dumnezeu pe care nu-L încap cerurile, intră în sufletul viu prin rugăciune”⁷. „Rugăciunea ne ține cu gândul la Dumnezeu și despărțiți de diavol și de ispitele lui”⁸.

¹ *Filocalia*..., vol. VIII, pp. 73-74.

² *Ibidem*, p. 75.

³ *Pelerinul rus*, traducere din limba rusă de Arhimandrit Paulin Lecca, Editura Σοφία, 1998, p. 12.

⁴ *Filocalia*..., vol. VIII, p. 78.

⁵ *Ibidem*.

⁶ **Nicodim Aghioritul**, *Războiul nevăzut*, Editura Arta Grafică, 1991, p. 47.

⁷ *Filocalia*..., vol. VIII, p. 75.

⁸ *Filocalia*..., vol. XII, p. 255, nota 514.

Puterea rugăciunii

„Precum unirea cu focul face fierul cu neputință de pipăit, tot așa rugăciunile dese fac mintea mai puternică în războiul împotriva vrăjmașului”¹. „Mare este puterea rugăciunii făcută cu îndrăzneală, «căci mult poate rugăciunea stăruitoare a dreptului» (Iacov 5,16)”². „Rugăciunea este atât de tare și de puternică, încât poți să te rogi și să faci ce vrei, căci rugăciunea te va povățui spre adevărata și dreapta lucrare”³. „Curăția adevărată îl face pe credincios să câștige îndrăzneală în ceasul rugăciunii”⁴. „Este îndeobște cunoscută îndrăznirea sfinților în rugăciune, dar ea este deosebită de îndrăzneala obraznică. Ea este îndrăzneala încrederii în iubirea lui Dumnezeu”⁵. Astfel, „rugăciunea este forța eliberatoare de toate ispitele vrăjmașului, prin întâlnirea efortului de eliberare al omului cu Dumnezeu, ca izvor a toată puterea și eliberarea”⁶. Prin rugăciune îi pui sabia în mâna lui Dumnezeu, să lupte El cu vrăjmașul și să biruie pentru tine.

„Niciun lucru nu este mai mare, mai ostenitor și mai pizmuit de demoni în luptele nevoinței decât a se arunca cineva pe sine înaintea crucii lui Hristos și a se ruga ziua și noaptea”⁷. De aceea „sufletul este împrejmuț și îngrădit cu ziduri de către duhurile răutății și legat cu lanțurile întunericului, neputând

¹ *Filocalia...*, vol. IV, p. 164.

² *Filocalia...*, vol. X, p. 250.

³ *Pelerinul rus...*, p. 194.

⁴ *Filocalia...*, vol. X, p. 487.

⁵ *Filocalia...*, vol. IX, p. 406, nota 893.

⁶ *Filocalia sfințelor nevoințe ale desăvârșirii*, vol. VI, traducere, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Editura Humanitas, București, 1997, p. 35, nota 33.

⁷ *Filocalia...*, vol. X, p. 135.

din pricina întunericii din jurul său să se roage cum vrea, căci este legat în ascuns, fiind orb cu ochii din lăuntru. Deci când va începe să se roage lui Dumnezeu și să vegheze prin rugăciune, se va izbăvi prin rugăciune de întuneric, căci altfel nu poate să se izbăvească. Atunci sufletul poate cunoaște că înăuntru, în inimă, este o luptă, o împotrivire ascunsă și un război al gândurilor duhurilor răutății”¹. „De aceea când te rogi și din cauza învârtoșării inimii tale nu simți puterea celor spuse, dracii o simt și auzindu-te tremură, deci - ne îndeamnă Sfinții Varsanufie și Ioan - nu înceta să te rogi și cu încetul Dumnezeu va înmuia învârtoșarea inimii tale”².

Nu numai sfinții primesc ajutor în lupta cu viclenii diavoli, ci „fiecare om poate striga prin rugăciune către Dumnezeu pentru a fi ascultat și pentru a primi ajutor în vremea năvălirii diavolilor vicleni, prin care să nimicească pe tot potrivnicul”³.

Sfântul Teodor al Edesei ne îndeamnă: „În orice ispită și în orice război te vei afla, folosește rugăciunea ca armă nebiruită și vei învinge prin harul lui Hristos. Dar să ai rugăciune curată, ridicând mâini cuvioase, fără mânie și fără gânduri străine”⁴. „Drept aceea, de vrei să te izbăvești de toate patimile, apucă-te de rugăciune”⁵. Sfântul Ioan Gură de Aur a scris: „Rugăciunea, chiar când este rostită de noi, cei plini de păcate,

¹ *Filocalia*..., vol. IV, pp. 126-127.

² *Filocalia sfințelor nevoițe ale desăvârșirii*, vol. XI, traducere din grecește, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Editura Episcopiei Romanului și Hușilor, Huși, 1990, pp. 629-630.

³ *Filocalia sfințelor nevoițe ale desăvârșirii*, vol. III, traducere, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, membru al Academiei Române, Ediția a II-a, Editura Harisma, București, 1994, p. 221.

⁴ *Filocalia*..., vol. IV, p. 229.

⁵ *Ibidem*, p. 23.

ne curăță numaidecât”¹, de aceea „roagă-te și nu încerca să birui patimile doar cu propriile puteri. Rugăciunea le va dărâma, în timp, căci Cel ce este în voi este mai mare decât cel ce este în lume”². „Rugăciunea pare că-l renaște pe om. Puterea ei este atât de mare încât nimic, nicio putere pătimășă nu-i poate sta împotriva”³. Prin rugăciune nu se îndepărtează numai patimile trupești, ci și cele sufletești, pentru că „minteia zăbovind prin rugăciune la Dumnezeu, izbăvește și partea pasională a sufletului de patimi”⁴. „Precum doctorul pune pansamentul cu medicament pe rană și prin aceasta lucrează fără să știe bolnavul cum, așa și numele lui Dumnezeu chemat de noi, înlătură fără să știm noi cum, toate patimile”⁵.

„Numele lui Dumnezeu chemat de noi aduce lucrarea lui Dumnezeu în noi, dar eliberează și lucrarea noastră. În chemarea numelui Lui ne arătăm iubirea și încrederea față de Dumnezeu, iar aceasta este și o lucrare a noastră. Iar Dumnezeu răspunde iubirii și încrederii noastre ce iradiază din noi spre El cu iubirea Lui, deci cu ajutorul și cu lucrarea Lui și ea ne vindecă de bolile patimilor”⁶.

„Cei mai mulți dintre noi nu știm că toate gândurile nu sunt nimic altceva decât simple năluciri ale lucrurilor sensibile și lumești. Dacă stăruim mult timp în rugăciune cu trezvie, rugăciunea goleşte cugetarea de toată nălucirea materială a

¹ *Pelerinul rus...*, p. 124.

² **Ibidem**, p. 195.

³ **Ibidem**, p. 194.

⁴ *Filocalia...*, vol. IV, p. 23.

⁵ *Filocalia...*, vol. XI, p. 421.

⁶ **Ibidem**, p. 422, nota 587 b.

gândurilor rele”¹. „Rugăciunea este lepădarea gândurilor”², „încât te poți concentra la înțelesurile rugăciunii”³, „iar mintea cunoaște marele câștig al rugăciunii și al trezviei”⁴. „Numai pentru că în rugăciune se trăiește «vederea» lui Dumnezeu, rugăciunea poate goli mintea de toate chipurile lucrurilor”⁵.

„Mare armă este rugăciunea, mare asigurare”⁶. „Rugăciunea este mai tare decât toate armele creștinului, pentru că în ea este Dumnezeu, sau în ea omul este plin de Dumnezeu”⁷. „Sfinții Părinți definesc rugăciunea drept armă duhovnicească și spun că nu trebuie să ieșim fără ea la război, ca să nu fim luați în robie și duși în țara vrăjmașului”⁸. Una dintre cele mai puternice arme ale creștinului, care îl apără de ispite și îl unește cu Dumnezeu, este rugăciunea. Cel ce nu se roagă, este lipsit de o armă importantă împotriva vrăjmașului. De aceea Fericitul Augustin a afirmat: „Cel ce se așterne la rugăciune, pune capăt păcatului, iar cel ce pune capăt rugăciunii, începe a păcătui”.

„Cei ce se roagă lui Dumnezeu, dacă se întăresc în această deprindere, vor primi nu numai iertarea păcatelor și izbăvirea de toate cursele vrăjmașului, ci și daruri cerești”⁹, fiindcă rugăciunea este cheia împărăției cerurilor. „Rezultatul final al rugă-

¹ *Filocalia*..., vol. IV, p. 97.

² *Filocalia*..., vol. IX, p. 168, nota 327.

³ *Filocalia*..., vol. X, p. 131, nota 128.

⁴ *Filocalia*..., vol. IV, p. 97.

⁵ *Filocalia*..., vol. VIII, p. 254, nota 530.

⁶ **Ibidem**, p. 76.

⁷ **Ibidem**, p. 75, nota 121.

⁸ *Filocalia*..., vol. IV, p. 223.

⁹ **Ibidem**, p. 154.

ciunii este acela de a ne face fii ai lui Dumnezeu, și ca fiii vom locui pururea în casa Tatălui nostru din ceruri”¹.

„Îngerii nu au glas material, ci cu mintea lor aduc doxologie neîncetată lui Dumnezeu. Aceasta este lucrarea lor și ei îi este închinată toată ființa lor”². „Sfinții îngeri ne îndeamnă la rugăciune și stau de față împreună cu noi, bucurându-se și rugându-se pentru noi”³. „Rugăciunea curată unește omul întreg cu Dumnezeu și-l face să petreacă împreună cu îngerii, să guste dulceața bunătăților veșnice ale lui Dumnezeu, îi dă vistierii de taine mari și, aprinzându-l de iubire, îl înduplecă să îndrăznească să-și pună sufletul pentru prietenii săi, ca unul care s-a ridicat mai presus de hotarele puținătății trupești”⁴. „Prin rugăciune curată omul se face deopotrivă cu îngerii”⁵. „Rugăciunea este o îndeletnicire comună îngerilor și oamenilor și în privința rugăciunii, nimic nu deosebește o fire de alta. Ea ne desparte de animale, ea ne unește cu îngerii”⁶.

Adevărata rugăciune

„Rugăciunea înseamnă mișcarea neconținută a minții în jurul lui Dumnezeu; fapta ei stă în învârtirea sufletului în jurul lucrărilor dumnezeiești; iar sfârșitul ei este lipirea cugetării de Dumnezeu și înălțarea la un singur duh cu El, după regula și

¹ **Arhimandritul Sofronie**, *Rugăciunea - experiența vieții veșnice*, traducere de diac. Ioan I. Ică jr., Editura DEISIS, Sibiu, 1998, pp. 59-60.

² *Filocalia...*, vol. VIII, p. 552.

³ *Filocalia...*, vol. I, p. 102.

⁴ *Filocalia...*, vol. VI, pp. 261-262.

⁵ *Filocalia...*, vol. VIII, p. 639.

⁶ **Ibidem**, p. 74.

cuvântul Sfântului Apostol Pavel (I Corinteni 6,17)”¹. „Dintre toate apropierea de Dumnezeu, rugăciunea este cea mai bună și nu în ultimă instanță este singurul mijloc autentic în acest scop”². „Rugăciunea ne înalță la Dumnezeu și ne unește întreaga ființă cu El. În rugăciune credinciosul se ridică peste lume, ca să se concentreze în Dumnezeu. Iar Dumnezeu revarsă în sufletul rugător harurile sale, prin care îl transformă după asemănarea Lui. Cel ce stă de vorbă cu Dumnezeu nu se poate să nu se transforme prin această comuniune cu El. În rugăciune rațiunea se luminează, inima se bucură, voința se unește cu voia lui Dumnezeu, ființa întregă se purifică, se eliberează de tot ceea ce este lumesc, ca să ancoreze în Dumnezeu. Rugăciunea este calea progresului duhovnicesc, ea este viața sufletului nostru”³.

„Rugăciunea îl însoțește pe om pe toate treptele urcușului duhovnicesc, până la unirea cu Dumnezeu și se deosebește cu fiecare stare a omului. Dar rugăciunea adevărată este rugăciunea ca tăcere tainică”⁴.

„Rugăciunea desăvârșită stă în a grăi lui Dumnezeu nehoiărind cu gândul și în a-ți aduna toate gândurile în chip neîmprăștiat împreună cu simțurile”⁵. „În timpul rugăciunii adevărate omul este adunat în sine, încât poate lua aminte la Dumnezeu, dorind și așteptând mila Lui”⁶.

¹ *Filocalia...*, vol. VI, pp. 277-278.

² *Arhimandritul Sofronie, Op. cit.*, p. 60.

³ **Mitropolit Dr. Nicolae Mladin, Prof. Diac. Dr. Orest Bucevschi, Prof. Dr. Constantin Pavel, Prof. Diac. Dr. Ioan Zăgorean, Op. cit.**, p. 54.

⁴ *Filocalia...*, vol. III, p. 477, nota 146.

⁵ *Filocalia...*, vol. XI, p. 191.

⁶ *Filocalia...*, vol. X, p. 177.

„Când Moise a încercat să se apropie de rugul aprins a fost împiedicat până nu și-a dezlegat încălțămintea picioarelor, de aceea Sfântul Evagrie Ponticul ne atrage luarea aminte: Cum nu te vei dezlega și tu de orice cuget pătimăș, dacă vrei să-L vezi pe Cel mai presus de orice simțire și înțelegere și să vorbești cu El?”¹. Drept aceea „fericită este mintea care în vremea rugăciunii s-a lipsit cu desăvârșire de orice gând”².

„Nu poți avea rugăciune curată când ești prea alipit de lucrurile lumii”³, pentru că „nu poate dobândi prietenie față de rugăciune cel ce nu s-a lepădat de toată materia”⁴. „Mintea pătimășă nu poate intra înăuntrul porții înguste a rugăciunii, înainte de a părăsi grijile lumii, ci se va frământa mereu cu durere pe lângă pridvoarele aceleia”⁵. „Starea de rugăciune este o dispoziție nepătimășă, câștigată prin deprindere, care răpește mintea înțeleaptă prin dragoste desăvârșită spre înălțimea spirituală”⁶. „Când ai ajuns în vremea rugăciunii să nu-ți mai tulbure mintea vreo idee din cele ale lumii, să știi că te afli în hotarele nepătimirii”⁷. De aceea „cei împătimiti să ne rugăm cu stăruință lui Dumnezeu, căci toți cei neîmpătimiti au înaintat din împătimitire la nepătimire”⁸. Un exemplu de astfel de rugăciune avem în Pateric: „Doamne, învrednicește-mă a Te iubi precum

¹ *Filocalia...*, vol. I, p. 92.

² **Ibidem**, p. 108.

³ *Filocalia...*, vol. IX, p. 132, nota 244.

⁴ *Filocalia...*, vol. IV, p. 316.

⁵ **Ibidem**, p. 314.

⁶ *Filocalia...*, vol. I, p. 98.

⁷ *Filocalia sfințelor nevoințe ale desăvârșirii*, vol. II, traducere, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, membru al Academiei Române, Ediția a II-a, Editura Harisma, București, 1993, p. 76.

⁸ *Filocalia...*, vol. IX, p. 410.

am iubit mai înainte păcatul și a-Ți sluji Ție precum am slujit mai înainte Satanei celui înșelător!”¹.

„Rugăciunea adevărată curățește mintea de orice gând în afară de Dumnezeu”² „și o pregătește spre contemplarea Lui și a lucrurilor”³. „Dacă mintea, petrecând de la început în gânduri lumești a câștigat atâta dragoste de ele, câtă prietenie nu ar dobândi față de rugăciune, petrecând neconținut în ea? Căci în cele ce zăbovește, în acelea și obișnuiește a se lărgi”⁴. Sfântul Grigorie Palama ne atrage atenția: „O, omule, iată că îți face bucurie o vorbire zadarnică”⁵, atunci câtă bucurie trebuie să îți provoace rugăciunea, care este vorbire cu Dumnezeu? Drept aceea „când mintea ta, cuprinsă de mult dor către Dumnezeu, pleacă oarecum câte puțin din trup și se depărtează de toate gândurile care vin din simțire sau din amintire, umplându-se de evlavie și de bucurie, atunci socotește că te-ai apropiat de hotarele adevăratei rugăciuni”⁶.

„Cel ce Îl iubește cu adevărat pe Dumnezeu acela se și roagă cu totul neîmprăștiat. Și cel ce se roagă cu totul neîmprăștiat, acela Îl și iubește pe Dumnezeu cu adevărat. Nu se roagă însă neîmprăștiat cel ce-și are mintea pironită de ceva din cele pământești. Așadar nu Îl iubește pe Dumnezeu cel ce are mintea legată de ceva din cele pământești”⁷.

¹ *Patericul*, Editura Arhiepiscopiei Ortodoxe Române a Alba Iuliei, Alba Iulia, 1999, p. 271.

² *Filocalia*..., vol. X, p. 130, nota 123.

³ *Filocalia*..., vol. II, p. 74.

⁴ *Filocalia*..., vol. IV, p. 316.

⁵ *Filocalia*..., vol. VII, p. 237.

⁶ *Filocalia*..., vol. I, p. 99.

⁷ *Filocalia*..., vol. II, p. 78.

„Oricine dorește să fie permanent și neîncetat împreună cu ceea ce iubește depărtează toate cele ce-l împiedică de la convorbirea și împreună petrecere cu lucrul iubit. Deci este evident că și cel ce-L iubește pe Dumnezeu dorește să fie pururea cu El și să vorbească cu El. Iar aceasta se întâmplă prin rugăciunea curată. Să ne îngrijim deci de ea cu toată puterea, căci ea ne unește cu Stăpânul. La aceasta a ajuns cel ce a zis: «Dumnezeule, Dumnezeul meu, pe Tine Te caut dis-de-dimineată. Înselat-a de Tine sufletul meu, suspinat-a după Tine trupul meu» (Psalmul 62,1-2). Căci nu Îl caută pe Dumnezeu de dimineată decât cel ce și-a depărtat mintea de la tot păcatul și neîncetat este rănit de dragostea lui Dumnezeu”¹. „Cine nu vrea să zăbovească pururea în rugăciune, acela nu vrea să fie cu Dumnezeu”² și nu îl iubește pe Acesta, căci „cum poți să-L iubești pe Dumnezeu fără să te rogi?”³. „Rugăciunea este pentru viața religioasă cea mai fierbinte expresie a iubirii de Dumnezeu. Cine Îl iubește pe Dumnezeu este imposibil să nu se roage, precum cine iubește omenește caută cu aprindere cele mai frumoase și mai suave expresii pentru obiectul dragostei lui”⁴.

„Plinătatea rugăciunii se arată în harul lacrimilor”⁵. De aceea „omul aflat în rugăciune, aprinzându-se de dorința bună-tăților cerești, îndată sloboade din ochi rodul rugăciunii și lacrimile încep să-i curgă sub lucrarea de lumină făcătoare a

¹ *Filocalia...*, vol. IV, p. 249.

² **Arhim. Ilie Cleopa**, *Despre vise și vedenii*, Editura Bunavestire, Bacău, 1994, p. 269.

³ **Cuviosul Siluan Athonitul**, *Între iadul deznădejdiei și iadul smereniei*, traducere de Pr. Prof. Ioan Ică și Diac. Asist. Ioan I. Ică jr., Editura, DEISIS, Alba-Iulia 1994, p. 66.

⁴ **Nichifor Crainic**, *Sfințenia - împlinirea umanului*, Trinitas, Editura Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, Iași, 1993, p. 53.

⁵ *Filocalia...*, vol. X, p. 186.

Duhului. Gustul acestora este atât de dulce, încât cel ce s-a făcut părtaș de ele uită uneori și de hrana trupească. Acesta este rodul rugăciunii care răsare în sufletele celor ce se roagă din calitatea rugăciunii”¹.

„Rugăciunea este maica și totodată fiica lacrimilor”². „Rugăciunea iese din lacrimi de durere pentru păcate”³ „și din pocăința înaintea lui Dumnezeu”⁴, „iar rugăciunea, ca expresie a simțirii puternice a micimii și a păcătoșeniei față de Dumnezeu, naște lacrimile. Acestea merg împreună și numai însoțirea lor sporește calitatea rugăciunii și calitatea ființei fiecăruia și scoate sufletul din împietrire”⁵.

„Lacrimile ce însoțesc rugăciunea sunt semn că Dumnezeu s-a atins de inima celui ce se roagă înmuind-o, și această atingere este atât de simțită, încât echivalează cu o adevărată «vedere» a lui Dumnezeu de către cel ce se face părtaș de ea. Atingerea lui Dumnezeu de inima celui ce se roagă are acest efect al înmuierii ei, pentru că este o atingere făcută cu milă și cu iubire; are caracterul atingerii celei mai iubitoare și mai mi-lostive Persoane”⁶.

Rugăciunea de după rugăciune

În rugăciunea adevărată „nu este nicio separație între po-menirea lui Dumnezeu și trăirea prezenței Lui. Minte pătrunde astfel tot mai adânc în bunătățile lui Dumnezeu ascunse celor

¹ *Filocalia...*, vol. VI, p. 275.

² *Filocalia...*, vol. VII, p. 236.

³ **Ibidem**, nota 11.

⁴ **Ibidem**, p. 252, nota 41.

⁵ **Ibidem**, p. 236, nota 11.

⁶ **Ibidem**, nota 12.

ce nu se află în legătură stăruitoare cu El prin pomenire neîncetată. Dar a pătrunde în cele ascunse ale lui Dumnezeu înseamnă a pătrunde totodată în cele ascunse ale minții, în acel altar deschis în interior spre înălțimile dumnezeiești, în puterile neștiute ale minții de a sesiza acele înălțimi puse în lucrare prin rugăciune. Căci cu acele puteri Îl vede ea tainic pe Acela din Care îi vin revărsări de cunoștință și de iubire. Căci ele sunt puteri pe care mintea le are cu acest rost de a-L primi în ele în mod unitar pe Dumnezeu, când prin rugăciune Îi liturghisește singură lui Dumnezeu singur, detașată adică de toate, înălțată într-o supremă intimitate cu El. În această liturghie mintea este, pe de o parte, întregă în Dumnezeu, pe de alta, în fața Lui, precum Dumnezeu este, pe de o parte, în minte, pe de alta, în fața ei, așa cum două persoane care se iubesc la maximum sunt, pe de o parte, într-o interioritate reciprocă, pe de alta, una în fața alteia, într-un mod maxim. Mintea este într-o comunicare cu Dumnezeu în cunoștință și în dragoste mereu sporită¹.

În rugăciunea adevărată „cuvintele rugăciunii Îl ating pe Dumnezeu, pentru că mintea însăși Îl atinge. Nu mai este niciun interval între mintea care vorbește cu Dumnezeu în rugăciune și El Însuși. Dar dispariția intervalului nu se datorează unui act de depășire fizică a Lui, ci unei alipiri depline a cugetării, a înțelegerii și a iubirii de Dumnezeu. Dumnezeu umple cu prezența Sa înțelegerea și simțirea minții. Înțelegerea este totodată experiență a prezenței Celui înțeles și ea este neîntreruptă. Ea este o lumină a cunoștinței care învăluie sufletul ca un nor luminos, care-l pătrunde în întregime și-l face întreg luminos. Dar sufletul are conștiința clară că această lumină nu se naște

¹ **Ibidem**, p. 63, nota 36.

din el, ci izvorăște din Dumnezeu cel personal, infinit și transcendent”¹.

„Rugăciunea curată și nematerială este rugăciunea fără gânduri și chipuri împrumutate de la lucruri. Această rugăciune nu mai are nimic care să se intercaleze între minte și Dumnezeu, care să întrerupă dialogul ei cu El, care să facă mintea să se mărginească după chipul lucrurilor și să nu mai vadă prin indefinitul ei înfinitatea dumnezeiască”². „Rugăciunea curată s-a curățit chiar și de înțelesurile logice ale cuvintelor, întrucât cel ce se roagă s-a întâlnit față în față cu Dumnezeu ca de la persoană la persoană, fără intervalul niciunor gânduri între ele. Mai bine-zis, în această rugăciune cugetarea sau înțelegerea este ridicată la Dumnezeu ca la unicul și singurul conținut viu, personal, indefinit și infinit al ei. Ea a ieșit din starea de separație de Dumnezeu; de aceea nu mai este numai o minte care cugetă la Dumnezeu, ci o persoană plină de dragoste față de altă persoană, care este Dumnezeu, dragoste care se produce și se manifestă din plin numai în întâlnirea unei persoane cu o alta, în cazul de față a întâlnirii persoanei umane cu Dumnezeu ca Persoană”³. „Cea mai înaltă asemănare cu Dumnezeu o atinge sufletul în rugăciune. Căci în rugăciune adevărată el se unește cu Dumnezeu și s-a curățit de orice alt gând. Prezența lui Dumnezeu în sufletul care se roagă neîncetat, deci în sufletul sfântului, este neîncetată”⁴.

¹ **Ibidem**, pp. 55-56, nota 24.

² *Filocalia* vol. VI, p. 274, nota 51.

³ *Filocalia*..., vol. VII, pp. 57-58, nota 28.

⁴ **Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae**, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. I, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1978, p. 263.

„Starea cea mai înaltă a rugăciunii este aceea în care mintea a ajuns în afară de trup și de lume și a devenit cu totul imaterială și fără formă în vremea rugăciunii. Prin urmare cel ce păstrează nevătămată această stare, cu adevărat se roagă neîncetat”¹, iar „harul rugăciunii îi desface mintea de toate înțelesurile lumii. Atunci mintea întreținându-se cu Dumnezeu, golită de toate, ajunge să ia formă dumnezeiască”². „Aceasta este rugăciunea mai presus de orice lărgime, care le este proprie numai acelor care sunt plini în toată simțirea și încredințarea lor de harul Duhului Sfânt”³.

„Rugăciunea aceasta este tăcere tainică, în timpul căreia mintea se face, prin negarea lucrurilor în sens de depășire, vrednică de unirea cea mai presus de înțelegere și cunoștință, căci rugăciunea înfăptuiește unirea celui ce se roagă cu Dumnezeu”⁴.

Cuvintele trec prin filtrul rațiunii, ori extazul mistic depășește rațiunea și cuvintele devin sărace, neputincioase, gândirea este copleșită și nu poate exprima în forme umane comuniunea Dumnezeu - om. În rugăciunea adevărată „orice mișcare încețază, rugăciunea însăși își schimbă firea, sufletul se roagă în afara rugăciunii. Aceasta este isihia, liniștirea duhului, odihna lui, care este mai presus de orice cuvânt, pacea care este mai presus de orice pace. Este «fața către față» deschisă înspre veșnicie, când Dumnezeu vine în suflet și sufletul migrează în Dumnezeu”⁵.

¹ *Filocalia...*, vol. II, p. 93.

² **Ibidem**, p. 39.

³ *Filocalia...*, vol. I, p. 422.

⁴ *Filocalia...*, vol. III, p. 103.

⁵ **Paul Evdokimov**, *Femeia și mântuirea lumii*, traducere de Gabriela Moldoveanu, Editura Christiana, București, 1995, p.106.

„În unirea cu Dumnezeu, sufletul se poate ridica chiar mai presus de rugăciune”¹. În această rugăciune, exprimată în tăcere, omul este copleșit de iubirea și de prezența lui Dumnezeu în el, nu-și mai poate manifesta în cuvinte sentimentul covârșitor din suflet și este purtat către Dumnezeu de extazul mistic. El se găsește în Dumnezeu, dar înaintea tot mai mult în Acesta, având în același timp sentimentul împlinirii sale ca ființă în comuniunea harică cu Dumnezeu. În această comunicare directă Dumnezeu - om, cuvintele înstrăinează, ele se interpun între om și Dumnezeu. Cuvintele reprezintă o realitate, când realitatea aceea este prezentă, cuvintele nu-și mai găsesc locul, rostirea lor nu mai are sens.

„Sfârșitul rugăciunii este răpirea minții la Domnul”². „În vremea în care mintea este răpită la Dumnezeu, ce văd ochii înțelegerii? Și, oare, poate mintea atunci să-și înalțe, împreună cu inima, și rugăciunea? Nu poate, pentru că atunci când vine harul Sfântului Duh în om, prin mijlocirea rugăciunii, încetează rugăciunea. Atunci mintea este luată întreagă în stăpânire de harul Sfântului Duh și nu mai poate să pună în lucrare puterile ei, ci rămâne în nelucrare și se supune numai Sfântului Duh și unde voiește Duhul Sfânt, acolo o duce, fie în văzduhul nematerial al luminii dumnezeiești, fie la altă vedere de negrăit, sau adeseori la o grăire dumnezeiască. Scurt vorbind, precum voiește Mângâietorul sau Duhul Sfânt, așa îi mângâie pe robii săi. Precum îi trebuie fiecăruia, așa îi dă și harul Său”³. „Noi trebuie să ne rugăm până ce Duhul Sfânt se pogoară peste noi.

¹ *Filocalia*..., vol. VII, p. 249, nota 35.

² **Ibidem**, p. 310.

³ *Filocalia*..., vol. VIII, p. 542.

Când a venit să ne viziteze, trebuie să încetăm să ne rugăm. Așa ne sfătuiește Sfântul Serafim de Sarov”¹.

„Când sufletul, odihnindu-se de toate cele din afară, se va uni cu rugăciunea, aceasta învăluind sufletul îl face întreg arzător, după cum focul face fierul. Sufletul este același, dar nu mai poate fi atins de atingerile din afară, cum nu poate fi nici fierul arzător”².

„Două sunt stările cele mai înalte ale rugăciunii curate. De una au parte cei ce se îndeletnicesc cu făptuirea, iar de cealaltă cei ce se îndeletnicesc cu contemplația. Cea dintâi se naște în suflet din frica lui Dumnezeu și din nădejdea cea bună; cea de a doua din dragostea dumnezeiască și din curăția cea mai deplină. Semnele prin care cunoaștem că am ajuns la măsura celei dintâi le avem în aceea că mintea se adună din toate ideile lumii și își face rugăciunea neîmprăștiată și netulburată, de parcă Însuși Dumnezeu ar fi în fața ei, precum și este. Iar semnele celei de a doua stau în aceea că mintea este răpită în avântul rugăciunii de lumina dumnezeiască și nemărginită și nu se mai simte nici pe sine nici altceva din cele ce sunt, decât numai pe Cel ce lucrează prin dragoste această iluminare în ea”³.

„Numai puțini oameni se învrednicesc de rugăciunea curată, iar cei mai mulți nicidecum nu au parte de ea. Precum din zeci de mii de oameni, de abia se află unul care împlinește puțin poruncile și ajunge la curăția sufletului, tot așa din mii de oameni, de abia se învrednicește unul să ajungă cu multă pază la rugăciunea curată, să spargă hotarul ei și să se împărtă-

¹ Paul Evdochimov, *Rugăciunea...*, p. 30.

² *Filocalia...*, vol. VIII, pp. 125-126.

³ *Filocalia...*, vol. II, pp. 79-80.

șească de taina acesteia. Iar la taina de după ea, abia ajunge unul din neam în neam, prin harul lui Dumnezeu”¹.

Voi încheia cu un cuvânt al Sfântului Siluan Athonitul, care a spus că slujbele săvârșite în biserică, „deși sunt rânduite prin harului Sfântului Duh, nu sunt o formă desăvârșită de rugăciune, ci sunt date poporului credincios după puterile și pentru folosul tuturor. Ne este mai de folos atunci când inima noastră devine biserica lui Dumnezeu, iar mintea tronul Său. Dumnezeu este slăvit în sfintele biserici, dar pustnicii Îl slăvesc în inimile lor. Inima pustnicului este biserică, iar mintea acestuia slujește de prestol, căci Dumnezeu iubește să locuiască în inima și în mintea omului, iar atunci când rugăciunea neîncetată se întărește în adâncul inimii, întreaga lume se preface în biserica lui Dumnezeu”².

¹ *Filocalia...*, vol. X, p. 174.

² **Arhimandritul Sofronie**, *Cuviosul Siluan Athonitul*, traducere din limba rusă de Ierom. Rafail Noica, Editura Reîntregirea, Alba Iulia, 2009, p. 105.

Bibliografie

Aghioritul, Nicodim, *Războiul nevăzut*, Editura Arta Grafică, 1991.

Athonitul, Cuviosul Siluan, *Între iadul deznădejzii și iadul smereniei, traducere de Pr. Prof. Ioan Ică și Diac. Asist. Ioan I. Ică jr.*, Editura, DEISIS, Alba-Iulia 1994.

Cleopa, Arhim. Ilie, *Despre vise și vedenii*, Editura Bunavestire, Bacău, 1994.

Crainic, Nichifor, *Sfințenia - împlinirea umanului*, Trinitas, Editura Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, Iași, 1993.

Evdokimov, Paul, *Femeia și mântuirea lumii*, traducere de Gabriela Moldoveanu, Editura Christiana, București, 1995.

Idem, *Rugăciunea în Biserica de Răsărit*, traducere de Carmen Bolocan, Editura Polirom, Iași, 1996.

Filocalia sfințelor nevoițe ale desăvârșirii, vol. I, traducere, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, membru al Academiei Române, Ediția a II-a, Editura Harisma, București, 1992.

Filocalia sfințelor nevoițe ale desăvârșirii, vol. II, traducere, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, membru al Academiei Române, Ediția a II-a, Editura Harisma, București, 1993.

Filocalia sfințelor nevoițe ale desăvârșirii, vol. III, traducere, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, membru al Academiei Române, Ediția a II-a, Editura Harisma, București, 1994.

Filocalia sfințelor nevoițe ale desăvârșirii, vol. IV, ediția a II-a, traducere, introducere și note de Pr. Prof. Dr.

Dumitru Stăniloae, membru al Academiei Române, Editura Harisma, București, 1994.

Filocalia sfințelor nevoițe ale desăvârșirii, vol. VI, traducere, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Editura Humanitas, București, 1997.

Filocalia sfințelor nevoițe ale desăvârșirii, vol. VII, traducere din grecește, introduceri și note de Dumitru Stăniloae, membru de onoare al Academiei Române, Editura Humanitas, București, 1999.

Filocalia sfințelor nevoițe ale desăvârșirii, vol. VIII, traducere, introduceri și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1979.

Filocalia sfințelor nevoițe ale desăvârșirii, vol. IX, traducere, introduceri și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1980.

Filocalia sfințelor nevoițe ale desăvârșirii, vol. X, traducere, introduceri și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1981.

Filocalia sfințelor nevoițe ale desăvârșirii, vol. XI, traducere din grecește, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Editura Episcopiei Romanului și Hușilor, Huși, 1990.

Filocalia sfințelor nevoițe ale desăvârșirii, vol. XII, traducere din grecește, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, membru al Academiei Române, Editura Harisma, București, 1991.

Mladin, Mitropolit Dr. Nicolae, Bucevschi, Prof. Diac. Dr. Orest, Pavel, Prof. Dr. Constantin, Zăgorean, Prof. Diac. Dr. Ioan, *Teologia Morală Ortodoxă*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1980, vol. II.

Patericul, Editura Arhiepiscopiei Ortodoxe Române a Alba Iulie, Alba Iulia, 1999.

Pelerinul rus, traducere din limba rusă de Arhimandrit Paulin Lecca, Editura Σοφία, 1998.

Sfântul Dionisie Areopagitul, *Opere complete*, traducere, introducere și note de Pr. Dumitru Stăniloae, Editura Paideia, București, 1996.

Sofronie, Arhimandritul, *Rugăciunea - experiența vieții veșnice*, traducere de diac. Ioan I. Ică jr., Editura DEISIS, Sibiu, 1998.

Idem, *Cuviosul Siluan Athonitul*, traducere din limba rusă de Ierom. Rafail Noica, Editura Reîntregirea, Alba Iulia, 2009.

Stăniloae, Pr. Prof. Dr. Dumitru, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. I, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1978.

Idem, *Chipul nemuritor al lui Dumnezeu*, Editura Mitropoliei Olteniei, Craiova, 1987.

Sfinții melozi Ioan Damaschin și Ioan Cucuzel¹

Anul acesta a fost declarat de Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române anul comemorativ al imnografilor și cântăreților bisericești.

Conform Dicționarului Ortografic al limbii elene „imnograful este un compozitor de imnuri”². În dicționarul alcătuit de Χρήστος Γιοβάνης (Hristos Iovanis) acesta a scris că „imnograful este cel care compune imnuri bisericești și tropare. Numeroși imnografi au trăit în secolul al V-lea și după aceea, când credința creștină s-a răspândit în întreg Imperiul Bizantin și a fost organizat cultul Bisericii”³.

„Melodul este un poet liric și compozitor de muzică bisericească. Spre deosebire de imnograf care alcătuiește doar textul, melodul compune și muzica”⁴.

În istoria ei Biserica a avut numeroși imnografi și melozi, dintre care îi voi menționa pe Sfinții Ignatie Teoforul, Iustin Martirul și Filosoful, Niceta de Remesiana, Clement Alexandrinul, Efrem Sirul, Teodor Studitul, Grigorie de Nazianz, Vasile cel Mare, Ioan Gură de Aur, Ambrozie al Mediolanului,

¹ Conferință susținută, în sinteză, în data de 06 noiembrie 2023 la Facultatea de Teologie din Cluj-Napoca.

² Τεγόπουλος - Φυτράκης, *Ελληνικό λεξικό*, Αρμονία, Αθήνα, 1990, p. 778.

³ Χρήστος Γιοβάνης, *Νέο λεξικό*, θησαυρός όλης της ελληνικής γλώσσας, Εκδόσεις Χρ. Γιοβάνης, Αθήνα, 1985, p. 1668.

⁴ Τεγόπουλος - Φυτράκης, *Ελληνικό λεξικό*, Αρμονία..., p. 451.

Andrei Criteanul, Grigorie Dialogul, Chiril al Alexandriei, Roman Melodul, Cosma de Maiuma, Ioan Damaschin, Ioan Cucuzel. Dintre innografi români îi voi aminti pe cei mai importanți: ieromonahul Macarie, Anton Pann, Dimitrie Suceveanu, Ștefanache Popescu, Dimitrie Cunțan, Gavriil Musicescu, Ciprian Porumbescu, Timotei Popovici și Ion Popescu Pasărea.

În cele ce urmează voi prezenta viața și opera Sfinților Ioan Damaschin și Ioan Cucuzel, care au fost cei mai mari innografi și melozi ai Bisericii.

Sfântul Ioan Damaschin

Sfântul Ioan Damaschin s-a născut între anii 659-664, într-o familie bogată din cetatea Damasc, de unde a primit și supranumele de Damaschinul. Acesta mai este cunoscut și sub numele de Mansur, pe care l-a moștenit de la bunicul său.

„Strămoșii Sfântului Ioan Damaschin, cu toate că trăiau în mijlocul păgânilor din Damasc, și-au păstrat credința în Domnul Hristos. Părinții lui Ioan îi răscumpărau din averea lor pe creștinii robiți”¹ „și le ofereau mijloace de trai”².

Tatăl lui Ioan se numea Sergiu și a fost „ministru de finanțe”³ sub mai mulți califi.

Ioan a avut un frate, pe Teodor, iar părinții lor au înfiat un băiat, numit Cosma, care „era de loc din Ierusalim”⁴.

¹ **Dumitru Fecioru**, *Viața Sfântului Ioan Damaschin. Studiu de istorie literară creștină*, București, 1935, p. 8.

² **Ibidem**, p. 127.

³ **Ibidem**, p. 126.

⁴ **Ibidem**, p. 9.

„Odată sarazinii au adus în Damasc o mulțime de robi. Printre aceștia era și un călugăr, Cosma, originar din Italia, care era foarte învățat. Auzind despre calitățile lui, Sergiu l-a răscumpărat, l-a luat în casa lui și i-a încredințat spre instruire pe fiii săi”¹.

„Cu ajutorul dascălului, copiii au dobândit în scurt timp toată învățătura pe care o posedă monahul”². Aceștia „au studiat cele șapte arte liberale: gramatica, retorica, dialectica, aritmetica, geometria, astronomia și muzica. Pe lângă acest ciclu de cunoștințe, ei au fost instruiți și în teologie”³. „Drept răsplată, Sergiu l-a eliberat pe călugărul Cosma, iar acesta s-a retras la Mănăstirea Sfântul Sava”⁴ din apropierea Ierusalimului.

„Cu siguranță că tot în anii adolescenței Ioan Damaschin a asimilat și acele cunoștințe de filosofie care abundă în paginile lucrării sale capitale: «Izvorul cunoașterii»”⁵.

După ce Sergiu s-a stins din viață, în jurul anului 690, califul Abd al-Malik ibn Marwan (685-705) i-a oferit lui Ioan funcția pe care o ocupase tatăl său.

În timpul califului Umar al II-lea (717-720), „împăratul bizantin Leon al III-lea (717-741) a interzis cinstirea sfintelor icoane. Aflând despre aceasta, Ioan Damaschin a trimis mai multe epistole creștinilor din Constantinopol, în care le explica faptul că închinarea la sfintele icoane este îndreptățită. Auzind despre aceste scrisori și neavând niciun mijloc de a-l pedepsi pe apărătorul icoanelor, pentru că nu se găsea pe teritoriul Imperiului Bizantin, Leon a pus un copist să imite scrisul lui Ioan

¹ **Ibidem.**

² **Ibidem.**

³ **Ibidem**, p. 134.

⁴ **Ibidem**, p. 9.

⁵ **Ibidem**, p. 134.

Damaschin și să scrie o epistolă, ca din partea lui Damaschin, adresată împăratului, prin care acesta îl anunța pe bazileu că Damascul era lipsit de apărare și că el este oricând gata să-i dea ajutor, pentru a-l cuceri. Pe lângă această scrisoare, Leon a alcătuit încă una către califul Damascului, pe care a semnat-o el, în care îi aducea la cunoștință trădarea unuia dintre demnitarii săi și i-a trimis califului amândouă epistolele. Fără să cerceteze faptele, califul a poruncit să i se taie lui Ioan Damaschin mâna dreaptă, cu care considera că a scris infama scrisoare și să fie atârnată în piața cetății, ca dovadă a trădării sale, iar porunca a fost dusă imediat la îndeplinire. Spre seară, când mânia califului s-a potolit, Ioan l-a rugat să-i dea voie să-și îngroape mâna tăiată, iar acesta a fost de acord. După ce și-a primit mâna, Ioan a îngenunchiat înaintea icoanei Maicii Domnului și, punând mâna la locul ei, s-a rugat Sfintei Fecioare cu lacrimi să i-o tămăduiască, ceea ce s-a și petrecut. Cel vindecat a adus laude și mulțumiri lui Dumnezeu și Născătoarei de Dumnezeu, bucurându-se împreună cu toată casa lui pentru această minune. Văzând atâta bucurie, slujitorii califului i-au spus acestuia că nu mâna lui Ioan a fost tăiată, ci a altcuiva, care a acceptat să sufere pedeapsa în locul lui. Califul l-a chemat atunci pe Ioan și, cunoscând după dunga rămasă în urma amputării că mâna acestuia a fost tăiată, dar prin minune a fost vindecată, i-a cerut iertare pentru că l-a pedepsit pe nedrept, cerându-i să fie primul dintre sfetnicii săi. Ioan a refuzat, rugându-l pe calif să îi îngăduie să se retragă pentru a sluji lui Dumnezeu, care l-a vindecat, iar acesta a acceptat. Întorcându-se acasă, Ioan și-a vândut tot ceea ce avea, iar banii obținuți i-a împărțit săracilor și bisericilor din Damasc, plecând împreună

cu Cosma, fratele său adoptiv, la mănăstirea Sfântul Sava de lângă Ierusalim”¹.

În semn de mulțumire față de Maica Domnului, care l-a tămăduit, Sfântul Ioan Damaschin a confecționat o mână din argint, de dimensiunea mâinii care îi fusese tăiată și a lipit-o de icoana Maicii Domnului înaintea căreia s-a rugat de a fost tămăduit. Această icoană, numită Panaghia triherusa (Maica Domnului cu trei mâini), a luat-o apărătorul icoanelor cu el la mănăstirea Sfântul Sava, iar de acolo a ajuns cu vremea la mănăstirea sârbească Hilandar din Sfântul Munte Athos, unde se păstrează și astăzi.

Acestea s-au petrecut prin anul 718.

„La Mănăstirea Sfântul Sava, Ioan a fost rânduit să stea în ascultare de un monah bătrân. Acesta i-a poruncit să se lepede de toate cele lumești, să-și păstreze sufletul și trupul curate, să se ferească de mândrie din cauza învățăturii lumești acumulate, să nu scrie nimic, nici măcar o scrisoare și să fie tăcut. Ioan a primit fără cârtire toate aceste porunci, păzindu-le întocmai. Odată bătrânul a vrut să-i pună la încercare ascultarea și smerenia și pentru aceasta l-a trimis în Damasc, unde Ioan trăise în mare strălucire, pentru a vinde niște coșuri la preț dublu decât cel convenit. Ioan nu s-a împotrivit deloc, iar după ce a fost luat în răs de toți, din pricina prețului mare pe care îl cerea, a ajuns să vândă coșurile unui fost rob de-al său, care recunoscându-l, le-a cumpărat, nu pentru că avea nevoie de ele, ci pentru că i se făcuse milă de fostul său stăpân. După ce s-a întors la mănăstire, un călugăr, al cărui frate după trup murise, l-a rugat să-i compună o cântare funebră, pentru a se mângâia în durerea sa. La început Ioan nu a acceptat, de teamă să nu

¹ **Ibidem**, pp. 9-10.

calce porunca bătrânului său, însă fiind înduplecat de rugămințile și durerea monahului, a compus troparul: «Cu adevărat deșertăciune sunt toate...». Pe când cânta acest tropar a fost auzit de bătrânul său călugăr, care supărându-se, l-a alungat ca pe un călcător de poruncă. La rugămințile altor monahi, bătrânul l-a iertat pe Ioan Damaschin, cu condiția să curețe latrinele mănăstirii, iar Ioan s-a supus. După un timp, Maica Domnului i s-a arătat în vis monahului în vârstă, muștrându-l pentru faptul că l-a oprit pe Ioan să scrie, poruncindu-i să-i îngăduie să alcătuiască imne în cinstea ei, a Mântuitorului și a Sfinților și să apere prin scris dreapta credință. A doua zi, bătrânul l-a rugat pe Ioan să-l ierte, căci din neștiință l-a oprit să scrie. Din acel moment, Sfântul Ioan Damaschin a început să compună cântări și să scrie cărți. După o vreme, patriarhul Ierusalimului l-a hirotonit pe Sfântul Ioan preot, iar pe Cosma, fratele lui adoptiv, l-a făcut episcop al Maiumei”¹.

„Patriarhul Ioan al V-lea al Ierusalimului (706-735) l-a numit pe Sfântul Ioan Damaschin sfetnic în lămurirea problemelor teologice și l-a pus să predice în Biserica Învierii din Ierusalim”².

În anul 726, împăratul Leon al III-lea a înlăturat cu violență icoana Domnului Hristos care se găsea deasupra porții de bronz a palatului imperial din Constantinopol. În același an, bazileul, în colaborare cu unii episcopi iconoclaști din Asia Mică, a emis un edict împotriva icoanelor. În 17 ianuarie 730, împăratul a avut o consfătuire cu demnitarii imperiali și cu slujitorii Bisericii, cu scopul de a-și impune punctul de vedere în ceea ce privește icoanele, dar a întâmpinat rezistența hotărâtă

¹ **Ibidem**, pp. 10-11.

² **Ibidem**, p. 160.

a patriarhului ecumenic Gherman, pe care învinuindu-l de crimă de lezmajestate, l-a înlocuit cu Atanasie, singhel patriarhal. „Acesta din urmă, odată cu urcarea sa pe tronul patriarhal, a semnat decretul prin care Leon al III-lea condamnă cinstirea icoanelor. În felul acesta, edictul iconoclast reprezenta nu doar voința statului, ci și a ierarhiei Bisericii din Constantinopol”¹.

„Leon al III-lea își justifică hotărârea luată printr-un principiu, nu rareori întrebuițat de împărații bizantini: «Eu sunt împărat și preot în același timp». Bazileul considera că are dreptul să emită legi atât în problemele politice, cât și în cele bisericești. În concepția lui, atât treburile politice ale imperiului, cât și chestiunile de credință ale Bisericii, erau de competența sa”².

Motivul principal invocat de iconoclaști în fundamentarea învățăturii lor, era cel de idolatrie. Cultul icoanelor era considerat o întoarcere la cultul idolatric păgân. Însușindu-și acest punct de vedere, împăratul Leon al III-lea mărturisea că se simte chemat să restabilească adevărata religie în imperiu care, prin cultul icoanelor, fusese necinstită și trădată. „Cultul icoanelor este cultul zeilor păgâni care trebuie nimicit. Leon spunea: «Ozia, regele iudeilor, după opt sute de ani a înlăturat din templu șarpele de aramă, iar eu, după opt sute de ani, am făcut să se scoată zeii din Biserică». Leon al III-lea se considera chemat de Dumnezeu pentru a-I curăța Biserica de orice cult adus zeilor, ca un al doilea Moise, rânduit de Dumnezeu rege-preot, păstor al poporului lui Dumnezeu, adică al Imperiului

¹ **Paul Siladi**, *Conflictul iconoclast: cauze, context doctrinar și desfășurare*, articol publicat în „Credință și viață în Hristos - Anuarul Episcopiei Sălajului”, Editura Episcopiei Sălajului, Zalău, 2012, p. 519.

² **Pr. D. Fecioru**, *Teologia icoanelor la Sfântul Ioan Damaschin*, articol publicat în revista „Ortodoxia”, nr. 1, 1982, p. 31.

Bizantin”¹. Leon se socotea inspirat și chemat, ca Apostolii, direct de Dumnezeu ca să readucă Biserica, printr-o amplă operațiune de epurare, la puritatea tradiției apostolice, amenințate prin cultul icoanelor de o lentă, dar sigură alunecare spre politeismul păgân.

„Împăratul a interpretat cutremurul devastator din 726 ca semn al mâniei lui Dumnezeu împotriva cultului icoanelor. În aceeași perspectivă se explica și înaintarea islamului, care se făcea simțită în mod clar și irezistibil, cât și prăbușirea imperiului, privită drept pedeapsă a lui Dumnezeu, asemenea suferințelor pe care le avea de îndurat poporul lui Israel, ori de câte ori cădea din adevărata cinstire a lui Dumnezeu. Eliberarea ca prin minune a Constantinopolului de flota arabă, în 717, și spectaculoasele succese militare ale lui Leon în lupta împotriva islamului, i-au făcut și pe unii oameni din imperiu să ajungă la convingerea că lupta împotriva icoanelor constituie o binecuvântare a lui Dumnezeu pentru imperiu, iar împăratul, prin acțiunea de distrugere a icoanelor, înfăptuia voința lui Dumnezeu”².

Prin edictul emis împotriva cinstirii icoanelor, Leon al III-lea a declanșat o prigoană cruntă, în care au fost profanate și distruse multe icoane, ca și lăcașurile ce le adăposteau, iar mulți călugări, apărători ai icoanelor, au fost schingiuiți, alungați din mănăstiri și chiar omorâți. Mănăstirile au fost jefuite, iar pământurile și bunurile lor confiscate. Ca o ironie, „icoanele care Îl reprezentau pe Mântuitorul Iisus Hristos, pe Maica Domnului și pe sfinți au fost incendiate, în timp ce reprezen-

¹ **Christoph Schönborn**, *Icoana lui Hristos - o introducere teologică*, traducere și prefață de Pr. dr. Vasile Răducă, Editura Anastasia, 1996, p. 117.

² **Ibidem**, pp. 117-118.

tărilor de copaci, păsări, animale etc. au fost păstrate cu grijă și chiar restaurate”¹.

Ce este de fapt icoana? „În sensul cel mai restrâns al cuvântului, icoana este reprezentarea picturală a unui personaj sfânt sau a unei scene sfinte, făcută de obicei pe o bucată de lemn, pânză, metal, hârtie sau sticlă, ori chiar pe zidul bisericii”². „Icoana indică coborârea lui Dumnezeu în lume și participarea omului la viața dumnezeiască”³, de aceea „arta iconografică, fiind pusă în slujba lui Dumnezeu, nu este o artă ca oricare alta”⁴.

„Icoana, obiect de cult și operă de artă, este specifică religiei creștine. Dacă iudaismul a fost considerat o religie a cuvântului (prin care Dumnezeu a vorbit poporului ales, l-a educat și l-a pregătit pentru venirea lui Mesia), iar elenismul o religie a imaginii (în care, neexistând o revelație supranaturală, cultura cu elementele ei vizuale a prevalat asupra religiei), creștinismul este deodată o religie a Cuvântului întrupat și a imaginii, este deodată cult și cultură”⁵.

„Importanța icoanei în Ortodoxie se vede din aceea că nu există rit liturgic fără icoană”⁶. „Așa cum nu se poate săvârși

¹ **Dumitru Megheșan**, *Rugăciune și umanism*, Biblioteca revistei Familia, Oradea, 1996, pp. 122-123.

² **Pr. Prof. Ene Braniște**, *Teologia icoanelor*, articol publicat în revista „Studii Teologice”, nr. 3-4, 1952, p. 178.

³ **Leonid Uspensky**, *Teologia icoanei*, Editura Anastasia, București, 1994, p. 115.

⁴ **Ibidem**, p. 23.

⁵ **Michel Quenot**, *Icoana fereastră spre Absolut*, traducere, prefață și note de Pr. dr. Vasile Răducă, Editura Enciclopedică, București, 1993, p. 5.

⁶ **Pr. Asist. Dr. Nicolae Dură**, *Teologia icoanelor, în lumina tradiției dogmatice și canonice ortodoxe*, articol publicat în revista „Ortodoxia”, nr. 1, 1982, p. 62.

Sfânta Liturghie fără rugăciuni, la fel nu se poate săvârși fără icoane. Dacă în mod excepțional Sfânta Liturghie se săvârșește într-un alt loc decât în biserică, trebuie să existe cel puțin un antimis, pe care este zugrăvită coborârea de pe cruce a Mântuitorului, o icoană a Domnului Hristos și una a Maicii Domnului, spre care privesc credincioșii”¹.

Împotriva edictului lui Leon al III-lea s-au ridicat în primul rând monahii, mari iubitori și apărători ai icoanelor. „Un călugăr, pe nume Nicodim, a fost dus într-o zi în fața împăratului, care așternând pe jos, în fața lui, o icoană a lui Hristos, i-a spus rânjind: «Nu vezi, călugăr prost, că oricine poate să calce pe chipul lui Iisus Hristos fără să-I necinstească persoana?». Îndată călugărul a aruncat pe jos o monedă cu chipul împăratului și a întrebat: «Îmi este, așadar, îngăduit să calc pe această monedă fără să te dezonorez?». Cei de față l-au împiedicat să facă așa ceva, au pus mâna pe el și l-au ucis pentru că a disprețuit chipul împăratului”².

„Când împăratul Leon al III-lea a publicat edictul contra icoanelor, în anul 726, patriarhul Ioan al Ierusalimului i-a poruncit Sfântului Ioan Damaschin să apere sfintele icoane. Acesta a luat condeiul și a scris, după cum singur mărturisește, pentru a nu ascunde în pământ, ca sluga cea nevrednică, talantul pe care l-a primit de la Dumnezeu. Imediat după edictul împăratului Leon al III-lea, Sfântul a scris primul tratat contra ereziei, apoi al doilea tratat, pentru credincioșii care nu înțeleseseră primul tratat, iar puțin mai târziu a scris și al treilea tratat, în care a sistematizat ideile despre cultul icoanelor

¹ **Preot Prof. Dr. Dumitru Stăniloae**, *Spiritualitate și comuniune în Liturghia Ortodoxă*, Editura Mitropoliei Olteniei, Craiova, 1986, p. 67.

² **Michel Quenot**, *Op. cit.*, p. 21.

cuprinse în primul și în al doilea tratat. Nu s-a mulțumit însă numai cu scrisul, ci cu toate că era doar preot, a luat parte activă la sinodul antiiconoclast al episcopilor orientali care s-a ținut în perioada respectivă. Rolul său în dezbaterile acestui sinod a fost atât de mare, încât posteritatea a atribuit Sfântului Ioan Damaschin anatematizarea împăratului Leon al III-lea¹.

În scrierile sale, Sfântul Ioan Damaschin a sistematizat argumentația biblică, patristică și filosofică existentă în sprijinul cultului sfintelor icoane, combătând argumentele iconoclaștilor.

În primul rând, Sfântul Ioan îi contesta lui Leon al III-lea atribuțiile sinodale pe care acesta și le-a arogat. Concepției cezaro-papiste a împăratului, monahul de la Sfântul Sava i-a opus principiul sinodal, singurul justificat în Biserică de a legifera în materie de credință. „Nu este treaba împăraților de a hotărî în aceste chestiuni - a afirmat Sfântul Ioan Damaschin - ci a sinoadelor, după cum a spus și Domnul Hristos: «*Unde sunt doi sau trei adunați în numele Meu, acolo sunt și Eu în mijlocul lor*» (Matei 18,20)”². „În afirmația lui Leon al III-lea: «Eu sunt împărat și preot în același timp», Ioan Damaschin vede o primejdie de moarte pentru ființa și existența Bisericii. Împăratul nu poate legiui în Biserică, de vreme ce Sfântul Apostol Pavel, inspirat de Dumnezeu, a scris că Biserica este condusă «*de Apostoli, de profeți, de păstori și de învățători*» (Efeseni 4,11), fără a pomeni nimic de împărați. Obligația împăraților este să aibă grijă de bunul mers al treburilor politice, nu

¹ Dumitru Fecioru, *Viața...*, pp. 160-161.

² Sfântul Ioan Damaschin, *Cultul Sfintelor icoane - Cele trei tratate contra iconoclaștilor*, traducere din limba greacă, introducere și note de Preot Profesor Dumitru Fecioru, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1998, p. 93.

să se amestece în cele ale Bisericii. Călcarea acestui principiu este pedepsit de Dumnezeu, iar Vechiul Testament ne dă destule exemple de pedepse pe care le-au primit regii iudei care s-au amestecat în treburile templului. «Ne supunem ție, împărate - a scris Sfântul Ioan Damaschin - în lucrările care privesc viața, dajdiile, vămile, încasările și cheltuielile, în toate ale noastre încredințate ție, dar în ceea ce privește conducerea Bisericii, avem pe păstori, pe cei care ne-au grăit nouă cuvântul și care au formulat legiuirea bisericească»¹.

Despre legitimitatea reprezentării lui Dumnezeu în icoane, Sfântul Ioan Damaschin a scris: „Zugrăvesc pe Dumnezeu nevăzut, nu ca nevăzut, ci ca pe unul Care s-a făcut văzut pentru noi prin participare la trup și sânge. Nu zugrăvesc dumnezeirea nevăzută, ci zugrăvesc trupul văzut al lui Dumnezeu, căci dacă este cu neputință să se zugrăvească sufletul, cu atât mai mult Dumnezeu, Care a dat sufletului imaterialitatea”². În continuare, Sfântul Ioan Damaschin le adresează un îndemn creștinilor: „Dacă tu ai înțeles că Cel Netrupesc s-a făcut om pentru tine, atunci, evident că poți să-I reprezinți chipul Său omenesc. Pentru că Cel Nevăzut s-a făcut vizibil, luând trup omenesc, poți să înfățișezi chipul Celui pe care L-am văzut. Pentru că Cel care nu are nici trup, nici formă, nici cantitate, nici calitate, care depășește orice mărime din cauza desăvârșirii naturii Sale, pentru că Cel care, având natură dumnezeiască, a luat condiția robului, și-a restrâns cantitatea și calitatea și s-a îmbrăcat cu trăsături omenești, zugrăvește-L

¹ Pr. D. Fecioru, *Teologia...*, p. 32.

² Sfântul Ioan Damaschin, *Op. cit.*, p. 41.

în icoană și prezintă-L spre contemplare pe Cel Care a voit să se facă vizibil”¹.

„Icoana ne ridică privirea spre chipul Celui care, cu toate că este Dumnezeu, a asumat trăsăturile unei existențe individuale. Icoana lui Hristos ne arată că ne putem apropia fără teamă de Dumnezeu. Prin contemplarea icoanei Mântuitorului vom fi pătrunși de taina curățitoare a întrupării Fiului lui Dumnezeu. Pentru aceasta, icoana este cel mai evident semn al economiei mântuirii”².

„Prin întrupare, Domnul Hristos a pus capăt legii mozaice și interzicerii de către aceasta a oricărei reprezentări a lui Dumnezeu. Vechiul Testament a cedat locul Noului Testament, care ne descoperă o adevărată cunoaștere a lui Dumnezeu eliberatoare de idolatria inevitabilă de mai înainte. Cuvântului, singurul cunoscut în Vechiul Testament, îi succede prin întrupare vederea. Fiul lui Dumnezeu este chipul Tatălui, după cum Hristos Însuși a afirmat: «*Cel ce M-a văzut pe Mine, a văzut pe Tatăl*» (Ioan, 14,9), temă dezvoltată în Evanghelia după Ioan, preluată de Sfântul Apostol Pavel, care vede în Hristos «*chipul Dumnezeului nevăzut*» (Coloseni 1,15), izvor al creației și al restaurării ei într-o lume nouă. Chip (după asemănarea) Tatălui celui nevăzut, El participă astfel la natura Sa dumnezeiască, după cum s-a stabilit la Sinodul I Ecumenic de la Niceea, din 325. Dar numai Duhul Sfânt face posibilă înțelegerea acestui chip al Dumnezeului Celui nevăzut. Majoritatea covârșitoare a contemporanilor Domnului Hristos nu au fost ei, oare, orbi, inapți să înțeleagă despre Mântuitorul decât că El este fiul teslarului Iosif? Din moment ce Domnul Hristos

¹ Michel Quenot, *Op. cit.*, p. 31.

² Christoph Schönborn, *Op. cit.*, p. 183.

s-a născut dintr-o mamă care putea fi descrisă, firește că El va avea un chip care va corespunde chipului Mamei Sale. Și dacă acest chip nu ar putea fi reprezentat prin artă, aceasta ar însemna că El s-a născut numai din Dumnezeu Tatăl și nu s-a făcut om. În învierea prefigurată de Schimbarea la Față de pe Muntele Tabor, Domnul Hristos a sfințit și a transfigurat materia, care din acel moment poate să-L reprezinte pe El și tainele mântuirii. Întruparea Fiului lui Dumnezeu justifică și postulează icoana fiindcă, prin ea, Dumnezeu pătrunde materia pe care El o renaște luând trup, care devine, la rândul lui teofor (purtător de Dumnezeu). «Eu nu cinstesc materia - spune Sfântul Ioan Damaschin - ci pe Creatorul materiei, care s-a făcut materie pentru mine și care a binevoit să locuiască în materie și să realizeze mântuirea prin intermediul materiei». Să nu uităm că omul, care este alcătuit din suflet spiritual și trup material, se înalță spre lumea duhovnicească pornind de la ceea ce este trupesc”¹.

Datorită vastelor cunoștințe teologice ale Sfântului Ioan Damaschin, „lui i s-a adresat Petru, episcopul Damascului, pentru a-l combate pe episcopul iacobit al Dareii, și tot lui i-a transmis nedumeririle sale asupra duratei postului mare călugărul Comitas. Alți ierarhi l-au rugat să le alcătuiască mărturisirile de credință, cum a făcut Ilie, episcopul monotelit maronit al Iabrudului, care trebuia să citească această mărturisire în fața episcopului Petru al Damascului”².

Din punct de vedere cronologic, Sfântul Ioan Damaschin este considerat ultimul dintre Sfinții Părinți ai Bisericii, odată cu el încheindu-se, convențional, perioada patristică.

¹ Michel Quenot, *Op. cit.*, pp. 29-30.

² Dumitru Fecioru, *Viața...*, pp. 162-163.

Cea mai importantă scriere dogmatică a Sfântului Ioan Damaschin este „Izvorul cunoașterii”, compusă din trei părți: „Capitole filosofice” (Logica), „Despre erezii” și „Expunerea exactă a credinței ortodoxe” (Dogmatica). Pe lângă această lucrare, Sfântul Părinte a mai scris: „Libel despre dreapta credință”, „Despre Sfânta Treime”, „Epistolă către arhimandritul Iordan despre imnul Trisaghion”, „Introducere elementară în dogme”, „Despre cei adormiți în credință”, „Expunerea credinței”, „Trei tratate contra celor care atacă sfintele icoane”, „Tom ca din partea Preasfințitului Petru, episcopul Damascului, către așa-zisul episcop iacobit al Dareii”, „Despre firea compusă contra acefalilor”, „Despre cele două voințe și lucrări și despre celelalte însușiri naturale ale lui Hristos și pe scurt și despre cele două firi și o singură persoană”, „Contra ereziei nestoriene”, „Dialog contra maniheilor”, „Discuția dintre un sarazin și un creștin, în două recenzii”, „Discuția ortodoxului Ioan cu un maniheu”, „Despre balauri”, „Comentariu la epistolele Sfântului Apostol Pavel, după Sfântul Ioan Gură de Aur”, „Sfintele paralele”, „Despre sfintele posturi”, „Despre cele opt duhuri ale răutății”, „Despre virtuțile și patimile sufletești și trupești”, „Cuvânt la Schimbarea la Față a Domnului nostru Iisus Hristos”, „Cuvânt la smochinul uscat și la parabola vieii”, „Cuvânt la Sâmbăta Mare”, „Cuvânt la nașterea Preasfintei Stăpânei noastre Născătoarea de Dumnezeu și pururea Fecioara Maria”, „Trei cuvântări la Adormirea Maicii Domnului”, „Octoihul” și imnul: „Cuvine-se cu adevărat”¹.

Spre sfârșitul vieții sale, Sfântul Ioan Damaschin a făcut o revizuire a operelor sale, în ceea ce privește fondul și forma.

¹ **Ibidem**, p. 158.

„Crepusul scrierilor patristice răsăritene a fost măreț. Asemenea soarelui, care, înainte de a apune, își răspândește razele sale cele mai frumoase, tot astfel descoperirea dumnezeiască și-a aflat expresia cea mai aleasă în opera Sfântului Ioan Damaschin, «cel din urmă dintre Părinți, cel dintâi dintre teologi». Sfântul Ioan Damaschin este numit Părintele Dogmaticii creștine, căci opera pe care a alcătuit-o, expusă clar și potrivit, arată sistemele adevărurilor de credință. Teologii n-au încetat niciodată să cerceteze și să imite acest compendiu clasic, după cum este numit în general, potrivit oricărei epoci. Doctrina expusă în el este conformă întru totul învățăturii creștine a epocii patristice”¹.

Sfântul Ioan Damaschin și-a încredințat sufletul în mâinile lui Dumnezeu în anul 749, la mănăstirea Sfântul Sava.

„Ceea ce n-a lipsit profundului teolog și filosof, nici grăitorului de cuvinte de aur și nici vestitului și neîntrecutului imnograf, a fost creștineasca lui smerenie. Pe cât de mult se suise pe treptele înțelepciunii omenești, pe atât de mult se coborâse pe treptele smereniei creștine, iar mărturie stă întreaga sa operă, care convinge de înălțimea de gândire a teologului, dar și de smerenia creștinului. Această smerenie eminentamente creștină trebuie să-i fi impresionat pe contemporanii săi și negreșit, după moartea sa, faima smereniei lui a însoțit prestigiul înțelepciunii sale”².

„Când vorbim despre Sfântul Ioan Damaschin nu știm care a fost mai mare: poetul, dialecticianul sau polemistul,

¹ **Nicolae Chițescu**, *Răscumpărarea în Sfânta Scriptură și în scrierile Sfinților Părinți. Studiu istorico-dogmatic*, Tipografia „Activitatea grafică”, București, 1937, p. 129.

² **Dumitru Fecioru**, *Viața...*, p. 165.

fiindcă acesta este neîntrecut în poezie, neînvins în polemică și profund în gândire”¹.

„Curios este faptul că în timp ce scriitorii bizantini din secolele VIII-IX îl cunosc pe Sfântul Ioan Damaschin numai în ipostaza de luptător contra iconoclaștilor, cei din secolul al XI-lea îl cunosc mai mult ca melod și innograful decât ca teolog, căci imnele și cântările sale s-au răspândit în toată lumea creștină și au cucerit toate inimile în dauna teologului. Atât de mult plăceau cântările sale, încât Suidas (secolul XI) a afirmat că aceste imne n-au fost egalate și nici nu vor fi egalate, cât va fi lumea și pământul”².

„Moaștele Sfântului Ioan Damachin au fost păstrate o vreme la mănăstirea Sfântul Sava, însă Gheorghe Pahimeris afirmă că la moartea patriarhului Iosif al II-lea al Constantinopolului, în anul 1283, trupul Sfântului Ioan Damaschin se afla în Constantinopol. Probabil că fusese adus aici înainte de această dată”³.

Un fragment din moaștele Sfântului Ioan Damaschin se păstrează în Biserica Sfântul Ioan Botezătorul din insula Corfu, în Grecia.

Sfântul Cuvios Ioan Damaschin este pomenit în calendarul creștin în ziua de 4 decembrie.

¹ **Ibidem**, p. 178.

² **Ibidem**, pp. 163-164.

³ **Ibidem**, p. 170.

Sfântul Ioan Cucuzel

„Sfântul Ioan Cucuzel este un sfânt și mare melod al Bisericii Ortodoxe, care a trăit în secolele XI-XII. Pentru vocea lui de excepție a mai fost numit «cel cu glas de înger»¹.

„Sfântul Ioan Cucuzel este considerat al doilea cel mai mare melod după Sfântul Ioan Damaschin și este adesea descris drept «Maestru al muzicii»².

„Ioan Cucuzel s-a născut la sfârșitul secolului al XI-lea, la Durrës, în Iliria (astăzi Albania), tatăl lui fiind, probabil, albanez, iar mama lui bulgăroaică³.

„Copilul purta numele de Ioan Papadopoulos, forma grezizată a lui Popov sau Popovici⁴.

„Unii istorici spun că părinții lui Ioan erau fermieri⁵, în timp ce alții afirmă că „tatăl lui Ioan era preot⁶, „iar la o vârstă fragedă Ioan a rămas orfan de tată⁷.

„Mama lui Ioan era o femeie evlavioasă și pentru că fiul ei avea o voce foarte frumoasă, după ce a crescut l-a trimis să studieze la Școala Imperială de Muzică din Constantinopol, capitala Imperiului Bizantin⁸.

¹ **Σίμωνος Γ. Καρά**, *Ιωάννης Μαΐστωρ ο Κουκουζέλης και η εποχή του*, Αθήναι, 1992, p. 5.

² **Στυλιανός Σεφεριάδης**, *Ιωάννης Κουκουζέλης και Ιάκωβος Ναυπλιώτης, οι Ψάλται*, Αθήναι, 1976, p. 4.

³ **Μοναχού Αββακούμ αγιορείτου**, *Όσιος Ιωάννης Κουκουζέλης - Η εποχή του και η εποχή μας*, Αγίων Σκέπη, Ξάνθη, 1999, p. 7.

⁴ **Γρηγορίου Θ. Στάθη**, *Ο μαΐστωρ Ιωάννης Παπαδόπουλος ο Κουκουζέλης, η ζωή και το έργο του*, Αθήνα, 1986, p. 32.

⁵ **Ibidem**.

⁶ **Ibidem**, p. 33.

⁷ **Σίμωνος Γ. Καρά**, *Op. cit.*, p. 5.

⁸ **Στυλιανός Σεφεριάδης**, *Op. cit.*, p. 5.

„Primii ani de studiu ai lui Ioan au fost marcați de lipsuri materiale. Odată colegii l-au întrebat ce a mâncat, iar adolescentul a răspuns «cuchia și zelia» (fasole și mazăre), de atunci fiind cunoscut sub numele de Cucuzel”¹.

În timpul când Ioan studia la Constantinopol împărat era Ioan al II-lea Comnenul (1118-1143). „Distingându-se prin vocea sa îngerească, Ioan a devenit cel mai bun cântăreț de la curte și favoritul împăratului, care voia să îl căsătorească cu fiica unui magnat”².

„Tânărul cântăreț iubea mult liniștea și nu se putea împăca cu viața de la curtea imperială. Când a aflat că împăratul voia să-l însoare s-a întristat și mai mult, de aceea căuta prilejul să plece din Constantinopol pentru a-și închina întreaga viață lui Dumnezeu, pe care să-L slăvească prin cântări. Atunci, prin purtarea de grijă a lui Dumnezeu, a venit la palatul imperial starețul Mănăstirii Marea Lavră din Sfântul Munte Athos. Tânărul Ioan a aflat de la acesta despre viața duhovnicească a monahilor din Sfântul Munte și i-a făcut cunoscute gândurile sale, primind de la stareț binecuvântarea de a pleca în Sfântul Munte Athos”³.

„Tânărul Ioan știa că împăratul nu ar fi fost de acord ca el să se călugărească, de aceea i-a spus că merge la mama lui să-i ceară binecuvântarea pentru a se căsători”⁴. Când a ajuns la Durrës s-a întâlnit cu câțiva prieteni și le-a spus ce intenții avea, dar aceia i-au zis că mama lui nu ar accepta ca el să intre

¹ Γρηγορίου Θ Στάθη, *Op. cit.*, pp. 31-32.

² Ieromonahul Macarie de la Simonos Petras, *Sinaxarul, Viețile sfinților*, volumul II, Octombrie, traducere de Ioana Căpităneanu, Elena Soare și rasofora Irina, Editura Sfântul Ioan Casian, București, 2013, p. 13.

³ Ρωμανός Θαλάσσιος, *Άγιος Ιωάννης ο Κουκουζέλης ο αγγελόφωνος*, Andy's Publishers, Αθήναι, 2015, p. 9.

⁴ Γρηγορίου Θ Στάθη, *Op. cit.*, p. 32.

în monahism, de aceea Ioan i-a rugat să-i spună mamei sale că a murit.

„La primirea acestei vești, mama lui Ioan a izbucnit în plâns și a început să se lamenteze. Trecând pe lângă casa în care îi locuia mama și auzind-o cum se tânguia, Ioan a compus un cântec de jale intitulat «Bulgara»”¹.

După o vreme de când Ioan a plecat din Constantinopol și fiindcă nu a primit nicio veste de la acesta, împăratul și-a dat seama că tânărul nu voia să se mai întoarcă în capitala imperiului și a promis că oferă o recompensă frumoasă în bani oricui îi furnizează informații despre cântărețul lui preferat.

„Tânărul Ioan, care era în vârstă de nouăsprezece ani, s-a îmbrăcat cu niște haine sărăcicioase, a luat un toiag în mână și a plecat în Sfântul Munte Athos. Când a vrut să intre în Mănăstirea Marea Lavră, portarul l-a întrebat cine este, iar acesta i-a răspuns că este un simplu cioban care vrea să se călugărească. Portarul i-a spus că este cam tânăr pentru a intra în monahism, dar Ioan i-a răspuns cu un text din prorocul Ieremia, care a scris că «*este bine pentru om să poarte jug din tinerețile lui*» (Plângerile lui Ieremia 3,27)”².

„După perioada de noviciat Ioan a fost tuns în monahism, primind ca ascultare să pască turma de capre a mănăstirii. Tânărul călugăr s-a bucurat de aceasta pentru că iubea liniștea și avea mult timp ca să se roage”³.

¹ Γεώργιος Θ. Μηλίτσας, *Ο Όσιος Ιωάννης Κουκουζέλης*, Ιδιωτική Έκδοση, Αθήναι, 2004, p. 19.

² Γ. Μ. Πολιτάρχης, *Ιωάννης Κουκουζέλης*, Το ελληνικό βιβλίο, Αθήναι, 1977, p. 16.

³ Ieromonahul Macarie de la Simonos Petras, *Op. cit.*, pp. 13-14.

„Într-una din zile, uitându-se în jur și văzând că nu este nimeni, Ioan a început să cânte, iar în acel moment caprele s-au oprit din păscut ca să-l asculte”¹.

„Odată, un pustnic care se nevoia în apropiere, l-a auzit pe Ioan cântând și s-a minunat de vocea sa frumoasă. Totodată, el a observat că în timp ce călugărul cânta caprele se opreau din păscut, pentru a-l asculta. Pustnicul s-a dus la Marea Lavră și i-a relatat starețului ce a văzut și a auzit”².

„Starețul l-a chemat pe Ioan și l-a recunoscut, muștrându-l pentru că nu a spus cine era el în realitate, mai ales pentru că împăratul dăduse poruncă să fie căutat chiar și în Sfântul Munte Athos”³.

„Tânărul Ioan l-a rugat pe stareț să nu-i spună bazileului despre el. Starețul a stat mult pe gânduri, întrebându-se ce să facă. Nu-i venea să-i zică împăratului, de teamă că acesta îl putea scoate pe Ioan din Sfântul Munte și nu voia să se piardă un călugăr cu o asemenea voce, dar în același timp îi era frică de faptul că bazileul va afla unde se găsește cântărețul lui preferat”⁴.

„După o vreme starețul a plecat la Constantinopol și s-a înfățișat înaintea împăratului, rugându-l să-i făgăduiască faptul că îl va ajuta într-o problemă spinoasă. Bazileul i-a spus să-și mărturisească necazul, promițând că-l va ajuta. Atunci, prinzând curajul, starețul i-a zis interlocutorului său: «Făgăduința împăratului este sfântă», apoi i-a spus că Ioan Cucuzel este călugăr la Mănăstirea Marea Lavră din Sfântul Munte Athos. Când a auzit, împăratul a lacrimat și a zis: «Dacă aș fi știut

¹ Ρωμανός Θαλάσσιος, *Op. cit.*, p. 12.

² Μοναχού Αββακούμ αγιορείτου, *Op. cit.*, p. 16.

³ *Ibidem*.

⁴ Στυλιανός Σεφεριάδης, *Op. cit.*, p. 22.

despre cine o să-mi vorbești nu ți-aș fi promis nimic. Dar acum, dacă am făgăduit, iar Ioan este călugăr, facă-se voia lui Dumnezeu și spune-i lui Ioan să se roage și pentru mine»¹.

Când s-a întors de la Constantinopol starețul i-a zis lui Ioan că împăratul și-a dat acordul ca el să rămână în Sfântul Munte.

Starețul i-a dat binecuvântare tânărului monah să ridice o chilie și un paraclis cu hramul Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil lângă mănăstire, unde să se nevoiască în singurătate, urmând ca duminicile și în sărbători să ia parte la slujbele săvârșite în biserica mare a mănăstirii, bucurându-i pe călugări și pe pelerinii aflați acolo cu cântările sale.

În acest fel „s-a nevoit Sfântul Ioan Cucuzel în Marea Lavră a Atonului”², unde „nu doar a cântat în strană, ci a și compus cântări”³.

„Într-un an, în sâmbăta din săptămâna a 5-a din Postul Sfințelor Paști, după o priveghere de toată noaptea, în care a cântat cu multă trăire imnele închinare Maicii Domnului, Ioan a așipit în strană și atunci i s-a arătat Maica Domnului, i-a dat un ban de aur și i-a zis: «Bucură-te, Ioane, copilul meu. Cântă-mi, iar eu nu te voi părăsi!»⁴.

„Sfântul Ioan s-a trezit imediat și, plin de bucurie, a văzut că în mâna dreaptă avea galbenul primit de la Maica Domnului, căreia i-a mulțumit cu lacrimi. Apoi, călugărul a pus banul respectiv la icoana Sfintei Fecioare Maria, care de atunci se numește «Cucuzelița». Atât moneda, cât și icoana, sunt

¹ Γ. Μ. Πολιτάρης, *Op. cit.*, p. 27.

² Gherasim Timuș, *Episcopul Argeșului, Dicționar aghiografic*, Editura Pelerinul român, Oradea, 1998, p. 475.

³ Στυλιανός Σεφεριάδης, *Op. cit.*, p. 28.

⁴ Ieromonahul Macarie de la Simonos Petras, *Op. cit.*, p. 14.

făcătoare de minuni. După o vreme, galbenul a fost tăiat în două și jumătate din el a fost trimis în Rusia”¹.

„De atunci, Sfântul Ioan și-a sporit râvna pentru cântări”².

„Din cauză că muncea mult și stătea timp îndelungat în picioare, la strană, Sfântul Ioan a făcut cangrenă la un picior”³.

„Odată, în timpul slujbei de priveghere, Maica Domnului i s-a arătat din nou monahului și i-a zis cu blândețe: «De acum înainte vei fi sănătos». Călugărul s-a vindecat pe loc și apoi a fost sănătos până la sfârșitul vieții”⁴.

Psalmistul David a scris: „*Cântați-I Domnului cântare nouă, cântați-I Domnului tot pământul! Cântați-I Domnului, binecuvântați-I numele, din zi în zi binevestiți mântuirea Lui. Vestiți-I între neamuri slava, între toate popoarele minunile Lui. Că mare este Domnul și lăudat foarte, de temut este mai presus decât toți dumnezeii*” (Psalmul 95,1-4). „Urmând îndemnul psalmistului, Sfântul Ioan Cucuzel și-a dedicat întreaga viață lui Dumnezeu și preamării Lui prin muzică. Pe lângă faptul că avea o voce de excepție și cânta la strană, spre slava lui Dumnezeu și a sfinților și spre bucuria celor care îl ascultau, el a scris mai multe lucrări. Dintre acestea voi menționa câteva: «O carte scrisă cu voia lui Dumnezeu care cuprinde tipicul slujbelor bisericești», «Tipicul slujbelor», «De la începutul Vecerniei până la sfârșitul Sfintei Liturghii», «Știința cântării și notele muzicale cu poziția mâinii și toate aranjamentele cântării», «Arta psaltică» (o carte de teorie psaltică), «Marele ison». De asemenea, Sfântul

¹ Ρωμανός Θαλάσσιος, *Op. cit.*, p. 29.

² *Ibidem*.

³ Ieromonahul Macarie de la Simonos Petras, *Op. cit.*, p. 14.

⁴ Μοναχού Αββακούμ αγιορείτου, *Op. cit.*, p. 23.

Ioan Cucuzel a compus mai multe cântări, cea mai cunoscută dintre acestea fiind «De demult prorocii»¹.

„Manuscrisele care s-au păstrat cuprind numeroase și admirabile cântări alcătuite de Sfântul Ioan Cucuzel. Acestea au marcat o etapă hotărâtoare în evoluția muzicii bizantine”².

„Pe lângă compozițiile sale, Sfântul Ioan Cucuzel a modificat și reformat notația muzicală, stabilind și sistematizând melodiile cântărilor bisericești”³.

„Sfântul Ioan Cucuzel și-a petrecut întreaga viață în post, pocăință și rugăciune, slăvindu-L pe Dumnezeu și pe sfinți în cântări și compunând imnuri bisericești și melodiile acestora. I s-a vestit dinainte ziua morții sale, astfel încât i-a chemat pe călugării din mănăstire la căpătâiul lui pentru a le cere iertare dacă le-a greșit cu ceva, rugându-i să-l înmormânteze în paraclisul din chilia Sfinților Arhangheli, al cărei ctitor era”⁴.

Sfântul Ioan Cucuzel s-a mutat la Domnul în ziua de 1 octombrie, în care este pomenit în calendarul creștin.

O școală de muzică din Durrës, orașul său natal, îi poartă numele. Pe lângă catedrala grecească „Sfânta Treime” din Portland, Oregon, S.U.A., funcționează Institutul de Artă Liturgică Sfântul Ioan Cucuzel.

În Nord-Vestul insulei Livingston din Antarctica există un golf numit Cucuzel (Kukuzel cove).

„Sfântul Ioan Cucuzel este socotit protectorul cântăreților bisericești”⁵.

¹ Γ. Μ. Πολιτάρης, *Op. cit.*, p. 42.

² Ieromonahul Macarie de la Simonos Petras, *Op. cit.*, p. 14.

³ Γ. Μ. Πολιτάρης, *Op. cit.*, p. 48.

⁴ Ieromonahul Macarie de la Simonos Petras, *Op. cit.*, p. 14.

⁵ Ρωμανός Θαλάσσιος, *Op. cit.*, p. 57.

Bibliografie

Αββακούμ, Μοναχού αγιορείτου, Όσιος Ιωάννης Κουκουζέλης - Η εποχή του και η εποχή μας, Αγίων Σκέπη, Ξάνθη, 1999.

Braniște, Pr. Prof. Ene, Teologia icoanelor, articol publicat în revista „Studii Teologice”, nr. 3-4, 1952.

Chițescu, Nicolae, Răscumpărarea în Sfânta Scriptură și în scrierile Sfinților Părinți. Studiu istorico-dogmatic, Tipografia „Activitatea grafică”, București, 1937.

Dură, Pr. Asist. Dr. Nicolae, Teologia icoanelor, în lumina tradiției dogmatice și canonice ortodoxe, articol publicat în revista „Ortodoxia”, nr. 1, 1982.

Fecioru, Dumitru, Viața Sfântului Ioan Damaschin. Studiu de istorie literară creștină, București, 1935.

Fecioru, Pr. D., Teologia icoanelor la Sfântul Ioan Damaschin, articol publicat în revista „Ortodoxia”, nr. 1, 1982.

Γιοβάνης, Χρήστος, Νέο λεξικό, θησαυρός όλης της ελληνικής γλώσσας, Εκδόσεις Χρ. Γιοβάνης, Αθήνα, 1985.

Καρά, Σίμωνος Ι., Ιωάννης Μαΐστωρ ο Κουκουζέλης και η εποχή του, Αθήνα, 1992.

Macarie, Ieromonahul de la Simonos Petras, Sinaxarul, Viețile sfinților, volumul II, Octombrie, traducere de Ioana Căpităneanu, Elena Soare și rasofoara Irina, Editura Sfântul Ioan Casian, București, 2013.

Megheșan, Dumitru, Rugăciune și umanism, Biblioteca revistei Familia, Oradea, 1996.

Μηλίτσης, Γεώργιος Θ., Ο Όσιος Ιωάννης Κουκουζέλης, Ιδιωτική Έκδοση, Αθήνα, 2004.

Πολιτάρης, Γ. Μ., Ιωάννης Κουκουζέλης, Το ελληνικό βιβλίο, Αθήνα, 1977.

Quenot, Michel, *Icoana fereastră spre Absolut*, traducere, prefață și note de Pr. dr. Vasile Răducă, Editura Enciclopedică, București, 1993.

Schönborn, Christoph, *Icoana lui Hristos - o introducere teologică*, traducere și prefață de Pr. dr. Vasile Răducă, Editura Anastasia, 1996.

Σεφεριάδης, Στυλιανός, *Ιωάννης Κουκουζέλης και Ιάκωβος Ναυπλιώτης, οι Ψάλται*, Αθήναι, 1976.

Sfântul Ioan Damaschin, *Cultul Sfintelor icoane - Cele trei tratate contra iconoclaștilor*, traducere din limba greacă, introducere și note de Preot Profesor Dumitru Fecioru, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1998.

Siladi, Paul, *Conflictul iconoclast: cauze, context doctrinar și desfășurare*, articol publicat în „Credință și viață în Hristos - Anuarul Episcopiei Sălajului”, Editura Episcopiei Sălajului, Zalău, 2012.

Στάθης, Γρηγορίου Θ., *Ο μαῖστωρ Ιωάννης Παπαδόπουλος ο Κουκουζέλης, η ζωή και το έργο του*, Αθήνα, 1986.

Stăniloae, Preot Prof. Dr. Dumitru, *Spiritualitate și comuniune în Liturgia Ortodoxă*, Editura Mitropoliei Olteniei, Craiova, 1986.

Τεγόπουλος - Φυτράκης, *Ελληνικό λεξικό*, Αρμονία, Αθήνα, 1990.

Θαλάσσιος, Ρωμανός, *Άγιος Ιωάννης ο Κουκουζέλης ο αγγελόφωνος*, Andy's Publishers, Αθήνα, 2015.

Timuș, Gherasim, Episcopul Argeșului, *Dicționar aghiografic*, Editura Pelerinul român, Oradea, 1998.

Uspensky, Leonid, *Teologia icoanei*, Editura Anastasia, București, 1994.

Preafericitul Părinte Hristodoulos al Atenei și a toată Grecia, omul care mi-a marcat viața¹

Întrucât în 28 ianuarie 2023 s-au împlinit 15 ani de la mutarea la Domnul a vrednicului de pomenire Hristodoulos, Arhiepiscopul Atenei și a toată Grecia, funcție echivalentă cu cea de Patriarh al României, pe care eu l-am cunoscut foarte bine, fiindu-i ucenic o perioadă îndelungată de timp, în cele ce urmează voi înfățișa mai multe date biografice ale Preafericitului Sale, voi evoca personalitatea acestui mare ierarh al Bisericii Ortodoxe și voi prezenta împrejurările în care l-am cunoscut, legăturile pe care le-am avut și marea înrâurire pe care a exercitat-o asupra mea.

Copilăria și tinerețea Preafericitului Hristodoulos

Preafericitul Părinte Hristodoulos, pe numele laic Christos Paraskevidis, s-a născut în 17 ianuarie 1939 în orașul Xanthi din nordul Greciei. Întrucât anumite persoane pot confunda prenumele de Christos, purtat de unii bărbați greci din zilele noastre, cu cel al Domnului nostru Iisus Hristos, facem precizarea că numele Mântuitorului în limba greacă se scrie „Χριστός” (Hristos), cu ι (iota) și cu accentul pe ultima silabă, acesta însemnând „Cel uns” sau „Unsul lui Dumnezeu”, pe când

¹ Articol publicat în volumul: „Credință și viață în Hristos - Anuarul Episcopiei Sălajului”, Editura Episcopiei Sălajului, Zalău, 2023, pp. 297-324.

prenumele masculin grecesc se scrie „Χρῆστος” (Hristos), cu η (ita sau eta), cu accentul pe prima silabă, și se traduce în limba română prin „Cristian”. Tocmai pentru a nu se crea nicio confuzie în limba română, numele Mântuitorului este scris „Hristos”, iar prenumele bărbătesc grecesc „Christos”.

Constantinos Paraskevaïdis, tatăl lui Christos, a fost unul dintre cetățenii de vază ai orașului Xanthi, unde a ocupat și funcția de primar.

În anul 1941, după ce Germania a declarat război Greciei, din motive de siguranță familia Paraskevaïdis s-a mutat la Atena, unde copilul și adolescentul Christos și-a făcut studiile primare și gimnaziale, urmând cursurile prestigiosului liceu catolic Leonteion. Această unitate de învățământ era administrată de Frații Mariști, o comunitate monahală catolică fondată în anul 1817, în Franța, de către Marcellin Champagnat. Liceul a fost numit Leonteion după numele papei Leon al XIII-lea (1878-1903), care admira Grecia și a aprobat proiectul înființării acestei unități de învățământ. Întrucât cu trecerea vremii numărul elevilor de aici a tot sporit a fost necesară ridicarea altor clădiri. Când noul sediu al liceului a fost finalizat, în anul 1962, acesta a fost inaugurat de către președintele Franței, Charles de Gaulle.

Dintre absolvenții acestei prestigioase instituții de învățământ îi voi menționa doar pe Konstantinos Stephanopoulos, președintele Greciei între 1995 și 2005 și pe Anastasios Peponis, membru în Parlamentul Greciei, în Parlamentul European și ministru în mai multe rânduri în Guvernul Greciei.

În anul 1957, tânărul Christos, care era înzestrat cu o voce de excepție, a devenit cântăreț bisericesc la biserica „Brâul Maicii Domnului” din cartierul atenian Kypseli. În acel

lăcaș de cult era ierodiacon la vremea respectivă Calinic Caruso (viitorul mitropolit de Pireu). Biserica din Kypseli era frecventată de tânărul Atanasie Leni (care ulterior va deveni mitropolitul Ambrozie de Kalavrita). Cei trei tineri au legat o strânsă și frumoasă prietenie și întrucât toți doreau să se călugărească, în anul 1958 au pus bazele mănăstirii Hrisopighi din Pangrati, un cartier al Atenei.

Simțind din copilărie chemarea de a-I sluji lui Dumnezeu, tânărul Christos a îmbrățișat viața monahală la Mănăstirea Varlaam din Meteora. În 16 mai 1961, când a fost tuns în monahism, a primit numele de Hristodoulos (Robul lui Hristos), a doua zi fiind hirotonit ierodiacon.

În anul 1962 ierodiaconul Hristodoulos a absolvit cursurile Facultății de Drept a Universității din Atena, iar în 1967 cursurile Facultății de Teologie din aceeași metropolă, precum și pe cele ale Conservatorului din capitala Greciei.

În anul 1965 ierodiaconul Hristodoulos a fost hirotonit preot pe seama bisericii „Schimbarea la Față a Domnului” din suburbia ateniană Sfântul Dumitru (Brahami), iar un an mai târziu a fost transferat la biserica „Adormirea Maicii Domnului” din Palaio Faliro, un cartier al Atenei.

În 1968 arhimandritul Hristodoulos a fost numit secretar al Sfântului Sinod al Bisericii Greciei.

Mitropolitul Hristodoulos

În anul 1974, arhimandritul Hristodoulos a fost ales Mitropolit de Dimitriados și Almirou, la vârsta de numai 35 de ani, la vremea respectivă fiind cel mai tânăr ierarh din Grecia.

Întronizarea Înaltpreasfințitului Părinte Hristodoulos ca Mitropolit de Dimitriados și Almirou a avut loc la Volos, orașul de reședință al Mitropoliei, în ziua de 4 august 1974.

În calitate de Mitropolit de Dimitriados și Almirou, Înaltpreasfințitul Părinte Hristodoulos a desfășurat o activitate extrem de bogată.

Când a ajuns la Volos, Înaltpreasfințitul Părinte Hristodoulos era un ierarh tânăr, bine pregătit, misionar, dinamic și vizionar care s-a străduit să-i câștige pe preoți, pe monahi și pe credincioși prin numeroasele slujbe săvârșite în întreaga eparhie și prin cuvântările frumoase și mobilizante pe care le rostea cu orice prilej.

Pe lângă slujbele din eparhie și din afara acesteia, Înaltpreasfințitul Părinte Hristodoulos oficia în fiecare sâmbătă Vecernia în catedrala mitropolitană din Volos, ținând și un cuvânt de învățătură.

De la început și-a ales și și-a format o echipă de colaboratori vrednici, cu care să-și poată duce la îndeplinire misiunea asumată și scopurile propuse. În acest sens, s-a înconjurat de cei mai buni preoți din eparhie. I-a îndemnat pe tinerii care simțeau că au vocația de a-I sluji lui Dumnezeu să intre în cler, iar pe preoții cu studii medii i-a sfătuit să-și completeze studiile. Astfel, dacă în 1974 în Mitropolia de Dimitriados și Almirou erau doar 12 preoți licențiați în Teologie, în decurs de 24 de ani numărul acestora a ajuns la 80.

Pentru a contracara prozelitismul cultelor neoprotestante, Înaltpreasfințitul Părinte Hristodoulos a combătut învățăturile eretice prin cuvântări și în scris, organizând chiar un serviciu în cadrul eparhiei care avea sarcina de a contracara activitatea grupurilor sectare.

Mitropolitul a înființat o școală privată a Bisericii, pe care o vizita zilnic, azile pentru bătrâni, postul de radio „Mărturia Ortodoxă” (primul al unei eparhii din Grecia, după cel al Arhiepiscopiei Atenei), ziarul „Informația”, a organizat centre pentru cei nevoiași, de asistență pentru familii, de consiliere a adolescenților cu probleme, un adăpost pentru tineri, tabere pentru copiii de toate vârstele, un departament de solidaritate creștină pentru cei nevoiași, a oferit burse de studiu tinerilor fără posibilități financiare, și a trimis numeroși bolnavi din eparhie în străinătate pentru a fi tratați sau operați.

Înaltpreasfințitul Părinte Hristodoulos s-a străduit să reducă rata șomajului, a combătut din răspuțeri consumul de droguri, a luptat pentru prevenirea îmbolnăvirii cu virusul HIV/SIDA.

Mitropolitul Hristodoulos a înființat la Volos „Uniunea oamenilor de știință creștini”, organizând întruniri anuale cu grupuri de experți.

Prin toate acestea Înaltpreasfinția Sa a reușit să-i apropie de Dumnezeu pe unii oameni, în special tineri, care până atunci nu avuseseră nicio relație cu Biserica.

Datorită eforturilor Înaltpreasfințitului Părinte Hristodoulos, Mitropolia de Dimitriados și Almirou a desfășurat o muncă de pionierat în numeroase domenii de activitate, determinând ierarhii și clericii din alte eparhii să-i urmeze exemplul.

Mitropolitul Hristodoulos s-a remarcat prin elocința și vasta sa cultură, abordând în discursurile sale nu doar teme teologice, ci și istorice, sociale, morale, juridice, de bioetică etc., motiv pentru care era adeseori invitat să susțină prelegeri în toată Grecia, unde întotdeauna se aduna un auditoriu numeros, care aprecia din plin cuvântările ierarhului.

În anul 1982, Înaltpreasfințitul Părinte Hristodoulos a obținut titlul de doctor în Teologie al Universității Aristotel din Tesalonic, cea mai prestigioasă Universitate din Grecia.

Între anii 1981-1989 Grecia a fost guvernată de partidul socialist PASOK condus de prim-ministrul Andreas Papan-dreou. Din aprilie 1986 până în mai 1988 ministru al Educației Naționale și al Cultelor în guvernul condus de Andreas Papan-dreou a fost Antonis Tritsis, care a propus legea 1700/1987, prin care se intenționa naționalizarea unei mari părți din averea Bisericii Greciei. În această situație Sfântul Sinod al Bisericii Eladei l-a desemnat pe Înaltpreasfințitul Părinte Hristodoulos, care era licențiat în Drept civil și doctor în Drept canonic să apere interesele Bisericii, acesta purtând mai multe discuții, în cadrul unor emisiuni televizate, cu ministrul Antonis Tritsis, demonstrând că ceea ce intenționează să facă guvernanții este un abuz și o nedreptate. Cu toate că legea 1700/1987 a fost adoptată, în detrimentul Bisericii, Mitropolitul Hristodoulos a devenit o personalitate foarte populară și respectată în întreaga țară.

Înaltpreasfințitul Părinte Hristodoulos a construit la Volos un sediu eparhial nou și modern, precum și un centru de conferințe.

Mitropolitul Hristodoulos a scris numeroase cărți, studii și articole, a susținut multe conferințe în Volos, dar și în alte orașe din Grecia, și a avut nenumărate emisiuni la televizor și radio.

Pe lângă greacă și elina clasică, Înaltpreasfințitul Hristodoulos era bun cunoscător al limbilor engleză, franceză, germană și italiană, participând adeseori la evenimente

bisericești, conferințe și simpozioane internaționale în întreaga lume.

Arhiepiscopul Hristodoulos

În Grecia rangul de arhiepiscop este mai mare decât cel de mitropolit, fiind echivalent cu cel de patriarh din Biserica Ortodoxă Română.

În ziua de 28 aprilie 1998, la vârsta de 59 de ani, Înalt-preasfințitul Părinte Hristodoulos a fost ales Arhiepiscopul Atenei și a toată Grecia, devenind cel mai tânăr ierarh din istoria țării care a ocupat această funcție.

Întronizarea Preafericirii Sale ca arhiepiscop al Atenei a avut loc în ziua de 9 mai 1998.

Întrucât avea o râvnă deosebită de a sluji lui Dumnezeu și oamenilor și dorea să își desfășoare activitatea în cât mai multe locuri cu puțință și cât mai rapid, arhiepiscopul Hristodoulos l-a rugat pe ministrul Apărării Naționale Apostolos (Akis) Tsohatzopoulos să-i pună la dispoziție un elicopter, cu care să se deplaseze în Grecia, încât dimineața era la un eveniment în sudul țării, după amiaza în nord sau în altă parte, iar seara revenea la Atena. Datorită acestui fapt grecii l-au numit „arhiepiscopul fulger”.

Preafericitul Părinte Hristodoulos a desfășurat o activitate foarte bogată în calitate de Arhiepiscop al Atenei și a toată Grecia.

Preafericirea Sa a avut inițiativa creării unei prezențe dinamice bine organizate a Bisericii în societate. În acest sens a lansat noi proiecte sociale ale Bisericii, precum: asistarea celor dependenți de droguri, a imigranților, a mamelor singure, a

femeilor abuzate, a victimelor traficului de carne vie, a familiilor sărace, distribuind zilnic alimente pentru aproximativ 3.500 de persoane și ocazional articole de îmbrăcăminte. A stabilit o subvenție lunară pentru familiile care aveau mai mult de doi copii. A înființat azile de bătrâni, creșe, cămine pentru cei fără adăpost și a oferit servicii medicale gratuite celor lipsiți, precum și asistență de specialitate copiilor cu dizabilități.

A întemeiat fundația „Solidaritatea” a Bisericii Greciei, care oferă ajutoare țărilor din Africa, Orientul Mijlociu, Asia și Europa de Est.

Preafericirea Sa a fost un promotor al utilizării internetului în scopuri religioase.

Preafericitul Părinte Hristodoulos a hirotonit 35 de ierarhi.

Arhiepiscopul Hristodoulos și-a donat toate bunurile personale Bisericii, inclusiv casa părintească.

Preafericitul Hristodoulos a fost foarte apreciat de greci, încât bisericile în care slujea erau ticsite până la refuz de credincioși. De asemenea, aproape zilnic veneau să-l viziteze în Atena clase întregi de elevi ale diverselor școli din întreaga țară, fiindcă îi primea pe toți și copiii erau dornici să-l întâlnească personal și să ia binecuvântare de la arhipăstorul lor iubit.

Preafericitul Părinte Hristodoulos a dovedit din plin că era un iubitor, trăitor, mărturisitor și apărător al Ortodoxiei, prin cuvântări, prin fapte și prin scrierile sale, motiv pentru care și-a atras antipatia și chiar ostilitatea unora dintre cei abătuți de la dreapta credință. În acest sens, în ziua de 20 mai 2001, după Sfânta Liturghie săvârșită în catedrala din Atena, pe când Preafericitul Hristodoulos dădea un interviu unui post

de televiziune în fața lăcașului de cult, tânărul Constantinos Poullos, care aparținea Bisericii de stil vechi din Grecia, s-a strecurat prin mulțime și i-a dat o palmă peste obraz arhiepiscopului, fiind arestat pe loc.

Preafericitul Părinte Hristodoulos a arătat că este smerit, nefiind deranjat de acest gest total nepotrivit, pe care l-a catalogat drept „lipsit de importanță”, și a împlinit porunca Domnului Hristos care a spus: *„Iubiți pe vrăjmașii voștri, binecuvântați pe cei ce vă blestemă, faceți bine celor ce vă urăsc și rugați-vă pentru cei ce vă vatămă și vă prigonesc”* (Matei 5,44), fiindcă nu a depus plângere împotriva tânărului turbulent, ci a rugat insistent autoritățile competente să nu ia nicio măsură punitivă împotriva lui, ceea ce s-a și întâmplat.

Arhiepiscopul Hristodoulos a fost un militant fervent la forurile Comunității Europene pentru păstrarea valorilor și a identității creștine a Europei. În acest sens a înființat la Bruxelles Reprezentanța Bisericii Greciei pe lângă Uniunea Europeană.

A cultivat relații strânse cu toate Bisericile Ortodoxe.

A militat pentru dialogul între Biserica Ortodoxă Greacă și Biserica Romano-Catolică. În acest sens, în anul 2001, Preafericitul Părinte Hristodoulos a primit în Grecia vizita Papei Ioan Paul al II-lea, aceasta fiind prima vizită a unui episcop al Romei în Grecia, iar în anul 2006 Arhiepiscopul Hristodoulos a avut o întâlnire la Vatican cu Papa Benedict al XVI-lea, cu acel prilej fiindu-i decernat titlul de Doctor Honoris Causa al Universității Pontificale Laterane din Roma.

Cărțile arhiepiscopului Hristodoulos

Preafericitul Părinte Hristodoulos a avut o bogată și valoroasă operă publicistică, fiind preocupat de aprofundarea învățaturii de credință a Bisericii, de apărarea dreptei credințe, de viețile sfinților, de probleme morale, de lupta împotriva uneltirilor diavolului, de modul cum se cântă în lăcașurile de cult, de teme istorice și de lămurirea problemelor de bioetică și inginerie genetică actuale care îi frământă deopotrivă pe oamenii Bisericii și pe specialiștii din domeniul medical.

Dintre cărțile Preafericirii Sale menționez: „Perspectivă istorică și canonică a problemei schimbării calendarului iulian în Grecia” (teză de doctorat); „Sfânta Liturghie”; „Nivelurile semiologice ale Cinei celei de Taină și încercarea de a goli de simboluri Învierea Domnului Hristos”; „Patimile Domnului Hristos”; „Dumnezeu pe pământul nostru”; „Lucrarea Maicii Domnului, mai ales după Adormirea ei”; „Sfântul Nicolae făcătorul de minuni”; „Sfântul Cuvios Kukșa din Odessa”; „Trupul lui Hristos și grădina desfătărilor, texte - mărturii despre relațiile premaritale”; „Casă de piatră”; „Să vă trăiască pruncul”; „Slujindu-l pe omul contemporan”; „Dincolo de graniță”; „Valorile spirituale ale Europei și rolul grecilor ortodocși și al educației”; „Cel de-al patrulea pilon, elenismul și Europa”; „Mesaje de credință”; „Duhul să nu-l stingeți”; „Rădăcina bucuriei și a nădejzii”; „Adevărul despre magie”; „Războiul împotriva Satanei”; „Cea de-a doua venire a Domnului Hristos”; „Din pământ și din cer”; „Convertirea elenismului. Tranziția de la antichitate la creștinism”; „Manualul cântărețului bisericesc”; „Studii innologice”; „Partituri muzicale”; „Adevărul despre iehoviști”; „Culte distructive”;

„Feminismul și Biserica”; „Motiv de responsabilitate”; „Patriarhul Ecumenic Grigorie al V-lea, Etnarhul pătimitor”; „Meletie I Pigas”; „Sufletul Europei”; „Cum trebuie să stăm în Biserică?”; „Pregătirea pentru Sfânta Împărtășanie”; „Prescura și anafura”; „De ce aprindem candelă acasă și lumânări la biserică?”; „Cum își petrec grecii duminica”; „Monotonie: 24 de ani de experiență”; „Scrisori pastorale adresate clericilor și credincioșilor din Mitropolia de Dimitriadou și Almirou 1974-1998”; „Mesaje de responsabilitate pastorală: 1974-1998 și 1998-2008”; „Scrisori pastorale liturgice: 1974-1998 și 1998-2008”; „Teologie ortodoxă și dialog ecumenic” (volum alcătuit de mai mulți autori).

Lucrări de bioetică: „Biserica în fața provocărilor SIDA”; „Repere ale moralei deontologiei medicale”; „Inseminarea artificială și morala creștină”; „Probleme morale și deontologice în inseminarea artificială”; „Fertilizarea in vitro: preocupări și perspective morale”; „Mame «purtătoare» sau «surogat» dintr-o perspectivă creștină”; „Probleme ale evoluției ingineriei genetice”; „Cercetări și experimente asupra embrionului, practica europeană și o opinie ortodoxă”; „Moartea cerebrală sau a inimii? O contribuție în evoluția transplanturilor”; „Transplanturile din punct de vedere creștin”; „O opinie interconfesională asupra transplanturilor”; „Clonarea și ADN-ul: în serviciul vieții sau al distrugerii?”; „O perspectivă morală și duhovnicească asupra sănătății financiarizate”; „De la moarte la viață”; „Viața după moarte”; „Opinii mai noi despre eutanasiu”; „Dreptul la o moarte demnă”; „Confidențialitate medicală: amploarea aplicării acesteia și noile date electronice care o amenință”.

Ultimele luni de viață, decesul și înmormântarea arhiepiscopului Hristodoulos

În 9 iunie 2007, pe când se pregătea să efectueze o vizită irenică în Patriarhia Alexandriei, Preafericitul Hristodoulos a acuzat dureri abdominale severe, fiind internat de urgență la spitalul Aretaeio din Atena, unde a fost diagnosticat cu cancer la lobul drept al ficatului și la colon.

În luna august a fost transferat la spitalul Jackson Memorial din Miami, Statele Unite ale Americii, pentru a i se face un transplant de ficat. În 8 octombrie 2007 s-a constatat faptul că ficatul arhiepiscopului se găsea în metastază, iar transplantul nu mai putea fi efectuat.

În 26 octombrie Preafericitul Părinte Hristodoulos a revenit la Atena, unde a urmat un tratament cu citostatice.

În mesajul de Crăciun 2007, Arhiepiscopul Atenei a afirmat: „Moartea este soarta comună a tuturor oamenilor și teama de moarte este contrabalansată de mângâierea oferită de credința creștină”.

În dimineața zilei de 28 ianuarie 2008, la ora 5,15, pe când se afla în casa din cartierul Psychiko al Atenei, Preafericitul Părinte Hristodoulos și-a încredințat sufletul în mâinile lui Dumnezeu.

Trupul neînsuflețit i-a fost depus în catedrala din Atena, fiind decretate de guvern patru zile de doliu național.

Mulțimi de credincioși, tăcuți și triști, au trecut zi și noapte prin fața catafalcului Arhiepiscopului Hristodoulos, pentru a-i aduce un ultim omagiu.

Funeraliile celui ce a fost Arhiepiscopul Atenei și a toată Grecia au avut loc în ziua de 31 ianuarie, la Catedrala Arhiepiscopului

copală din Atena, slujba fiind oficiată de către Patriarhul Ecumenic Bartolomeu. La serviciul religios au participat toți membrii Sfântului Sinod al Bisericii Greciei, Întâistătătorii Bisericilor Ortodoxe surori: Preafericitul Teodoros al II-lea, Patriarhul Alexandriei și a toată Africa, Preafericitul Teofilos al III-lea, Patriarhul Ierusalimului, Preafericitul Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, Preafericitul Hrisostomos al II-lea, Arhiepiscopul Ciprului, Preafericitul Anastasios, Arhiepiscopul Tiranei și a toată Albania, Preafericitul Hristofor, Arhiepiscop de Praga și Primat al Bisericii Ortodoxe din Ținuturile Cehiei și Slovaciei, Preafericitul Paul, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Etiopiene, oficiali ai Statului și mii de credincioși din toată Grecia.

Sicriul cu trupul neînsuflăit al Arhiepiscopului Hristodoulos a fost înhumat, cu multă jale, în cimitirul oficialităților din Atena.

Consiliul Mondial al Bisericilor

Consiliul Mondial (Ecumenic) al Bisericilor a fost înființat în 23 august 1948, având sediul la Geneva (Elveția). Scopul acestuia este dialogul dintre cultele creștine, o mai bună cunoaștere reciprocă, precum și colaborarea și apropierea dintre acestea, în vederea realizării unirii tuturor Bisericilor într-una singură. Biserica Ortodoxă Română a aderat la această instituție în anul 1961. Noi, ortodocșii, știm că păstrăm învățătura cea adevărată, așa cum ne-a revelat-o Domnul Hristos, cum au propovăduit-o Sfinții Apostoli și succesorii acestora, cum a fost stabilită de Sfinții Părinți la cele șapte Sinoade Ecumenice, precum și la sinoadele locale, cu toate acestea facem parte din

Consiliul Mondial al Bisericilor pentru a da mărturie în fața reprezentanților altor culte despre dreapta credință, din moment ce Mântuitorul Însuși a afirmat: „*Am și alte oi, care nu sunt din staulul acesta. Și pe acelea trebuie să le aduc, și ele vor auzi glasul Meu și va fi o turmă și un păstor*” (Ioan 10,16). Din același motiv, toți clericii ortodocși rostesc la ecteniile de la fiecare slujbă: „Pentru pacea a toată lumea, pentru statornicia sfințelor lui Dumnezeu Biserici și pentru unirea tuturor, Domnului să ne rugăm”.

Reprezentanții Consiliului Ecumenic al Bisericilor se întâlnesc de foarte multe ori, în diverse locuri ale lumii, cu toate acestea, Adunarea Generală a acestui înalt for bisericesc, în cadrul căreia au loc alegeri pentru cei care ocupă funcții de conducere în consiliu, are loc, de regulă, o dată la șapte ani, desfășurându-se de fiecare dată pe alt continent.

De la înființarea Consiliul Mondial al Bisericilor până în anul 1990 au avut loc șase Adunări Generale ale acestuia, după cum urmează: 1948 Amsterdam (Olanda, Europa), 1954 Evanston (S.U.A., America), 1961 New Delhi (India, Asia), 1968 Uppsala (Suedia, Europa), 1975 Nairobi (Kenya, Africa) și 1983 Vancouver (Canada, America).

A șaptea Adunare Generală a Consiliului Ecumenic al Bisericilor

Cea de-a șaptea Adunare Generală a Consiliului Ecumenic al Bisericilor s-a desfășurat la Canberra, în Australia, în luna februarie a anului 1991.

Întrucât în anul 1989 au căzut regimurile comuniste din țările Europei de Est, Bisericile de aici au putut trimite delegații

mai numeroase la Adunarea Generală a Consiliului Mondial al Bisericilor din Australia. În acest context, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a hotărât ca fiecare dintre cele patru Facultăți de Teologie din România (București, Sibiu, Cluj-Napoca și Iași) să trimită câte doi reprezentanți (decanul și un student) la lucrările de la Canberra. Spre surprinderea și satisfacția mea, consiliul profesoral al Facultății de Teologie din Cluj-Napoca a decis ca eu să fiu delegatul student al facultății noastre în Australia.

Această călătorie la antipodi a reprezentat pentru mine o experiență cu totul inedită și îmbogățitoare, fiindcă până atunci eu nu am ieșit în afara României. În Australia în februarie este miezul verii, cu acest prilej am realizat pentru prima dată cât este de importantă cunoașterea unei limbi străine de circulație, iar foarte mulți dintre participanții la această adunare erau mari personalități ale Bisericilor cărora le aparțineau.

La cea de-a șaptea Adunare Generală a Consiliului Ecu-menic al Bisericilor am luat parte 842 de delegați din întreaga lume, la care s-au adăugat organizatorii, observatorii, reprezentanții presei etc.

Adunarea a fost împărțită în patru secțiuni, fiecare dintre acestea fiind divizată în 10-11 subsecțiuni, pentru ca toți participanții să-și poată aduce propria contribuție la lucrările acesteia.

Între delegații prezenți la Canberra s-au numărat foarte multe personalități marcante ale Bisericii, precum: ierarhi eminenti, profesori de teologie remarcabili, preoți cu o vastă cultură etc.

Pentru ca cititorul să-și facă o impresie cât mai corectă a afirmației mele din paragraful anterior, dar totuși, pentru a

nu-l obosi, în cele ce urmează voi enumera doar numele ierarhilor ortodocși prezenți la cea de-a șaptea Adunare Generală a Consiliului Ecumenic al Bisericilor.

Biserica Ortodoxă Română a fost reprezentată de Înalt-preasfințitul Părinte Mitropolit Daniel al Moldovei și Bucovinei (actualul Patriarh al Bisericii noastre) și de Preasfințitul Părinte Nifon Ploieșteanul, Episcop Vicar Patriarhal (în prezent Arhiepiscop al Târgoviștei, Mitropolit onorific și Exarh Patriarhal).

Delegații celorlalte Biserici Ortodoxe care au fost prezenți la Canberra îi voi enumera în ordinea dipticelor. Astfel, din partea Patriarhiei Ecumenice au luat parte mitropolii: Bartolomeu de Calcedon (în octombrie 1991 acesta a fost ales Patriarh Ecumenic, l-am vizitat la Constantinopol în 1997 și în 2005, de asemenea, l-am întâlnit și am slujit de foarte multe ori în România), Hrisostom de Myra, Ioan de Pergam (care ulterior a fost numit co-președinte al Comisiei Mixte Internaționale de Dialog Teologic Ortodox - Catolic, din care am făcut și eu parte și pe care l-am întâlnit cu numeroase ocazii în mai multe țări), Emilian de Sylbria (cu reședința în Elveția), Dionysios al Noii Zeelande (cu care m-am întâlnit și am slujit la Calcutta, în India, în 1999 și la Wellington, în Noua Zeelandă, în 2002) și Arhiepiscopul Stylian al Australiei (pe care l-am vizitat la Sydney, în 2006). Patriarhia Alexandriei a fost reprezentată de Episcopul Teodor de Kyrini (în prezent Patriarh al Alexandriei și a toată Africa, cu care am slujit la București în octombrie 2011). Din Patriarhia Antiohiei au participat: Mitropolitul Ilie de Beirut și Liban, Episcopul Gabriel de Larissa (episcop în Australia) și Episcopul Nifon de Philipopolis (cu reședința în U.R.S.S.). Patriarhia

Ierusalimului l-a delegat pe Arhimandritul Teofil Giannopoulos (actualul Patriarh al Ierusalimului, cu care am slujit la București în octombrie 2014 și ne-am întâlnit la Alba Iulia în 30 noiembrie și 1 decembrie 2018). Din partea Bisericii Ortodoxe Ruse au luat parte: Mitropolitul Irineu de Viena (Austria), Arhiepiscopul Kiril de Smolensk și Kaliningrad (actualul Patriarh al Rusiei, cu care am slujit la București în octombrie 2017) și Arhiepiscopul Serghei de Solnechnogorsk (cu reședința în Elveția). Biserica Ortodoxă Sârbă a fost reprezentată de Mitropolitul Iovan de Zagreb și Ljubljana și de episcopii: Nicolae de Dalmația, Vasile de Srem, Cristofor (episcop în S.U.A.) și Longhin (episcop în Australia). Biserica Ortodoxă Bulgară i-a delegat pe mitropoliții Dometian de Vidin (cu acesta am fost coleg în Comisia Mixtă Internațională de Dialog Teologic Ortodox - Catolic și ne-am întâlnit de mai multe ori la Constantinopol, Roma și București) și pe Calinic de Vratsa. Din partea Bisericii Ciprului a participat Mitropolitul Hrisant de Limassol. Biserica Greciei a fost reprezentată de mitropoliții: Hristodoulos de Dimitriados și Almirou, Hrisostom de Peristeri, Dionysios de Neapolis, Meletios de Nicopolis și Panteleimon de Zakynthos. Biserica Ortodoxă a Poloniei l-a delegat pe Episcopul Ieremia de Wroclaw (cu care am fost coleg în Comisia Mixtă Internațională de Dialog Teologic Ortodox - Catolic și ne-am întâlnit de mai multe ori în diverse țări). Din partea Bisericii Ortodoxe a Finlandei au luat parte Arhiepiscopul primat Ioan și Episcopul Ambrozie de Joensuu (care ulterior a ajuns Mitropolit de Helsinki. Și cu acesta am fost coleg în Comisia Mixtă Internațională de Dialog Teologic Ortodox - Catolic, întâlnindu-ne de mai multe ori în diverse țări. Înaltpreasfinția Sa m-a vizitat de mai multe ori la

Zalău, iar eu am fost de câteva ori în Finlanda). Biserica Ortodoxă din America a fost reprezentată de Arhiepiscopul Peter de New York.

Eu am ajuns în Australia, împreună cu ceilalți membri ai delegației de tineret a Bisericii noastre, la 1 februarie 1991, iar până în 6 februarie s-au desfășurat lucrările cu tinerii.

În 7 februarie au sosit ceilalți delegați ai Bisericilor pentru lucrările propriu-zise ale celei de-a șaptea Adunări Generale a Consiliului Ecumenic al Bisericilor.

În dimineața zilei de 8 februarie am luat parte la prima întâlnire a subsecțiunii în care am fost repartizat. Întrucât eu aveam doar 25 de ani și eram cu mult mai tânăr decât ceilalți participanți, am fost imediat remarcat. Cei mai de seamă membri ai subsecțiunii au fost: Înaltpreasfințitul Părinte Hristodoulos, Mitropolit de Dimitriados și Almirou (Grecia), Înaltpreasfințitul Părinte Dionysios, Mitropolit de Neapolis (Grecia), precum și Excelența Sa Donald Robinson, Arhiepiscop anglican de Sydney.

Întrucât cei doi ierarhi din Grecia și cu mine eram ortodocși, a fost firesc să intrăm în vorbă unii cu alții, în special în pauzele dintre ședințe. De la început am remarcat că Înaltpreasfințitul Părinte Hristodoulos avea o fire foarte jovială și era prietenos. Într-o zi, după ce s-au încheiat lucrările din subsecțiune, am plecat împreună cu mitropolitul Hristodoulos să servim masa de prânz la cantina Universității. Atunci Înaltpreasfințitul mi-a spus că a fost de mai multe ori în România și mi-a cântat imnul „Sfinte Dumnezeule” în limba română, pronunțând foarte bine cuvintele și redând cu exactitate linia melodică. Cu ocazia respectivă am remarcat că ierarhul avea ureche muzicală foarte fină și o voce de excepție.

Înainte de a se încheia lucrările celei de-a șaptea Adunări Generale a Consiliului Ecumenic al Bisericilor am făcut schimb de adrese cu Înaltpreasfințitul Părinte Hristodoulos, care mi-a spus că mă așteaptă în Grecia.

Prima mea vizită în Grecia

La începutul primăverii anului 1992 Înaltpreasfințitul Părinte Hristodoulos mi-a trimis o invitație, pentru a putea obține viza Greciei. După ce m-am văzut cu viza în pașaport l-am sunat pe mitropolit, am stabilit data sosirii mele la Volos, oraș în care se află reședința Mitropoliei de Dimitriadis și Almirou, și l-am rugat să mă ajute să vizitez și Sfântul Munte Athos.

În 22 aprilie, în miercurea din Săptămâna Patimilor, am ajuns cu trenul la Volos, m-am prezentat la mitropolit, care a trimis un diacon să mă conducă într-una din camerele internatului de băieți al Mitropoliei aflat în imediata vecinătate a centrului eparhial.

În perioada care a urmat l-am însoțit în permanență pe Înaltpreasfințitul Părinte Hristodoulos, până în Duminica Tomii, la slujbele săvârșite în catedrala din Volos, la alte biserici din oraș și mănăstiri din împrejurimi, pentru a vedea și cunoaște cât mai multe despre viața Bisericii din Grecia.

Mitropolitul Hristodoulos avea un mare zel de a sluji și o voce de excepție, cântând adeseori, mai ales la Vecernie, și partea stranei, încât la sfintele slujbe însuflețea întreaga biserică, ceea ce făcea și prin cuvintele sale de învățătură.

Cu toate că mitropolitul Hristodoulos era unul dintre cei mai apreciați ierarhi din Grecia, în timp ce eu eram un simplu

student străin, nu a avut niciodată un aer superior față de mine, ci s-a comportat ca un părinte cu fiul său pe care îl iubește, îl stimează foarte mult și vrea să-i croiască un drum cât mai bun în viață.

La prima noastră întâlnire la Volos am remarcat faptul că Înaltpreasfințitul Părinte Hristodoulos nu m-a primit în audiență șezând în spatele biroului, ci în momentul în care am intrat în încăpere se afla în picioare și m-a invitat să ne așezăm amândoi pe două scaune din fața biroului, ca și cum am fi fost de același rang.

Mitropolitul Hristodoulos prefera să discutăm în franceză, pe când opțiunea mea era engleza, de aceea adeseori purtam o conversație în ambele limbi. De câte ori mi se adresa în franceză, îmi vorbea la plural, arătându-mi un mare respect, care m-a stânjenit, ținând cont de diferența de vârstă și de statut dintre noi, de aceea l-am rugat politicos să mi se adreseze la singular.

Pe parcursul șederii mele la Volos, de câte ori mergeam la vreo slujbă, mitropolitul mă lua cu dânsul în autoturism, stând unul lângă altul, iar când nu călătoream prin eparhie, serveam întotdeauna masa împreună cu Înaltpreasfințitul în sufrageria centrului eparhial.

Mitropolitul avea un frate numit Ioannis, cu 13 ani mai în vârstă decât ierarhul, care nu a fost niciodată căsătorit. După ce Ioannis a ieșit la pensie, Înaltpreasfințitul Hristodoulos l-a găzduit la centrul eparhial din Volos. Când serveam masa acolo, fratele mitropolitului era întotdeauna cu noi, alăturându-ni-se și cei mai apropiați colaboratori monahi ai Înaltpreasfințitului, iar ocazional alți oaspeți, ierarhul fiind o gazdă

mereu primitoare, căruia îi plăcea să aibă la masă cât mai mulți invitați.

De câte ori eram în preajma mitropolitului și ne întâlneam cu o persoană pe care nu o cunoșteam, ierarhul mă prezenta ca și cum aș fi fost un om important, iar vizita mea îl onora.

Experiența de neuitat din Sfântul Munte Athos

În seara zilei de 4 mai 1992, două autoturisme, în care se aflau mitropolitul Hristodoulos, câțiva preoți, doi diaconi, un laic grec și cu mine au pornit de la Volos spre Muntele Athos.

În noaptea respectivă ne-am cazat la un hotel mic din Ouranoupoli, un sat care constituie una din cele două căi de acces pe mare spre Muntele Athos.

A doua zi dimineață grupul nostru a fost întâmpinat, la malul mării, de guvernatorul Sfântului Munte și împreună am pornit cu o șalupă spre Chilia Sfântul Gheorghe, care aparține de Schitul Sfânta Ana.

În biserica Schitului a avut loc primirea oficială a grupului nostru, după care ne-am închinat la sfintele moaște, am vizitat așezământul monahal, am purtat discuții cu călugării și am servit masa de prânz.

Am intrat apoi în arhondaric, unde Înaltpreasfințitul Părinte Hristodoulos m-a luat deoparte și mi-a spus că vrea să abordăm o discuție la modul cel mai serios. Mi-a amintit că la dorința mea mă aflu în Sfântul Munte, iar dânsul și-a făcut timp să vină în Athos, unde este însoțit de un mic grup de pelerini.

Aceste cuvinte m-au făcut foarte curios, încât eram numai ochi și urechi. Mitropolitul mi-a zis că mă cunoaște deja de un an și câteva luni, perioadă în care am corespondat, iar la Volos

am fost zilnic în preajma dânsului aproape două săptămâni, încât mi-a văzut dragostea față de Biserică și pentru că nu mai sunt un copil, ci am deja o vârstă, Înaltpreasfinția Sa simte că trebuie să îmi recomande, să îmi propună ceva.

Apoi a continuat: „În Biserică, sub o formă sau alta, cu toții Îl slujim pe Domnul Hristos. Eu mă numesc Χριστόδουλος (Hristodoulos), care în limba greacă înseamnă «Robul lui Hristos», de aceea în numele Lui și ca rob sau slujitor al Lui m-am gândit să îți spun că eu am acum 54 de ani, dintre care de 31 sunt călugăr și de 18 ierarh, iar aceștia au fost cei mai frumoși ani ai vieții mele și ți-aș recomanda și ție să te călugărești, practic să îți închini întreaga viață lui Dumnezeu. Am avut dorința de a-ți împărtăși acest gând al meu în Sfântul Munte, cetatea monahismului ortodox, unde te afli la dorința ta și unde viețuiesc călugări din numeroase țări, dintre care foarte mulți convertiți. Până acum, Muntele Athos a dat aproape o sută de sfinți cunoscuți, la care se adaugă cei necunoscuți, care sunt poate chiar mai mulți”.

„În Biserică este nevoie de diverse slujiri, după cum cheamă Dumnezeu, și de călugări tineri cu pregătire, monahismul fiind fermentul Ortodoxiei. În cele mai grele momente ale Bisericii, călugării au apărut-o și s-au jertfit pentru ea”.

„În Europa de Est recent a căzut comunismul, încât se arată vremuri bune, în care însă trebuie revigorare, mărturisire și trăire autentică a vieții creștine și monahale”.

„Eu nu îți zic să te călugărești acum și aici, dar am simțit că Sfântul Munte este cel mai potrivit loc pentru a-ți împărtăși acest gând al meu legat de persoana ta”.

I-am mulțumit Înaltpreasfințitului pentru că m-a ajutat să ajung în Grecia și în Sfântul Munte, pentru preocupările față

de persoana mea, pentru gândul bun, pentru sfat, însă i-am mărturisit că dorința mea a fost aceea de a vedea Muntele Athos, de a mă folosi cât mai mult din ceea ce are de oferit, însă obiectivul meu la momentul respectiv era acela de a absolvi Facultatea de Teologie. În încheiere i-am spus: „Deocamdată eu sunt pe cale. Dacă este voia lui Dumnezeu să fiu monah, călugăr voi fi, dacă este să fiu preot de mir, aceea va fi calea mea. În acest moment eu nu cunosc care este planul lui Dumnezeu legat de persoana mea”.

După ce a ascultat cu atenție cuvintele mele, mitropolitul mi-a spus: „Acum du-te în chilia ta și odihnește-te pentru că va fi o noapte frumoasă, dar lungă și obositoare, în care vei primi botezul Sfântului Munte”.

La scurt timp întreg grupul de la Volos, precum și obștea așezământului monahal, s-au retras la odihnă.

Spre seară ne-am deșteptat și au început pregătirile pentru slujba de priveghere. Chilia Sfântul Gheorghe își sărbătorea ocrotitorul, care în calendarul iulian (neîndreptat) este prăznuit în data de 6 mai.

După cină am intrat cu toții în biserică, unde au slujit mitropolitul, mai mulți preoți și diaconi, numai la lumina lumânărilor, în prezența obștii de monahi, a călugărilor invitați, care au cântat la strană, precum și a unui grup mic de pelerini mireni, printre care mă număram și eu, care mă simțeam atât de mic și neînsemnat, într-o atmosferă somptuoasă și copleșitoare, plină de taină.

Slujba de priveghere a durat aproape 14 ore, din care am înțeles și eu câte ceva, din când în când, însă la Sfânta Liturghie am știut tot timpul la ce moment ne aflam.

Aceasta a fost cea mai sublimă noapte din viața mea de până atunci. Așa cum a afirmat mitropolitul, în cursul ei am primit botezul Sfântului Munte, aflându-mă aici pentru prima dată, chiar la o noapte de priveghere, slujba fiind oficiată de un ierarh, mai mulți preoți și diaconi.

După priveghere am servit micul dejun, ne-am odihnit puțin, apoi am pornit spre Ouranoupoli, unde ne-am despărțit. Grupul de la Volos s-a întors acasă, iar pe mine m-a dus la gara din Tesalonic părintele Nektarios, starețul mănăstirii Ano Xenia de lângă Volos, care a slujit și el la Chilia Sfântul Gheorghe din Athos.

După câteva ore am pornit cu trenul spre România.

Planuri de viitor

Din discuțiile purtate, mitropolitul Hristodoulos a înțeles că după încheierea facultății doresc să îmi continui studiile și a spus că îmi oferă bucuros o bursă în Grecia. Fiind cunoscător al limbii engleze, intenția mea era de a-mi face studiile postuniversitare în S.U.A., de aceea nu i-am dat un răspuns imediat ierarhului. Am luat legătura cu două Facultăți de Teologie Ortodoxă din Statele Unite. De la Sfânta Cruce din Boston mi s-a răspuns că nu oferă burse și trebuie să îmi plătesc taxele de școlarizare, iar de la Sfântul Vladimir din New York mi s-a transmis că au deja doi români la studii și vor oferi alte burse pentru români abia după ce vor absolvi cei doi.

În primăvara anului 1993 Înaltpreasfințitul Părinte Hristodoulos m-a invitat din nou la Volos și, printre altele, m-a întrebat dacă m-am hotărât să studiez în Grecia, iar eu i-am răspuns afirmativ.

În perioada care a urmat am stabilit cu mitropolitul Hristodoulos să îmi continui studiile la Facultatea de Teologie din Tesalonic, pentru că orașul se află în apropierea Sfântului Munte și se simte influența acestuia, iar Universitatea Aristotel din Tesalonic este cea mai bună din Grecia.

A treia mea vizită în Grecia

După ce am fost de două ori în Grecia și le-am relatat colegilor mei experiențele frumoase trăite acolo, aceștia m-au rugat să mijlocesc pe lângă mitropolitul Hristodoulos să faciliteze vizita unui grup mai mare de teologi români în Grecia și în Sfântul Munte.

L-am sunat pe Înaltpreasfințitul și i-am prezentat dorința colegilor mei, iar acesta a fost extrem de receptiv, trimițându-ne invitațiile necesare, organizând un pelerinaj al unei părți mai mari din Grecia, în care am avut asigurate în mod gratuit cazarea și mesele, la care s-au adăugat și niște bani de buzunar pentru fiecare dintre fericiții pelerini, iar mitropolitul ne-a obținut și aprobările necesare pentru a intra în Sfântul Munte Athos.

În vara anului 1993, după ce am absolvit cursurile Facultății de Teologie din Cluj-Napoca, un grup de 15 persoane, format dintr-un profesor, absolvenți și studenți teologi de la Cluj-Napoca, am obținut vizele de intrare în Grecia și am pornit plini de entuziasm, cu trei autoturisme, într-un pelerinaj de vis.

Nu voi prezenta întreaga călătorie, înălțătoarele experiențe duhovnicești trăite, nici peripețiile inerente unei deplasări în străinătate de peste două săptămâni a unui grup de 15

persoane, nu acesta este scopul articolului de față, ci ceea ce vreau eu să scot în evidență sunt bunăvoința, disponibilitatea și marea generozitate a Înaltpreasfințitului Părinte Hristodoulos, care a făcut tot ce i-a stat în putință pentru ca acest minunat pelerinaj în Grecia și Sfântul Munte Athos să fie posibil, motiv pentru care toți beneficiarii îi păstrăm o vie recunoștință.

Totuși, pentru ca cititorul să aibă o perspectivă corectă asupra acestui pelerinaj, în cele ce urmează voi prezenta întreg itinerarul pe care l-am parcurs.

În 11 august 1993 am pornit la drum din Cluj-Napoca, îndreptându-ne spre sudul țării pe Valea Oltului. Am petrecut o noapte la Cozia și una la Giurgiu, de unde am ieșit din România. Am străbătut apoi întregul teritoriu al Bulgariei, de la nord la sud, iar în după amiaza zilei de 13 august am intrat în Grecia, petrecând prima noapte în Tesalonic.

Ziua următoare ne-am deplasat la Volos, unde am fost cazați într-un hotel pe malul mării. Fiind o zi toridă, ne-am răcorit în apa Mediteranei.

Seara și a doua zi (15 august) l-am însoțit pe mitropolitul Hristodoulos la slujbele pe care le-a oficiat.

În 17 august ne-am dus la Meteora, al doilea centru monastic al Greciei după Sfântul Munte, apoi am pornit spre Atena, unde am vizitat cele mai importante monumente, fiind cazați la Mănăstirea Hrisopighi.

Am poposit apoi cât a fost necesar în Pireu (unde ne-a primit mitropolitul Calinic), în Corint, în Kalavrita (aici ne-a găzduit mitropolitul Ambrozie) și în Patras, de unde am călătorit cu vaporul spre insula Kefalonia. Și aici am fost cazați la un hotel pe malul mării, răcorindu-ne în apa acesteia

în zilele toride de august. În Kefalonia am fost oaspeții mitropolitului Spiridon.

De acolo ne-am deplasat, tot cu vaporul, la Nafpaktos, unde ne-am cazat la Mănăstirea Schimbarea la Față a Domnului, a cărei stareț era părintele Spiridon.

Din Nafpaktos ne-am dus la Tesalonic, unde am fost găzduiți de mitropolitul Dyonisios de Neapoli, pe care eu îl cunoșteam din 1991 de la Canberra.

De la Tesalonic ne-am deplasat în Sfântul Munte Athos, unde am vizitat Schitul Românesc Sfântul Ioan Botezătorul și mai multe mănăstiri grecești.

Am plecat apoi la Tesalonic, poarta de intrare și de ieșire din Grecia, părăsind țara prin punctul de frontieră Evzoni. Am străbătut Macedonia și Serbia de la sud la nord, am intrat în România pe la Stamora-Moravița, de unde am călătorit până la Cluj-Napoca, după care ne-am continuat fiecare drumul până la casele noastre.

A fost un pelerinaj minunat. Doamne răsplătește-i mitropolitului Hristodoulos bunăvoința, generozitatea și ostenele în organizarea acestuia.

Mitropolitul Hristodoulos, binefăcătorul meu în Grecia

În toamna anului 1993 Înaltpreasfințitul Părinte Hristodoulos mi-a trimis invitația necesară pentru a putea studia în Grecia.

Am obținut viza de studii de la Consulatul General al Greciei la București, mi-am tradus actele necesare în limba greacă și le-am legalizat în capitala țării, după care, în 21

octombrie, am pornit cu autocarul de la București spre Volos, unde am ajuns a doua zi după-amiaza, fiind cazat la căminul de băieți al Mitropoliei.

În ziua următoare l-am însoțit pe mitropolit la o slujbă la Mănăstirea Ano Xenia de lângă Volos.

În 24 octombrie am plecat cu părintele Leonida de la Mitropolia de Dimitriadou și Almirou, cu un autoturism, la Atena, pentru a-mi depune la Ministerul Educației Naționale și a Cultelor actele necesare de continuare a studiilor în Grecia. În Atena ne-a așteptat părintele Anastasie, un călugăr absolvent al Facultății de Medicină, pentru a ne fi ghid.

La Minister mi s-a comunicat faptul că, întrucât România nu face parte din Uniunea Europeană, procedura de recunoaștere a diplomei de absolvire a unei facultăți din țara noastră este complicată și necesită mult timp, însă pentru a urma cursuri de neogreacă la Tesalonic nu am nevoie de prea multe acte, de aceea ne-am întors cu părintele Leonida la Volos, urmând să fac demersurile necesare de recunoaștere a diplomei de absolvire a facultății până la înscrierea la doctorat, din vara anului viitor.

Zilele care au urmat le-am petrecut la Volos, însoțindu-l, din când în când, pe Înaltpreasfințitul Părinte Hristodoulos la anumite slujbe sau evenimente.

La 1 noiembrie 1993 am primit prima bursă, care ulterior mi-a fost acordată lunar, după care am plecat, împreună cu Dimitris, un tânăr tesalonician, fiu duhovnicesc al mitropolitului Hristodoulos, la Tesalonic. Acolo ne-am dus la școala de limbă greacă modernă. Secretara școlii, Teodora Kaldi, îl cunoștea pe Înaltpreasfințitul Părinte Hristodoulos și a fost foarte amabilă cu noi, spunându-mi de ce acte am nevoie pentru

a urma cursurile acestei școli și pentru a obține rezidența de sedere în Grecia.

Apoi Dimitris m-a prezentat protosinghelului Pantelimon al Mitropoliei Tesalonicului, un apropiat al mitropolitului Hristodoulos.

Funcția de protosinghel din Grecia este echivalentă cu cea de vicar eparhial din România, cel ce o ocupă fiind primul om după mitropolit. De obicei (cu foarte mici excepții), protosinghelii sunt călugări.

Protosinghelul Pantelimon m-a trimis la Mănăstirea Sfânta Teodora din centrul orașului, unde am fost cazat pe toată perioada studiilor mele în Grecia. Dorința mitropolitului Hristodoulos a fost ca eu să stau între călugări, pentru a mă deprinde cu viața monahală.

La Mănăstirea Sfânta Teodora mai erau cazați cinci călugări români, doctoranzi în Teologie: părintele Paisie Cinar de la Mănăstirea Rohia, care mi-a fost coleg mai mare la Seminarul Teologic din Cluj-Napoca și la Facultatea de Teologie din Sibiu; părintele Mihail Filimon de la Curtea de Argeș, fost coleg mai mare decât mine la Facultatea de Teologie din Sibiu; părinții ierodiaconi Sebastian Pașcanu și Ciprian Spiridon de la Mănăstirea Crasna, absolvenți ai Facultății de Teologie din București, precum și părintele Daniil Stoenescu de la Mănăstirea Prislop, absolvent al Institutului Teologic din Sibiu și al cursurilor de doctorat de la Institutul Teologic din București.

După ce am început școala în Grecia îl sunam, de regulă, săptămânal pe mitropolitul Hristodoulos, vizitându-l de câteva ori pe an, în special de ziua sa onomastică, sărbătorită în 21 octombrie, fiindcă grecii nu țin la ziua de naștere atât de mult ca și românii. Pentru ei este mai importantă ziua numelui.

Vizitele mele la Volos, precum și discuțiile pe care le-am purtat cu Înaltpreasfințitul Părinte Hristodoulos, timp de peste cinci ani, în calitate de bursier al Mitropoliei de Dimitriados și Almirou, au fost numeroase, de aceea nu le voi prezenta aici. Cu toate acestea, voi vorbi pe scurt despre onomasticile mitropolitului, pentru ca cititorul să își facă o impresie despre prețuirea de care acesta se bucura în rândul ierarhilor Bisericii Greciei, a clericilor, a monahilor, precum și a credincioșilor din eparhia pe care o păstorea.

În ziua de 20 octombrie 1994 m-am dus la Volos, unde am participat la slujba Vecerniei care a fost oficiată în biserica Schimbarea la Față a Domnului.

Cu acest prilej am aflat că, pe lângă bursa mea, mitropolitul Hristodoulos mai sprijină financiar un tânăr norvegian convertit la ortodoxie, numit Alexandru, care studiază la Volos, precum și un sârb, pe nume Ivan.

În 21 octombrie Sfânta Liturghie a fost săvârșită în biserica Înălțarea Domnului din Volos, slujind 10 mitropoliți, 17 preoți și 5 diaconi. În lăcașul de cult s-au mai aflat încă vreo 60 de preoți, biserica fiind plină de credincioși. Atmosfera a fost foarte înălțătoare.

După Sfânta Liturghie, toți cei prezenți în biserică, clerici și credincioși, am plecat la Mitropolie, pentru a-l felicita personal pe Înaltpreasfințitul Hristodoulos, cu ocazia zilei sale onomastice. Fiind multă lume am stat la coadă, intrând cu toții pe o ușă și ieșind pe alta. Fiecare dintre noi, când am ajuns în biroul mitropolitului, i-am sărutat mâna, i-am făcut urări de bine, acesta ne-a mulțumit, oferind fiecăruia câte o ciocolată.

Eu am fost invitat și la agapa de după Sfânta Liturghie, la care am participat în jur de 50 de persoane.

În toți anii care au urmat, Vecernia din 20 octombrie a fost săvârșită în biserica Schimbarea la Față a Domnului, iar Sfânta Liturghie de a doua zi în biserica Înălțarea Domnului cu trupul la cer.

La Sfânta Liturghie oficiată cu prilejul zilei onomastice a Înaltpreasfințitului Părinte Hristodoulos din anul 1995 au slujit 18 mitropoliți, 18 preoți și 7 diaconi.

La onomastica Înaltpreasfințitului Hristodoulos din anul 1996 au liturghisit 17 mitropoliți.

La vremea aceea, Arhiepiscopul Serafim al Atenei și a toată Grecia, care avea 83 de ani, era bolnav de câțiva ani, fiind tot mai slăbit, încât toți cei care îl cunoșteau se așteptau să-și dea obștescul sfârșit, de aceea la agapa de după Sfânta Liturghie, mitropolitul Spiridon de Langada a afirmat că toți ierarhii din Grecia își pun mari nădejdi în mitropolitul Hristodoulos.

La onomastica Înaltpreasfințitului Părinte Hristodoulos din anul 1997 au liturghisit 16 mitropoliți.

Arhiepiscopul Hristodoulos și relația sa cu mine în Grecia

În 4 aprilie 1998 am pornit cu autocarul spre București, pentru a-mi petrece acasă vacanța de Sfintele Paști.

În 10 aprilie 1998 s-a stins din viață Arhiepiscopul Serafim al Atenei și a toată Grecia, la vârsta de 85 de ani.

În 28 aprilie 1998, mitropolitul Hristodoulos a fost ales noul Arhiepiscop al Atenei și a toată Grecia. După câteva zile, pe când se afla la Volos, l-am prins la telefon și l-am felicitat,

acesta spunându-mi să nu îmi fac griji în privința bursei de la Volos, pentru că voi continua să o primesc.

Întrucât în perioada respectivă permisul de rezidență în Grecia îmi era expirat a trebuit să-mi iau viză de la Consulatul General al Greciei din București, motiv pentru care am ajuns la Tesalonic abia în ziua de 11 mai.

Părinții români de la Sfânta Teodora, știind că eu primeam bursă de la Mitropolia de Dimitriadou și Almirou și cunoscând relația mea cu fostul ierarh de la Volos, mi-au spus că arhiepiscopul Hristodoulos apărea zilnic la televizor, se bucura de un renume foarte bun, atât în rândul clericilor, cât și al credincioșilor greci, iar, conform sondajelor de opinie, era cel mai popular om din Grecia.

Fragmente din cuvântările înflăcărate ale Preafericitului Hristodoulos erau transmise la canalele de televiziune, fiind foarte apreciate de toată lumea.

Într-una din omiliile sale, Arhiepiscopul Atenei s-a adresat tinerilor, îndemnându-i să vină la biserică chiar dacă au cercei în urechi, fiindcă Dumnezeu îi iubește și așa.

Un tânăr grec, pe care l-am întâlnit ocazional și care nu frecventa prea des biserica, mi-a spus că la auzul acestor cuvinte ale arhiepiscopului i s-a făcut pielea ca de găină și că de atunci calcă mai des pe la biserică.

Pentru a înțelege mai bine ce inimă de părinte iubitor avea arhiepiscopul Hristodoulos voi relata o întâmplare tristă și emoționantă trăită de un compatriot de-al nostru.

La știrile din Grecia din seara zilei de 6 octombrie 1998 a fost prezentat un român de 19 ani, care avea în jur de 45 de kilograme. Fiindcă la vremea respectivă românii aveau nevoie de viză în Grecia, iar aceasta nu se obținea prea ușor, acest

român a trecut în mod fraudulos granița Greciei, parcurgând pe jos distanța de aproximativ 130 de kilometri până la Tesalonic. Neavând bani și fiind rupt de foame, tânărul a furat o pâine. Vânzătorul l-a observat și a început să strige cât îl ținea gura că este călcat de hoți, iar câțiva bărbați din preajmă au pus mâna pe român, l-au trântit la pământ, după care l-au predat poliției. Tânărul a fost judecat și condamnat la două luni de închisoare. A intervenit pentru el arhiepiscopul Hristodoulos, care i-a plătit cheltuielile de judecată, a rugat autoritățile să-l elibereze și i-a achitat transportul până în România. Acest gest impresionant și plin de compasiune m-a dus cu gândul la atitudinea episcopului Charles-François-Bienvenu Myriel de Digne avută față de Jean Valjean, în renumitul roman *Mizérable*, scris de Victor Hugo.

Aceste rânduri le-am scris în jurnalul meu în octombrie 1998: De când mitropolitul Hristodoulos a ajuns arhiepiscop nu ne-am mai întâlnit personal și eu nu am noul său număr de telefon, iar atunci când îl sun la Arhiepiscopie răspund tot felul de secretari care nu mă cunosc și refuză să mi-l dea la telefon. Întrucât se apropie ziua onomastică a arhiepiscopului Hristodoulos și eu am un drum la Atena, în 15 octombrie 1998 mă duc la Arhiepiscopie, dar Preafericitul nu este aici. Îl întâlnesc în schimb pe protosinghelul Toma Sinodinos, pe care îl cunosc de la Volos. Printre altele, îi spun că aș vrea să fiu prezent la onomastica arhiepiscopului, pentru a-l felicita față către față, dar părintele Toma îmi răspunde că aceasta fiind prima aniversare a zilei numelui Întâistătorului Greciei în această calitate și fiindcă va fi sărbătorită la Atena, nimeni nu știe exact câți oaspeți vor veni și cum se va desfășura evenimentul, încât el mă sfătuiește să nu mai stau aproape o săptămână în capitala

Greciei, cheltuind bani degeaba, ci să mă duc la Tesalonic, unde arhiepiscopul va veni în 25 octombrie, pentru sărbătoarea Sfântului Dimitrie, iar acolo voi putea să schimb câteva cuvinte cu Preafericirea Sa. Părintele Toma are dreptate, încât după ce îmi termin treburile în Atena mă întorc la Tesalonic.

În 25 octombrie 1998, la Vecernia săvârșită în biserica Sfântul Dimitrie din Tesalonic a luat parte și arhiepiscopul Hristodoulos. După slujbă am intrat în Sfântul Altar și m-am apropiat de acesta, care era asaltat de o mulțime de oameni. Ne-am văzut, ne-am salutat, Preafericitul m-a întrebat ce mai fac, iar în secunda următoare valul de oameni l-a smuls de lângă mine. Din această întâmplare am înțelege că popularitatea are de plătit un preț uriaș.

A doua zi a fost sărbătoarea Sfântului Dimitrie, protectorul Tesalonicului. La biserica Sfântul Dimitrie a slujit arhiepiscopul Hristodoulos înconjurat de mai mulți ierarhi, preoți și diaconi. La Sfânta Liturghie au luat parte: Konstantinos Stefanopoulos, președintele Greciei, vreo trei miniștri, generali, oficialități și o mulțime de oameni. Nici măcar nu am încercat să mă apropiu de Preafericitul Hristodoulos. Oricum ar fi fost în zadar.

În 3 noiembrie 1998 a venit la Tesalonic Preasfințitul Ioan, Episcopul Oradiei, pentru a vizita Grecia, iar eu l-am însoțit în permanență.

A doua zi am plecat la Atena, fiind cazați la un hotel aflat la câțiva metri de Arhiepiscopie, unde ne-am întâlnit, din pură întâmplare, cu Preafericitul Părinte Hristodoulos, care tocmai cobora din mașină pentru a lua parte la o ședință. După ce ne-am salutat mi-a spus că vrea să stăm de vorbă, dar nu poate acum, pentru că are programată o consfătuire. I-am zis că sunt

împreună cu un ierarh din România și am stabilit să ne întâlnim mâine, la ora 9, la Mănăstirea Petraki, unde Preafericitul are biroul de la Sfântul Sinod.

A doua zi, la ora stabilită, ne-am întâlnit cu arhiepiscopul la Mănăstirea Petraki. Am stat un pic de vorbă, după care Preafericirea Sa ne-a invitat să servim împreună masa de prânz.

În cele ce urmează voi reda ceea ce am scris în jurnalul meu din ziua de 4 noiembrie 1998: Am vizitat centrul Atenei cu Preasfințitul Ioan, iar la ora 12,30 ne-am întors la Mănăstirea Petraki. De aici am pornit spre parohia Sfântul Nectarie din Atena, care are un azil cu 40 de bătrâni. În fața noastră este mașina arhiepiscopului. În Grecia, autoturismele ierarhilor nu au număr de înmatriculare, ci au ca semn distinctiv inițialele eparhiei, care sunt scrise cu litere mari, fiind foarte vizibile. În cazul Preafericitului, inițialele sunt AA (Arhiepiscopul Atenei). Oamenii de pe stradă recunosc imediat automobilul Preafericitului, iar când îl văd pe arhiepiscop, încep să aplaude și să ovaționeze. Am în față cea mai elocventă dovadă a prețuirii poporului față de arhipăstorul lor.

La parohia Sfântul Nectarie arhiepiscopul este întâmpinat tot cu aplauze.

La această masă iau parte toți preoții și angajații mireni ai Arhiepiscopiei Atenei. Preasfințitul Ioan și cu mine avem loc la masa oficială, imediat lângă Preafericitul Hristodoulos.

După ce servim masa ne luăm rămas bun de la arhiepiscopul Hristodoulos.

În 15 decembrie 1998 mi-am susținut teza de doctorat în Teologie la Universitatea Aristotel din Tesalonic.

În 18 decembrie l-am sunat pe Dimitris, fostul ucenic al mitropolitului Hristodoulos, care m-a condus la Tesalonic în

1 noiembrie 1993, când mi-am început studiile. Între timp acesta a fost călugărit, sub numele de Dionisie, iar acum era arhidiaconul arhiepiscopului. L-am întrebat dacă pot veni la Atena în 21 decembrie, pentru a mă întâlni cu Preafericitul Hristodoulos. Acesta mi-a spus că nu cunoaște programul arhiepiscopului, dar se va interesa, rugându-mă să revin cu un telefon a doua zi.

În 19 decembrie l-am sunat din nou pe Dionisie, iar acesta mi-a spus că peste două zile Preafericitul Hristodoulos va fi la Atena și, cu toate că nu va avea program de birou, mă va primi în audiență.

În 21 decembrie 1998 am ajuns în capitala Greciei și m-am dus la Arhiepiscopie. M-am întâlnit cu părintele Dionisie, care m-a condus în sala de așteptare de lângă biroul Preafericitului. După amiaza Dionisie și-a făcut din nou apariția și mi-a spus că până atunci a alergat împreună cu arhiepiscopul dintr-un capăt într-altul al Atenei, dar în momentul acela Preafericitul era în Arhiepiscopie.

La 17,20 arhiepiscopul a intrat în birou. M-a primit foarte frumos și mi-a spus că se bucură de faptul că mi-am susținut teza de doctorat, din care i-am oferit atunci un exemplar cu dedicație. Printre altele, Preafericitul m-a rugat ca după ce voi fi hirotonit preot să-l pomenesc la Proskomidie. Cu siguranță că voi face acest lucru toată viața mea, fiindcă un om cu o inimă atât de mare ca și cea a arhiepiscopului Hristodoulos rar are cineva ocazia de a întâlni în viață. Unii poate nici nu au această șansă.

I-am spus Preafericitului că sunt surprins de ce activitate bogată are și mi-a răspuns că este plin de râvnă pentru casa lui

Dumnezeu și se străduiește să facă cât mai mult cu putință în ogorul Domnului în calitatea pe care o deține.

După vreo jumătate de oră de discuții, Preafericitul mi-a spus că în câteva minute urma să vină în audiență Apostolos (Akis) Tsohatzopoulos, ministrul Apărării Naționale, zicându-mi să-l aștept pe demnitar, ca să mă prezinte acestuia. Eu însă am refuzat, fiindcă am remarcat că arhiepiscopul este extrem de ocupat, fiindcă pe tot parcursul discuției noastre Preafericirea Sa a semnat felicitări de Crăciun și mai avea pe birou câteva sute nesemnate.

M-am ridicat cu greu de pe scaunul pe care ședeam, dar trebuia să o fac. I-am mulțumit arhiepiscopului pentru că mi-a purtat de grijă mai bine de cinci ani de zile, ca un părinte iubitor și pentru frumoasa primire pe care mi-a făcut-o în ziua aceea.

S-a ridicat de pe scaun și Preafericitul, ne-am îmbrățișat și ne-am luat rămas bun, fiind conștienți că aceasta era ultima dată când ne mai întâlneam în Grecia, eu fiind încă bursier.

Am coborât treptele Arhiepiscopiei cu inima grea din cauza despărțirii, dar plină de alese sentimente față de acest om minunat pe care am avut marea șansă de a-l cunoaște la capătul pământului, în Australia, dar care a însemnat atât de mult în viața mea și pe care eu îl voi purta veșnic în amintirea și în rugăciunile mele.

Întâlniri cu arhiepiscopul Hristodoulos în România

Catedrala patriarhală din București îi are ca și ocrotitori pe Sfinții Împărați Constantin și Elena, prăznuiți în ziua de

21 mai. În anul 2000 Preafericitul Părinte Hristodoulos a venit în România pentru a sluji la hramul catedralei patriarhale. Cu acest prilej m-am dus și eu la București și m-am întâlnit cu Preafericirea Sa, bucurându-ne să ne revedem după aproape un an și jumătate de la ultima noastră întrevvedere, care avusese loc la Atena, în 21 decembrie 1998. Arhiepiscopul Hristodoulos a fost foarte bucuros să mă vadă preot.

În iunie 2003 Preafericitul Părinte Hristodoulos s-a aflat din nou în România, fiind decorat de președintele țării cu ordinul Steaua României în grad de Mare Cruce, cea mai înaltă distincție oferită de statul român. Tot atunci i-a fost decernat titlul de Doctor Honoris Causa al Universității din Craiova. Cu această ocazie m-am deplasat la Craiova și arhiepiscopul Hristodoulos a fost bucuros să ne revedem, pe atunci eu fiind deja ierarh.

În octombrie 2003 Preafericitul Părinte Hristodoulos a venit la Iași, de sărbătoarea Sfintei Cuvioase Parascheva și atunci am avut marea bucurie de a sluji Sfânta Liturghie împreună, într-un sobor numeros de ierahi, preoți și diaconi. Întrucât atât arhiepiscopul, cât și eu, am petrecut mai multe zile la Iași, am avut ocazia fericită de a sta mai îndelung de vorbă.

Ultima mea întâlnire cu arhiepiscopul Hristodoulos

În luna mai a anului 2005 am fost delegat din partea Bisericii noastre la cea de-a 13-a conferință internațională despre misiune și evanghelizare organizată de Consiliul Ecu-
menic al Bisericilor, care a avut loc în localitatea Aghios Andreas, de lângă Atena.

Cu această ocazie m-am revăzut cu Preafericitul Părinte Hristodoulos și am discutat puțin, fără să îmi fi trecut atunci prin minte că aceasta era ultima dată când îl voi mai întâlni pe iubitul meu Arhiepiscop al Atenei și a toată Grecia.

Acum, după 15 ani de zile de la mutarea din această viață a vrednicului de pomenire arhiepiscop Hristodoulos, îmi dau seama că, prin voia lui Dumnezeu, la o Adunare Generală a Consiliului Mondial al Bisericii l-am întâlnit pentru prima dată pe mitropolitul de atunci Hristodoulos, în februarie 1991, și tot la o conferință organizată de Consiliul Ecumenic al Bisericii l-am văzut pentru ultima dată, la 14 ani și 3 luni din momentul în care ne-am cunoscut.

Cugetând acum, îmi dau seama că a trecut mai multă vreme de când vrednicul de pomenire arhiepiscop Hristodoulos s-a mutat la Domnul, decât anii în care noi ne-am întâlnit, în Australia, în Grecia sau în România, fapt care îmi aduce în minte cuvintele psalmistului David: *„Omul: ca iarba sunt zilele lui; ca floarea câmpului, așa va înflori; că vânt a trecut peste el, și el nu va mai fi, și nici locul nu i se va mai cunoaște”* (Psalmul 102,15-16).

Regele și psalmistul David a vorbit frumos și sugestiv despre vremelnicia omului pe acest pământ, însă locul arhiepiscopului Hristodoulos în istoria Bisericii Eladei, a Greciei și a poporului elen, precum și în inima mea, va rămâne veșnic, cu chipul surâzător și cu o vorbă bună, așa cum mi-a dat Bunul Dumnezeu să-l cunosc.

Personalitatea arhiepiscopului Hristodoulos

În descrierea personalității și a activității de excepție a Preafericitului Părinte Hristodoulos, Arhiepiscopul Atenei și a toată Grecia, trebuie pornit de la faptul că „Χριστόδουλος” (Hristodoulos) înseamnă în limba greacă „Robul lui Hristos”, ceea ce mitropolitul de Dimitriados și Almirou, ulterior Întâistătătorul Bisericii Greciei, a dovedit că este din plin pe parcursul întregii sale vieți.

Preafericitul Părinte Hristodoulos, Arhiepiscopul Atenei și a toată Grecia, a fost unul dintre cei mai dinamici și influenți întâistătători din istoria Bisericii Greciei și una dintre cele mai îndrăgite și populare personalități ale Eladei moderne, de aceea este greu de descris în cuvinte puține un astfel de om, cu un caracter foarte puternic, dar în același timp delicat și plăcut, un lider carismatic și mobilizator, dar totuși smerit, având o activitate extrem de bogată, care îi privea în general pe semenii săi și, în special, pe cei năpăstuiți, luptând spre binele tuturor.

Preafericitul Hristodoulos a fost animat întotdeauna de o credință puternică în Dumnezeu, de o voință de neclintit și de o iubire nemărginită și dezinteresată față de semenii, care l-au dus la realizarea unor idealuri foarte înalte.

Preafericitul Părinte Hristodoulos nu era un om al jumătăților de măsură, ci se dedica în întregime unei cauze, fiind un model de conduită, ctitor de lăcașuri sfinte, neobosit și excelent liturghisitor, cântăreț și predicator, pasionat și neîntrecut organizator de instituții bisericești, fundații și asociații filantropice, evenimente bisericești și culturale, un om sensibil și preocupat de nevoile altora, plin de iubire față de

semeni, cu care comunica într-un mod foarte firesc și plăcut, găsindu-și timp pentru fiecare în parte, ajutându-i pe toți, pe cât îi stătea în putință, mobilizându-i și pe alții să le fie de folos semenilor lor, om de aleasă cultură, autor a nenumărate cărți, studii și articole, fiind invitat la numeroase emisiuni la radio și televiziune, dar și la conferințe și simpozioane naționale și internaționale.

Preafericitul Hristodoulos era un om jovial și plin de umor, fiind în permanență cu zâmbetul pe buze, încât le inspira buna dispoziție și celorlalți. Îi plăcea mereu să rostească glume, dintre care voi reda una: Un turist japonez a ajuns în Grecia, unde s-a cățărat pe un munte. La un moment dat însă a căzut de pe o stâncă și s-a lovit, ajungând în stare destul de gravă la un spital din Atena. Un prieten de-al său grec a fost informat de cele întâmplate și s-a dus să-l viziteze la spital. A intrat în salonul în care se afla pacientul și a văzut că este conștient, însă era ajutat să respire de un ventilator mecanic. Vizitatorul s-a apropiat în grabă de patul pacientului și l-a întrebat cum se simte. Acesta a început să miște din ambele mâini, a rostit de câteva ori: „Yamato kunu!”. „Yamato kunu!”, după care și-a dat capul pe spate și a murit.

Personalul spitalului a sunat la Consulatul Japoniei din Atena pentru a anunța decesul, iar de acolo a fost trimis de urgență un angajat la căpătâiul defunctului. Acesta a întrebat ce s-a întâmplat, cum de pacientul a murit atât de brusc, iar prietenul japonezului i-a relatat întocmai pățania. Auzindu-i cuvintele, angajatul Consulatului s-a prins cu mâinile de cap și i-a spus grecului că „yamato kunu!”, „yamato kunu!” înseamnă în japoneză: „Ridică-ți piciorul, că îmi calci furtunul!” (de oxigen).

Preafericitul Părinte Hristodoulos a fost un om de aleasă omenie, care și-a iubit semenii și pe care l-au iubit și l-au prețuit toți cei care l-au cunoscut.

M-am îngrijorat când am auzit că Arhiepiscopul Atenei este bolnav, însă am tras nădejdea că se va vindeca.

După câteva luni, când mi s-a comunicat că transplantul de ficat mult așteptat nu poate fi realizat, mi-am sporit mai mult rugăciunea, fiind conștient că doar o minune îl mai putea salva.

Când am aflat că Arhiepiscopul Atenei și-a dat ultima suflare mi-a părut tare rău, însă cunoscându-i viața, m-am gândit la afirmația psalmistului că „*scumpă este înaintea Domnului moartea cuvioșilor Lui*” (Psalmul 115,6) și atunci m-am mângâiat.

Sfântul Apostol Pavel a scris „*că după cum toți mor în Adam, tot așa toți vor învia întru Hristos, dar fiecare în ceata sa*” (I Corinteni 15,22-23), de aceea trag nădejdea că Bunul Dumnezeu, Cel care a vrut ca eu să-l cunosc în Australia pe Robul Său, Hristodoulos, și să-i devin ucenic, poate face posibil să ne revedem, în ceata arhierilor, la cea de-a doua venire în această lume a Fiului Său întrupat și în viața veșnică.

Bunul Dumnezeu să odihnească cu sfinții în împărăția Sa cea veșnică sufletul adormitului robului Său Hristodoulos, Arhiepiscopul, părintele meu duhovnicesc. În veci pomenirea lui.

Preasfințitul Părinte Episcop Visarion, un om de care m-au legat cărțile¹

Psalmistul David I se adresează admirativ lui Dumnezeu: *„Ce este omul, că-Ți amintești de el? Sau fiul omului, că-l cercetezi pe el? Micșoratu-l-ai cu puțin față de îngeri, cu mărire și cu cinste l-ai încununat. Pusu-l-ai peste lucrul mâinilor Tale, toate le-ai supus sub picioarele lui”* (Psalmul 8,4-6). Adus în existență din nimic, la fel ca și restul creației, prin suflarea de viață primită de la Dumnezeu, omul devine preotul creației văzute, având o misiune foarte importantă în planul lui Dumnezeu cu lumea.

Sfântul Apostol Petru le spune tuturor creștinilor: *„Voi sunteți seminție aleasă, preoție împărătească, neam sfânt, popor agonisit de Dumnezeu, ca să vestiți în lume bunătățile Celui ce v-a chemat din întuneric, la lumina Sa cea minunată”* (I Petru 2,9), arătând că toți membrii Bisericii sunt purtători ai preoției universale.

Dintre creștini, Dumnezeu îi alege pe unii să-I slujească prin preoția harică sau sacramentală.

Cei mai râvnitori creștini își închină întreaga viață lui Dumnezeu, devenind monahi, iar cei mai buni dintre ei ajung să slujească la Sfântul Altar. Dintre aceștia, cei care se eviden-

¹ Cuvânt publicat în volumul: „Un ierarh dinamic, misionar și patriot: închinare Preasfințitului Visarion, Episcopul Tulcii, la aniversarea a 60 de ani”, Editura Arhiepiscopiei Dunării de Jos, Galați, 2019, pp. 66-68.

țiază în mod cu totul deosebit sunt chemați la înalta treaptă a arhieriei, despre care Sfântul Apostol Pavel a afirmat că „*nimeni nu-și ia singur cinstea aceasta, dacă nu este chemat de Dumnezeu, precum și Aaron*” (Evrei 5,4).

Un astfel de om este Preasfințitul Părinte Visarion, Episcopul Tulcii, care a împlinit de curând frumoasa vârstă de șaizeci de ani.

În toamna anului 1989 am început cursurile Institutului Teologic de Grad Universitar din Sibiu, unde l-am cunoscut, printre alții, pe Părintele Ierodiacon Visarion Bălțat, secretarul regretatului Arhiepiscop al Sibiului și Mitropolit al Ardealului, Antonie Plămădeală.

Părintele Visarion tocmai încheiase cursurile de doctorat la Institutul Teologic din Sibiu și, în discuțiile noastre, ne uimea pe studenții din anul I, care abia atunci l-am cunoscut, cu vasta sa cultură generală, dar și cu cunoștințele de Teologie și de Istorie a Bisericii Ortodoxe Române, citând din memorie pasaje întregi, pe care le studiasse cu ani buni în urmă.

În anul 1990, când s-a reînființat Institutul Teologic de Grad Universitar din Cluj-Napoca (în prezent Facultate de Teologie), m-am transferat de la Sibiu la Cluj-Napoca, fiind legat de această metropolă a Transilvaniei prin cei cinci ani petrecuți aici ca elev al Seminarului Teologic.

În anii care au urmat, m-am întâlnit ocazional cu Părintele Ierodiacon Visarion, fie la Cluj-Napoca, fie la Sibiu.

În primăvara anului 1992 am hotărât să-mi alcătuiesc lucrarea de licență la Vechiul Testament, sub îndrumarea Părintelui Profesor Dumitru Abrudan și, de comun acord, am stabilit titlul acesteia.

În vacanța de vară a aceluiași an am început să lucrez la teza de licență, dar am întâmpinat o problemă din cauza lipsei materialului bibliografic, ceea ce m-a determinat să dau o fugă până la Sibiu, pentru a avea acces la cărțile și revistele teologice din biblioteca Facultății de Teologie din acest oraș.

Spre nemulțumirea mea, biblioteca era închisă publicului în perioada respectivă, încât am hotărât să mă întorc la Târgu Mureș, unde locuiam, și să revin când biblioteca va fi deschisă, ori să caut bibliografia necesară în alte orașe care aveau Facultăți de Teologie.

După ce am ieșit pe poarta facultății m-am întâlnit cu Părintele Visarion și am intrat în vorbă. Când a auzit ce problemă aveam, m-a rugat să-i dau lista cu cărțile și revistele teologice pe care le căutam, a lipsit câteva minute, după care s-a întors cu tot ceea ce găsisese în bibliotecă la tema mea. În acel moment mi s-a dovedit încă o dată că Dumnezeu lucrează prin oameni.

În toamna anului 1993 am plecat să-mi continui studiile teologice la Tesalonic, în Grecia, iar un an mai târziu am aflat că tocmai venise să studieze în Țara lui Homer și Părintele Visarion Bălțat, însă Sfinția Sa obținuse bursa de studii la Facultatea de Teologie din Atena.

După ce am epuizat materialul bibliografic necesar tezei mele de doctorat din bibliotecile Tesalonicului, m-am dus să cercetez bibliotecile din Atena, prilej cu care l-am contactat pe Părintele Ierodiacon Visarion și ne-am văzut de câteva ori.

În toamna anului 1997 am aflat cu bucurie vestea că Părintele Visarion a fost ales episcop vicar al arhiepiscopiei Sibiului și a fost hirotonit arhiereu în Catedrala Reîntregirii din Alba Iulia.

Doi ani mai târziu am fost hirotonit și eu preot, în Catedrala Reîntregirii din Alba Iulia, pe seama acesteia.

În anul 2000 Dumnezeu m-a chemat și pe mine la treapta arhieriei, iar în calitate de ierarh am avut ocazia să mă întâlnesc destul de des cu Preasfințitul Părinte Visarion, la diverse slujbe sau evenimente bisericești din țară, dar și la ședințele Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române de la București, precum și la cele ale Sinodului Mitropolitan.

În ziua de 5 martie 2008, Preasfințitul Părinte Visarion a fost ales Episcop al Tulcii, iar eu al Sălajului, ambele eparhii fiind înființate recent de către Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române.

După această dată, l-am avut de nenumărate ori coleg de bancă, la ședințele Sfântului Sinod, pe Preasfințitul Părinte Visarion, și întotdeauna am admirat faptul că este un om al rugăciunii, căruia îi place să slujească foarte des, chiar și peste săptămână, fiind și un cărturar al Bisericii noastre, caracterizat de aceeași modestie dintotdeauna.

Cu prilejul împlinirii a 60 de ani de viață și 22 de ani de arhierie, îi doresc Preasfințitului Părinte Visarion din toată inima să aibă parte de zile îndelungate, binecuvântate cu sănătate și mult spor în activitatea de ierarh al Bisericii.

Întru mulți ani Preasfințite Părinte Episcop!

Preasfințitul Părinte Episcop Galaction, om al rugăciunii și monah de vocație¹

Mihai Eminescu, poetul nostru național, a scris renumitele versuri: „*Cu mâine zilele-ți adaogi, / Cu ieri viața ta o scazi, / Și ai cu toate astea-n față / De-a pururi ziua cea de azi*”. Aceste cuvinte pline de tâlc ne arată trecerea noastră prin această lume, fără ca noi să conștientizăm prea des că suntem trecători, din pricină că avem mereu în față o zi de azi și numeroase planuri de viitor.

Noi, oamenii, ne bucurăm și sărbătorim când la cununa vieții ni se mai adaugă un an, iar soroacele în care începem un nou deceniu de viață sau ne schimbăm prefixul, cum avem obiceiul să spunem, le considerăm un adevărat jubileu, în speranța că Dumnezeu ne va binecuvânta în continuare cu ani mulți și sănătate, pentru a ne putea bucura de viață.

Un astfel de moment celebrează în această perioadă Preasfințitul Părinte Galaction, Episcopul Alexandriei și Teleormanului, care a împlinit de curând frumoasa și venerabila vârstă de șaptezeci de ani.

Eu fiind ardelean, cu Seminarul și Facultatea de Teologie absolvite în Transilvania, am aflat pentru prima dată despre Preasfințitul Părinte Galaction în anul 1996, când acesta a fost ales Episcop al Alexandriei și Teleormanului.

¹ Cuvânt publicat în volumul omagial editat cu prilejul împlinirii vârstei de 70 de ani de către Preasfințitul Părinte Galaction, Episcopul Alexandriei și Teleormanului.

Când am auzit pentru prima dată numele Preasfinției Sale mi-am dat seama că eu nu întâlnisem niciodată vreo persoană care să poarte acest nume. Singura personalitate din România despre care știam că se numea așa, dar pe care nu am avut cum să o întâlnesc, din moment ce se stinsese din viață în 8 martie 1961, cu mai bine de patru ani înainte de a mă naște eu, fusese Gala Galaction, un preot cărturar, profesor de Teologie, decan de facultate, traducător al Sfintei Scripturi în limba română, editor de reviste, autor de articole, nuvele și romane apreciate, membru și vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor din România, membru titular al Academiei Române, al cărui nume real era Grigore Pișculescu și doar utiliza pseudonimul literar de Gala Galaction. Pe lângă numeroase străzi și alei din România care poartă numele lui Gala Galaction, o piațetă din Ierusalim a fost numită în amintirea acestui preot vrednic și mare om de cultură român.

Numele de Galaction (Γαλάκτιον), purtat pentru prima dată de Sfântul Mucenic Galaction, pomenit în calendarul creștin în ziua de 5 noiembrie, provine de la cuvântul grecesc γάλα (gala), care înseamnă „lapte” și desemnează o persoană cu tenul alb sau deschis la culoare, ca și laptele.

În 1996 eu îmi făceam doctoratul în Teologie la Tesalonic, de aceea voi vorbi foarte pe scurt despre acest oraș, pentru a ajunge în final tot la Preasfințitul Părinte Episcop Galaction al Alexandriei și Teleormanului.

În anul 353 sau 352 î.Hr., regele Filip al II-lea al Macedoniei (359-336 î.Hr.) a câștigat bătălia de pe câmpul Crocus (Κρόκιον Πεδίον), cea mai sângeroasă luptă consemnată în istoria Greciei Antice, în urma căreia a cucerit provincia Tesalia.

Regele Filip al II-lea a avut șapte soții și numeroși copii, dintre care s-au remarcat Alexandru cel Mare și Filip al III-lea (regele Macedoniei între 323 și 317 î.Hr.). Întrucât în răstimpul în care Filip al II-lea a luptat și a ieșit biruitor din bătălia de pe câmpul Crocus, Nicasipolis, cea de-a cincea sa soție, i-a născut o fiică, regele a numit-o pe aceasta „Θεσσαλονίκη” (Thessaloniki), care înseamnă „Biruința din Tesalia” sau „Victoria împotriva Tesaliei”.

Generalul macedonean Casandru s-a căsătorit cu Thessaloniki, iar în anul 316 sau 315 î.Hr. i-a dat numele soției sale unei localități din Macedonia pe care el însuși a înființat-o și care i-a devenit capitală cât timp a fost regele Macedoniei (între 305 și 297 î.Hr.). Cu trecerea vremii, orașul a devenit o metropolă importantă, străbătută de la est la vest de renumita Via Egnatia, un drum construit de romani în secolul al II-lea î.Hr., care traversa Iliricul, Macedonia și Tracia, în continuarea Viei Appia, cele două drumuri unite legând Roma de partea orientală a Imperiului Roman. În acest fapt avem dovada că nu degeaba a ieșit vorba că „toate drumurile duc la Roma”.

Tesalonicul a fost al doilea oraș ca mărime și însemnătate din Imperiul Bizantin, iar în prezent este al doilea centru urban al Greciei.

În Tesalonic se află statuia lui Alexandru Macedon, cunoscut și sub numele de Alexandru cel Mare, care s-a născut la Pella, nu departe de acest oraș.

Din tinerețe am fost fascinat de viața lui Alexandru Macedon care a creat cel mai mare imperiu din istorie cunoscut până la el, fără a fi vreodată înfrânt pe câmpul de luptă.

Când a ajuns în Egipt, în anul 332 î.Hr., Alexandru cel Mare a fondat, de la numele său, orașul Alexandria, care a

devenit ulterior capitala Egiptului. Ar fi multe de spus despre acest oraș, pe care l-am vizitat în vara anului 1995, cu un an înainte ca Preasfințitul Părinte Galaction să fie ales Episcop al Alexandriei și Teleormanului, însă eu mă voi limita doar la trei lucruri de mare însemnătate: la farul din Alexandria, una dintre cele șapte minuni ale lumii antice, la renumita bibliotecă din acest oraș, care a devenit unul dintre marile centre de învățatură din vechime, precum și la Episcopia din Alexandria, înființată de Sfântul Evanghelist Marcu, devenită cu trecerea vremii Patriarhia Alexandriei și a întregii Africi, având jurisdicție asupra întregului continent african.

Pornind de la realitățile prezentate până acum, m-am bucurat când am aflat că și în orașul Alexandria din România a fost înființată o Episcopie. Urbea omonimă cu fosta capitală a Egiptului a fost întemeiată în 1834, când în Țara Românească era domnitor Alexandru Dimitrie Ghica, de la care orașul și-a luat numele și ale cărui oseminte sunt depuse într-un sarcofag monumental din incinta Catedralei Episcopale „Sfântul Alexandru” din Alexandria.

Orice eparhie nou înființată nu face decât să sporească misiunea Bisericii, din moment ce Domnul Hristos Însuși a afirmat că *„secerișul este mult, dar lucrătorii sunt puțini; așadar, rugați-L pe Domnul secerișului să scoată lucrători la secerișul Său”* (Luca 10,2), iar Sfântul Apostol Pavel i-a scris ucenicului său Timotei că *„vrednic de crezare este cuvântul: De poștește cineva episcopie, bun lucru dorește”* (I Timotei 3,1).

Eu l-am cunoscut pe Preasfințitul Părinte Galaction în toamna anului 2000, când am fost ales și hirotonit Arhiereu Vicar al Episcopiei Oradiei, devenind prin aceasta membru al Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române.

La ședințele Sfântului Sinod, la slujbele săvârșite împreună cu Preasfințitul Părinte Episcop Galaction, dar și cu alte ocazii în care ne-am întâlnit, întotdeauna am admirat la Preasfinția Sa chipul blând, smerenia, cumiștenia, atitudinea jovială, vorba domoală și dicția impecabilă.

Preasfințitul Părinte Episcop Galaction a slujit de două ori în Episcopia Sălajului: în 13 aprilie 2008, în catedrala din Zalău, când am fost întronizat ca Episcop al nou înființatei Episcopii a Sălajului, și în 27 septembrie 2020, la târnosirea bisericii cu hramurile „Sfântul Apostol Toma” și „Sfântul Ierarh Nicolae” din Zalău.

În decursul anilor ne-am împărtășit unul altuia dificultățile pe care le-am întâmpinat în calitate de chiriarhi ai unor eparhii nou înființate, experiența mai îndelungată și mai bogată, precum și sfaturile Preasfințitului Părinte Galaction fiindu-mi de un real folos în biruirea încercărilor prin care am trecut.

Preasfințitul Părinte Galaction este un om al rugăciunii și un monah de vocație, de aceea a ctitorit mai multe mănăstiri și numeroase biserici de mir, dar este preocupat și de cei aflați în nevoi, pentru că a înființat mai multe centre social-filantropice pentru copii și tineri fără posibilități materiale, bătrâni cu boli cronice și persoane defavorizate.

Ierarhul Alexandriei și Teleormanului este un promotor al culturii, în general, și al literaturii duhovnicești, în special, întrucât a înființat o editură și două reviste eparhiale, la care au fost publicate numeroase cărți folositoare de suflet, studii și articole cu conținut teologic, cultural și istoric.

Preasfințitul Părinte Episcop Galaction deține o impresionantă colecție numismatică și de timbre, dar și de diverse

obiecte bisericesti vechi și rare, eu însumi oferindu-i câteva antimise vechi din Episcopia Sălajului.

Cu prilejul împlinirii a 70 de ani de viață și 27 de ani de arhierie îi doresc Preasfințitului Părinte Galaction al Alexandriei și Teleormanului din toată inima să aibă parte de zile îndelungate, binecuvântate cu sănătate, mult spor în activitatea de ierarh al Bisericii, precum și cât mai multe realizări spirituale și materiale spre slava lui Dumnezeu și spre mântuirea oamenilor.

Întru mulți și binecuvântați ani Preasfințite Părinte Episcop Galaction!

Părintele Profesor Dr. Ioan Chirilă la ceas aniversar¹

În septembrie 1983 am dat examen la Seminarul Teologic din Cluj-Napoca și în acea perioadă l-am întâlnit pe tânărul Ioan Chirilă, absolvent din acel an al școlii la care eu doream să studiez. Acesta fusese admis recent ca student la Institutul Teologic de Grad Universitar din Sibiu și urma să plece în armată.

Pentru unii dintre candidații la examenul de admitere la Seminarul Teologic din Cluj-Napoca era o ocazie rară să întâlnim un absolvent al acelei școli. Eu fiind din Târgu Mureș, îi cunoșteam pe toți preoții din orașul meu natal, însă înainte de a da examen la Seminar nu exista niciun târgumureșean seminarist sau student teolog.

Am remarcat că tânărul Ioan era prietenos, agreabil, inteligent și cult și, bineînțeles că i-am constatat și sarcasmul fin.

În anii care au urmat ne-am întâlnit adeseori, pentru că soldatul și apoi studentul teolog trecea mereu prin Cluj-Napoca, fiind născut și crescut în județul Cluj.

În luna decembrie a unuia dintre acei ani chiar a luat ființă ad-hoc un cor mixt, numit „Colindăța”, format din studenți teologi de la Sibiu și seminariști de la Cluj-Napoca, condus de părintele diacon Iustin Oprișan, pedagog la Seminarul

¹ Cuvânt publicat în volumul omagial editat cu prilejul împlinirii vârstei de 60 de ani de către Preacucernicul Părinte Profesor Universitar Dr. Ioan Chirilă.

Teologic din Cluj-Napoca, cu care am organizat un turneu de colinde de mai multe zile prin Transilvania. Cu acel prilej am remarcat ce voce bună de tenor avea Ioan Chirilă.

În 1988 am absolvit cursurile Seminarului Teologic din Cluj-Napoca și am fost admis la Institutul Teologic de Grad Universitar din Sibiu, iar tânărul Ioan Chirilă, absolvent al acestui Institut, a venit la Cluj-Napoca, unde a fost profesor la Seminarul Teologic din localitate.

După ce mi-am satisfăcut stagiul militar și am urmat cursurile anului I ale Institutului Teologic din Sibiu am aflat cu bucurie că la Cluj-Napoca s-a reînființat Facultatea de Teologie, iar eu, fiind legat de acest oraș prin cei cinci ani petrecuți ca seminarist aici, împreună cu alți colegi, ne-am transferat în anul II la Facultatea de Teologie din Cluj-Napoca.

Printre alți dascăli, se afla aici și părintele Ioan Chirilă, care la vremea aceea era asistent universitar, predând cursuri și examinându-ne la anumite discipline.

Pot afirma că în anii studenției l-am cunoscut cel mai bine pe părintele profesor Ioan Chirilă, cu care am avut o colaborare excelentă.

Toți studenții îl admiram pentru că la cursuri, în predici, în cuvântările ocazionale rostite și în discuțiile particulare purtate utiliza foarte mulți termeni de specialitate sau neologisme, care pentru noi, tineri aflați în formare, alcătuiau o adevărată provocare.

În 1993 eu am absolvit cursurile Facultății de Teologie din Cluj-Napoca, plecând la studii în Grecia și, o perioadă de timp, m-am întâlnit mai rar cu părintele profesor Ioan Chirilă, însă am aflat că Sfinția Sa își continua cursurile de

doctorat la Sibiu, studiind, în paralel, în diverse țări din Europa și din Orientul Mijlociu și ocupa, în același timp, pe bună dreptate, funcții tot mai importante în școlile de Teologie din Cluj-Napoca.

În toamna anului 2000 am fost ales Arhiepiscop Vicar al Episcopiei Oradiei și, de atunci, m-am întâlnit destul de des cu părintele profesor Ioan Chirilă, atât la Oradea, cât și la Cluj-Napoca.

Îmi este foarte vie și acum în memorie participarea mea la decernarea titlului de Doctor Honoris Causa al Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca, în ziua de 19 octombrie 2004, Sanctității Sale Patriarhul Ecumenic Bartolomeu I, timp în care părintele profesor Ioan Chirilă era decanul Facultății de Teologie din Cluj-Napoca.

În primăvara anului 2008 am fost ales Episcop al Sălajului și, având în vedere că Zalăul și Cluj-Napoca sunt două orașe destul de apropiate unul de celălalt, întâlnirile dintre mine și părintele profesor Ioan Chirilă au fost inevitabil mai dese decât până atunci, sporind considerabil după ce Înaltpreasfințitul Părinte Andrei a ajuns Arhiepiscopul Vadului, Feleacului și Clujului și Mitropolitul Clujului, Maramureșului și Sălajului, prin organizarea anuală a câte unei conferințe la Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca, unde părintele Ioan Chirilă, în calitate de președinte al Senatului, era întotdeauna moderator, iar eu am luat parte la mai multe dintre aceste simpozioane, prezentând, de fiecare dată, câte un referat.

De asemenea, părintele profesor Ioan Chirilă a fost invitat la Zalău, unde a susținut două prelegeri, în cadrul ciclului de conferințe „Glasul Bisericii în cetate”. Astfel, în 12 noiembrie

2015 a vorbit despre „Omul postmodernității, peregrin între pământ și eternitate sau pledoarie pentru o antropologie teologic trinitară”, iar în 8 decembrie 2016 a susținut conferința: „Criza antropologiei și criza mondială sau pledoarie pentru omul întreg”.

În perioada 17-18 august 2018, a avut loc, la Zalău, „Întâlnirea Tinerilor Ortodocși” din Mitropolia Clujului, Maramureșului și Sălajului, în cadrul căreia părintele profesor Ioan Chirilă le-a vorbit participanților despre: „Unitate, libertate, responsabilitate”.

Nu pot trece cu vederea prezența părintelui profesor Ioan Chirilă la Zalău cu prilejul sărbătoririi diverselor hramuri bisericești, întrucât părintele Ionuț Pop, vicarul administrativ al Episcopiei noastre și ctitorul bisericii cu hramurile „Sfântul Ierarh Nicolae” și „Sfântul Apostol Toma” din Zalău și-a alcătuit și susținut teza de doctorat sub îndrumarea Preacucerniciei Sale.

Alt loc în care am avut bucuria de a mă întâlni de mai multe ori cu părintele profesor Ioan Chirilă a fost localitatea Neuendettelsau, din Germania, întrucât fundația filantropică Diakonia (mai nou Diakoneo) din acest oraș are parteneriate atât cu Episcopia Sălajului, cât și cu Facultatea de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca.

De asemenea, m-am întâlnit de numeroase ori cu părintele profesor Ioan Chirilă la București, amândoi făcând parte din Adunarea Națională Bisericească.

Cu prilejul împlinirii frumoasei vârste de șaiszeci de ani, Bunul Dumnezeu să-i dăruiască părintelui profesor dr. Ioan Chirilă sănătate deplină și putere de muncă, încât Sfinția Sa să aibă parte de cât mai multe realizări spirituale și materiale spre

slava lui Dumnezeu și spre mântuirea oamenilor și să facă, pe mai departe, cinste Bisericii strămoșești și învățământului teologic, pe care le slujește cu mult devotament, cu timp și fără timp, de atâta vreme, fără niciun răgaz.

La mulți și binecuvântați ani, preaiubite părinte profesor Ioan Chirilă!

† **Petroniu**
Episcopul Sălajului

Biserica Ortodoxă Română în contemporaneitate¹

Întrebare: În 5 martie 2008, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române v-a ales episcop titular al Episcopiei Sălajului, iar în 13 aprilie același an ați fost întronizat ca întâistătător al acestei Eparhii, în catedrala „Înălțarea Domnului” din Zalău. Au trecut treisprezece ani de la momentul instalării dumneavoastră în funcția de episcop al Sălajului. Preasfinția voastră, v-aș ruga să faceți un scurt bilanț al acestei perioade.

Răspuns: Este foarte greu să sintetizez în câteva cuvinte o activitate de 13 ani, dar voi încerca totuși să fiu cât mai succint în prezentarea mea.

Activitatea administrativă

Din aprilie 2008 au fost efectuate numeroase vizite cano-nice ale chiriarhului în Eparhie, au fost săvârșite foarte multe Sfinte Liturghii arhieresti, precum și alte slujbe. Astfel, a fost sfințită piatra de temelie pentru 17 biserici și paraclise, au fost târnosite 63 lăcașuri de cult și au fost resfințite 86 de biserici.

Au fost oficiate 112 hirotonii întru diacon și 103 întru preot, 40 de persoane au fost închinoviate în mănăstirile și schiturile Eparhiei, 7 viețuitori ai mănăstirilor au fost rasoforiți, iar 12 au fost tunși în monahism.

¹ Interviu publicat în cotidianul „Magazin Sălăjean”, în ziua de 29 aprilie 2021.

De asemenea, 5 diaconi au fost hiroteseși arhidiaconi, 37 de preoți au fost hiroteseși întru sachelar, 50 întru iconom, 84 întru iconom-stavrofor, 3 întru protopop, 6 ieromonahi au fost ridicăți la rangul de protosinghel, iar 3 la cel de arhimandrit.

În urma înființării celei mai înalte distincții eparhiale, „Crucea Sălăjană” pentru clerici și mireni, aceasta a fost acordată la 20 de clerici și 16 mireni.

Cei mai valoroși clerici sălăjeni au primit distincții bisericești din alte eparhii ale țării noastre și din străinătate, după cum urmează: engolpionul „Maica Domnului cu Pruncul”, oferit de către Sanctitatea Sa Patriarhul Ecumenic Bartolomeu (P.S. Petroniu), engolpionul „Domnul Hristos binecuvântând”, oferit de către Preafericitul Părinte Ilia al II-lea, Patriarhul Georgiei (P.S. Petroniu), ordinul „Sfinții Martiri Brâncoveni” al Patriarhiei Române (P.S. Petroniu), ordinul „Sfântul Ierarh Martir Antim Ivireanul” al Patriarhiei Române (P.S. Petroniu), ordinul „Sfântul Apostol Andrei” al Patriarhiei Române (P.S. Petroniu), engolpionul și crucea patriarhală (P.S. Petroniu), Engolpionul „Păstorul cel Bun”, oferit de către Preafericitul Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române (P.S. Petroniu), engolpionul „Maica Domnului cu Pruncul”, oferit de către Înaltpreasfințitul Părinte Stefanos, Mitropolitul Primat al Tallinnului și a toată Estonia (P.S. Petroniu), engolpionul „Maica Domnului Călăuzitoarea”, oferit de către Înaltpreasfințitul Părinte Ignatios, Mitropolitul Ortodox al Madagascariului (P.S. Petroniu), engolpionul și crucea mitropolitană, oferite de către Înaltpreasfințitul Părinte Andrei, Mitropolitul Clujului, Maramureșului și Sălajului (P.S. Petroniu), ordinul „Episcop Nicolae Ivan” pentru ierarhi, al Mitropoliei Clujului, Maramureșului și Sălajului (P.S. Petroniu), engolpionul

„Domnul Hristos binecuvântând”, oferit de către Înaltpreasfințitul Părinte Ambrozie, Mitropolit de Helsinki (P.S. Petroniu), engolpionul „Sfinții Ierarhi Bălgrădeni”, oferit de către Înaltpreasfințitul Părinte Irineu, Arhiepiscopul Alba Iuliei (P.S. Petroniu), ordinul „Sfântul Ierarh Sava Brancovici” al Arhiepiscopiei Aradului (P.S. Petroniu), engolpionul și crucea Episcopiei Covasnei și Harghitei, oferite de către Preasfințitul Părinte Andrei, Episcopul Covasnei și Harghitei (P.S. Petroniu), engolpionul „Maica Domnului Îndrumătoarea”, oferit de către Preasfințitul Părinte Sebastian, Episcopul Slatinei și Romanașilor (P.S. Petroniu), engolpionul și crucea Episcopiei Devei și Hunedoarei, oferite de către Preasfințitul Părinte Gurie, Episcopul Devei și Hunedoarei (P.S. Petroniu), „Crucea Nordului” pentru ierarhi, a Episcopiei Ortodoxe Române a Europei de Nord (P.S. Petroniu), ordinul „Sfinții Apostoli Petru și Pavel” al Episcopiei Ortodoxe Române a Australiei și Noii Zeelande (P.S. Petroniu), engolpionul „Maica Domnului Călăuzitoarea”, oferit de către Preasfințitul Părinte Makarios, Episcop de Hristopolis (P.S. Petroniu), „Crucea Patriarhală” pentru clerici, cinci preoți (Vasile Rus, Ionuț Pop, Dan Dregan, Gheorghe Longodor și Gheorghe Gherman), ordinul „Sfinții Împărați Constantin și Elena” al Patriarhiei Române, un preot (Mihai Dobocan), „Crucea Șaguniană” a Mitropoliei Ardealului, un preot (Gabriel Gârdan), „Crucea Transilvană” a Mitropoliei Clujului, Maramureșului și Sălajului, opt preoți (Ionuț Pop, Ion Ardelean, Claudiu Nechita, Mihai Dobocan, Ștefan Lucaciu, Gheorghe Gherman, Gabriel-Viorel Gârdan și Nicolae Gudea), ordinul „Mihai Vodă” al Mitropoliei Clujului, Maramureșului și Sălajului, trei preoți (Ionuț Pop, Mihai Dobocan și Mina Pletosu), ordinul „Episcop Nicolae Ivan” pentru clerici, al

Mitropoliei Clujului, Maramureșului și Sălajului, un diacon (Codruț-Emilian Sabou), „Crucea Nordului” pentru clerici, a Episcopiei Ortodoxe Române a Europei de Nord, un preot (Ionuț Pop), „Crucea Australiană” a Episcopiei Ortodoxe Române a Australiei și Noii Zeelande, un preot (Ionuț Pop), „Crucea Finlandeză” a Mitropoliei Ortodoxe de Helsinki, un preot (Ionuț Pop), „Crucea Estoniană” a Bisericii Ortodoxe Apostolice Estoniene, doi preoți (Ionuț Pop și Ion Ardelean) și „Crucea Mexicului” a Mitropoliei Ortodoxe Grecești a Mexicului, doi preoți (Ionuț Pop și Ion Ardelean).

Activitatea culturală

În cei 13 ani de existență au avut loc 27 de conferințe pastoral-misionare cu toți preoții din eparhie, la fiecare Protopopiat s-au desfășurat lunar conferințe administrative (care au fost sistate în pandemie), au avut loc seri duhovnicești și catehetice, concerte de muzică religioasă și colinde, concursuri și festivaluri corale, expoziții de icoane, carte veche și de desene.

În anul 2011 Maica Domnului a fost aleasă protectoarea municipiului Zalău.

Episcopia noastră deține editura „Credință și viață în Hristos”, la care au fost publicate 42 de cărți.

La centrul eparhial s-au pus bazele unei biblioteci.

A fost înființat „Anuarul”, publicația oficială a Episcopiei Sălajului. Profesorii de religie și elevii din județ editează o revistă, iar Liceul Teologic „Sfântul Nicolae” din Zalău alta.

Din anul școlar 2018-2019, Liceul Ortodox „Sfântul Nicolae” din Zalău funcționează cu un număr de 13 clase.

La nivel eparhial au fost înființate mai multe coruri și au fost organizate festivaluri de pricesne și colinde.

La Centrul Eparhial, Protopopiate, anumite mănăstiri și parohii a fost creată o rețea de site-uri.

În școlile din Episcopia Sălajului predau Religia un număr de 80 de profesori.

Pentru cel mai bun profesor de Religie din Episcopie a fost instituită diploma „Profesorul anului” și „Profesorul deceniului”, iar pentru cea mai bogată activitate catehetică diploma „Sfântul Chiril al Ierusalimului”.

De la înființarea Episcopiei noastre au fost derulate un număr de 225 de proiecte catehetice, în care au fost implicați 33.356 de copii.

În anii universitari 2015-2016 și 2016-2017 Episcopia noastră a organizat ciclul de conferințe „Glasul Bisericii în cetate”, la care am avut ca și invitați personalități marcante ale culturii și științei românești, dintre care voi menționa doar câteva nume: Excelența Sa Domnul Emil Constantinescu (fost rector al Universității din București și președinte al României), Domnul Teodor Baconschi, (fost ministru de externe și ambasador al României în Portugalia, Franța și la Vatican), Domnul Prof. Univ. Dr. Ioan-Aurel Pop (rectorul Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca și membru al Academiei Române, în prezent președinte al acestui prestigios for de cultură), Părintele Prof. Univ. Dr. Ioan Chirilă (președintele Senatului Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca), Domnul Prof. Univ. Dr. Nicolae Hâncu (unul dintre cei mai mari nutriționiști și diabetologi din România, membru de onoare al Academiei Române, fost președinte al Federației Române de Diabet), Domnul Prof. Univ. Dr. Nicolae Miu (fost decan al

Facultății de Medicină din Cluj-Napoca și șef al Clinicii de Pediatrie din Cluj-Napoca), Domnul Prof. Univ. Dr. Daniel David (de la Facultatea de Psihologie și Științe ale Educației din Cluj-Napoca, care actualmente este rectorul Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca).

În cadrul preocupărilor misionar-pastorale pentru educația și viitorul tinerilor, în zilele de 17 și 18 august 2018, Episcopia Sălajului a organizat, la Zalău, „Întâlnirea Tinerilor Ortodocși din Mitropolia Clujului, Maramureșului și Sălajului”. Evenimentul, cu caracter mitropolitan, a adunat la Zalău 1.100 de tineri cu vârste cuprinse între 14-35 ani.

De la înființarea Episcopiei Sălajului aceasta a fost vizitată de numeroși ierarhi, atât din țară, cât și de pe toate cele cinci continente ale lumii, după cum urmează: Preafericitul Părinte Patriarh Daniel (13-16 septembrie 2013), Înaltpreasfințitul Părinte Laurențiu, Mitropolitul Ardealului (18 octombrie 2012), Înaltpreasfințitul Părinte Bartolomeu, Mitropolitul Clujului, Albei, Crișanei și Maramureșului, de două ori (18 octombrie 2007 și 13 aprilie 2008), Înaltpreasfințitul Părinte Andrei, Mitropolitul Clujului, Maramureșului și Sălajului, de două ori în calitate de Arhiepiscop al Alba Iuliei (13 aprilie 2008 și 27 decembrie 2010) și de 19 ori în calitate de mitropolit (11 septembrie 2011, 18 octombrie 2012, 27 decembrie 2012, 5 februarie 2013, 29 august 2013, 31 august 2013, 13 - 15 septembrie 2013, 7 decembrie 2014, 23 mai 2015, 12 iunie 2016, 30 ianuarie 2017, 10 septembrie 2017, 17 august 2018, 7 octombrie 2018, 30 ianuarie 2019, 20 octombrie 2019, 30 ianuarie 2020, 27 septembrie 2020 și 17 decembrie 2020), Înaltpreasfințitul Părinte Iosif, Mitropolitul Ortodox Român al Europei Occidentale și Meridionale (22-23 aprilie 2017), Înalt-

preasfințitul Părinte Serafim, Mitropolitul Ortodox Român al Germaniei, Europei Centrale și de Nord a fost la noi de trei ori (23 august 2009, 11 august 2016 și 26 august 2018, dar a vizitat eparhia noastră de mai multe ori, slujind în special la Mănăstirea Bic), Înaltpreasfințitul Părinte Teodosie, Arhiepiscopul Tomisului, de două ori (13 aprilie 2008 și 27 septembrie 2020), Preasfințitul Părinte Gherasim, Episcopul Râmnicului (13 aprilie 2008), Preasfințitul Părinte Calinic, Episcopul Argeșului și Muscelului (13 aprilie 2008), Preasfințitul Părinte Timotei, Episcopul Aradului, Ienopolei și Hălmagiului (13 aprilie 2008), Preasfințitul Părinte Lucian, Episcopul Caransebeșului (13 aprilie 2008), Preasfințitul Părinte Sofronie, Episcopul Oradiei, de două ori (18 octombrie 2007 și 14 septembrie 2013), Preasfințitul Părinte Nicodim, Episcopul Severinului și Strehaiei (13 aprilie 2008), Preasfințitul Părinte Iustin, Episcopul Maramureșului și Sătmarului, de trei ori în calitate de Arhiepiscop Vicar al Episcopiei Maramureșului și Sătmarului (13 aprilie 2008, 18 octombrie 2012 și 14 septembrie 2013) și încă o dată ca episcop titular (17 decembrie 2020), Preasfințitul Părinte Andrei, Episcopul Covasnei și Harghitei (27 septembrie 2020), Preasfințitul Părinte Galaction, Episcopul Alexandriei și Teleormanului, de două ori (13 aprilie 2008 și 27 septembrie 2020), Preasfințitul Părinte Ambrozie, Episcopul Giurgiului (13 aprilie 2008), Preasfințitul Părinte Sebastian, Episcopul Slatinei și Romanașilor, de două ori (13 aprilie 2008 și 15 aprilie 2018), Preasfințitul Părinte Visarion, Episcopul Tulcii (27 septembrie 2020), Preasfințitul Părinte Gurie, Episcopul Devei și Hunedoarei, o dată ca Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Craiovei (13 aprilie 2008) și încă o dată ca Episcop al Devei și Hunedoarei (27 septembrie 2020), Preasfințitul Părinte Daniil, Episcop

administrator al Episcopiei Daciei Felix (13 aprilie 2008), Preasfințitul Părinte Siluan, Episcopul Ortodox Român al Ungariei, de trei ori (24 iunie 2009, 29 aprilie 2011 și 17 aprilie 2015), Preasfințitul Părinte Macarie, Episcopul Ortodox Român al Europei de Nord, de patru ori (9 februarie 2014, 5-7 decembrie 2015, 27 iulie 2016 și 27 septembrie 2020), Preasfințitul Părinte Mihail, Episcopul Ortodox Român al Australiei și Noii Zeelande (29 octombrie-2 noiembrie 2015), Preasfințitul Părinte Irineu Bistrițeanul, Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului (13 aprilie 2008), Preasfințitul Părinte Benedict Bistrițeanul, Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului (17 decembrie 2020) și Preasfințitul Părinte Timotei Sătmăreanul, Arhiepiscop Vicar al Episcopiei Maramureșului și Sătmărulei, de două ori (17-18 august 2018 și 17 decembrie 2020).

Din afara țării ne-au vizitat: Înaltpreasfințitul Părinte Stefanos, Mitropolitul Primat al Tallinnului și a toată Estonia (5-9 mai 2016), Înaltpreasfințitul Părinte Ambrozie, Mitropolitul Ortodox de Helsinki, de 4 ori (10-14 aprilie 2008, 11-14 octombrie 2013, 23-27 septembrie 2016 și 8-10 septembrie 2018), Înaltpreasfințitul Părinte Athenagoras, Mitropolitul Ortodox al Mexicului, de două ori (26-29 august 2016 și 12-17 august 2017), Înaltpreasfințitul Părinte Ignatios, Mitropolitul Ortodox al Madagascarului (16-19 aprilie 2015), Înaltpreasfințitul Părinte Elia, Mitropolit de Oulu-Finlanda (7-10 decembrie 2019), Preasfințitul Părinte Qais, Episcop de Erzurum și vicar al Patriarhiei Antiohiei (3-5 decembrie 2016) și Preasfințitul Părinte Makarios, Episcop de Hristopolis și Vicar al Patriarhiei Ecumenice de Constantinopol (2-5 decembrie 2017).

În sinteză, în Episcopia noastră, de la înființarea acesteia, am avut ca și oaspeți: un patriarh, zece mitropoliți, doi arhiepiscopi și douăzeci și doi de episcopi, dintre care unii ne-au vizitat de mai multe ori.

Episcopia noastră cultivă relații excelente și a încheiat, în unele cazuri, parteneriate externe foarte favorabile cu diverse eparhii sau parohii ortodoxe, asociații sau fundații religioase din afara țării, concretizate în numeroase vizite peste hotare ale ierarhului sau ale unor delegații eparhiale. Ținând cont de situația economică precară a Episcopiei noastre, niciuna dintre vizite nu a fost decontată din banii Centrului Eparhial, ci toate au fost suportate de partenerii externi sau din donațiile unor binefăcători din țară sau din străinătate.

La inițiativa conducerii fundației social-filantropice Diakonia din Neuendettelsau, am trimis la studii în Germania un număr de 24 de tineri.

La invitația conducerii Diakonieii din Neuendettelsau, patru grupuri de aproximativ 25 de persoane din eparhia noastră s-au deplasat în Germania, timp de mai multe zile (în anul 2009, 2011, 2014 și 2019), având asigurate transportul, cazarea, mesele, precum și banii de buzunar.

La relațiile externe ale Episcopiei noastre menționăm: 14 vizite în Germania ale unor delegați ai eparhiei noastre, 5 în Statele Unite ale Americii, 3 în Finlanda, două în Australia, două în Noua Zeelandă, două în Spania, una în Grecia, una în Africa de Sud, una în Serbia, una în Suedia, una în Madagascar, una în Estonia, una în Mexic și Guatemala, una în Franța, una în Olanda, una în Italia și una în Belgia.

Pe lângă aceste vizite externe ale unor delegați ai eparhiei noastre, consemnăm și 4 participări la conferințe sau evenimente internaționale: trei în Grecia și una în Iran.

De asemenea, Centrul Eparhial al Episcopiei Sălajului a organizat două pelerinaje în Israel și Palestina.

Activitatea economică

În ziua de 30 noiembrie 2007, Consiliul Județean Sălaj a pus la dispoziția Episcopiei noastre, pe termen de 10 ani, spațiile în care centrul eparhial și-a desfășurat activitatea timp de patru ani și jumătate. Între ianuarie-mai 2008 a avut loc reabilitarea și reamenajarea încăperilor respective, care au fost dotate cu mobilierul necesar, cu aparatura electronică și cu toate cele necesare bunului mers al unei Eparhii.

În toamna anului 2010 a fost achiziționat de către Episcopie un teren cu suprafața de 2,60 hectare, în zona „Sub Meseș” din Zalău, în vederea construirii sediului eparhial. În primăvara anului 2011 am fost nevoiți să mai cumpărăm lângă pământul Episcopiei un teren de 52 de ari, pentru a avea drum de acces către proprietate.

În 7 septembrie 2010 s-a sfințit piatra de temelie pentru clădirea Centrului Eparhial, lucrările fiind efectuate într-un ritm accelerat, până în anul 2013. În 12 septembrie 2012 s-a sfințit și piatra de temelie a paraclisului Centrului Eparhial, care a fost pictat, fiind achiziționate candelabrele, iconostasul, mobilierul bisericesc, covoarele și toate cele necesare săvârșirii sfintelor slujbe. În paralel, au fost dotate cu mobilierul necesar reședința episcopală, birourile, camerele de oaspeți, sala de conferințe și magaziile, unele spații fiind înzestrate cu aparate de aer condiționat. În urma finalizării lucrărilor, Centrul

Eparhial a fost sfințit de către Preasfințitul Părinte Petroniu, în 18 octombrie 2012, în prezența Înaltpreasfințiților Părinți Mitropoliți Laurențiu al Ardealului și Andrei al Clujului, Maramureșului și Sălajului, precum și a Preasfințitului Părinte Iustin Sigheteanul, Arhiereu Vicar al Episcopiei Maramureșului și Sătmăruului. În 28 noiembrie 2012, Preasfințitul Părinte Petroniu s-a mutat în noul sediu, iar aparatul administrativ al Episcopiei Sălajului a început să-și desfășoare activitatea aici din data de 3 decembrie 2012.

Toată munca depusă a fost încoronată cu sfințirea paraclisului Centrului Eparhial de către Preafericitul Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, alături de un sobor de arhierei, preoți și diaconi, în ziua de 14 septembrie 2013.

Dacă la data respectivă lucrările la sediul Centrului Eparhial au fost finalizate, cele din curtea palatului administrativ au continuat, pentru crearea condițiilor optime de desfășurare a activităților zilnice.

Al doilea segment al străzii Tipografilor, care duce la Centrul Eparhial, a fost redenumit, primind numele de strada Episcopiei și a fost asfaltat de către unii donatori.

A fost ridicat gardul din beton și fier forjat (baza și stâlpii acestuia fiind placați cu cărămidă aparentă), a fost montat un gard metalic (în partea dinspre pârâu a proprietății), precum și cele două porți de acces.

În curtea Centrului Eparhial au fost asfaltate drumurile de acces din fața și din spatele clădirii, fiind amenajată o parcare cu copertină, au fost ridicate trei ziduri de sprijin, în jurul palatului episcopal au fost turnate rigole și trotuare, iar în curte două alei de acces, au fost construite două foișoare, a fost montat un parc fotovoltaic pentru asigurarea curentului

electric necesar întregii proprietăți, s-a efectuat un foraj de mare adâncime pentru asigurarea apei potabile, a fost realizat iluminatul ormanent al clădirii, precum și cel al întregii proprietăți, pe frontispiciul clădirii a fost montat un vultur bicefal, realizat din bronz, au fost instalate trei țevi subterane de scurgere, de mari dimensiuni, până în pârâu și fosa septică, au fost amenajate spațiile verzi cu flori, sute de pomi fructiferi, viță de vie, arbuști ornementali și gazon.

De asemenea, a fost amenajată gospodăria, fiind construite: o clădire anexă, hambarul de lemne, cinci solarii, un iaz de pește, zona cultivabilă a fost îngrădită și o mare parte a ei a fost acoperită cu plasă antigrindină, fiind realizat un sistem de irigare. A fost turnat un rezervor subteran de apă, de 14.000 de litri. În același timp, au fost procurate 9 bazine de apă, a câte 2.000 de litri fiecare, un bazin de inox, de 5.000 de litri și un rezervor de apă de 30.000 de litri. Totodată au fost achiziționate utilajele pentru efectuarea lucrărilor curente în curtea și în grădina Centrului Eparhial (un tractoraș cu remorcă, două mașini pentru tuns gazonul, un despicător electric de bușteni, o motocoasă și un motocultor).

Pentru deplasările chiriarhului și ale celor din administrația eparhială au fost obținute, prin sponsorizare, două autoturisme Volkswagen Sharan.

Activitatea social-filantropică o voi prezenta mai jos, întrucât există o întrebare legată de acest subiect.

Întrebare: La sfârșitul anului 2020, ați fost infectat cu noul coronavirus. Stând 37 de zile în spital, cred că a fost o perioadă dificilă. Care este părerea dumneavoastră despre

pandemie, având în vedere că o parte din ierarhii Bisericii - e adevărat, mică - se opun restricțiilor?

Răspuns: Nu sunt un om bolnăvicios, dar aceasta nu înseamnă că nu am fost niciodată bolnav, cu toate acestea, suferința cauzată de Covid 19 a însemnat pentru mine încercarea vieții mele.

Am afirmat public de mai multe ori și o repet și acum. Problema pandemiei necruțătoare care bânuie prin lume și a măsurilor igienico-sanitare legate de aceasta trebuie lăsate în seama specialiștilor. Ei sunt singurii calificați să se exprime în privința acestui subiect.

Întrebare: Președintele și prim-ministrul României au cerut sprijinul Bisericii în campania de vaccinare. Cum acționează Biserica?

Răspuns: După ce mi s-a pus această întrebare am sunat în mai multe locuri din țară și nimeni nu are cunoștință despre vreun document oficial pe această temă. De asemenea, în cadrul Bisericii nu a fost emisă vreo circulară în acest sens. În schimb, Patriarhia Română a dat publicității, pe agenția de știri Basilica, în ziua de 18 decembrie 2020, un comunicat, prin care își exprima punctul de vedere legat de vaccinarea populației.

Anumite discuții între reprezentanți ai Bisericii și ai Statului au existat în privința campaniei de vaccinare, fiind vorba despre informarea populației din localitățile rurale foarte mici și izolate, însă discuțiile nu au fost încă finalizate.

Întrebare: Are în acest moment Biserica Ortodoxă din România o problemă de încredere?

Răspuns: Trăim într-o lume în care au loc schimbări profunde și extrem de rapide. De asemenea, orice fel de informație, corectă sau nu, de obicei neverificată, se răspândește

prin intermediul internetului în lumea întreagă în decurs de câteva ore. Dacă un slujitor al Bisericii are un comportament neadecvat, cazul său este mult mediatizat și faptele sale sunt generalizate, încercându-se stigmatizarea întregii Biserici, iar comentariile de pe forumuri sunt la un nivel suburban, adeseori chiar vulgare și insultătoare. Prin toate acestea se încearcă discreditarea Bisericii.

Am discutat cu ierarhi din Apusul Europei și i-am întrebat dacă ei au această problemă, iar răspunsul lor a fost negativ, afirmând că în societatea în care trăiesc ei Biserica nu are nicio influență, de aceea sunt ignorați.

În țara noastră însă, Biserica se bucură de cea mai mare încredere în sânul populației, de aceea anumite „vedete” locale, aservite unor interese străine, sau care vor pur și simplu să epateze, lovesc ostentativ în Biserică și în cele mai înalte valori morale ale poporului român, încercând să-și creeze din aceasta un titlu de glorie și să câștige cât mai mulți admiratori, fiecare dintre ei visând să ajungă un fel de guru.

În ceea ce-i privește pe cei care cad în plasa acestor (de)formatori de opinie, ei sunt o masă amorfă și anonimă, care sub masca anonimatului, cunoscând prea bine faptul că nu vor răspunde în fața nimănui în această lume, emit, cred ei, pretenții de valoare, aruncă cu tot felul de cuvinte și judecă pe toată lumea, fără a avea vreo competență în acest sens.

Biserica Ortodoxă Română nu are o problemă de încredere, dușmanii ei însă încearcă să inoculeze această opinie.

În ceea ce ne privește pe noi, cei ce credem în Domnul Hristos, probleme au existat încă din timpul activității publice a Mântuitorului, Care a fost vândut pe o sumă de nimic de către unul dintre apostolii Săi și vor exista cât va dura lumea,

din moment ce Sfântul Apostol Petru ne-a atras luarea aminte: „*Fiți treji, privegheați. Potrivnicul vostru, diavolul, umblă, răcnind ca un leu, căutând pe cine să înghită*” (I Petru 5,8), însă păcatele oamenilor Bisericii nu trebuie să zdruncine credința cuiva în Dumnezeu. În spatele oricărui păcat stă vrăjmașul, deci el este primul vinovat pentru tot ce se întâmplă rău în această lume, dar cu toate acestea și cel care cedează ispitei diavolului și îi cade în capcană va da socoteală în fața lui Dumnezeu.

Biserica este trupul tainic al Domnului Hristos, fiind singura instituție divino-umană din această lume și ea, în totalitatea ei, este infailibilă. Dacă un om din Biserică greșește, nu înseamnă că întreaga Biserică a păcătuit. De asemenea, dacă un om al Bisericii săvârșește un păcat, oricât ar fi acesta de mare, să nu uităm faptul că semenul nostru este creatura lui Dumnezeu și noi nu avem niciun motiv să ne supărăm pe Creator și pe Biserică, mai ales că, după cum am afirmat mai sus, în spatele fiecărui păcat stă Satana, care ne ispitește și ne biruie de nenumărate ori pe fiecare dintre noi, de aceea Sfântul Evanghelist Ioan a afirmat: „*Dacă zicem că păcat nu avem, ne amăgim pe noi înșine și adevărul nu este întru noi*” (I Ioan 1,8).

Întrebare: Tot mai multă lume afirmă că este necesar ca Biserica să pătrundă mai mult în mediul on-line, pe rețelele de socializare. Are nevoie Biserica să se modernizeze?

Răspuns: Lumea se schimbă rapid și oamenii Bisericii trebuie să țină pasul cu ea, utilizând tehnologia actuală și adaptându-se din mers, întrucât nu există cursuri speciale în școlile teologice în acest sens. Cu toate acestea, Biserica nu se modernizează, ci ea se înnoiește.

Întrebare: După organizarea marilor pelerinaje, în presă se discută faptul că ar fi nepotrivit comportamentul unor credincioși. Există o limită între credința adevărată și unele gesturi care ne duc cu gândul la fanatismul religios?

Răspuns: Ani de zile am luat parte la cele mai mari pelerinaje din țară, deci cunosc foarte bine modul în care acestea se desfășoară. Dacă uneori există anumite incidente sporadice, acelea sunt mediatizate. Noi trebuie să ținem cont de faptul că cei mai mulți pelerini nu se duc la un hram în grupuri organizate, deci nu au un responsabil care să-i supravegheze și să le spună cum să se comporte. De asemenea, printre cei care se închină la sfintele moaște sunt unii care au probleme grave de sănătate sau poate sunt chiar bolnavi psihici și de aceea se află acolo, pentru a lua alinare sau în cel mai fericit caz tămăduire.

Omul credincios se poate manifesta în nenumărate moduri, toate fiind civilizate, însă bigotismul, habotnicia și fanatismul religios sunt abateri sau extreme, care nu caracterizează un credincios autentic, indiferent cărei religii i-ar aparține.

Întrebare: Cât de valabilă mai e azi sintagma „crede și nu cerceta”?

Răspuns: Una dintre cele mai controversate sintagme atribuite creștinismului este „crede și nu cerceta”, însă aceste cuvinte nu există în Sfânta Scriptură, ele fiind inventate de cineva care dorea discreditarea credinței în Domnul Hristos, catalogându-i pe creștini drept niște obscuranțiști. Din contră, Mântuitorul i-a îndemnat pe cei ce cred în El: *„Cereți și vi se va da; căutați și veți afla; bateți și vi se va deschide. Că oricine cere ia, cel care caută află, și celui ce bate i se va deschide”* (Matei 7,7-8). Sfântul Iacov a scris și el: *„Dacă cineva dintre*

voi este lipsit de înțelepciune, s-o ceară de la Dumnezeu, Cel ce tuturor le-o dă cu simplitate și fără înfruntare, și i se va da” (Iacov 1,5).

Religia nu se află în conflict cu știința, ci merge mână în mână cu ea. Astfel, dacă Dumnezeu, Creatorul și Proniatorul Universului, a revelat aleșilor Săi, precum Moise, Solomon ș.a. tainele lumii, prin insuflare directă, oamenii de știință le-au descoperit prin cercetare. Religia și știința reprezintă două căi care duc la aceeași destinație: descoperirea tainelor și a legilor Universului creat de Dumnezeu.

În acest sens voi menționa mai multe cărți care arată că religia și știința converg: „Bazele biblice ale științei moderne” de Henry M. Morris, tradusă în limba română și publicată de Societatea Misionară Română, Wheaton, Illinois, S.U.A., 1993. „Știință și teologie - preliminarii pentru dialog”, coordonată de pr. prof. dr. Dumitru Popescu, Editura Eonul dogmatic, București, 2001. „Știință și religie: De la conflict la dialog”, scrisă de John F. Haught, tradusă și publicată în limba română la Editura Eonul dogmatic, București, 2002. „Știință și credință. Mărturii ale savanților”, de Ioan Bute, Editura Corgal Press, Bacău, 2014. „Teologie Ortodoxă și Știință: Conflict, indiferență, integrare sau dialog”, scrisă de pr. Răzvan Andrei Ionescu, Editura Doxologia, Iași, 2015. „Dicționar de teologie ortodoxă și știință”, de pr. Răzvan Andrei Ionescu și Adrian Lemeni, Editura Doxologia, Iași, 2016.

În ceea ce ne privește pe noi, românii, primele noastre școli au fost ale Bisericii, iar cele dintâi tipărituri au fost tot bisericești, deci Biserica a promovat de la început cultura.

Slujitorii Sfintelor Altare au fost oameni de aleasă cultură, foarte mulți dintre ei fiind aleși membri ai Academiei

Române. În acest sens poate fi consultată cartea scrisă de pr. acad. Mircea Păcurariu și Dr. Dorina N. Rusu: „Teologi români și străini membri ai Academiei Române”, Editura Andreiana, Sibiu, 2016.

Biserica Ortodoxă Română a reprezentat veacuri de-a rândul un focar de credință și cultură pentru toate țările ortodoxe din Estul Europei și din Orientul Mijlociu care se aflau sub ocupație otomană. Timp de peste patru secole, cărțile scrise sau imprimate în centre tipografice românești, fie în limbi de largă circulație pe atunci, cum erau slavona și greaca, fie de circulație mai restrânsă, ca limbile arabă, georgiană, sârbă și bulgară, au cunoscut o largă răspândire în Balcani și în Orientul Apropiat, ținând trează conștiința națională și ortodoxă a popoarelor oprite de Semilună, întărindu-le încrederea în adevăr, dreptate și libertate, precum și speranța în refacerea statelor naționale de altădată.

Cultura, arta și, în genere, spiritualitatea post-bizantină au supraviețuit încă patru secole după 1453, anul marelui dezastru al cuceririi Constantinopolului de forțele armate otomane, dezvoltându-se pe pământul Țării Românești și al Moldovei, cu sprijinul material și moral al domnitorilor acestor două țări, considerați ca urmași ai „bazileilor” de altădată. Datorită acestora, Țările Române au devenit „Bizanțul după Bizanț”, după expresia pusă în circulație de marele savant Nicolae Iorga. Toate acestea au contribuit la ridicarea prestigiului Ortodoxiei Românești în toată lumea creștină.

Pe lângă cărțile în diverse limbi tipărite în țările române în evul mediu și răspândite în întreaga lume ortodoxă, renumitul domnitor Constantin Brâncoveanu le-a dăruit creștinilor ortodocși de limbă arabă o tipografie și încă una georgienilor,

pentru a-și putea tipări în propria limbă cărțile de cult sau de cultură, de care aveau nevoie.

Astfel, în 1704, domnitorul Constantin Brâncoveanu i-a dăruit patriarhului Antiohiei, Atanasie al III-lea Dabbas, o tiparniță cu caractere arabe, pe care acesta a transportat-o în orașul Alep din Siria. Până la acea dată, creștinii ortodocși de limbă arabă n-au avut altă tipografie arăbească. Instalată la Alep, tiparnița arabă lucrată în Țara Românească a imprimat numeroase cărți liturgice și de teologie până prin 1724, apoi - reorganizată și reutilată - a ajuns în alte localități, imprimând 76 de cărți până în 1899.

Faima despre activitatea desfășurată de tipografiile din Țara Românească pentru apărarea Ortodoxiei, sub ocrotirea evlaviosului domnitor Constantin Brâncoveanu, a ajuns până departe în Răsărit, la georgienii din Munții Caucazului. În anul 1708, când regele George al VII-lea (1707-1711) i-a scris mitropolitului Antim Ivireanul al Țării Românești că dorește să întemeieze o tipografie în țara sa, ierarhul l-a trimis în Georgia pe ipodiaconul Mihail Ștefan, cel mai vechi și priceput ucenic al său, însoțit de o echipă de lucrători tipografi din Țara Românească. Aceștia duceau cu ei o tiparniță, dar din partea lui Constantin Brâncoveanu, pe care au instalat-o la Tbilisi, aceasta fiind cea dintâi tipografie din Georgia, cu care Mihail Ștefan a imprimat primele 10 cărți liturgice și catehetice în limba georgiană (1709- 1711).

Întrebare: În societatea civilă, și nu numai, s-a format o prăpastie între cei care cred în familia tradițională creștină și cei care vor o mai mare toleranță în acest domeniu. Care este poziția dumneavoastră?

Răspuns: În calitate de creștin și de ierarh al Bisericii Ortodoxe pot avea o singură opinie, cea revelată de Dumnezeu și propovăduită de Sfânta Biserică.

După ce a creat lumea și viețuitoarele din ea, Dumnezeu a zis: „*Să facem om după chipul și asemănarea Noastră, ca să stăpânească peste peștii mării și peste păsările cerului și peste dobitoace și peste tot pământul și peste toate vietățile ce se târăsc pe pământ! Și l-a făcut Dumnezeu pe om după chipul Său; după chipul lui Dumnezeu l-a făcut; bărbat și femeie i-a făcut. Și Dumnezeu i-a binecuvântat, zicând: «Creșteți și înmulțiți-vă și umpleți pământul și supuneți-l!»»* (Facere 1,26-28).

Conform rânduielii statornicite de Dumnezeu numai un bărbat și o femeie se pot înmulți, aceasta fiind și o poruncă dumnezeiască adresată omului, care trebuie respectată.

După ce, prin împreună lucrarea lui Dumnezeu și a oamenilor, se naște un copil, acesta crește în armonia vieții de familie, îndrumat cu dragoste părintească de mama și de tata, fiind înconjurat, acolo unde este cazul, de frați și surori iubitori.

Când copilul se maturizează și întâlnește persoana pe care o iubește, îi vine rândul să-și întemeieze o familie, de aceea Sfântul Apostol Pavel a scris că „*omul va lăsa pe tatăl său și pe mama sa și se va alipi de femeia sa și vor fi amândoi un trup. Taina aceasta mare este, iar eu zic în Hristos și în Biserică*” (Efeseni 5,31-32). Din cuvintele Sfântului Pavel înțelegem că nunta este o Sfântă Taină, iar Apostolul neamurilor recunoaște doar ceea ce se săvârșește în Biserică, deci, din punctul lui de vedere, căsătoria civilă nu are nicio valoare în fața lui Dumnezeu.

În aceeași epistolă, Sfântul Apostol Pavel îi îndeamnă pe cei ce se căsătoresc: „*Bărbaților, iubiți pe femeile voastre așa cum și Hristos a iubit Biserica și S-a dat pe Sine pentru ea*” (Efeseni 5,25), arătând prin aceasta că iubirea dintre soți trebuie să fie jertfelnică, după modelul Mântuitorului, care S-a jertfit pe cruce pentru a înființa Biserica, trupul Lui tainic.

După ce Dumnezeu îi binecuvintează pe cei doi soți cu copii, Apostolul neamurilor le spune și unora și altora: „*Copii, ascultați întru Domnul de părinții voștri, căci așa este drept. «Cinstește pe tatăl tău și pe mama ta», aceasta este cea dintâi poruncă, urmată de făgăduința: «Ca să-ți fie ție bine și să trăiești ani mulți pe pământ». Și voi, părinților, nu-i întărâtați pe copiii voștri spre mânie; ci dimpotrivă, creșteți-i întru învățătura și certarea Domnului*” (Efeseni 6,1-4).

Din toate aceste pasaje scripturistice vedem cât de valoroasă este familia creștină, care este numită, pe bună dreptate, Biserica cea mică, în sensul că, acolo unde sunt împlinite poruncile lui Dumnezeu, soțul este asemenea unui preot, soția este un altar de jertfă, iar copiii sunt roadele iubirii dintre soți, fiind crescuți în frica lui Dumnezeu.

Întrebare: Le consideră Biserica pe femei inferioare bărbaților?

Răspuns: Este adevărat că anumite religii consideră femeile inferioare bărbaților, dar aceasta nu se întâmplă în creștinism. Calendarul ortodox este plin de femei sfinte și nu trebuie să uităm că Fiul lui Dumnezeu, cea de-a doua persoană a Sfintei Treimi, S-a întrupat din pântecul preacurat al Sfintei Fecioare Maria. Dacă Domnul nostru Iisus Hristos este Dumnezeu făcut om, Maica Domnului este primul om care a realizat îndumnezeirea. De asemenea, Sfânta Cuvioasă

Parascheva este ocrotitoarea Moldovei, iar în ziua prăznuirii ei, din 14 octombrie, la Iași are loc unul dintre cele mai mari pelerinaje din țara noastră, ceea ce arată marea prețuire de care se bucură Sfânta Cuvioasă Parascheva în sânul poporului român. În ceea ce ne privește pe noi, zălăuanii, Maica Domnului a fost aleasă protectoarea orașului nostru.

Îndată după înființarea Episcopiei Sălajului mi-am exprimat dorința expresă ca inspectorul școlar pentru disciplina Religie să fie o femeie, iar nu un bărbat, fără a nominaliza o persoană anume, iar de atunci până astăzi doamna profesoară Claudia Boha ocupă acest post.

Întrebare: Taxele pentru Biserică sunt obligatorii?

Răspuns: Prin definiție, orice taxă este obligatorie, însă Biserica încasează contribuții de cult, care sunt benevole, iar aceasta se observă din faptul că nu există parohie în care toți credincioșii să achite această contribuție. Quantumul acestei contribuții este stabilit de Consiliul Parohial, în funcție de necesitățile parohiei, fiind în general unul redus, de doar câțiva lei lunar. În parohiile care au lucrări de amploare este posibil ca o perioadă de timp aceste contribuții să fie ceva mai mari, însă în comparație cu zeciuiala percepută de cultele neoprotestante, un creștin ortodox plătește într-un an mai puțin decât un neoprotestant într-o lună.

Întrebare: Este Biserica Ortodoxă din Sălaj o instituție caritabilă? Ce fel de caritate promovează aceasta?

Răspuns:

Înainte de a răspunde la această întrebare trebuie să fac mențiunea că cea mai mare instituție social-filantropică din țara noastră este Biserica Ortodoxă Română.

Activitatea social-filantropică a Episcopiei Sălajului

Din anul 2008, activitățile cu caracter social s-au amplificat și diversificat în eparhia noastră, adresându-se unui număr tot mai mare de persoane și de problematici sociale, generate de transformările profunde prin care a trecut întreaga societate românească. Fenomenul îmbătrânirii populației și migrația, evidente mai ales în mediul rural, au fost motivele pentru care, la nivelul Episcopiei noastre, a fost creată o rețea de servicii de îngrijire la domiciliu, în care au fost implicate, până în anul 2020, un număr de 16 parohii. Au beneficiat de aceste servicii, anual, între 229 și 292 de persoane.

Pentru persoanele de vârstă a treia care au nevoie de sprijin permanent, au fost deschise două centre rezidențiale, la Românași (acesta fiind cel mai mare centru de servicii sociale din Transilvania) și Bic. Împreună, cele două centre au o capacitate de aproape 150 de locuri.

În acești ani, la Românași, Zalău și Șimleu Silvaniei au fost inaugurate 3 centre de zi, iar în cadrul Mănăstirii Bic a funcționat, până în anul 2019, o școală și o grădiniță socială pentru 20 de copii.

În Șimleu Silvaniei a fost deschisă o cantină socială pentru familiile sărace, unde au primit zilnic masa de prânz până la 75 de persoane. În cadrul Centrului de Servicii Sociale Multifuncționale „Filantropia” din Șimleu Silvaniei au fost inaugurate 4 locuințe de tranzit, iar la Asociația „Filantropia Porolissum” din Zalău funcționează un serviciu specializat pentru adicții.

Toată această activitate a fost realizată în cadrul celor 23 de unități de cult care au fost acreditate ca furnizori de

servicii sociale, în care au fost implicați anual, între 54 și 86 de angajați, precum și peste 400 de voluntari.

În ceea ce privește activitățile neacreditate, Sectorul Social al Episcopiei Sălajului a inițiat în acești ani 363 de proiecte sociale, adresate copiilor, adolescenților, adulților și vârstnicilor, după cum urmează: 184 de elevi au fost implicați în activități de voluntariat prin Centrul „Sfântul Nicolae”, în activități de mentorat prin Centrul Școlar pentru Educație Incluzivă sau în acțiuni de prevenire și combatere a consumului de substanțe psihotrope, de promovare a valorilor creștine, precum și în activități de ajutorare a oamenilor nevoiași. 102 elevi au primit burse de studiu în valoare de 95.000 lei, 811 au fost ajutați cu rechizite, echipament sportiv și uniforme, iar 300 de copii au primit, în ajunul marilor sărbători, pachete cu alimente, articole de îmbrăcăminte și încălțăminte noi. De asemenea, 75 de copii și două școli - Școala cu clasele I-IV din Borza și Liceul Ortodox „Sfântul Nicolae” din Zalău - au primit calculatoare gratuite și dispozitive electronice pentru a putea urma cursurile online ale școlii, iar două clase ale Liceului Ortodox și două clase ale Liceului Teoretic din Hida au fost dotate cu mobilier, constând în bănci și scaune pentru elevi.

Proiecte pentru adulți: 103 persoane cu probleme grave de sănătate au fost ajutate cu suma de 283.000 lei.

41 de persoane cu dizabilități locomotorii au primit dispozitive care să le faciliteze deplasarea.

64 de persoane cu probleme de vedere au primit Biblia pe suport audio.

Peste 6.000 de persoane aflate în nevoi au primit ajutor material cu ocazia sărbătorilor creștine.

359 de persoane au primit consiliere și au fost informate în problemele legate de violența în familie, consumul de alcool, creșterea și educarea copiilor, calificare/recalificare în domeniul social.

Prin colectele realizate în parohiile din eparhia noastră, 33 de familii din Sălaj, 250 de familii din județul Olt și 100 de familii din județul Suceava au primit ajutoare în urma inundațiilor.

Proiecte pentru vârstnici: aproape 1000 de persoane care se confruntă cu singurătatea sau cu probleme financiare au primit sprijin material și financiar, produse de igienă și obiecte electrocasnice.

În timpul pandemiei generată de COVID 19, Episcopia Sălajului a constituit un grup de voluntariat - „Sfântul Zotic” - care să ofere ajutor, consiliere psihologică, asistență religioasă și sprijin material în contextul pandemiei de COVID 19, s-a achiziționat o linie telefonică de urgențe pentru perioada pandemiei și a fost asigurată permanența în a se răspunde la acest număr de telefon. De acest program au beneficiat 13 persoane aflate în carantină, două persoane aflate în izolare, 7 persoane ce reclamau stări de depresie, panică și anxietate pe fondul șederii prelungite în casă, 6 familii cărora li s-au achitat facturi la utilități publice, 4 familii care au primit materiale sanitare (medicamente și scutece pentru adulți), 18 familii care au fost ajutate cu alimente de bază și 11 familii au fost ajutate la cumpărături. La nivelul Episcopiei Sălajului, au fost sprijinite în perioada instituirii Stării de urgență, 149 de persoane aflate în izolare, 13 persoane carantinate, 165 de persoane vârstnice singure (rămase fără sprijin, din cauza măsurilor impuse pe perioada stării de urgență) și alte 203 persoane vulnerabile din

punct de vedere social, s-a înregistrat donația sumei de 27.500 de lei către Spitalul Județean de Urgență din Zalău și Spitalul Orășenesc „Prof. Dr. Ioan Pușcaș” din Șimleu Silvaniei.

Pentru susținerea întregii activități de asistență socială și filantropică, în această perioadă, la nivelul Episcopiei Sălajului a fost cheltuită suma de peste 11.000.000 lei, din care 4.200.000 din fonduri publice, sub formă de subvenții sau sprijin financiar pentru activități sociale, iar cea mai mare parte a acestor cheltuieli a fost asigurată din fondurile proprii ale unităților de cult implicate, prin donații, sponsorizări sau colecte.

Întrebare: În școli, ora de Religie a devenit un subiect tot mai sensibil. De ce oare?

Răspuns: Ora de Religie este una dintre cele mai plăcute și îndrăgite de elevi din întreaga programă școlară. O dovadă clară în acest sens o reprezintă faptul că există copii neoprotetanți care, cu acordul părinților, doresc să frecventeze ora de Religie predată de un profesor ortodox.

Chiar dacă unor elevi nu le place matematica, iar alții nu vor să facă mișcare, lipsind cât pot de des de la ora de educație fizică, nu s-a gândit nimeni ca aceste discipline să fie eliminate din trunchiul comun.

Este adevărat că există unii adversari ai orei de Religie și, cu toate că sunt puțini, sunt foarte gălăgioși, iar prin aceasta încearcă să pară că predarea Religiei în școală este o problemă mult mai amplă.

Acești oameni au opțiunea legală de a nu-și lăsa copiii să participe la ora de Religie, de aceea nu înțeleg de ce sunt deranjați de părinții și elevii care vor ca în școală să se studieze Religia. O astfel de atitudine este nedemocratică și dacă ar

reuși să se impună, ar duce la o dictatură a unei minorități asupra majorității.

Voi da chiar un exemplu foarte sugestiv în această privință: Dacă un om nu consumă carne de miel este normal să ceară autorităților țării în care trăiește să interzică creșterea oilor?

Chiar dacă o persoană este agnostică, ori dintr-un anume motiv are o problemă cu oamenii Bisericii și cu ora de Religie, de ce trebuie să transfere asupra întregii sale familii și eventual asupra întregii societăți problema respectivă?

Mai există încă un aspect pe care îl voi menționa aici. Un adversar al orei de Religie care nu își lasă copiii să frecventeze această disciplină nu este conștient de faptul că își privează urmașii de o parte importantă din ceea ce reprezintă cultura generală.

Întrebare: Cum ne pregătim de Paști și cum ar trebui să o facem, de fapt?

Răspuns: De la Domnul Hristos am învățat că trebuie să trecem prin moarte pentru a ajunge la înviere. Astfel, pregătirea pentru Sfintele Paști cuprinde primenirea sufletului sau curățirea lui prin Taina Spovedaniei, prin care murim păcatului pentru a învia împreună cu Hristos. De asemenea, este bine ca în perioada sărbătorilor pascale să ne sporim faptele bune, care pentru cei ce le săvârșesc înseamnă o îmbogățire a zestrei lor spirituale, iar beneficiarilor le aduc bucurie, mângâiere și speranță.

Tradițiile de Sfintele Paști, care implică mielul, ouăle roșii, o masă îmbelșugată etc. sunt bune, ele reprezintă spiritualitatea și cultura poporului nostru, însă nu trebuie să ne limităm doar la ele, ci trebuie să fim pătrunși de duhul sărbătorii.

Întrebare: Ce urare le faceți creștinilor sălăjeni de Sfânta Înviere a Domnului?

Răspuns: Cu prilejul fericit al Învierii Domnului Hristos din morți le doresc cititorilor ziarului dumneavoastră să aibă parte de sărbători binecuvântate, cu pace, liniște, îndeplănire și bună înțelegere în familie, roade duhovnicești îmbelșugate, sănătate, îndelungare de zile, și realizări materiale spre slava lui Dumnezeu și spre mântuirea neamului omenesc.

Biserica și Sfinții Părinți¹

Părintele Ovidiu-Cristian Toma din Criștelec publică o nouă carte, intitulată: „Biserica Primară. Pe urmele dreptei credințe”.

Pornind de la titlul acestui volum, consider că este necesar să explic termenul de Biserică și să lămuresc ce era Biserica primară.

Sfinții Părinți de la cel de-al II-lea Sinod Ecumenic, desfășurat la Constantinopol, în anul 381, au stabilit și au menționat în Simbolul Credinței că Biserica este „Una, Sfântă, Sobornicească și Apostolească”.

„Biserica este viața de comuniune a oamenilor cu Dumnezeu prin Hristos, în Duhul Sfânt, manifestată concret prin acte de credință, prin participarea la aceleași Sfinte Taine și slujbe săvârșite de cei investiți, cu puterea Duhului Sfânt, în acest sens de către Hristos Însuși, episcopii și preoții cărora le revine, tot datorită puterii Duhului Sfânt cu care au fost îmbrăcați de Hristos, conducerea credincioșilor pe calea mântuirii, odată cu propovăduirea Evangheliei și sfințirea lor (Matei 28,18-20). Constituția Bisericii este deci teandrică, păstrând ca existențe distincte pe cei uniți, pe Dumnezeu și pe oameni,

¹ Acest cuvânt înainte a apărut în volumul „Biserica Primară: pe urmele dreptei credințe” publicat de părintele Ovidiu-Cristian Toma la Editura Episcopiei Sălajului „Credință și viață în Hristos”, Zalău, 2022, pp. 3-5.

după cum și comuniunea din sânul Sfintei Treimi păstrează distincte persoanele divine”¹.

Chiar dacă Biserica este Una, în sensul de „comunitate de credincioși ai lui Hristos și împreună cu Hristos”², „termenul și noțiunea de biserică indică și biserica-locaș de comuniune și închinare”³. În cel de-al doilea sens, „biserica este acel locaș sfânt, public al creștinilor, în care este preamărit Dumnezeu, fiind săvârșite Sfânta Liturghie și alte slujbe, în care adunându-se credincioșii se fac părtași adevărilor și darurilor mântuirii ce li se mijlocesc de episcopul și preoții Bisericii”⁴.

„Între aceste două înțelesuri fundamentale există o legătură foarte strânsă, în sensul că Biserica-comunitate determină și explică biserica-locaș de închinare”⁵.

Cu toate că Biserica este Una, atunci când aprofundăm, vorbim despre **Biserica luptătoare**, formată din toți credincioșii aflați în viață, care sunt supuși ispitelor, cu care sunt datori să lupte și să le biruie, pentru a putea intra în împărăția lui Dumnezeu, unde este **Biserica triumfătoare**, alcătuită din toți credincioșii care au biruit luptele cu vrăjmașul.

De asemenea, atunci când ne referim la comunitățile creștine din veacul apostolic până la încetarea persecuțiilor împăraților romani (secolul al IV-lea), utilizăm termenul de Biserică primară.

Dacă ultima carte a părintelui Ovidiu-Cristian Toma s-a intitulat: „Comorile Sfințelor Scripturi”, de această dată preotul

¹ *Îndrumări Misionare*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1986, p. 385.

² **Ibidem**, p. 380.

³ **Ibidem**.

⁴ **Ibidem**, p. 419.

⁵ **Ibidem**, p. 380.

din Criștelec își extinde aria cercetărilor, alcătuind o culegere de texte din Sfânta Scriptură și din operele Sfinților Părinți răsăriteni și apuseni, la care a adăugat și unele comentarii și reflecții personale.

Temele abordate în volumul de față încep cu Legea Vechiului Testament, continuă cu Legea Noului Testament, Biserica, Sfânta Treime, cinstirea Maicii Domnului, a sfinților, a Sfintei Cruci, a icoanelor, a duminicii, a sărbătorilor, patru Sfinte Taine ale Bisericii, Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție, ajungând până la eshatologie.

Sfânta Scriptură este cea mai importantă carte a umanității, fiind revelată de Dumnezeu, în mod direct, prin Fiul Său întrupat, ori prin oameni aleși, încât orice învățătură autentică a Bisericii are un temel scripturistic.

Pe lângă Sfânta Scriptură, părintele Ovidiu-Cristian Toma vorbește în cartea de față și de Sfânta Tradiție, în care sunt cuprinse și operele Sfinților Părinți.

La fiecare otpust al Sfințelor Slujbe săvârșite în bisericile noastre episcopul sau preotul rostește: „Pentru rugăciunile Sfinților Părinților noștri, Doamne Iisuse Hristoase, Dumnezeul nostru, miluiește-ne pe noi”.

Cine sunt Sfinții Părinți și de ce sunt ei atât de importanți pentru viața Bisericii?

Sfinții Părinți sunt acei autori de opere teologice a căror învățătură este conformă cu cea a Bisericii, au dus o viață sfântă, sunt recunoscuți de întreaga Biserică și au trăit până în anul 749 (când s-a mutat din această viață Sfântul Ioan Damaschin, ultimul Sfânt Părinte) sau până în anul 787 (când a avut loc cel de-al VII-lea Sinod Ecumenic), când se încheie convențional perioada patristică. Prin urmare, „Sfânt Părinte”,

„Părinte al Bisericii” sau „Părinte bisericesc” poate fi numit, în mod strict, doar scriitorul bisericesc care îndeplinește condițiile menționate mai sus.

Dintre cei mai importanți Sfinți Părinți răsăriteni îi voi menționa doar pe: Sfântul Ignatie Teoforul, Sfântul Policarp al Smirnei, Sfântul Atanasie cel Mare, Sfântul Chiril al Alexandriei, Sfântul Chiril al Ierusalimului, Sfântul Ioan Gură de Aur, Sfântul Vasile cel Mare, Sfântul Grigorie de Nazianz, Sfântul Grigorie de Nyssa, Sfântul Efrem Sirul, Sfântul Maxim Mărturisitorul, Sfântul Sofronie al Ierusalimului și Sfântul Ioan Damaschin.

Aici merită consemnați și Sfinții Părinți străromâni: Sfântul Niceta de Remesiana, Sfântul Ioan Casian, Sfântul Gherman din Dobrogea și Sfântul Dionisie Exiguul.

Cei mai însemnați Părinți bisericești apuseni au fost: Sfântul Irineu de Lyon, Sfântul Ciprian al Cartaginei, Sfântul Ambrozie al Mediolanului, Sfântul Paulin de Nola, Sfântul Ilarie de Pictavium, Sfântul Benedict de Nursia, Sfântul Grigorie cel Mare (Dialogul), Sfântul Isidor din Sevilla, Sfântul Vincențiu de Lerin, Fericitul Ieronim și Fericitul Augustin.

Faptul că Sfinții Părinți sunt atât de importanți pentru viața Bisericii nu înseamnă că după ei nu au trăit oameni sfinți care au alcătuit lucrări remarcabile, fără abateri de la dreapta credință, contribuind enorm la dezvoltarea învățaturii de credință a Bisericii și sunt recunoscuți în întreaga Ortodoxie. Singura diferență dintre unii și alții este perioada de timp în care au trăit, opera celor din urmă fiind numită post patristică. Dintre aceștia îi voi menționa doar pe câțiva, care sunt foarte renumiți: Sfântul Nichifor, Patriarhul Constantinopolului (758-828), Sfântul Teodor Studitul (759-826), Sfântul Fotie, Patriarhul

Constantinopolului (810-893), Sfântul Simeon, Noul Teolog (949-1022), Sfântul Grigorie Palama (1296-1359), Sfântul Nicolae Cabasila (1322-1392) și Sfântul Nicodim Aghioritul (1749-1809).

Dumnezeu a afirmat: „*Eu sunt Alfa și Omega, Cel Dintâi și Cel de pe Urmă, Începutul și Sfârșitul*” (Apocalipsa 22,13). Întrucât părintele Toma tratează în ampla sa lucrare subiecte de la Sfânta Treime până la eshatologie, din veac și până în veac, își începe cartea înainte de preistorie și ajunge până în postistorie, ceea ce necesită un efort considerabil, cuantificat în frământări lăuntrice, osteneli intelectuale, numeroase zile negre și nopți albe, despre care este conștient doar autorul unei lucrări atât de vaste.

Îl felicit călduros pe părintele Ovidiu-Cristian Toma pentru lucrarea de față, care trag nădejdea că va fi de un real folos duhovnicesc celor interesați.

†Petroniu
Episcopul Sălajului

Eros, Logos și agape. Dragostea în era smartphone¹

În ziua de 24 februarie 2023 domnul Mihail Neamțu și-a lansat cartea: „Eros, Logos și agape. Dragostea în era smartphone” în sala „Transilvania” din municipiul Zalău.

În titlul acestei cărți sunt mai mulți termeni care îmi oferă ocazia de a-i explica și de a vorbi despre importanța limbilor clasice.

Numeroși oameni din zilele noastre nu prea pun mare preț pe limbile clasice. În acest sens voi relata o scurtă discuție purtată de doi elevi din clasa a XII-a. Unul dintre ei a întrebat: „La ce ne folosește nouă latina, din moment ce este o limbă moartă?”. La care colegul, mai practic, i-a răspuns, „Ai dreptate, dar profesorul de latină este viu”.

În Dicționarul explicativ al limbii române se spune că termenul „clasic” se referă la operele literare, științifice, artistice care servesc ca model de perfecțiune, care pot fi luate drept model. De asemenea, scriitorii, artiștii, oamenii de știință clasici sunt personalități de mare valoare a căror operă își păstrează importanța de-a lungul veacurilor, rămânând în patrimoniul cultural-științific al unui popor sau al lumii. Aceeași definiție se aplică și limbilor clasice.

¹ Articol publicat în volumul: „Credință și viață în Hristos - Anuarul Episcopiei Sălajului”, Editura Episcopiei Sălajului, Zalău, 2024, pp. 307-322.

Unele limbi clasice sunt considerate și sfinte, întrucât cărțile sacre ale unei religii și ale unui popor au fost scrise în limba respectivă, ori cultul divin public este oficiat într-o astfel de limbă veche, alta decât cea vorbită de poporul în care se săvârșesc acele slujbe. Printre acestea se numără: ebraica, greaca, sanscrita, araba, latina, slavona etc.

Eu am studiat cinci ani în Grecia și acolo mi-am dat seama de un lucru, cu cât cunoști mai multe limbi străine, mai ales cum este greaca, cu atât îți înțelegi mai bine limba natală. În Teologie și în Medicină, de pildă, pentru a nu mă extinde prea mult, aproape toți termenii de bază sunt preluați din limba greacă veche.

În acest sens voi da mai multe exemple.

„Θεολογία” (Theologia), în română „Teologia”, este un termen grecesc format din cuvintele „Θεός” (Theos), care înseamnă „Dumnezeu”, și „λόγος”, care se traduce prin: „cuvânt”, „discurs”, „cuvântare”, „rațiune”, „motiv”, Teologia fiind „vorbirea despre Dumnezeu” sau mai exact „știința despre Dumnezeu”.

Voi prezenta, în ordine alfabetică, câțiva termeni din Teologie, preluați din limba greacă: angelologia (αγγελολογία), parte a dogmaticii care tratează despre îngeri, „άγγελος” (angelos) însemnând în această limbă „înger”. Antropologia (ανθρωπολογία), adică învățatură despre om, „άνθρωπος” (anthropos) însemnând în această limbă „om”. Chenoză (κένωση) este starea de „deșertare” sau „golire” a Fiului lui Dumnezeu de slava lui dumnezeiască pe care și-a asumat-o la întrupare, „κενός” (kenos) însemnând în grecește „deșert”, „gol”. Prin decalog (δεκάλογος) înțelegem cele zece porunci primite de Moise de la Dumnezeu în Muntele Sinai, repre-

zentând revelația Vechiului Testament. În limba greacă „δέκα” (deca) înseamnă „zece”, iar „λόγος” se traduce prin: „cuvânt”, „discurs”, „cuvântare”, „rațiune”, „motiv” etc. Dogma (δόγμα) este o învățătură de credință a Bisericii considerată imuabilă și impusă ca adevăr incontestabil. Erezia (αίρεση) este o învățătură greșită sau o abatere de la dogmele Bisericii. Eshatologia (εσχατολογία) este un capitol al Dogmaticii care tratează despre soarta finală a lumii și a omului. „Εσχατος” (eshatos) din limba greacă se traduce în românește prin „ultimul”, „cel din urmă”. Exegeza (εξήγηση) este interpretarea sau explicarea unui text din Sfânta Scriptură, din operele Sfinților Părinți sau din lucrările unor oameni ai Bisericii (din punct de vedere teologic, istoric, filologic etc.). Ortodox (ορθόδοξος) înseamnă „drept-măritor”, „cel care posedă credința cea adevărată”, acest termen fiind format din cuvintele: „ορθός” (orthos), adică „drept”, „corect” și „δόξα” (doxa) care înseamnă „slavă”. Soteriologia (σωτηριολογία) este un capitol al Dogmaticii care tratează despre mântuire, „Σωτήρ” (Sotir) însemnând în limba greacă „Mântuitor”.

În cele ce urmează voi prezenta, tot în ordine alfabetică, mai mulți termeni medicali preluați din limba greacă. Astfel, cardiologie provine de la „καρδιά” (cardia) - inimă; chirurgie de la „χειρουργική” (hirurghiki), termen compus din cuvintele „χείρ” (hir), adică „mână” și „έργο” (ergo), care înseamnă „lucrare”, desemnând o operație efectuată cu mâna; dermatologie de la „δέρμα” (derma), care înseamnă piele; endocrinologie de la „ενδοκρινολογία” (endocrinologhia), termen compus din cuvintele „ένδον” (endon), adică „înăuntru”, „în interior” și „εκκρίνω” (encrino), care înseamnă „a secreta”; ginecologie de la „γυναικά” (ghineca) - femeie; hematologie

de la „αίμα” (ema sau hema) - sânge; nefrologie de la „νεφρό” (nefro) - rinichi; neurologie de la „νέυρο” (nevro) - nerv; oftalmologie la „οφθαλμός” (ofthalmos) - ochi; pediatrie de la „παιδί” (pedi) - copil; psihiatrie de la „ψυχή” (psihi) - suflet.

Înainte de a vorbi despre titlul cărții domnului Mihail Neamțu voi explica ce înseamnă numele și prenumele acestuia.

În limbile slave cuvântul „neamț” îl desemna pe străinul din preajma slavilor care vorbea altă limbă decât aceștia. De exemplu polonezii, care vorbesc o limbă de origine slavă, numesc Germania, dar și pe locuitorii acesteia, Niemcy, care se pronunță „niemțî”.

Mihail, prenumele autorului cărții despre care vorbesc, este un termen ebraic compus din trei cuvinte.

Sfânta Scriptură abundă în informații despre puterile cerești, însă în pofida acestui fapt, doar trei îngeri sunt amintiți cu numele în paginile ei, este vorba despre Mihail, Rafail și Gavriil.

Mihail este cunoscut drept conducătorul oștilor îngerești în lupta cu îngerii căzuți, conduși de Lucifer. Rafail ne este cunoscut din cartea Tobit din Vechiul Testament, iar Gavriil apare ca vestitor al nașterii Mântuitorului și a Sfântului Ioan Botezătorul.

Îngerii în cer nu au nume, ei se recunosc dintr-o privire și își citesc gândurile unii altora, însă ar fi o impietate ca aceștia să cugete la altceva în afară de Dumnezeu, preamărirea și slujirea Lui, pentru care au fost creați. Sfântul Grigorie cel Mare a afirmat că numele celor trei îngeri cunoscuți (Mihail, Rafail și Gavriil) nu exprimă identitatea acestora în cetatea cerească, ci rolul pe care îl au de îndeplinit în relație cu

oamenii, sensul acțiunii lor. În cer, îngerii nu au nevoie să fie diferențiați prin nume, pentru că acolo, din cauza vederii lui Dumnezeu, fiecare dintre ei se bucură de o perfectă cunoaștere, dar, pentru noi, cei de pe pământ, ei iau nume care se potrivesc misiunii lor, iar acestea sunt întotdeauna legate de numele lui Dumnezeu, fiindcă orice denumire a puterilor cerești exprimă proprietatea dumnezeiască în fiecare dintre ele.

Îngerii au nume doar în raport cu misiunea pe care o au de îndeplinit din partea lui Dumnezeu, de aceea din denumirea lor nu lipsește niciodată particula „el”, forma prescurtată a lui „Elohim”, care în ebraică înseamnă „Dumnezeu”.

Când Lucifer s-a răzvrătit în cer și au început a cădea mulțime de îngeri, toate puterile cerești s-au tulburat. Atunci arhanghelul Mihail a venit în mijlocul lor și a strigat: „Să luăm aminte!”. Din clipa aceea a încetat căderea îngerilor, căci toți, luând aminte la glasul arhanghelului și la răzvrătirea îngerilor căzuți, s-au închinat înaintea lui Dumnezeu, preamărindu-I numele.

Atunci îngerii buni, sub conducerea arhanghelului Mihail (Michael în ebraică), au pornit război împotriva îngerilor căzuți și i-au biruit în numele Domnului. Mihail în limba ebraică înseamnă: „Cine este ca Dumnezeu?”.

Îngerul Rafail (Rafael în ebraică) a fost trimis de Dumnezeu lui Tobie, pentru a-l tămădui pe Tobit, tatăl acestuia, de o boală grea de ochi. Rafail în limba ebraică înseamnă: „Dumnezeu este vindecătorul meu”.

Omul a păcătuit și se îndepărta tot mai mult de Dumnezeu, care a hotărât să-l mântuiască, de aceea, la plinirea vremii, l-a trimis pe arhanghelul Gavriil (Gabriel în ebraică) să-i binevestească Sfintei Fecioare Maria faptul că ea a fost aleasă să

nască pe Mântuitorul lumii. La întrebarea Sfintei Fecioare Maria: „*Cum va fi aceasta, de vreme ce eu nu știu de bărbat?*” Răspunzând, îngerul i-a zis: *Duhul Sfânt se va pogori peste tine și puterea Celui Preaînalt te va umbri*” (Luca 1,34-35). Gavriil în limba ebraică înseamnă: „Bărbat este Dumnezeu” sau „Dumnezeu este puterea mea”.

Limbile vechi sau antice au evoluat foarte mult, iar ebraica nu este o excepție. Dacă Vechiul Testament a fost scris în ebraică, în timpul Domnului Hristos în Israel se vorbea aramaica. Cu trecerea vremii și aceasta a fost abandonată, iudeii utilizând două dialecte diferite, în funcție de zonele în care locuiau. Astfel, evreii din Germania și Europa de Est foloseau în vorbire idiș, în timp ce fiii lui Israel din Peninsula Iberică utilizau ladino. Astăzi în Israel se vorbește ivrit.

Să revenim acum la greacă, cu specificația că și această limbă s-a modificat foarte mult în decursul timpului, mai bine spus a fost simplificată.

Cea dintâi etapă a limbii grecești o formează proto-elina sau dialectul micenian, fiind urmată de greaca veche (numită și limba greacă antică sau elină), care cuprinde două perioade ale istoriei grecești: arhaică (aprox. 800-500 î.Hr.) și clasică (aprox. 500-300 î.Hr.).

Limba greacă veche este cea a poemelor lui Homer, a marilor lucrări de literatură și filosofie ale vârstei de aur ateniene. În perioada respectivă au trăit Sofocle, Herodot, Euripide, Hipocrate, Aristofan, Socrate, Platon și Aristotel, de care a auzit o lume întreagă.

Perioada veche a istoriei grecești include, în mod normal, și epoca elenistică (post-clasică, cuprinsă aproximativ între anii

300 î.Hr. și 600 d.Hr.), aceasta constituind etapa dialectului comun „κοινή διάλεκτος” (koini dialectos).

La finele secolului al III-lea î.Hr. principala putere în Grecia continentală era Macedonia. În urma bătăliei de la Pydna, din anul 168 î.Hr., Macedonia a devenit provincie romană, iar Roma a ajuns cea mai puternică națiune din Europa și din spațiul mediteranean. Cu toate acestea, prezența militară romană în lumea greacă a produs un puternic și hotărâtor impact al culturii eleniste asupra societății romane, încât a ieșit vorba: „romanii i-au înfrânt pe greci cu armele, iar grecii i-au cucerit pe romani prin cultură”.

Din acest motiv, în urmă cu două mii de ani greaca era „lingua franca”, un fel de engleză de astăzi, dar mult mai elevată și mai expresivă decât aceasta.

Noul Testament a fost scris în greacă, aceasta fiind și limba Sfinților Părinți răsăriteni, ca Atanasie cel Mare, Chiril al Alexandriei, Chiril al Ierusalimului, Ioan Gură de Aur, Vasile cel Mare, Grigorie Teologul, Grigorie de Nazianz, Maxim Mărturisitorul, Sofronie al Ierusalimului, Ioan Damaschin și mulți alții.

Dialectul comun a fost înlocuit de greaca bizantină medievală, care a fost utilizată în Imperiul Bizantin aproximativ între anii 600 și 1453.

Căderea Constantinopolului sub turci (29 mai 1453) a avut consecințe nefaste asupra limbii grecești. În timpul ocupației otomane limba a suferit un proces de sărăcire, dar a continuat să fie folosită, atât oral, cât și în scris. Războiul de independență din 1821 a creat premisele înființării unui stat independent, în 1828. Limba adoptată de statul grec a fost numită „καθαρεύουσα” (katharevusa), care înseamnă „purificată”.

În anul 1976 statul grec a adoptat ca limbă oficială neo-greaca, aceasta fiind numită „δημοτική” (dimotiki), adică „greaca populară”.

Diferențele gramaticale și lexicale dintre greaca veche și cea nouă sunt foarte mari. De exemplu în neo-greacă a fost desființat cazul dativ.

Vă voi da și câteva exemple de cuvinte în greaca veche și cea nouă pentru a vedea că acestea nu au nimic în comun. Voi prezenta întâi cuvântul în limba română, apoi termenul în greaca veche, urmat de cel în neo-greacă: apă = „ὕδωρ” (idor), „νερό” (nero); cal = „ἵππος” (ipos), „άλογο” (alogo); casă = „οἶκος” (icos), „σπίτι” (spiti); ochi = „οφθαλμός” (ofthalmos), „μάτι” (mati); pâine = „άρτος” (artos), „ψωμί” (psomi); pește = „ἰχθύς” (ihthis), „ψάρι” (psari); vin = „οἶνος” (oinos), „κρασί” (krasi). În continuare voi da mai multe culori în greaca veche și cea nouă: alb = „λευκός” (levcos), „άσπρο” (aspro); albastru = „κυάνεος” (kianeos), „μπλε” (ble); galben = „ξουθός” (xuthos), „κίτρινος” (kitrinos); gri = „πολιός” (polios), „γκρι” (gri); mov = „πορφύρεος” (porfireos), „μωβ” (mov), negru = „μέλας” (melas), „μαύρος” (mavros); roșu = „έρυθρός” (erithros), „κόκκινος” (cokinos).

Revenind la titlul cărții domnului Mihail Neamțu, voi explica termenii din el, dar în ordine inversă decât i-a așezat autorul.

Cu toate că fiecare dintre noi știe ce este un smartphone, din moment ce toți, cu foarte mici excepții, îl folosim zi de zi, prea puțini cunosc originea acestui termen.

Cuvântul „smart” în limba engleză înseamnă „inteligent”, „isteț”, „deștept”, „priceput”, iar „phone” este forma prescurtată a lui „telephone”, care se traduce în românește prin „telefon”,

cuvânt preluat în toate limbile în care este utilizat din grecescul „τηλέφωνο” (tilefono), termen compus din substantivul „τήλε” (tile), care înseamnă „departe”, „la mare distanță” și „φωνή” (foni), care se traduce prin „voce”, „glas”. Astfel, „telefon” înseamnă „voce care se aude de la mare distanță”, iar smart-phone, prin definiție, este un telefon inteligent.

Pornind de la substantivul grecesc „τήλε” (tile) voi face o mică paranteză, pentru a vedea cât este acesta de răspândit în lumea întreagă, din moment ce următoarele cuvinte, fără a epuiza lista, îl conțin: telechinezie „τηλεκίνηση” (tilekinisi) = „deplasarea unor obiecte (mici și ușoare) de la distanță, fără a le atinge”; telecomandă „τηλεχειριστήριο” (tilehirstirio) = „a manevra de la distanță”; telecomunicație „τηλεπικοινωνία” (tilepikinonia) = „a comunica de la distanță”; telegraf „τηλεγράφος” (tilegrafos) = „scriere de la distanță”; telegramă „τηλεγράφημα” (tilegrafima) = „scrisoare de la distanță”; telepatie „τηλεπάθεια” (tilepathia) = „comunicarea între persoane fără mijlocirea organelor de simț obișnuite, în transmiterea gândurilor la distanță”; telescop „τηλεσκόπιο” (tilescopio) = „a observa de la distanță”; televizor „τηλεόραση” (tileorasi) = „vedere de la distanță”.

Era smartphone este cea în care se utilizează telefoanele inteligente, cuvântul „eră” fiind preluat în limba română din latinescul „aera, -ae”, care înseamnă „eră”, „epocă”, „număr”, „cifră”.

Voi trece acum la explicarea cuvântului „Logos”, pentru că celelalte două, „eros” și „agape”, au o legătură între ele care nu trebuie întreruptă prin intercalarea și explicarea vreunui alt termen.

Am scris mai devreme că „λόγος” (logos) în limba greacă înseamnă: „cuvânt”, „discurs”, „cuvântare”, „rațiune”, „motiv”. Voi face însă o precizare. Dacă scriem „Cuvânt” cu majusculă, fără a lua în calcul litera de la începutul unei propoziții, atunci ne referim strict la Fiul lui Dumnezeu, despre Care Sfântul Evanghelist Ioan a afirmat: *„La început era Cuvântul și Cuvântul era la Dumnezeu și Dumnezeu era Cuvântul. Acesta era dintru început la Dumnezeu. Toate prin El s-au făcut și fără El nimic nu s-a făcut din ceea ce s-a făcut”* (Ioan 1,1-3).

A venit acum vremea să vorbesc și despre cuvântul „dragoste”. Cu toate că noi, românii, suntem un popor latin, termenul „dragoste” l-am preluat din slavonă, de la „dragostī”, ca și pe cel de „iubire”, care provine din aceeași limbă, de la „ljubiti” sau „liubovi”, ceea ce denotă că popoarele migratoare care au trecut peste teritoriul țării noastre au lăsat urme adânci.

Dicționarul explicativ al limbii române descrie dragostea sau iubirea drept sentimentul de afecțiune pentru cineva sau ceva.

În limba greacă există patru termeni pentru „iubire”, fiecare dintre ei redând un sens foarte precis al acestui sentiment, iar doi dintre aceștia se regăsesc în titlul cărții domnului Mihail Neamțu. Eu însă îi voi prezenta și explica pe toți patru.

Vorbind despre primul dintre acești termeni, și anume „γάπη” (agapi), trebuie să fac precizarea că anumite litere (consoane și vocale) grecești sunt pronunțate într-un fel în Grecia și în alt mod în afara acesteia. Cum s-a ajuns aici?

Până în secolul al XV-lea, înainte ca limba elină să se răspândească în Occident, modul de pronunție folosit pentru scrierile antice grecești s-a adaptat schimbărilor ce s-au produs

în greaca vorbită, grecii fiind cei care gestionau toate aceste lucruri, iar ei considerau firesc faptul ca evoluția sistemului de pronunție în limba lor să se aplice și limbii clasice, din care derivă limba vorbită de ei. Umanistul german Johann Reuchlin (1455-1522) era adeptul pronunției practice de grecii din timpul său. În principal, caracteristicile acestui sistem de pronunție (numit reuchlinian) sunt următoarele: vocalele și diftongii η, ι, υ, ει, οι și υι se pronunță toate la fel: i. Diftongii αυ și ευ se pronunță av, respectiv ev (dacă preced o vocală sau o consoană sonoră) sau af, respectiv ef (dacă preced o consoană surdă sau aspirată). Consoana β se pronunță: v.

Acest sistem de pronunție are contestatarii lui, întrucât cu trecerea vremii au apărut unele neconcordanțe între cuvântul grecesc scris și cel rostit. Voi da și un exemplu în acest sens. Poetul atenian Cratinus (519-422 î.Hr.) redă, în lucrarea sa Διονυσιαλέξανδρος (Dionisalexandros), behăitul oilor prin cuvintele „βῆ, βῆ”, scriind: (ὁ δ' ἠλίθιος ὡπερ πρόβατον βῆ βῆ λέγων βαδίζει), adică: „nebunul umblă zicând bee, bee, ca și oaia”, ceea ce, în sistemul de pronunție reuchlinian s-ar citi „vi, vi”, sunet care în realitate nu redă behăitul oii. De aici s-a tras concluzia că într-o perioadă de timp, în greaca veche, vocala „η” se pronunța ca un „e” lung și nu ca un „i”, cum este în greaca modernă.

Umanistul olandez Erasmus din Rotterdam (1466-1536) a adus o seamă de argumente împotriva acestui sistem de pronunție, fiind adeptul unei pronunții ad litteram, atribuind fiecărui semn alfabetic un sunet distinct. Acest sistem de pronunție se numește erasmian, de la numele umanistului olandez.

În urmă cu câțiva ani de zile am luat parte, în Occident, la o întâlnire a Comisiei Mixte Internaționale de Dialog Teolo-

gic Ortodox - Catholic, la care s-a luat în discuție rolul episcopilor în Biserica primului mileniu creștin. La un moment dat un delegat al Bisericii Catolice a citit cuvintele: „οι πρώτοι των επισκόπων” (i proti ton episcopon), adică „primii dintre episcopi” sau „cei dintâi dintre episcopi”, dar a pronunțat: „oi protoi ton episcopon), conform sistemului de pronunție erasmian, iar grecii care erau de față s-au uitat unii la alții cu ochi mari și întrebători auzindu-și limba atât de distorsionată, care le zgâria timpanele și creierele. În prima pauză după aceasta repetau mereu: „oi protoi”, izbucnind în râs.

Noi redăm lătratul câinelui în limba română prin: „ham, ham”, grecii prin: „γαβ, γαβ” (gav, gav), iar englezii prin: „woof, woof”. Cântatul cocoșului îl reproducem în românește prin: „cucurigu”, grecii prin: „koukouríkou” (cucuricu), iar englezii prin: „cock-a-doodle-doo”. Noi redăm orăcăitul broaștei în limba română prin: „oac, oac”, grecii prin: „κοάξ-κοάξ” (coax-coax), iar englezii prin: „ribbit” și este dreptul fiecărui popor să redea din punct de vedere fonetic aceste onomatopee după cum consideră de cuviință, imitând cât mai fidel suntele scoase de animale și de păsări.

Întrucât eu am studiat în Grecia și am fost educat în modul de pronunție al acestui popor, iar grecii insistă ca pronunția folosită de ei până astăzi să fie utilizată în toată lumea, voi translitera „γάπι” prin „agapi”, iar nu prin „agape”, cum ar proceda Erasmus din Rotterdam și adepții sistemului său.

Sfântul Evanghelist Ioan a scris că „Dumnezeu este iubire” (I Ioan 4,8), folosind pentru aceasta cuvântul „agapi”. Iubirea nu este un atribut al lui Dumnezeu, ci este esența Lui.

Pe lângă iubirea desăvârșită dintre persoanele Sfintei Treimi, Dumnezeu Își manifestă acest sentiment și față de

oameni, pentru că „*într-atât a iubit Dumnezeu lumea, încât pe Fiul Său Cel Unul-Născut L-a dat, pentru ca oricine crede în El să nu piară, ci să aibă viață veșnică*” (Ioan 3,16). Pentru iubirea lui Dumnezeu față de lume în originalul grecesc al acestui text este întrebuințat termenul „agapi”.

Agapi este iubirea supremă, altruistă și jertfelnică a lui Dumnezeu față de om. Acest sens al iubirii este cel mai înalt și mai pur care există.

Cuvântul „agapi” este folosit și în următoarele texte scripturistice: „*Întru aceasta s-a arătat iubirea lui Dumnezeu pentru noi, că Dumnezeu L-a trimis în lume pe Fiul Său cel Unul Născut, ca prin El să avem viață. În aceasta este iubirea, nu pentru că noi L-am iubit pe Dumnezeu, ci pentru că El ne-a iubit pe noi și L-a trimis pe Fiul Său jertfă de ispășire pentru păcatele noastre*” (I Ioan 4,9-10). „*Întru aceasta am cunoscut noi iubirea: că Iisus Și-a dat viața pentru noi*” (I Ioan 3,16). „*Dumnezeu Și-a arătat iubirea față de noi prin aceea că Hristos a murit pentru noi pe când noi eram încă păcătoși*” (Romani 5,8).

Sfântul Apostol Pavel a scris că „*iubirea lui Dumnezeu s-a vărsat în inimile noastre prin Duhul Sfânt, Cel dăruit nouă*” (Romani 5,5), ceea ce înseamnă că și oamenii, prin lucrarea Sfântului Duh, pot dobândi acest sentiment înalt, pe care îl manifestă față de Dumnezeu și față de semenii.

Sfântul Evanghelist Ioan ne îndeamnă pe toți creștinii: „*Iubiților, să ne iubim unii pe alții, pentru că iubirea este de la Dumnezeu și oricine iubește este născut din Dumnezeu și-L cunoaște pe Dumnezeu. Cel ce nu iubește nu L-a cunoscut pe Dumnezeu, pentru că Dumnezeu este iubire*” (I Ioan 4,7-8). Această expresie a intrat și în cultul Bisericii, în cadrul Sfintei

Liturghii, când preotul rostește: „Să ne iubim unii pe alții, ca într-un gând să mărturisim”, iar credincioșii răspund: „Pe Tatăl, pe Fiul și pe Sfântul Duh, Treimea cea de o ființă și nedespărțită”.

Agapi este o iubire altruistă și necondiționată care se revarsă în mod liber asupra tuturor oamenilor, indiferent dacă sunt prieteni sau dușmani. În acest sens citim în Sfânta Evanghelie după Matei că Dumnezeu „face să răsară soarele și peste cei răi și peste cei buni și trimite ploaie peste cei dreți și peste cei nedreți, pentru că El este bun cu cei nemulțumitori și răi” (Matei 5,45 și Luca 6,35), de aceea Domnul Hristos ne-a îndemnat pe toți cei ce credem în El: „Iubiți pe vrăjmașii voștri, binecuvântați pe cei ce vă blestemă, faceți bine celor ce vă urăsc și rugați-vă pentru cei ce vă vatămă și vă prigonesc, ca să fiți fiii Tatălui vostru Celui din ceruri” (Matei 5,44-45).

Agapi înseamnă abandon și negare de sine în favoarea celui iubit, este o dragoste jertfelnică. Dacă în Vechiul Testament Dumnezeu i-a poruncit oricărui evreu „să-l iubești pe aproapele tău ca pe tine însuși” (Levitic 19,18), Mântuitorul l-a pus pe semenul nostru mai presus de noi înșine atunci când le-a spus Sfinților Săi Apostoli: „Aceasta este porunca Mea: Să vă iubiți unii pe alții așa cum Eu v-am iubit pe voi. Mai mare iubire decât aceasta nimeni nu are, decât să-și dea viața pentru prietenii săi” (Ioan 15,12-13).

Despre importanța covârșitoare a iubirii Sfântul Apostol Pavel a scris: „De-aș grăi în limbile oamenilor și ale îngerilor, dar dacă n-am iubire m-am făcut aramă sunătoare și chimval zăngănitor. Și de-aș avea darul profeției și de-aș cunoaște toate tainele și toată știința și de-aș avea atâta credință încât să mut

și munții, dar dacă n-am iubire, nimic nu sunt. Și de-aș împărți toată avuția mea și trupul meu de mi l-aș da să-l ardă, dar dacă n-am iubire, nimic nu-mi folosește. Iubirea rabdă îndelung; iubirea se dăruie, ea nu invidiază, nu se trufește, nu se îngâmă; nu se poartă cu necuviință, nu-și caută pe ale sale, nu se aprinde de mânie, nu ține în seamă răul, nu se bucură de nedreptate, ci se bucură de adevăr, pe toate le suferă, pe toate le crede, pe toate le nădăjduiește, pe toate le rabdă. Iubirea nu se trece niciodată” (I Corinteni 13,1-8).

Agapi a fost tradus în latină prin „caritas, -atis”, care înseamnă „iubire”, „afecțiune”, „prețuire”, „stimă” și „caritate”.

Cel de-al doilea termen care exprimă iubirea în limba greacă este cel de „στοργή” (storghi) și reprezintă afecțiunea tandră, atașamentul, purtarea de grijă față de cineva, îngrijirea cuiva. Acesta este sentimentul dintre părinți și copii, precum și dintre membrii familiei. Este cel mai firesc, mai emoțional și mai larg răspândit fel de a iubi dintre toate. Este firesc, pentru că este prezent fără vreo constrângere; este emoțional, pentru că este rezultatul căldurii, atașamentului dat de familiaritate; și este cel mai larg răspândit pentru că, dintre toate, el ține cont cel mai puțin de caracteristicile care îl fac pe cineva demn de iubire, fiind, așadar, capabil să treacă peste orice element discriminator.

Din „storghi” se naște un sentiment protector și loial față de cei care fac parte din familia și din viața noastră, fiindcă toți simțim nevoia de a fi protejați și îngrijiți atunci când este cazul.

Vorbind despre oamenii vremurilor de pe urmă, Sfântul Apostol Pavel îi scrie ucenicului său Timotei că aceștia vor fi „lipsiți de iubire” (II Timotei 3,3), folosind termenul „ἄστοργοι” (astorghi).

Storghii este redat în limba latină prin „affectio, -onis”, care se traduce în românește prin „iubire”, „duioșie”, „afecțiune”.

Al treilea termen al iubirii în limba greacă este cel de „φιλία” (filia), care se traduce în românește și prin prietenie.

Voi da câteva exemple de cuvinte compuse care conțin acest termen: „Θεόφιλος” (Theofilos), în română „Teofil, înseamnă „iubitor de Dumnezeu; „φιλάνθρωπος” (filanthropos), în română „filantrop”, se traduce prin „iubitor de oameni”; „Φιλάρετος” (Filaretos), în română „Filaret”, înseamnă „iubitor de virtuți”, „φιλάδελφος” (filadelfos) = „iubitor de frați”; „φιλαληθής” (filalithis) = „iubitor de adevăr”; „φιλειρηνικός” (filirinos) = „pacifist” sau „iubitor de pace”; „φιλήσυχος” (filisihos) = „iubitor de liniște”; „φιλόξενος” (filoxenos) = „ospitalier” sau „iubitor de străini”; „φιλόπτωχος” (filoptohos) = „milostiv” sau „iubitor de săraci”.

Filia poate fi pervertită, dobândind o conotație negativă, pentru că „φιλαυτία” (filavtia), adică „egoismul”, „iubirea de sine” sau „narcisismul” este păcat; la fel și „φιλήδονος” (fildonos), care înseamnă „senzual” sau „iubitor de plăceri”; „φιλαρχία” (filarhia) = „iubirea de putere”; „φιλέκδικος” (filecdicos) = „răzbunător” sau „iubitor de răzbunare”; „αργυροφιλία” (arghirofilia) = „iubirea de arginți” sau „atașamentul față de bani” este tot un păcat; la fel și „φιλοπόλεμος” (filopolemos), care înseamnă „războinic” sau „iubitor de război”.

Filia este un sentiment bazat pe intimitatea launtrică reciprocă a celor ce se iubesc. Este o legătură puternică, o iubire liniștită, netulburată de pasiunea lui eros și plină de virtuți. Ea înseamnă loialitate față de prieteni și bucuria de a face ceva împreună. În preajma unui prieten suntem mereu bine-dispuși,

pentru că în lipsa acestei bune dispoziții prietenia nu se regăsește, încetează să mai existe.

În următoarele texte din Noul Testament este folosit termenul de „filia”.

Domnul Hristos le-a spus Sfinților Săi Apostoli: *„Voi sunteți prietenii Mei, dacă faceți ceea ce vă poruncesc. De acum nu vă mai zic slugi, fiindcă sluga nu știe ce face stăpânul său, ci v-am numit pe voi prieteni, pentru că pe toate câte le-am auzit de la Tatăl Meu vi le-am făcut cunoscute”* (Ioan 15,14-15).

După ce Lazăr din Betania a murit, Mântuitorul le-a zis ucenicilor Săi: *„Lazăr, prietenul nostru, a adormit, dar Mă duc să-l trezesc”* (Ioan 11,11).

Sfinții Părinți ai Bisericii vorbesc în nenumărate rânduri despre necesitatea prieteniei, atrăgând luarea aminte asupra faptului că prietenii trebuie aleși cu grijă.

Iubirea numită „agapi” se manifestă atât față de Dumnezeu, cât și față de semenii noștri, inclusiv față de dușmani, spre deosebire de „filia”, care există doar între cei apropiați, fără a putea fi extinsă și în cazul iubirii vrăjmașilor.

În cele ce urmează voi prezenta diferența dintre „agapi” și „filia”, însă pentru aceasta voi face o scurtă paranteză. La Cina cea de Taină *„Iisus a zis: Simone, Simone, iată că Satana v-a cerut să vă cearnă ca pe grâu; dar Eu M-am rugat pentru tine ca să nu-ți piară credința, iar tu, oarecând revenindu-ți, întărește-i pe frații tăi. Iar el I-a zis: «Doamne, cu Tine sunt gata să merg și în temniță și la moarte»”* (Luca 22,31-33).

Diferența dintre „agapi” și „filia” o remarcăm în dialogul purtat între Domnul Hristos Cel înviat și Sfântul Apostol Petru la Marea Tiberiadei, când *„după ce au prânzit, Iisus i-a zis lui Simon Petru: «Simone, fiul lui Iona, Mă iubești tu (ἀγαπᾷς*

Με) mai mult decât aceștia?». El I-a zis: «Da, Doamne, Tu știi că Te iubesc (φιλω Σε)». I-a zis lui: «Paște mielușeii Mei!». Iisus i-a zis din nou, a doua oară: «Simone, fiul lui Iona, Mă iubești (ἀγαπᾷς Με)?». El I-a zis: «Da, Doamne, Tu știi că Te iubesc (φιλω Σε)». Iisus i-a zis lui: «Păștorește oile Mele!». Iisus i-a zis a treia oară: «Simone, fiul lui Iona, Mă iubești (φιλεῖς Με)?». Petru s-a întristat că i-a zis a treia oară: «Mă iubești?» și I-a zis: «Doamne, Tu pe toate le știi, Tu știi că Te iubesc (φιλω Σε)». Iisus i-a zis: «Paște oile Mele!» (Ioan 21,15-17).

Din această convorbire redată în textul original grecesc al Noului Testament constatăm că întrebarea Mântuitorului a fost: „ἀγαπᾷς Με;”, (agapas Me?), în sensul de „Mă iubești încât să fii în stare să mori pentru Mine după cum ai promis la Cina cea de Taină?”. Răspunsul Sfântului Petru însă a fost: „φιλω Σε” (filo Se), adică „Te iubesc ca pe un prieten” (încât nu sunt gata să mă jertfesc pentru Tine). A doua oară Mântuitorul a pus aceeași întrebare și a primit exact același răspuns, încât a treia oară l-a întrebat pe Apostol: „φιλεῖς Με;” (filis Me?), adică „Mă iubești ca pe un prieten?”, iar Sfântul Petru a confirmat că Îl iubește doar ca pe un prieten.

Până la pogorârea Sfântului Duh, când s-au îmbrăcat cu putere de sus, Sfinții Apostoli au fost slabi și nu erau gata să meargă până la capătul lumii cunoscute atunci să propovăduiască Evanghelia împărăției lui Dumnezeu suferind chinuri și chiar moarte pentru credința în Domnul Hristos.

Termenul „filia” este redat în latină prin „amicitia, -ae” și se traduce în limba română prin „prietenie”, „amiciție”.

Cel de-al patrulea termen al iubirii în limba greacă este „έρως” (eros), care în mitologie era și zeul iubirii.

Cuvântul „eros” semnifică în general iubirea pasională, dorința puternică, intensă și este de obicei asociat cu relația trupească, cu plăcerea senzuală egoistă care transformă partenerul într-un obiect, devenind astfel un mod defectuos al relației personale. Poate fi însă asociat și cu sentimentul care stă la baza căsătoriei.

Erosul este un mod de iubire mai carnal și mai intens, dar care are în general caracteristica de a fi efemer. Acesta duce de multe ori la întâlniri ocazionale și chiar la infidelități într-un cuplu.

În Sfânta Scriptură nu întâlnim cuvântul „eros”, fiind utilizați alți termeni cu acest sens. Astfel, Moise a scris în cartea Facerii că „*Adam a cunoscut-o (ἐγνω-egno) pe Eva, femeia sa, și ea a zămislit*” (Facere 4,1). „*Jacob a intrat (εἰσῆλθε-isilthe) la Bilha, roaba Rahelei, iar aceasta a zămislit și i-a născut lui Iacob un fiu*” (Facere 30,4-5). Amnon, fiul regelui David, s-a îndrăgostit de Tamara, sora lui, de aceea „*s-a năpustit asupra ei și s-a culcat (ἐκοιμήθη-ekimithi) cu ea*” (II Regi 13,14). În Istoria Susanei din Vechiul Testament citim că soția lui Ioachim din Babilon se numea Susana și era foarte frumoasă, iar doi bătrâni „*s-au aprins cu poftă asupra ei și voiau să se împreuneze (συγγενέσθαι-singhenesthe) cu ea*” (Istoria Susanei 1,9 și 11). Sfântul Evanghelist Matei a scris că „*nașterea lui Iisus Hristos așa a fost: Maria, mama Lui, fiind logodită cu Iosif, fără să fi fost ei înainte laolaltă (συνελθεῖν-sinelthin), ea s-a aflat pe sine având în pântece de la Duhul Sfânt*” (Matei 1,18). În cartea Apocalipsei este menționată „*desfrânata cea mare cu care au desfrânat (ἐπόρνευσαν-epornevsan) împărații pământului*” (Apocalipsa 17,1-2).

În afara familiei „erosul” are un sens negativ, orice relație trupească între un bărbat și o femeie care nu sunt cununați fiind păcat, dar cu toate acestea „erosul” poate fi pervertit și compromis și mai mult de către cei care săvârșesc păcate contra firii.

Întrucât recent Biserica Anglicană a hotărât să binecuvinteze relațiile între persoane de același sex, diaconul Calvin Robinson din Biserica Liberă a Angliei, în cuvântarea sa rostită în cadrul unei reuniuni din Oxford, în ziua de 15 februarie 2023, a luat atitudine, explicând ce este „agapi” și ce înseamnă „erosul” pentru unii oameni din zilele noastre, condamnând ferm decizia Bisericii Anglicane, motiv pentru care consider că este de folos să redau în cele ce urmează prelegerea susținută de acesta.

„Voi vorbi despre subminarea planului lui Dumnezeu așa cum ne-a fost el revelat, fiindcă unii oameni înlocuiesc autoritatea lui Dumnezeu cu propria lor autoritate. Din moment ce căsătoria nu mai este între un bărbat și o femeie suntem deschiși spre ideea de poligamie? Noi nesocotim aspectul heterosexual, atunci nu desconsiderăm și monogamia? Dacă «iubirea este iubire», după cum se afirmă repetat în zilele noastre, cine poate spune că iubirea dintre trei bărbați nu este mai mare decât iubirea dintre doi bărbați? Cineva din această sală a afirmat astăzi că «iubirea este iubire», referindu-se la căsătorie, la Sfânta Taină a Cununiei, care este legată intrinsec de iubire, dar nu este definiția iubirii. Prea mulți oameni rostesc aceste cuvinte, confundând semnificația sau sensul iubirii. «Agapi», cuvântul folosit în Sfânta Scriptură pentru iubire se referă la dragostea dumnezeiască, la iubirea jertfelnică, nu la cea senzuală. Oamenii confundă adeseori sexul cu iubirea, ceea ce nu este corect. Chiar și atei repetă adeseori, ca niște papagali,

cuvintele: «Dumnezeu este iubire». Într-adevăr, «Dumnezeu este iubire», dar El stabilește termenii iubirii, nu noi.

Un alt cuvânt pe care îl auzim mereu este cel de «incluziune». Ar trebui ca Biserica să fie mai incluzivă? Cu siguranță că Biserica trebuie să fie incluzivă, să cuprindă cât mai mulți oameni, din moment ce Domnul Hristos nu i-a ocolit nici pe vameși și pe desfrânate, însă aceia s-au schimbat după întâlnirea cu Mântuitorul și nu invers. În urma căderii în păcat a proto-părinților Adam și Eva toți oamenii suntem păcătoși, iar Biserica îi acceptă pe păcătoși, acesta este scopul Bisericii, dar nu în sensul de a-i încuraja pe oameni să continue să păcătuiască. Datoria noastră de slujitori ai Bisericii este aceea de a-i ajuta pe oameni, de a-i îndepărta de păcat și de a-i aduce la Hristos.

Eu cunosc numeroase persoane LGBTQ care trăiesc o viață în Hristos, abținându-se de la relațiile sexuale pentru a fi aproape de Dumnezeu și nu este deloc ușor pentru ei. În urma deciziei Bisericii Anglicane de a binecuvânta relațiile dintre persoanele de același sex membrii comunității LGBTQ despre care v-am vorbit că trăiesc în abținere sunt dezamăgiți. Eu i-am văzut pe unii dintre aceștia plângând și i-am auzit spunând «Aș fi putut să mă căsătoresc, dar am făcut ceea ce Biserica m-a învățat că este corect. Recent reprezentanții Bisericii Anglicane au afirmat că au greșit până acum, deci eu mi-am irosit viața».

În calitate de creștini noi suntem în lume, dar nu oameni de lume. În fața autorităților statului oamenii pot încheia parteneriate civile sau căsătorii gay, dar în afara Bisericii, fiindcă credința este discriminatorie și Dumnezeu Însuși este discriminatoriu, pentru că El stabilește condițiile prin care noi putem intra în împărăția cerurilor. Aceasta nu este deschisă tuturor, decât celor care se îndepărtează de păcat, se căiesc și Îi urmează

Domnului Hristos. Aici vreau să specific faptul că păcatul este o problemă, iar nu păcătosul. Fiecare om în parte este iubit de Dumnezeu și Dumnezeu ne iartă pe toți de toate păcatele noastre, dar pentru aceasta noi trebuie să înlăturăm păcatul din viața noastră și să ne întoarcem către El, dar se pare că cei plini de păcate uită să separe păcatul de păcătos. Omul poate demasca păcatul acceptându-l pe păcătos. Mesajul meu către cei care conduc Biserica Anglicană este următorul: nu încercați să ne atrageți în rătăcire, nu rătăciți oamenii, nu fiți lupi în piei de oaie, nu fiți prorocii mincinoși despre care vorbește Sfânta Scriptură. Amintiți-vă că aveți obligația de a apăra credința. Nu mai învățați despre diversitate, incluziune și egalitate, ci despre pocăință și mântuire. Ajutați oamenii spunându-le adevărul. Fiți buni cu ei sprijinindu-i în lupta lor și amintiți-le că Domnul Hristos suferă împreună cu ei. Fiți plini de compasiune și conduceți turma cuvântătoare spre Hristos, în timp ce lumea încearcă să o îndepărteze de El.

Foarte mulți anglicani părăsesc Biserica, cei care rămân nu mai frecventează slujbele și cu toții suntem martorii celui mai rapid declin al creștinismului din țara noastră de până acum. Nu îl mai accelerați prin erezii. Nu aveți autoritatea de a binecuvânta păcatul. Când am auzit-o pe doamna Sarah Mullally, care ocupă în prezent funcția de episcop al Londrei, spunând că «preoții vor putea binecuvânta relațiile dintre persoanele de același sex», dintre care unele sunt de natură sexuală, l-am auzit vorbind pe diavol. În acest fel se promovează ideea de sodomie sacramentală. Să fie anatema! Pocăiți-vă! Sunt convins că unii mă vor considera bigot, transfob și homofob, dar nu sunt nimic din acestea. Eu sunt un simplu credincios al lui Hristos, un creștin, și în mod firesc noi,

creștinii, nu putem fi de acord cu astfel de păcate. Dacă așa numiții liberali ar fi într-adevăr diverși și toleranți, cum pretind, ne-ar accepta și pe noi, așa cum îi acceptă pe toți ceilalți.

Cel mai grav este faptul că astfel de lucruri se petrec doar în Biserică. I-ați văzut pe musulmani sau pe reprezentanții altor religii să facă ce fac creștinii? Cine a solicitat vreodată să fie adus Coranul la normele societății moderne?

Este rușinos ce se întâmplă, de aceea voi folosi afirmația Sfântului Atanasie cel Mare, Arhiepiscopul Alexandriei, care a spus că «dacă lumea este împotriva adevărului, atunci eu sunt împotriva lumii».

„Eros” este echivalentul latinescului „amor, -oris”, care înseamnă „amor”, „iubire”, „dorință”, „pasiune”.

Îl felicit pe domnul Mihail Neamțu pentru cartea recent publicată și lansată la Zalău, pentru conferința susținută cu acest prilej și îi mulțumesc pentru că prin titlul cărții domniei sale m-a stimulat intelectual să scriu aceste reflecții.

Din cele prezentate până acum am constatat importanța limbilor clasice, chiar dacă unii le numesc „moarte”.

De asemenea, ne-am lămurit ce înseamnă iubirea. Dacă de dragostea familială (storghii) suntem înconjurați, să căutăm prietenia (filia) celor vrednici, dar mai ales să ne străduim din răspuțeri să ajungem la agapi, prin ferirea de păcat și împlinirea de fapte bune, fiindcă Domnul Hristos a spus: *„Cel ce are poruncile Mele și le păzește, acela este cel ce Mă iubește; iar cel ce Mă iubește pe Mine, va fi iubit de Tatăl Meu și-l voi iubi și Eu și Mă voi arăta lui”* (Ioan 14,21).

Cuvânt funebru¹

**Preacucernici Părinți, mult încercată
familie, întristată adunare,**

Hristos a înviat!

Ne-am adunat la un eveniment întristător, să-l petrecem pe ultimul drum pe cel ce a fost părintele Cătălin-Mircea Lucaci, paroh în Ciumărna și protopop al Zalăului.

Mărturisesc cu toată sinceritatea că îmi este foarte greu să țin o cuvântare în această împrejurare, din moment ce cunosc personal fiecare membru al familiei părintelui protopop răposat.

În aceste câteva zile, de când părintele Cătălin nu mai este cu noi, internetul s-a umplut cu tot felul de afirmații malițioase și neoameni, care se consideră inteligenți, dar dovedesc contrariul, din moment ce nu au un dram de respect și de decență nici măcar în fața morții, au început să împroaște cu noroi în Biserică.

Acestora, precum și tuturor celor care mă ascultă și vor transmite mai departe mesajul meu, le spun ceea ce a afirmat Sfântul Evanghelist Ioan: „*Cunoașteți adevărul, iar adevărul vă va face liberi*” (Ioan 8,32).

¹ Cuvânt rostit în ziua de 3 iunie 2021, în cimitirul municipal din Zalău, la căpătâiul părintelui protopop Cătălin-Mircea Lucaci.

Pornind de la acest principiu, voi prezenta realitatea, la al cărei deznodământ dureros ne aflăm cu toții, astăzi, pentru că nimeni nu poate nega sau pune la îndoială ceea ce este evident și dovedit cu numeroși martori.

Nu voi ascunde faptul că am fost șocat și încă sunt răvășit de ceea ce s-a întâmplat luni după-amiază în Ciumărna, tocmai de aceea mă simt obligat să vă prezint adevărul, nu presupuneri și interpretări.

După cum este firesc, voi începe cu ceea ce toată lumea știe, și anume că părintele Cătălin a fost un fiu iubit, cuminte și ascultător, un coleg bun, un soț și tată devotat, precum și un preot și protopop vrednic, altfel spus, un om de omenie și capabil.

Părintele era stâlpul familiei, nădejdea și mângâierea bătrâneților părinților.

Din nefericire, nu a fost să fie așa până la sfârșit.

În urmă cu patru ani părintele s-a îmbolnăvit, iar de doi ani și jumătate afecțiunea de care suferea s-a agravat, dar asemenea Sfintei Elisabeta, mama Sfântului Ioan Botezătorul, s-a tăinuit pe sine, ducându-și crucea cu demnitate, fără a se plânge nimănui. În afară de familie, nimeni nu știa că suferă de o boală nemiloasă, care odată cu trecerea vremii devenea tot mai severă, luciditatea fiindu-i uneori afectată.

Pentru a prezenta cu exactitate ceea ce s-a petrecut în urmă cu trei zile, voi trece în domeniul metaforei, pentru care mă voi folosi de cea mai renumită poezie din literatura noastră, și anume Luceafărul, de Mihai Eminescu. În această poezie sunt trei personaje principale, Luceafărul, Cătălina și Cătălin. Dacă Luceafărul a fost gata să renunțe la nemurire doar pentru a fi cu Cătălina, de această dată acțiunea narațiunii s-a inversat, iar Cătălin a hotărât să renunțe la boală, pentru a fi nemuritor și a deveni Luceafăr, de aceea, parafrazându-l pe Mihai Eminescu,

îi adresez lui Cătălin următoarele cuvinte: Cobori în jos,
Luceafăr blând,/Alunecând pe-o rază,/Pogoară-n groapă, în
mormânt,/În lut tu te așează.

Conform procedurii extrem de riguroase care se impune
în astfel de situații, nu doar că am solicitat și verificat fișa pa-
cientului, care prezintă negru pe alb diagnosticul acestuia, ci
am luat legătura și cu medicul curant al părintelui, care mi-a
confirmat faptul că acesta nu a avut discernământ când a luat
această hotărâre, de aceea nu îl condamn, ci îl deplâng, îl plâng
și mă rog pentru el.

Mă simt, de asemenea, obligat să afirm că slujba de astăzi
nu este un pogorământ, nu a fost săvârșită la căpătâiul părintelui
fiindcă acesta este preot, ci pentru că se oficiază în astfel de
cazuri, când medicul de specialitate confirmă că un om cu pro-
bleme grave de sănătate este lipsit de luciditate atunci când
săvârșește anumite fapte.

Totodată, cu prilejul acestei slujbe, la care au asistat zeci
de slujitori ai lui Dumnezeu, s-a observat și aspectul smerit și
penitențial al acesteia, fiind oficiată de un singur preot,
protopop, asemenea defunctului.

În zilele noastre oamenii dovedesc tot mai mult că nu se
tem de judecata lui Dumnezeu, ci de gura lumii, de aceea voi
da un exemplu în acest sens.

În timpul Domnului Hristos o persoană care săvârșea
adulter trebuia omorâtă cu pietre. *„Și cărturarii și fariseii au
adus la El o femeie prinsă în adulter și, punând-o în mijloc,
I-au zis: «Învățătorule, această femeie a fost prinsă săvârșind
adulter. Iar Moise prin lege ne-a poruncit ca pe unele ca
acestea să le ucidem cu pietre. Așadar, tu ce zici?».* Iar pe
aceasta o spuneau ispitindu-L, ca să aibă de ce să-L învi-
nuiască. Iar Iisus, plecându-Se în jos, scria cu degetul pe

pământ. Dar cum ei stăruiau întrebându-L, El S-a ridicat și le-a zis: «Cel fără păcat dintre voi să arunce cel dintâi cu piatra asupra ei». Și iarăși plecându-Se în jos, scria pe pământ. Iar ei, auzind și muștrați fiind de cuget, ieșeau unul câte unul, începând de la cei mai bătrâni și până la cei din urmă; și a rămas Iisus singur, și femeia stând în mijloc. Și ridicându-Se Iisus și nevăzând pe nimeni decât pe femeie, i-a zis: «Femeie, unde sunt pâ râșii tăi? Niciunul nu te-a osândit?». Iar ea a zis: «Niciunul, Doamne». Și Iisus i-a zis: «Nici Eu nu te osândesc. Du-te, și de acum să nu mai păcătui ești!»» (Ioan 8,3-11).

Pentru a actualiza întâmplarea relatată de Sfânta Scriptură, vă fac cunoscut faptul că la Sfânta Liturghie oficiată cu arhieru, în timpul Heru vicului, diaconul toarnă apă pe mâinile ierarhului, pentru a se spăla, și îl întreabă de trei ori: „Câți sunteți credincioși?”, iar acesta răspunde, în numele comunității: „Toți suntem credincioși”. La fel de bine ar putea întreba: „Câți sunteți păcătoși?”, iar arhierul să răspundă tot în numele comunității: „Toți suntem păcătoși”, pentru că de aceea se spală pe mâinile întinate, fiindcă urmează să se atingă de sfintele vase și de cinstitele daruri, care în urma rugăciunii se vor preface în Sfântul Trup și Sânge al Domnului Hristos.

De aceea, fiecare dintre noi să ne vedem bârna din ochiul nostru, iar nu paiul din ochiul aproapelui și să nu judecăm pe nimeni, din moment ce nici Dumnezeu Tatăl nu face aceasta, pentru că „toată judecata I-a dat-o Fiului” (Ioan 5,22).

Bunul Dumnezeu să ierte păcatele robului său, preotul Cătălin-Mircea, să dea putere și mângâiere familiei sale, greu încercate și să aibă milă cu noi toți, cei de față.

Amin

„Viața aceasta este umbră și vis”¹

**Preacucernici Părinți, îndurerată
familie, iubiți credincioși,**

Hristos a înviat!

Ne-am adunat la un eveniment trist, să-l conducem prea devreme pe ultimul drum pe tânărul profesor de Religie Ionuț Ciocmărean, pe care l-am îndrăgit toți cei care l-am cunoscut.

Moartea este un cuvânt greu în orice limbă de pe fața pământului ar fi rostit și o realitate cutremurătoare, ceea ce ne arată că omul a fost creat pentru viață, iar nu pentru moarte.

Grecii, care au o fire meditativă, înclinată spre artă, literatură, poezie și filosofie au creat câte o legendă pentru aproape orice. Astfel, în mitologia greacă „Θάνατος” (Thanatos), care în limba română înseamnă „moarte”, era fiul zeului „Έρεβος” (Erevos - Întuneric) și a zeiței „Νυξ” (Nyx - Noaptea), fiind fratele gemăan al lui „Ύπνος” (Ypnos), zeul somnului.

Pentru că mitologia greacă evită de obicei detaliile sumbre, Thanatos era pomenit în cazuri extreme și, pe cât cu putință, ocolit și, din superstiție, rar invocat, deși era un zeu important.

Sisif, cel mai vicelan dintre muritori, a fost singurul care, printr-o înșelătorie, a reușit să-l pună pe Thanatos în lanțuri și

¹ Cuvânt rostit în ziua de 31 mai 2022, în biserica din Brâglez, la căpătâiul profesorului de Religie Ionuț Ciocmărean.

să-l țină captiv câțiva ani, astfel încât, în acea perioadă nu a murit nimeni.

Ce bine ar fi ca această legendă să fie adevărată și Thanatos să fie înlănțuit pentru totdeauna, iar noi să avem parte de „tinerete fără bătrânețe și viață fără de moarte”, după cum se vorbește în basmul popular românesc cules de renumitul folclorist Petre Ispirescu. Din nefericire însă nu este așa.

Cu toate acestea, moartea nu este ceva tragic pentru cei care se sting din această viață pregătiți și se duc la odihnă în împărăția cerurilor, pentru că Domnul Hristos a spus: „*Veniți la Mine toți cei osteniți și împovărați, și Eu vă voi odihni pe voi!*” (Matei 11,28). Decesul cuiva este dureros pentru apropiații celui care se mută în veșnicie și este o adevărată catastrofă pentru cei care părăsesc lumea aceasta trecătoare plini de păcate, de aceea Dumnezeu i-a atras luarea aminte omului în Vechiul Testament, zicându-i: „*Eu ți-am pus în față viața și moartea, binecuvântarea și blestemul. Alege viața, ca să trăiești tu, și urmașii tăi!*” (Deuteronom 30,19). Iar Isus, fiul lui Sirah, a scris și el în acest sens că „*înaintea oamenilor este viața și moartea și oricare le va plăcea li se va da*” (Isus Sirah 15,17).

Omul este alcătuit din suflet și trup. Despărțirea sufletului de trup înseamnă moartea trupului, iar separarea sufletului de Dumnezeu, prin păcat, constituie moartea acestuia, care este mult mai gravă decât cea dintâi, însă este mereu prezentă printre noi, de aceea Dumnezeu îi spune omului păcătos în Cartea Apocalipsei: „*Îți știu faptele, că-ți merge numele că trăiești, dar tu ești mort*” (Apocalipsa 3,1). Dacă ar exista un aparat de măsurat virtutea și păcătoșenia oamenilor și l-am folosi cât mai des cu putință atunci am ști unde ne situăm din

punct de vedere duhovnicesc, cât suntem de vii sau de morți spiritual, însă nu este nevoie de așa ceva, pentru că Dumnezeu ne-a înzestrat cu conștiință și dacă aceasta nu este alterată ori adormită, cum din nefericire se întâmplă la unii semeni de-ai noștri, știm exact dacă împlinim poruncile lui Dumnezeu și ne aflăm pe calea cea strâmtă care duce spre rai, ori înfăptuim îndemnurile vrăjmașului și ne aflăm pe calea cea largă ce duce în direcția opusă.

Renumitul filosof Seneca a rostit celebrele cuvinte: „In oculis animus habitat”, adică „sufletul sălășluiește în ochi”. Fină observație, care atestă faptul că nu doar omul singur își cunoaște starea lui sufletească, ci aceasta răzbate prin ochi, fiind percepută de cei din jurul său prin priviri suave sau pline de săgeți.

De asemenea, vorbele și faptele omului dau și ele mărturie nemincinoasă despre starea sa lăuntrică.

De moartea trupului nu scapă nimeni, după cum a întreat retoric psalmistul: „*Cine este omul ca să trăiască și să nu vadă moartea?*” (Psalmul 88,47), doar că nu știm când vine momentul mutării din această viață, de aceea este important să ne temem și să ne ferim în permanență de moartea sufletească, fiindcă dacă sfârșitul vieții pământești ne găsește împăcați cu Dumnezeu, ne ducem la odihnă în împărăția Lui, iar la cea de-a doua venire a Domnului Hristos, când va avea loc învierea morților, fiecare trup se va uni cu sufletul său, primind răsplătă veșnică, însă cei morți sufletește, deși vor avea trupul viu, se vor afla în moarte veșnică, fiind alungați pentru totdeauna de la fața lui Dumnezeu și chinându-se împreună cu diavoli, pe care i-au slujit în această viață.

Pentru cei care duc o viață autentic creștină, după învierea Domnului Hristos nu mai există moarte, ci somn, de aceea „cimitir” (κοιμητήριο) în limba greacă înseamnă „dormitor”, fiindcă trupul omului se odihnește în mormânt până la învierea cea de obște, iar sufletul se duce la Dumnezeu care l-a dat. Moartea este de fapt o călătorie a sufletului la Dumnezeu. Să o luăm ca atare. Cel răposat a plecat la un drum lung. Îl vom revedea când vom pleca și noi în această călătorie.

Viața și moartea sunt opuse una alteia, ele se exclud reciproc, însă tinerețea și moartea nu ar trebui să aibă nimic în comun, nu este firesc să se intersecteze, de aceea toate cele trei persoane înviate de Domnul Hristos în timpul activității Sale publice: fiica lui Iair, fiul văduvei din Nain și prietenul său Lazăr au fost tineri. Numeroși oameni în vârstă s-au mutat din această viață în timpul Mântuitorului, însă Acesta nu l-a înviat pe niciunul, decât pe o copilă de doisprezece ani și pe doi tineri.

Dacă moartea în sine este o realitate cumplită, este cu totul nefiresc ca părinții să-și petreacă un copil pe ultimul drum, iar durerea este cu atât mai sfâșietoare, când acesta este singurul lor copil și nădejdea bătrâneților lor.

Copilul este cel mai frumos dar pe care Dumnezeu îl face părinților lui, dar noi, oamenii, uităm sau nu vrem să ne dăm seama de faptul că pruncii sunt doar un fel de împrumut, pentru o perioadă de timp, fiindcă după o vârstă aceștia pleacă de acasă, deschizând o rană nevindecată în inimile părinților. Unii se duc la studii în alt oraș, după care își încep acolo sau în altă parte viața pe cont propriu. După o perioadă de timp își întemeiază propria familie și uită tot mai mult de cei care le-au dat viață și i-au crescut.

Alții emigrează în țări îndepărtate, de unde se întorc prea rar acasă. Iar unii se mută la Domnul mult prea devreme, cum este și cazul lui Ionuț, lăsându-și părinții cu o rană de nevindecat, pe care numai Bunul Dumnezeu poate coborî un balsam mângâietor, atunci când aceștia cred în El și în Fiul Său Cel întrupat, Care a rostit cuvintele: „*Eu sunt învierea și viața; cel ce crede în Mine, chiar dacă va muri, va trăi*” (Ioan 11,25).

Sfinții Părinți ai Bisericii spun că Dumnezeu este vânător iscusit, care îi ia la Sine pe oameni când sunt mai pregătiți pentru rai. În urma problemelor de sănătate pe care le avea Ionuț nu știm ce viitor îl aștepta, iar Dumnezeu a vrut să-l ferească de o viață trăită în necazuri și încercări, de aceea, cunoscându-l bine pe cel ce s-a mutat de la noi, eu am convins-o că acolo unde se duce sufletul lui îi va fi mai bine decât i-ar fi fost în această viață trecătoare plină de suferințe.

Cu ceva timp în urmă am fost la o înmormântare, iar preotul paroh a spus să-l iertăm cu toții pe răposatul respectiv pentru ceea ce ne-a greșit și atunci mi-am dat seama că eu nu aveam pentru ce să-l iert, fiindcă nu îmi greșise niciodată cu nimic.

Așa este și astăzi. Nu am ce să-i iert lui Ionuț pentru că nu m-a supărat niciodată. Am însă sentimentul că în acest moment Ionuț își cere iertare de la părinții lui și de la noi toți pentru că ne-a întristat, plecând mult prea devreme dintre noi și lăsând un gol imens în inimile tuturor celor care l-au cunoscut, l-au iubit ori l-au prețuit.

Primul om răposat din această lume nu a fost bătrân, nici bolnav, ci un bărbat tânăr, în plină putere și necăsătorit, a cărui nume a fost Abel.

Ionuț, un tânăr bun și cuminte, cu suflet de copil și inimă de aur, cu siguranță face de acum parte din ceata lui Abel, pe care Biserica îl pomenește în duminica sfinților după trup a Domnului Hristos.

Dumnezeu să-l ierte pe robul său Ionuț, să-l odihnească cu dreptii în împărăția Lui cea veșnică, iar părinților săi, rudelor și apropiaților să le dea putere să treacă peste această încercare grea.

Amin

**„Lupta cea bună m-am luptat, călătoria
am săvârșit, credința am păzit”¹**

**Preacucernici și Preacuvioși Părinți, îndurerată
familie, distinse oficialități, întristată adunare,**

Ne-am adunat astăzi la un eveniment trist și cu totul neașteptat, să-l conducem prea devreme pe ultimul drum pe cel ce a fost părintele Gheorghe Gherman, preot cu har, soț și tată devotat, bunic iubitor, tată socru model, călăuzitor neobosit a nenumărați credincioși din parohie și din afara acesteia spre împărăția lui Dumnezeu.

În Biserica noastră avem rânduite mai multe slujbe de înmormântare: cea a mirenilor, a pruncilor, a preoților și a diaconilor de mir, a călugărilor, precum și cea din Săptămâna Luminată.

Întrucât răposatul părintele Gheorghe a fost slujitor al lui Dumnezeu, astăzi am săvârșit slujba înmormântării preoților, de aceea în cele ce urmează voi vorbi foarte pe scurt despre preoție și voi utiliza în cuvântul meu mai multe texte din slujba înmormântării preoților.

În marea majoritate a religiilor preotul este persoana care oficiază cultul religios, fiind, în această postură, mijlocitor între om și Dumnezeu, reprezentându-i pe semenii săi în sfera sacralului.

¹ Cuvânt rostit în ziua de 30 octombrie 2022, în Românași, la înmormântarea preotului Gheorghe Gherman.

În religiile arhaice și în Vechiul Testament, înaintea revelației Legii lui Dumnezeu, capul familiei era preotul acesteia.

Primul preot întâlnit în paginile Sfintei Scripturi este Melchisedec, regele Salemului. Cu toate că nu știm cărei religii aparținea, autorul biblic menționează faptul că acesta „*era preot al Dumnezeului-Celui-Preaînalt*” (Facere 14,18).

În Vechiul Testament preoția a fost instituită de Dumnezeu în timpul lui Moise. Conform poruncii lui Dumnezeu, slujitorii cortului mărturiei și apoi ai templului din Ierusalim erau: arhiereul, preotul și levitul. Primul arhiereu al poporului ales a fost Aaron, fratele lui Moise. Cei dintâi preoți ai Legii Vechi au fost fiii lui Aaron: Nadab, Abiud, Eleazar și Itamar.

Prin jertfa Sa pe cruce Domnul Hristos a schimbat Legea Vechiului Testament, care nu era desăvârșită, dar și preoția, El zicându-le ucenicilor Săi, precum și urmașilor acestora: „*Nu voi M-ați ales pe Mine, ci Eu v-am ales pe voi; și v-am rânduit să mergeți și roadă să aduceți și roada voastră să rămână*” (Ioan 15,16).

Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu întrupat, este trimisul lui Dumnezeu Tatăl în această lume, după cum a afirmat Sfântul Apostol Ioan: „*că Dumnezeu L-a trimis în lume pe Fiul Său Cel Unul-Născut, pentru ca noi să viem printr-Însul*” (I Ioan 4,9). Sfinții Apostoli și slujitorii Bisericii sunt trimișii Mântuitorului, după cum le-a zis Domnul Hristos Sfinților Săi Apostoli: „*Așa cum Tatăl M-a trimis pe Mine, tot astfel vă trimit și Eu pe voi. Drept aceea, mergeți și învățați toate neamurile, botezându-le în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh, învățându-le să păzească toate câte v-am poruncit Eu vouă*” (Ioan 20,21 și Matei 28,18-20).

În această lume orice om are o profesie până la pensie sau poate și după aceea, însă conform afirmației psalmistului David: „*Tu ești preot în veac, după rânduiala lui Melchisedec*” (Psalmul 109,4), preluată de Sfântul Apostol Pavel (Evrei 7,17), înțelegem că preoții continuă să slujească și după pensie, cât timp îi ține Dumnezeu sănătoși, dar și în veșnicie, de aceea trebuie să fim convinși că părintelui Gheorghe i s-a încheiat viața aceasta trecătoare, însă el continuă să-I slujească lui Dumnezeu în vecii vecilor în împărăția cerurilor, bineînțeles sub altă formă decât cea pământească.

În acest sens, în cea de-a doua rugăciune de la slujba de înmormântare a preoților citim: „Doamne Dumnezeul nostru, robului Tău Gheorghe preotul, care a fost împreună-slujitor cu noi și a adormit în nădejdea învierii vieții celei veșnice, fă-i odihnă în sânurile lui Avraam, ale lui Isaac și ale lui Iacob. Și precum l-ai pus pe el pe pământ slujitor în Biserică, așa îl arată și în altarul Tău cel ceresc, Doamne. De vreme ce l-ai împodobit pe acesta între oameni cu vrednicie duhovnicească, primește-l neosândit și în mărirea Ta cea hărăzită îngerilor; Tu ai preamărit viața lui pe pământ, și ieșirea vieții lui fă-o ca o intrare între dreptii Tăi cei sfinți și numără sufletul lui cu toți care din veac au bineplăcut Ție”.

Înțeleptul Solomon a scris că „*pe pământ nu este un om drept care să facă binele fără să păcătuiască*” (Ecclesiastul 7,20), iar Sfântul Evanghelist Ioan a afirmat și el: „*Dacă zicem că noi nu avem păcat, pe noi înșine ne amăgim și adevărul nu este întru noi*” (I Ioan 1,8), de aceea în cea de-a cincea rugăciune a slujbei de astăzi ne-am rugat: „Înșuți Stăpâne Hristoase primește sufletul robului Tău Gheorghe preotul, împreună slujitorul nostru și învrednicește-l să se odihnească împreună

cu sfinții Tăi în loc luminos, în ceata celor binecredincioși, în loc răcoros, de unde au fugit durerea și întristarea și suspinul, că nu este moarte pentru robii Tăi ci cu adevărat mutare a sufletului; și de a greșit el ceva cu fapta, cu cuvântul sau cu gândul trece-i lui cu vederea, ca un Dumnezeu bun și iubitor de oameni”.

În urmă cu exact trei săptămâni, în ziua de 9 octombrie, am resfințit biserica din Românași și am sfințit altarul de vară de aici, unde am săvârșit Sfânta și Dumnezeiasca Liturghie, bucurându-mă împreună cu preoții slujitori și cu credincioșii prezenți de realizările părintelui Gheorghe, care timp de patruzeci și cinci de ani i-a păstorit pe bunii credincioși din această parohie, fără să ne fi trecut atunci cuiva prin minte gândul că la așa de scurt timp ne vom revedea în această localitate pentru a-l prohodii pe părintele Gheorghe, însă Dumnezeu a grăit prin gura prorocului Isaia: *„Gândurile Mele nu sunt ca gândurile voastre, nici căile Mele precum căile voastre. Și pe cât de departe este cerul de pământ, într-atât este de departe calea Mea de căile voastre și cugetul Meu de cugetele voastre”* (Isaia 55,8-9). Sfântul Apostol Pavel a afirmat și el în acest sens: *„O, adâncul bogăției și al înțelepciunii și al științei lui Dumnezeu! Cât sunt de necercetate judecățile Lui și cât sunt de nepătrunse căile Lui! Căci cine a cunoscut gândul Domnului sau cine a fost sfetnicul Lui?”* (Romani 11,33-34).

Cu siguranță că cei mai mulți dintre cei de față își pun întrebarea: De ce părintele Gheorghe a trebuit să plece atât de repede și de neașteptat dintre noi? La aceasta voi răspunde cu o experiență trăită de Sfântul Antonie cel Mare, care și el, iscodind, ca numeroși dintre noi, adâncurile judecăților lui Dumnezeu, a întrebat: „Doamne, cum de unii oameni mor tineri, iar alții la

adânci bătrâneți? De ce unii sunt săraci, iar alții bogați? De ce nedreptii se îmbogățesc, iar dreptii sunt săraci?”, la care a auzit un glas care i-a zis: „Antonie, ai grijă de tine, căci acestea sunt judecățile lui Dumnezeu și nu ți se cade să le cunoști”.

Un lucru însă este cert, în urmă cu două zile părintele Gheorghe a auzit glasul lui Dumnezeu care l-a chemat la El, de aceea a lăsat atât de grabnic această lume, pentru a se muta în împărăția cerurilor. Și nu este pentru prima dată când părintele a auzit chemarea lui Dumnezeu, din moment ce Apostolul neamurilor a scris despre cel care Îl slujește pe Dumnezeu că „*nimeni nu-și ia singur cinstea aceasta, ci numai cel chemat de Dumnezeu, precum Aaron*” (Evrei 5,4), fratele lui Moise, care a fost cel dintâi mare preot al Legii Vechi.

În prima Evanghelie care s-a citit la slujba înmormântării de astăzi Domnul Hristos a afirmat: „*Adevăr, adevăr vă spun, că vine ceasul și acum este, când morții vor auzi glasul Fiului lui Dumnezeu și cei ce vor auzi vor învia. Căci precum Tatăl are viață în Sine, așa I-a dat și Fiului să aibă viață în Sine. Nu vă mirați de aceasta; că vine ceasul când toți cei din morminte Îi vor auzi glasul, și cei ce au făcut cele bune vor ieși spre învierea vieții, iar cei ce au făcut cele rele, spre învierea osândeii*” (Ioan 5,25-26 și 28-29). Pornind de la aceste cuvinte ale Mântuitorului eu vă pot spune că părintele Gheorghe va auzi și pentru a treia oară glasul Fiului lui Dumnezeu, iar întrucât și-a împlinit datoria pe deplin, cum puțini slujitori ai sfintelor altare au făcut-o, urmând îndemnul Sfântului Apostol Pavel adresat ucenicului său Timotei: „*Tu fii treaz întru toate; îndură necazul; fă lucrare de evanghelist; slujba ta fă-o deplin!*” (II Timotei 4,5), dar și sfatul Sfântului Apostol Petru către toți slujitorii Bisericii: „*Păstoriți turma lui Dumnezeu ce*

vi s-a dat în seamă, veghind asupra ei nu de nevoie, ci de bunăvoie, după Dumnezeu, nu pentru câștig rușinos, ci din tragere de inimă, nu ca și cum ați fi stăpânii celor ce v-au căzut la sorți, ci voi făcându-vă pilde ale turmei, iar când Se va arăta Mai-marele păstorilor, veți primi cununa cea neveștejită a mării” (I Petru 5,2-4), cu siguranță că Dumnezeu îi va spune părintelui Gheorghe, ca și altor preoți și credincioși vrednici: *„Vino, fiu binecuvântat al Părintelui Meu de moștenește împărăția cea pregătită ție de la întemeierea lumii. Căci flămând am fost și Mi-ai dat să mănânc; însetat am fost și Mi-ai dat să beau; străin am fost și M-ai primit; gol am fost și M-ai îmbrăcat; bolnav am fost și M-ai cercetat. Intră în rai întru bucuria Domnului tău”* (Matei 25,21și 34-36).

Astăzi este pomenit în calendarul creștin Sfântul Apostol Cleopa, cel care a călătorit în ziua învierii Domnului Hristos din morți, împreună cu Sfântul Evanghelist Luca, pe drumul de la Ierusalim la Emaus, împărtășindu-se pe această cale de cuvintele Mântuitorului, iar la prima Sfântă Euharistie săvârșită de Domnul Hristos după învierea Sa din morți, în Emaus, s-a împărtășit de trupul Acestuia. La fel și părintele Gheorghe, de acum înainte se alătură pentru veșnicie lui Hristos cel înviat, pe care L-a slujit întreaga viață și la ospățul Căruia a fost chemat în împărăția cea neînserată a lui Dumnezeu, fiind de acum mereu prezent la cina euharistică din Emausul ceresc.

Slujba săvârșită astăzi nu îi uită nici pe cei dragi ai preotului mutat dintre noi, care rămân plini de întristare pe acest pământ, de aceea în rugăciunea a treia citim: „Doamne al puterilor, Cel ce ești bucuria celor întristați, mângâierea celor ce plâng și sprijinitor al tuturor celor slabi de inimă, mângâie cu milostivirea Ta pe cei cuprinși de plângere pentru Gheorghe

preotul cel adormit; vindecă toată durerea care este pusă acum în inima lor; și fă odihnă în sânurile lui Avraam robului Tău Gheorghe preotul întru nădejdea învierii vieții celei veșnice”.

Cunoscându-l bine pe părintele Gheorghe, care a fost un om al rugăciunii, am convingerea că, de acolo de unde este, va continua să mijlocească cu mai multă ardoare înaintea lui Dumnezeu pentru familia sa, pentru foștii enoriași, pentru ostenitorii și beneficiarii Centrului de Servicii Sociale „Sfântul Gheorghe” din Românași, al cărui ctitor este, precum și pentru toți ucenicii și prietenii săi.

La fel să facem și noi, pomenindu-l mereu în rugăciunile noastre pe părintele Gheorghe, pentru ca Bunul Dumnezeu să așeze sufletul lui cu dreptții în împărăția cerurilor, acolo unde „*pe cele ce ochiul nu le-a văzut și urechea nu le-a auzit și la inima omului nu s-au suit, pe acelea le-a gătit Dumnezeu celor ce-L iubesc pe El*” (I Corinteni 2,9).

Amin

Monahismul în Transilvania¹

Preacucernici și Preacuvioși Părinți, iubiți credincioși,

În Duminica Tuturor Sfinților ne-a adus împreună un eveniment foarte important, și anume prima Sfântă Liturghie săvârșită pe locul viitoarei mănăstiri a Tuturor Sfinților din Zalău.

Data nu am ales-o la voia întâmplării, ci din cauza hramul viitoarei mănăstiri, care este prăznuit în duminica de astăzi, însă ieri, când îmi pregăteam cuvântul pe care îl rostesc acum, mi-am amintit că eu am fost călugărit în urmă cu 21 de ani, tocmai în ziua de 27 iunie.

Greutăți au fost pe pământ de când există lumea și vor mai fi până la sfârșitul veacurilor, dar cu toate acestea, de vremuri bune, ca cele pe care le trăim noi în Transilvania din 1990 încoace, nu au avut niciodată parte românii de pe aceste meleaguri, de aceea voi prezenta cum era pe vremuri aici, încât cuvântul meu de astăzi nu va fi o predică, ci mai degrabă o lecție de istorie, bine documentată.

Teritoriul țării noastre a fost locuit din cele mai vechi timpuri. În sprijinul acestei afirmații vin fosilele umane descoperite în Peștera cu Oase, din apropierea orașului Anina, în județul Caraș-Severin. Acestea reprezintă cele mai vechi rămășițe

¹ Cuvânt rostit în 27 iunie 2021 în cartierul Ortelec, în locul în care se va ridica Mănăstirea „Tuturor Sfinților” din Zalău.

din Europa ale omului modern (homo sapiens), fiind datate la o vechime între 38.000 și 42.000 de ani.

Descoperirile arheologice din județul Sălaj atestă faptul că această zonă a fost locuită de om încă din cele mai vechi timpuri. Astfel, pe pereții unei peșteri din localitatea Cuciulat, situată pe malul Someșului, s-au descoperit mai multe desene, având o vechime de peste 12.000 de ani, care sunt cele mai vechi desene de acest fel din sud estul Europei.

Tăblițele de lut descoperite la Tărtăria, în județul Alba, reprezintă una dintre primele mărturii din istoria umanității referitoare la utilizarea scrisului. După cercetări amănunțite cu metoda carbonului radioactiv, tăblițele au fost datate ca aparținând perioadei de început a culturii Vinca, în jurul anului 5.500 î.Hr., fiind cu 2.000 de ani mai vechi decât scrierea cuneiformă a sumerienilor (inventată în jurul anului 3.500 î.Hr.) și cu 2.400 de ani mai vechi decât scrierea hieroglifică a egiptenilor (care a apărut în jurul anului 3.100 î.Hr.).

Pământul binecuvântat de Dumnezeu în care locuiesc românii, înzestrat cu rare frumuseți naturale și numeroase bogății ale solului și subsolului, pentru că România este cea mai bogată țară din Europa în ceea ce privește resursele de aur, l-au făcut să fie mereu râvnit și uneori ocupat, vremelnic, de unele popoare, care și-au lăsat amprenta asupra istoriei și culturii noastre.

Primul conducător de oști care a încercat să-i supună pe sciții aflați la nord de Dunăre a fost regele persan Darius I (522-486 î.Hr.), în anul 513 î.Hr. Istoricul Herodot ne relatează în acest sens că: „Aflând despre această intenție, regii sciților i-au trimis lui Darius I un sol, care i-a oferit acestuia în dar o pasăre, un șoarece, o broască și cinci săgeți. Mesajul darurilor

către perși era următorul: Dacă nu veți zbura în înaltul cerului, preschimbați în păsări, sau dacă nu vă veți ascunde sub pământ, preschimbați în șoareci, sau dacă nu veți sări în bălți, preschimbați în broaște, înapoi n-o să vă întoarceți, căci veți pieri de săgețile noastre”.

Darius I a pornit campania planificată împotriva sciților, construind, cu ajutorul meșterilor greci, primul pod peste Dunăre. Oștirea sciților condusă de Idanthyrsus însă nu s-a confruntat cu armata lui Darius I, ci a atras-o tot mai adânc în interiorul țării, hărțuind-o în permanență. Sătul să-i tot urmărească pe sciți, Darius I i-a trimis lui Idanthyrsus o scrisoare, prin care îl soma fie să lupte, fie să se predea. Regele sciților i-a răspuns: „Noi nu avem orașe sau teritorii de pierdut, de vreme ce ducem un trai nomad, însă dacă vrei să te lupți cu noi, vino, găsește mormintele înaintașilor noștri, încearcă să le distrugi și atunci vei afla dacă vrem să ne luptăm cu tine”. După o lună de urmărire a sciților, armatele lui Darius I s-au retras, expediția în Sciția fiind un eșec.

Înainte de a porni în campania sa spre Orient, în primăvara anului 335 î.Hr., Alexandru Macedon a întreprins o incursiune până la nord de Dunăre, unde a încheiat pace cu geții de aici și cu vecinii lor din vest, celții.

Primul înaintaș al nostru care i-a unit pe locuitorii din această zonă, a fost regele Burebista (82-44 î.Hr.) întemeietorul statului dac.

Cel dintâi cap încoronat care i-a biruit pe daci a fost marele împărat Traian, în urma celor două războaie, din 101-102 d.Hr. și 105-106 d.Hr.

După cucerirea Daciei de către armatele romane ale împăratului Traian, strategii militari romani au trasat frontiera nord

estică a Imperiului Roman pe muntele Meseș din Sălaj. Acest limes delimita teritoriile dacice ocupate de romani de zona dacilor liberi.

Colonizarea Daciei de către romani a avut loc până în anul 275 d.Hr., când a avut loc retragerea aureliană, datorată invaziei popoarelor migratoare din est.

În secolele X-XI s-au cristalizat primele formațiuni statale românești, precum: cnezatele lui Ioan și Farcaș, dar și voievodatele lui Gelu, Menumorut, Glad, Ahtum, Litovoi și Seneslau.

Când în evul mediu anumite triburi nomade au venit din câmpia Panoniei în zona Ardealului au traversat o serie de păduri, după care au dat de podiș și de câmpii mănoase. În limba latină, în care se consemnau scrierile în perioada respectivă, „silva, -ae” înseamnă „pădure”, iar migratorii au numit această regiune „Transilvania”, adică „dincolo de pădure”. Întrucât în județul nostru întâlnim denumiri de localități precum: Șimleu Silvaniei, Cehu Silvaniei, Sighetu Silvaniei, pădurile amintite se întindeau aici, iar Transilvania începea pe teritoriul actual al Sălajului.

Între veacurile XI-XIII, după cucerirea Banatului și a părților vestice (numite ulterior Partium), Transilvania a devenit provincie a Regatului Ungariei, însă românii au fost întotdeauna majoritari aici, încât cel mai mare rege maghiar a fost nimeni altul decât românul Matei Corvin (1458-1490).

Cu toate că stăpânitorii Ardealului au avut nevoie de brațele harnice și de banii românilor câștigați cu multă trudă, nu le-au oferit în schimb niciun drept, după cum vom vedea în cele ce urmează.

În 16 septembrie 1437, în timpul răscoalei de la Bobâlna, unгурii, sașii și secuii din Transilvania au semnat, la Căpâlna, un tratat de alianță, intitulat: „Unio Trium Nationum” (Uniunea celor trei națiuni). Această înțelegere, care îi excludea pe români, prevedea ca cele trei naționalități să se ajute reciproc. Pe termen scurt, se urmărea zdrobirea răsculaților, cu timpul însă, acest acord a dus la excluderea de la viața politică din Transilvania a populației românești, care forma majoritatea locuitorilor.

Reprezentanții celor trei națiuni din Transilvania îi considerau pe români o plebe netrebnică, iobagă, aproape barbară, neformând niciodată o națiune ca să i se cuvină acest nume, acuzându-i că sunt înclinați spre toate nelegiuirile și se sustrag de la sarcinile publice. Românii din Ardeal erau socotiți de stăpânitorii lor drept o prostime neînfrânată, niște vagabonzi tolerați, care niciodată n-au avut drepturi sau vreo proprietate, fie ea de orice natură.

Umanistul croato-ungar Antonius Verancius sau Verancsics (1504-1573), fost arhiepiscop al Ungariei (1568-1573), scria despre locuitorii de drept ai Transilvaniei și despre români: Țara este locuită de trei națiuni, unгурii, sașii și secuii; i-aș adăuga totuși și pe români care, deși îi ajung ușor la număr pe ceilalți, nu au nicio libertate, nicio nobilime, niciun drept al lor, sunt cu toții oameni de jos, iobagi ai unгурilor și fără un teritoriu al lor, răspândiți peste tot, în toată țara, locuind arareori în locuri deschise, de cele mai multe ori retrași în păduri; iar ei, împreună cu turmele lor, duc o viață fără noroc (nenorocită).

În urma unei hotărâri luate în dieta de la Turda, în 1579, în Transilvania erau recunoscute trei națiuni: unгурii, sașii și

secuii și patru religii recepte: catolicismul, calvinismul, luteranismul și unitarianismul. Credința ortodoxă, a tuturor românilor, care formau majoritatea populației din principat, era doar tolerată. Astfel, românii ortodocși nu aveau niciun drept politic și niciun reprezentant legal. Interesele românului le putea reprezenta doar stăpânul acestuia (ungur, sas ori secu), care era dușmanul aspirațiilor lui. În plus, iobagul român era nevoit să plătească zeciuială preotului de religie străină, să participe la întreținerea bisericii străine, la construirea școlii și la întreținerea învățătorilor străini.

În jurul anului 1650 viața românilor din Transilvania nu era ușoară, iar locuitorii din Bistrița-Năsăud nu constituiau o excepție. Astfel, românii au cerut autorităților săsești din Bistrița permisiunea de a construi o biserică în acest oraș. Răspunsul a fost următorul: La pretenția temerară a valahilor mahalagii de a poseda o biserică între zidurile orașului, invocăm legile țării: „Approbatae Constitutiones”, care în partea I, titlul 8, art. 1, exclude pe valahi de la orice drept civic. Ei, și în afara zidurilor sunt numai vagabonzi tolerați, care niciodată nu au avut drepturi, ori vreo proprietate, fie ea de orice natură. Dacă acestei prostimi neînfrânate nu i s-a permis să aibă biserică în suburbie, cu atât mai mare greșeală ar fi să i se aprobe o biserică în oraș, căci în detrimentul purității seculare a națiunii săsești ar căpăta pofta să intre aici și în proprietatea altor case. Valahilor le este de ajuns paraclisul lor închiriat și tolerat din mahala, unde își pot celebra Liturghia cum vor; dar de proprietate, fie chiar de o palmă, nu poate fi nici vorbă, după ce fiecare dintre ei trăiește pe lângă vreun stăpân care îl rabdă pe lângă sine cât timp îi place.

Viața românilor ardeleni, care era oricum dificilă, a devenit și mai grea, după ce în 12 august 1687, austriecii i-au biruit pe turci, la Mohacs.

În toamna aceluiași an, trupele imperiale au ocupat Clujul, iar principele Mihai Appafy I și dieta s-au refugiat la Sibiu. În 27 septembrie 1687, s-a semnat un tratat, prin care principele Transilvaniei accepta intrarea trupelor habsburgice în Transilvania, predându-le 12 fortărețe, se angaja să le aprovizioneze și promitea să verse în vistieria imperială 700.000 de florini. În schimb, era garantată libertatea religioasă și siguranța principelui. În 9 mai 1688, s-a semnat tratatul de la Sibiu, care a transformat Transilvania în protectorat austriac. Prin aceasta, Transilvania a trecut de sub dominația turcească sub stăpânirea Imperiului Habsburgic, schimbând jugul de lemn de până atunci, cu altul de fier.

Țărani legați de glie (iobagi sau șerbi) existau în toate țările aflate sub conducerea Habsburgilor. În Austria Inferioară, corvoada acestora era limitată la 30 de zile pe an; în Austria Superioară, la 17 (la care se adăugau alte trei zile de corvoadă regală); în Boemia, la 4 zile pe an; în timp ce în Ungaria ea putea atinge 50 de zile. Transilvania era supusă unui regim seniorial mult mai aspru decât în Ungaria sau Austria. Iobagii, care reprezentau majoritatea maselor țărănești, datorau între 50 și 100 de zile de corvoadă pe an, la care se adăugau dijma și un cens variabil. Pe deasupra, țăranul era supus doar justiției senioriale, ieșind complet de sub autoritatea principelui.

Românii le-au răbdat toate și și-au dus crucea în tăcere, însă în momentul în care au fost obligați să-și părăsească credința străbună, pentru a îmbrățișa o religie hibrid, numită

greco-catolică, a început calvarul românilor dintotdeauna ortodocși din Transilvania.

Pe la 1700, calvinii dețineau, în principatul transilvan, o situație privilegiată de aproximativ un veac și jumătate, catolicii fiind înlăturați aproape cu desăvârșire din viața politică. Odată cu trecerea Transilvaniei în stăpânirea habsburgilor catolici, puterea calvinilor trebuia slăbită, în vederea întăririi confesiunii catolice, care - între cele patru religii recepte - era cea mai slabă. Cu alte cuvinte, trebuia schimbat raportul de forțe în favoarea catolicismului. În acest scop, au fost inițiate o serie de acțiuni în favoarea Bisericii Catolice, precum: restituiri de moșii pierdute și de biserici, danii noi, refacerea Episcopiilor din Oradea (1692) și Alba Iulia (1715) etc.

Dar recâștigarea pozițiilor economice, politice și religioase pierdute în favoarea calvinilor sub principii Transilvaniei - majoritatea de confesiune calvină - nu se putea face decât prin sporirea numărului catolicilor. Întrucât recatolicizarea luteranilor, calvinilor și a unitarienilor era, practic, imposibilă, întrucât religiile acestora erau garantate de legile principatului, care au rămas în vigoare și după cucerirea Transilvaniei de către austrieci, misionarii iezuiți și-au îndreptat atenția asupra românilor ortodocși, care erau mai numeroși decât toate cele trei națiuni recepte laolaltă, iar religia lor era numai tolerată. Prin atragerea românilor ortodocși la unirea cu Biserica Romei se urmărea, pe de o parte, creșterea numărului catolicilor și - implicit - creșterea rolului politic al reprezentanților catolicilor în dieta transilvană, iar, pe de altă parte, ruperea legăturilor, de orice natură, cu românii ortodocși din Țara Românească și Moldova.

În 4 decembrie 1691, împăratul Leopold I a dat o diplomă (numită leopoldină, după numele său), în 18 puncte, care a fost o adevărată constituție a Transilvaniei. Prin această diplomă se confirmau privilegiile celor trei națiuni: unguri, sași și secui, precum și drepturile celor patru religii recepte: catolică, luterană, calvină și unitariană. Deci poporul român - și credința sa ortodoxă - era exclus și pe mai departe de la viața politică și socială a țării, fiind socotit tolerat.

În 23 august 1692, Leopold I a înaintat guvernului maghiar un edict, în virtutea căruia toți preoții ortodocși care se unesc cu Biserica Romano-Catolică vor beneficia de aceleași privilegii ca și clerul catolic.

În toamna anului 1698, Atanasie Anghel, mitropolitul ortodox al Transilvaniei, asupra căruia se exercitaseră numeroase presiuni, și 38 de protopopi, tentați de privilegiile materiale ale clerului catolic din Ardeal, au acceptat unirea cu Biserica Romei.

O anchetă desfășurată de autoritățile din Transilvania a dovedit însă că cei mai mulți dintre românii ortodocși nu și-au părăsit credința. În această situație, în 15 aprilie 1746, împărăteasa Maria Tereza a semnat către guvernul Transilvaniei trei decrete, care au fost urmate de o perioadă de persecuții, în care unii ortodocși români ardeleni au suferit moarte martirică, iar alții au fost întemnițați. De asemenea, numeroase biserici ortodoxe au fost atribuite uniților.

În cele ce urmează voi vorbi despre monahism, pentru a relua ulterior și înțelege mai bine firul istorisirii de până acum.

Monahismul este o formă de viață religioasă, trăită în singurătate - departe de comunitățile civile, laice, organizate

pe plan rural sau urban - dar încadrată în sânul Bisericii lui Hristos sau în cadrul unei comunități religioase (cum sunt călugări aparținând și altor religii decât cea creștină).

Monahismul creștin este un mod de viață evanghelică, dedicată rugăciunii, contemplației și ascezei, în totală retragere de lume și în deplină ascultare față de un părinte duhovnicesc. Viața monahală este consacrată unei experiențe personale a Duhului Sfânt, prin ascultare, sărăcie de bunăvoie și feciorie, cele trei voturi caracteristice monahismului creștin.

Monahismul a luat ființă în secolele III - IV, în Egipt. La început, monahii s-au retras la marginea cetăților, apoi în izolarea pustiei, iar ulterior s-au organizat în comunități sau obști frățești. Din Egipt, monahismul s-a răspândit în Orientul Mijlociu, în Europa, iar ulterior în întreaga lume cunoscută.

Primii călugări cunoscuți de pe teritoriul actual al țării noastre au fost: Sfântul Ioan Casian (circa 360-435), Sfântul Gherman din Dobrogea (368-405), Sfântul Dionisie Exiguul (circa 470-545) și călugării sciți (secolul VI), dintre care s-au evidențiat Leontie și Ioan Maxențiu.

Cele mai vechi mănăstiri atestate documentar de pe teritoriul actual al țării noastre au fost: Morisena (județul Timiș), din 1002, Oroszlamos (în Banat), aprox. 1030, Igrîș (județul Timiș), 1179, Cârța (județul Sibiu), 1202, Cusici (județul Caraș-Severin), 1225, Zlatița (județul Caraș-Severin), 1225, Petrid (județul Cluj), 1278, Cotmeana (județul Argeș), 1292, Vodița (județul Mehedinți) 1374 etc.

Sălajul are o istorie îndelungată și bogată și în ceea ce privește vestigiile bisericesti, dintre care voi menționa: templul păgân al cetății romane Porolissum, datând din veacul al IV-lea d.Hr., refăcut și utilizat ca biserică creștină în perioada postro-

mană, aceasta fiind cea mai veche bazilică creștină cunoscută la nordul Dunării.

În hotarul comunei Jac s-au descoperit chilii și bisericuțe rupestre din secolele V-VIII.

Viața bisericească din aceste locuri este atestată de vestigiile arheologice, precum și de chiliile și bisericuțele rupestre de la Brebi și Buciumi, de mănăstirile de la Sângeorzu de Meseș, Bălan, Brebi, Strâmba, Chechiș, Ciocmani, Dolheni, Cutiș, Popteleac, Stoboru, Șimișna și Treznea.

Nemulțumită de faptul că românii din Transilvania se opuneau trecerii la cultul greco-catolic, în primăvara anului 1761 împărăteasa Maria Tereza l-a trimis în Ardeal, în calitate de comandant al trupelor de aici, pe generalul Adolf von Bukow, având misiunea de a înăbuși orice mișcare îndreptată împotriva uniației.

Ce coincidență de nume, Adolf von Bukow se numește la fel ca și Adolf Hitler, altă celebritate negativă a istoriei.

În 5 aprilie 1761, generalul a intrat în Sibiu, iar în 7 aprilie, o delegație formată din patruzeci de români, condusă de protopopul Ioan din Săliște, Irimie Stoica, Opre Mosan și Miclăuș Popa, care spuneau că reprezintă pe toți românii din Ardeal, s-a prezentat cu un memoriu în fața lui. Aceștia au declarat că se supun necondiționat împărătesei, dar că singura lor dorință este de a-și păstra credința ortodoxă.

Membrii delegației au cerut să li se lase bisericile, locurile și pământurile bisericești. Aceștia au spus: „Cu multă sudoare ne-am zidit bisericile, iar locurile și pământurile le-am cumpărat cu banii noștri. Până și bisericile nu demult zidite, nu le-au făcut preoții uniți cu banii lor, ci noi le-am ridicat, din sărăcia noastră. Bisericile mai vechi au fost clădite de strămoșii

noștri, de fiii și nepoții lor, când nu se știa încă în Transilvania nimic despre unire. Dar firește, unde preoții uniți pot dovedi că ei au clădit măcar o singură biserică sau mai multe, să le rămână lor”.

Adolf von Bukow însă a refuzat să le atribuie ortodocșilor bisericile și proprietățile ecleziastice, pe motiv că românii sunt, ca națiune și religie, numai tolerați și de aceea nu li se pot aplica legile țării, potrivit cărora majoritatea credincioșilor obține biserica, generalul urmând să facă împărțirea după bunul său plac.

Când, în Ocna Sibiului, ortodocșii au refuzat să le predea biserica uniților, generalul a ieșit cu șase companii de soldați, cu o trupă de husari și cu câteva tunuri. Poporul înspăimântat a fugit aproape tot în pădure, iar în sat au rămas numai bătrânii, care au fost nevoiți să predea cheile. Episcopul unit, Petru Pavel Aron, care era de față, le-a răpit și sfințit din nou biserica, în timp ce soldații o împresurau.

Întrucât creștinii ortodocși din Făgăraș au refuzat să le predea uniților biserica pe care o ridicase Constantin Brâncoveanu, generalul i-a pedepsit pe unii cu temniță, pe alții cu bătăi, cu amendă în bani sau cu expulzarea. De asemenea, le-a interzis ortodocșilor să-și ridice altă biserică, să slujească în vreo capelă sau casă particulară, retrăgându-le dreptul de a practica liber credința ortodoxă, de a avea preoți sau de a se înscrie în breasla meșteșugarilor uniți. La fel s-a procedat în numeroase alte localități.

La porunca lui Bukow, s-a făcut un recensământ, care a dovedit că ortodocșii din Transilvania erau cu mult mai numeroși decât uniții. Aici este interesant de menționat faptul

că în 1172 de sate pur ortodoxe, cu 622 de preoți, existau alți 472 de preoți uniți, fără credincioși.

Un alt amănunt demn de menționat al recensământului efectuat din ordinul generalului austriac, este acela că toți creștinii ortodocși aveau dreptul să treacă la unire, dar nu și invers, pentru că prin aceasta s-ar fi tulburat liniștea publică.

În 13 iunie 1761, cancelarul Transilvaniei, Nicolae Bethlen, a dat următorul ordin: Mănăstirile de lemn ortodoxe să fie arse pretutindeni, cele de piatră să fie dărâmate și să fie alcătuit un raport generalului, atât despre cedarea bisericilor ortodocșilor către uniți, cât și despre demolarea mănăstirilor. Iar dacă cineva se va opune acestei preafnalte porunci împărătești, dată de mărita comisie, să fie negreșit pedepsit cu moarte prin spânzurare sau prin tăierea capului, ca unul care disprețuiește poruncile împărătești și tulbură pacea și ordinea publică.

Generalului Bukow i se datorează această mare barbarie de distrugere a două sute de mănăstiri și schituri din toată Transilvania, cele din lemn fiind arse, iar cele din piatră și cărămidă distruse cu tunurile, ele fiind considerate centre puternice de rezistență ortodoxă. Așadar, este mai presus de orice îndoială că adevăratul întemeietor al Bisericii Unite din Ardeal a fost generalul Bukow. Fără soldații și tunurile sale nu ar mai fi rămas nicio urmă din încercarea dominației străine de a destrăma sufletul românesc.

În urma comiterii acestei barbarii, practic, n-a mai rămas urmă de viață monahală ortodoxă în Transilvania, iar Sălajul nu a făcut excepție, de aceea tinerii din Ardeal care simțeau chemarea lui Dumnezeu de a deveni monahi se duceau dincolo de munți pentru a se călugări.

Preoții ortodocși, atât de persecutați pentru că nu și-au trădat legea moștenită din moși-strămoși, au scris într-o jalbă: Pătimim pentru credința noastră, încât ne-am dus la mormintele părinților noștri și le-am zis: „Leșiți din morminte, ca să intrăm în locul vostru, căci nu mai putem răbda!”.

După 1918 vremurile s-au schimbat, iar din 1990 încoace nu mai trăim persecuții religioase la noi în țară, de aceea Ardealul își vrea mănăstirile înapoi.

Pe locul în care ne aflăm noi acum nu vom înființa o vatră de sihăstrie nouă, ci vom reactiva mănăstirea Meseș, din veacul al XII-lea.

Mai există anumite probleme tehnice legate de pământul mănăstirii, însă avem nădejde în Dumnezeu și suntem convinși că toți sfinții, ocrotitorii viitoareii mănăstiri, sunt mai puternici decât orice piedică apărută în calea demersului nostru bine-cuvântat și sfânt.

Cu toții trebuie să fim conștienți de faptul că atunci când se ctitorește un lăcaș de cult, care este o poartă spre cer, apar și ispite, însă Domnul nostru Iisus Hristos ne-a îmbărbătat, zicând: „*În lume necazuri veți avea; dar îndrăzniți. Eu am biruit lumea*” (Ioan 16,33).

Ca să vedeți că ceea ce am afirmat nu sunt vorbe goale, vă aduc la cunoștință faptul că aprobarea înființării „Mănăstirii Tuturor Sfinților” din Zalău a fost luată în ședința Sinodului Mitropolitan de la Cluj-Napoca din 13 februarie 2014, iar acum, după mai bine de șapte ani, am săvârșit prima Sfântă Liturghie pe locul viitoareii mănăstiri.

Aduc alese mulțumiri părintelui Nicolae Gudea și membrilor Consiliului Parohial din Ortelec, care au avut bună-

voința să ofere ca donație mănăstirii trei hectare din pământul parohiei.

Mulțumesc conducerii Primăriei Zalău pentru toată disponibilitatea arătată față de Biserică și pentru că a acceptat schimbul de teren cu mănăstirea, încât în această gură de rai să fie ctitorită vatra de sihăstrie a zălăuanilor.

Greutatea ridicării acestei mănăstiri va apăsa pe umerii părintelui stareț Rafael. Să nu îl lăsăm singur și să fim convinși că oferind mănăstirii din prisosul nostru, toți sfinții, ocrotitorii acestei vetre de sihăstrie, ne vor purta de grijă, așa cum s-a întâmplat în timpul secetei cumplite din vremea prorocului Ilie Tesviteanul, când în casa văduvei din Sarepta Sidonului *„făina din vas nu a scăzut și untdelemnul din urcior nu s-a împușinat, după cuvântul pe care Domnul îl grăise prin gura lui Ilie”* (III Regi 17,16).

Amin

Pilda semănătorului¹

Preacucernice Părinte Protopop, Preacuvioase Părinte Stareț, Preacucernici Părinți, Preacuvioase Maici, distinse autorități, iubiți credincioși,

La invitația Părintelui Gheorghe Ganea și cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului Părinte Arhiepiscop și Mitropolit Andrei al Clujului am venit astăzi la Rodna, pentru a sfinți biserica din această localitate, în urma numeroaselor lucrări care au fost efectuate la mănăstirea și frumosul dumneavoastră lăcaș de cult.

După cum știți prea bine, la evenimentul de astăzi trebuia să ia parte și Înaltpreasfințitul Părinte Arhiepiscop și Mitropolit Andrei, însă agenda Înaltpreasfinției Sale a devenit prea încărcată, motiv pentru care slujba de astăzi a fost săvârșită doar de mine.

În urma rugăciunilor înălțate, prin pogorârea harului Sfântului Duh, au fost încununat eforturile depuse de dumneavoastră, prin care s-a vădit hărnicia celor doi preoți care vă păstoresc, precum și jertfelnicia dumneavoastră, a bunilor credincioși din această localitate.

Bunul Dumnezeu să-i răsplătească pe cei doi vrednici preoți, dar și pe dumneavoastră, pe toți, atât în această

¹ Cuvânt rostit în ziua de 17 octombrie 2021, în biserica din Rodna, județul Bistrița-Năsăud, cu prilejul resfințirii lăcașului de cult din această localitate.

viață, cât și în veșnicie, pentru râvna arătată față de casa lui Dumnezeu.

La Sfânta Liturghie pe care am săvârșit-o astăzi, împreună cu numerosul sobor de preoți de față, s-a citit o pericopă evanghelică în care ne este înfățișată una dintre pildele rostite de Domnul Hristos.

Pentru a-și face mai ușor înțeleasă învățătura Sa, Mântuitorul a întrebuințat adeseori parabole, luate din viața de zi cu zi a evreilor. În acest fel, învățăturile dumnezeiești erau mai ușor înțelese și ținute minte de către ascultătorii Săi.

Pilda semănătorului, citită astăzi la Sfânta Liturghie, se numără printre primele parabole rostite de Domnul Hristos și este cea dintâi pildă a Mântuitorului consemnată în paginile Sfintei Scripturi.

Domnul Hristos le-a spus ascultătorilor Săi: *„A ieșit semănătorul să semene. Și pe când semăna, unele semințe au căzut lângă drum și au venit păsările și le-au mâncat. Altele au căzut pe loc pietros, unde n-aveau pământ mult, și îndată au răsărit, că n-aveau pământ adânc; dar când s-a ridicat soarele s-au pălit de arșită și, neavând rădăcină, s-au uscat. Altele au căzut între spinii și spinii au crescut și le-au înăbușit. Altele au căzut pe pământ bun și au dat roadă: Una o sută, alta șaizeci, alta treizeci”* (Matei 13,3-8).

Este demn de menționat faptul că semănătorul din această parabolă aruncă sămânța cu atâta stângăcie, încât o mare parte din ea se irosește. Noi ne-am fi așteptat la descrierea modului obișnuit de a semăna și, de fapt, tocmai o astfel de descriere avem aici. Aceasta se înțelege cu ușurință dacă știm că în vechime, în Țara Sfântă, semănatul preceda aratul. De aceea, semănătorul din această pildă este înfățișat că aruncă sămânța

peste ogorul nearat și acest fapt ne dă puțința să înțelegem de ce el seamănă și pe cărare. El aruncă intenționat sămânța pe poteca pe care sătenii au bătătorit-o peste țarină, deoarece are de gând ca arând și cărarea, să acopere sămânța cu pământ. Și tot cu bună știință acesta seamănă printre măcăcinii uscați de pe pământul întelenit, căci și peste ei va trece cuțitul plugului. Să nu ne surprindă nici faptul că unele boabe cad pe teren pietros, căci calcarul de dedesubt, acoperit cu un strat subțire de pământ, abia dacă se vede până când plugul îl va scoate la suprafață. Ceea ce pentru mentalitatea noastră pare drept un mod greșit de a face agricultură, în condițiile dificile ale Țării Sfinte aceasta este pur și simplu o modalitate obișnuită.

O parte din sămânță, ne spune parabola, a căzut lângă drum. Aceasta nu înseamnă că semănătorul este neglijent. La semănat este normal ca unele boabe să cadă pe (sau lângă) drumul care mărginește ogorul ori pe cărările bătătorite ale țarinii, din moment ce în agricultura tradițională din Țara Sfântă mai întâi se seamănă și numai după aceea se ară. Desigur că păsările, dacă nu sunt alungate, mănâncă rapid boabele care li se oferă astfel.

Alte semințe au căzut în loc pietros. În Palestina sunt numeroase țarini pietroase, unde, sub un strat foarte subțire de sol vegetal, se ascunde stânca. În aceste condiții, grâul răsare repede, stimulat de căldura de la suprafață, dar planta piere tot atât de rapid din lipsă de pământ adânc.

Spinii din parabolă pot însemna buruienile, în general, care răsar și cresc foarte repede. Dar aici poate fi vorba, de asemenea, de tufe de măcăcini, pentru că în Orientul Mijlociu se pot vedea adeseori astfel de tufe în mijlocul ogorului cu grâu sau cu alte cereale.

Randamentul pământului celui bun, de până la o sută de boabe la o sămânță are mai degrabă o valoare simbolică.

Fiind probabil prima pildă pe care a rostit-o Domnul Hristos, Sfinții Apostoli L-au întrebat de ce vorbește în parabole, iar Mântuitorul le-a răspuns că lor le este dat să cunoască tainele Împărăției lui Dumnezeu pentru că sunt interesați de aceasta și au ajuns la un anumit grad de pricepere, pe când celorlalți ascultători le este prezentată aceeași învățătură, dar ei tot nu o înțeleg, pentru că „*s-au împietrit, precum este scris: «Dumnezeu le-a dat duh de amorțire, ochi ca să nu vadă și urechi ca să nu audă»*” (Romani 11,7-8). Faptul că unii ascultători nu înțelegeau învățătura Mântuitorului nu înseamnă că Domnul Hristos era nedrept cu ei, ci aceștia erau lipsiți de capacitatea de înțelegere a învățăturii Lui, de aceea Mântuitorul le-a și spus unor astfel de oameni: „*Încă multe am a vă spune, dar acum nu puteți să le purtați*” (Ioan 16,12).

„*Și ucenicii lui Iisus Îl întrebau: Ce înseamnă pilda aceasta?*” (Luca 8,9).

Văzând că nici Sfinții Apostoli nu au înțeles pilda pe care a rostit-o, Mântuitorul a explicat-o, ceea ce a făcut cu foarte puține dintre parabolele Sale.

În ceea ce privește identitatea Semănătorului din această pildă ne dăm seama că Acesta este „*Fiul Omului*” (Matei 13,37).

Simbolismul seminței este precizat de la bun început în Evanghelia după Luca: „*Sămânța este cuvântul lui Dumnezeu*”.

Fiecare sămânță conține în ea însăși un principiu germinativ. În sămânță este ascunsă viața plantei. Tot așa, în Cuvântul lui Dumnezeu există viață. Domnul Hristos a spus în acest sens: „*Cuvintele pe care Eu vi le-am grăit sunt duh și viață. Cel ce*

ascultă cuvintele Mele și crede în Cel ce M-a trimis, are viață veșnică” (Ioan 6,63 și Ioan 5,24).

Când le explică Sfinților Apostoli această pildă, Mântuitorul nu pune accentul pe sămânță, pe „cuvântul lui Dumnezeu”, ci pe modurile diferite în care acesta este primit de oameni, pe „solurile” diferite în care cade sămânța cuvântului. Rezultatele diferite ale celor patru părți de sămânță se datorează, într-adevăr, calității diferite a pământului. Nici Semănătorul, nici sămânța nu au vreo vină pentru lipsa de roade a celor din primele trei categorii. În explicarea parabolei Domnul Hristos atrage atenția asupra infertilității solului în care au căzut trei pătrimi din sămânța aruncată.

În prima categorie, reprezentată de sămânța căzută lângă drum, sunt cei care aud cuvântul lui Dumnezeu, dar încă înainte ca acesta să fi pătruns în minte, prin meditația asupra lui, înainte ca acesta să fi coborât în inimă, prin primirea sa cu dragoste și ascultare, vine diavolul, această „pasăre” de pradă care stă mereu la pândă, și „*ia cuvântul din inima lor, ca nu cumva, crezând, să se mântuiască*” (Luca 8,12).

Aceștia și-au bătătorit mintea și inima cu fel de fel de învățături lumești, pământești. Ei vor să trăiască bine numai în lumea aceasta, să-și mulțumească numai trupul, dar sufletul lor se află ca într-o temniță întunecoasă. Capul acestora este plin de tot felul de învățături străine de duhul Evangheliei și în mintea lor nu se mai află loc și pentru Cuvântul lui Dumnezeu.

Oamenii din această categorie sunt cei indiferenți, cei dezinteresați, cei cărora păcatul le-a întunecat mintea și nu înțeleg, și nu vor să priceapă cuvântul lui Dumnezeu. Ei nu mai sunt un pământ bun, pentru că nu-și mai aparțin. În locul

lor a intrat altcineva, ca și cum într-o casă în care odinioară aveai prieteni care te găzduiau acum locuiește cineva care nu te mai cunoaște. Ceva i-a scos din casă. I-a scos din casă păcatul pe care l-au lăsat să intre puțin câte puțin, până i-a scos de tot afară.

În sufletele altora a căzut sămânța, dar aceștia se comportă față de ea ca și piatra. Nu sunt un teren bun pentru ea. Nu sunt temeinic interesați. Rămân superficiali. Aceștia primesc cuvântul cu bucurie dar apoi, neputându-se înrădăcina în ei, în vreme de ispită se leapădă ușor de el. Nici nu-l mai recunosc. Și precum pe piatră nu poate încolți nimic, tot așa nici pe astfel de suflete nu poate încolți cuvântul lui Dumnezeu. Aceștia sunt cei insensibili, superficiali, suficienți de sine, cei care găsind jumătate de adevăr, cred că l-au găsit întreg.

Alți primitori ai cuvântului lui Dumnezeu se comportă cu acesta ca și spinii. Umbrind sămânța și lipsind-o de lumină, n-o lasă să încolțească. Dacă locul pietros distruge rădăcina plantei, spinii distrug rodul acesteia. Semințele căzute între spini sunt asemenea celor care, deși gustă din cuvântul lui Dumnezeu, îl înăbușă cu grijile vieții, expresie a tuturor păcatelor.

În privința celor care primesc cuvântul lui Dumnezeu așa cum primește sămânța un ogor plin de spini trebuie să remarcăm că pământul în sine este bun și ar putea fi productiv, dar grăsimea acestui pământ este devorată de spini și de buruieni, care o iau înainte, crescând foarte repede, și înăbușă sămânța. Așa sunt întotdeauna inimile împărțite între dorința de a plăcea lui Dumnezeu și iubirea față de lume. În acești oameni, după un început bun și promițător, cuvântul tânjește și, în cele din urmă, rămâne fără roadă, pentru că grijile și plăcerile vieții

înăbușă dragostea față de Dumnezeu și față de împlinirea poruncilor Lui.

Pentru această categorie de oameni problema nu vine de la sămânță, ci de la pământ, adică din inimă. Pământul inimii lor a fost și este încă plin de spini. Păcatul este stăpân în această inimă. Spinii care erau ascunși și aveau rădăcini în pământ au crescut odată cu grâul, ba chiar au luat-o înaintea acestuia, consumându-i hrana, iar mai târziu au ajuns să acopere grâul, i-au luat și lumina și aerul și astfel l-au înăbușit și l-au făcut să nu aducă rod. Așa se întâmplă cu multe inimi: Cuvântul lui Dumnezeu nu pătrunde în ele pentru că păcatul se află mai în adâncul inimii; păcatul o ia înainte și crește până acolo că înăbușă credința cu totul.

La sfârșitul pildei semănătorului sunt menționați cei care primesc cuvântul lui Dumnezeu, așa cum pământul cel bun primește sămânța. Este vorba aici de „*cei ce, cu inimă curată și bună, aud cuvântul, îl păstrează și rodesc întru răbdare*” (Luca 8,15). Cele câteva caracteristici menționate de Mântuitorul sunt extrem de sugestive. Mai întâi, o inimă curată și bună, adică o inimă în care căința și-a făcut deja lucrarea de purificare de patimi și a trezit dorul sfânt după Dumnezeu și după harul Său mântuitor. Un astfel de om nu numai că primește cu bucurie cuvântul lui Dumnezeu, așa cum fac și cei din categoria a doua, care nu au rădăcină, ci el îl și păstrează cu scumpătate. Și, spre deosebire de impulsivitatea superficială a acelora, el știe, așa cum știe orice agricultor serios, că îți trebuie să ai răbdare de la semănat până la seceriș.

Din cuvintele Mântuitorului din această pildă constatăm că chiar la cei ce sunt pământul cel bun există grade diferite de fertilitate, unul rodind „*o sută, altul șaiszeci, altul treizeci*”.

Aceste cifre au doar o valoare simbolică. Ele ar putea fi înlocuite cu altele. Totul este să se redea ideea rodirii bogate.

În această parabolă, Domnul Hristos arată câtă risipă fac oamenii de cele spirituale, preocupându-se de cele lumești, pentru că trei părți din sămânța aruncată s-au irosit și numai a patra parte a căzut în pământ bun. Cu toate acestea, sămânța a rodit de o sută de ori mai mult, de șaiszeci de ori și de treizeci de ori, încât Mântuitorul ne încredințează că sămânța din pământul bun a rodit și pentru pământul sterp și neroditor.

În ceea ce privește roadele, diferența dintre oameni o face strădania lor și fiecare va primi răsplată pe măsura dăruirii sale, iar Dumnezeu Se bucură pentru fiecare în parte.

Scopul final al semănării cuvântului lui Dumnezeu este rodirea, care nu se judecă în termeni cantitativi. Condiția pentru a rodi este să înțelegi cuvântul lui Dumnezeu, să îl poți discerne și asimila. Apoi rodul vine fără îndoială și prea puțin contează cantitatea, fiindcă rezultatele duhovnicești nu sunt niciodată palpabile, cuantificabile. Fiecare creștin este chemat să dea maximul său, indiferent dacă acesta înseamnă treizeci, șaiszeci sau o sută.

Pretutindeni în parabola semănătorului, Mântuitorul arată că diferitele rezultate ale semănatului depind de calitatea terenului. În fiecare situație este același semănător și aceeași sămânță. Prin urmare, Domnul ne învață că, dacă lucrarea Cuvântului lui Dumnezeu nu are succes în inima și în viața noastră, cauza se găsește la noi.

În cele ce urmează voi face mai multe jocuri de cuvinte, pornind de la numele părinților care vă păstoresc, cu care am fost atât coleg de școală, cât și de cameră o perioadă de timp,

deci îi cunosc foarte bine și acesta este motivul pentru care mă aflu astăzi aici.

În limba greacă pământul este numit „γη” (ghi), iar „Γεώργιος”, Gheorghe în limba română, înseamnă „lucrător al pământului” sau „agricultor” și mă bucur de faptul că părintele dumneavoastră, Gheorghe Ganea, este un semănător bun. Important este ca pământul sufletelor dumneavoastră, în care acesta sădește cu iscusință și râvnă cuvântul lui Dumnezeu, să aducă rod bogat.

În timpul activității Sale publice, Domnul Hristos a afirmat: „*Adevăr vă spun: Dacă bobul de grâu care cade în pământ nu moare, rămâne singur; dar dacă moare, aduce roadă multă*” (Ioan 12,24). Tot așa este și cu omul, dacă nu ar fi căzut în păcat, nu ar fi murit și atunci nu ar fi trebuit să învieze, însă Adam și Eva, în grădina Edenului, au ascultat de vrăjmașul și au mâncat din rodul pomului oprit, de aceea Fiul lui Dumnezeu S-a întrupat, pentru a-i scoate pe oameni din robia diavolului, oferindu-le în dar mântuirea sufletelor și învierea trupurilor.

Cea de-a treia persoană înviată de Mântuitorul a fost prietenul Său Lazăr, cel mort de patru zile. Lazăr este un nume ebraic, fiind o prescurtare a lui Eleazar, care înseamnă „Dumnezeu m-a ajutat” sau „Dumnezeu este ajutorul meu”. Prin cuvintele Sale: „Lazăre, vino afară!”, Domnul Hristos l-a chemat pe acesta dintre cei morți între cei vii și din mormânt în lume. Lazăr este prenumele părintelui dumneavoastră, care dacă nu a avut ocazia să-L întâlnească pe Mântuitorul în timpul activității Sale publice și să-i fie prieten, Îi este slujitor devotat.

Din moment ce Domnul Hristos și-a înviat prietenul, înseamnă că El a biruit moartea, iar biruitor în limba greacă se spune „Νικητής”, care în limba română este transliterat

„Nechita”, acesta fiind numele de familie al părintelui Lazăr, care în calitate de preot al dumneavoastră se străduiește să vă determine să biruiți păcatele și să cultivați virtuțile.

Pe părintele Ioan Dâmbu, decanul de vârstă al soborului care a slujit astăzi Sfânta Liturghie, care și-a început activitatea de preot în această parohie, în urmă cu 46 de ani și este, de mai bine de treizeci de ani, vrednicul protopop al Năsăudului, îl asemăn cu Moise, care după ieșirea din robia egipteană a condus timp de patruzeci de ani, prin pustie, poporul ales și, înainte de a ajunge în Canaan, s-a suit pe un dâmb sau o colină numită Nebo, care se află acum în Iordania și pe care am vizitat-o eu săptămâna trecută, și de acolo a privit cu nădejde și satisfacție Pământul Făgăduinței în care urmau să intre fiii lui Israel. Tot așa și părintele Ioan Dâmbu se bucură de propriile realizări și de cele ale numeroșilor săi fii duhovnicești.

Dumneavoastră, bunilor credincioși din Rodna, vă fac urarea să fiți rodnici și să aduceți rod însutit, ca și sămânța din parabola de astăzi, care a căzut în pământul cel bun, fiindcă numai așa veți putea auzi la sfârșitul vieții cuvintele Dreptului Judecător: *„Bine, slugă bună și credincioasă, peste puține ai fost credincioasă, peste multe te voi pune; intră în rai întru bucuria Domnului tău”* (Matei 25,21).

Amin

**Pruncia lui Iisus, botezul Lui în râul Iordan,
Pogorârea Sfântului Duh și Sfântul Ierarh Alexandru¹**

**Preacucernici Părinți Consilieri,
Preacucernici Părinți,
distinse Domnule Deputat, iubiți credincioși,**

Ne aflăm într-o zi binecuvântată, de mare praznic, și este deja o tradiție îndelungată în această biserică, să vin la Sfânta Liturghie nu doar de hram, la Pogorârea Sfântului Duh, ci și la Bobotează, și mă bucur să fim din nou împreună.

Astăzi o să vă vorbesc despre primii treizeci de ani din viața Domnului Hristos, despre legătura dintre botezul Mântuitorului în râul Iordan de către Sfântul Ioan Botezătorul și Pogorârea Duhului Sfânt peste Sfinții Apostoli în Ierusalim, și, de asemenea, despre legătura dintre părintele Alexandru Horvat, ctitorul acestui lăcaș de cult și Taina Sfântului Botez, prezentându-vă în câteva cuvinte și viața Sfântului Ierarh Alexandru.

Cu toate că Domnul Hristos a trăit cea mai mare parte a vieții Sale în Galileea, (treizeci de ani până la debutul activității Sale publice și mare parte din cei trei ani și jumătate de misiune desfășurată pe pământ), în primii treizeci de ani de viață petrecuți acolo nu a avut loc niciun eveniment important legat de persoana Sa. Sfânta Scriptură menționează doar faptul că El locuia în Nazaret, alături de Sfânta Fecioară Maria și de

¹ Cuvânt rostit, în sinteză, în ziua de 6 ianuarie 2022, în biserica „Pogorârea Sfântului Duh” și „Sfântul Ierarh Alexandru” din Zalău.

Dreptul Iosif și „creștea și Se întărea cu duhul, fiind plin de înțelepciune; și harul lui Dumnezeu era peste El” (Luca 2,40). Prin aceste cuvinte Sfântul Evanghelist Luca subliniază faptul că Pruncul sau adolescentul Iisus creștea cu trupul și se întărea cu duhul.

Autorul biblic nu consemnează că Iisus Hristos era doar inteligent, isteț sau ager la minte, ci chiar înțelept. Inteligența este un dar primit de la Dumnezeu, care poate fi folosit bine sau rău, astfel, diavolii, care au fost creați de Dumnezeu ca și îngeri de lumină, sunt foarte deștepți, dar răi, în timp ce înțelepciunea este inteligența pusă în slujba lui Dumnezeu. Ori după ce Sfântul Evanghelist Luca menționează că „*Iisus era plin de înțelepciune*”, imediat adaugă faptul că „*harul lui Dumnezeu era peste El*”, arătând prin aceasta conlucrarea dintre firea dumnezeiască și cea omenească în persoana Fiului lui Dumnezeu întrupat.

De fapt nici nu se poate spune despre Iisus Hristos că era doar inteligent, din moment ce El este Fiul lui Dumnezeu, deci este Atoateștiutor. El nu ar fi avut ce învăța de la oameni, de aceea nu a trebuit să meargă la școală. Aceasta o aflăm din cele petrecute în Ierusalim, la sărbătoarea Corturilor, când „*Iisus S-a suit în templu și învăța. Și iudeii se mirau, zicând: «Cum știe Acesta carte fără să fi învățat?»*” (Ioan 7,14-15). Mântuitorul este Învățătorul prin excelență, de aceea le-a spus Sfinților Apostoli și, prin ei, tuturor oamenilor: „*Voi Mă numiți pe Mine Învățătorul și Domnul, și bine ziceți, fiindcă sunt, căci Învățătorul vostru unul este, Hristos*” (Ioan 13,13 și Matei 23,10).

Toate evenimentele majore din primii treizeci de ani de viață ai Domnului Hristos au avut loc în afara Galileii.

Astfel, datorită recensământului poruncit de către împăratul Octavian Augustus (27 î.Hr.-14 d.Hr.), Pruncul Iisus s-a născut în Betleemul Iudeii. Monarhul poruncise ca toate persoanele să fie recenzate în localitatea lor de baștină, iar nu în cea de domiciliu, în cazul în care se mutaseră din localitatea natală. Acest principiu a fost adoptat pentru a nu se face nicio greșeală de numărătoare, încât taxele fiecărei provincii a Imperiului Roman să fie calculate cu exactitate. Cu toate că Dreptul Iosif și Sfânta Fecioară Maria locuiau în Nazaretul Galileii, Dreptul Iosif era originar din Betleemul Iudeii, de aceea din cauza recensământului cei doi au călătorit la Betleem, unde S-a născut pruncul Iisus.

Despre acest fapt Sfântul Evanghelist Luca a scris: *„În zilele acelea a ieșit poruncă de la Cezarul August să se înscrie toată lumea. Această înscriere, cea dintâi, s-a făcut pe când Quirinius ocârmuia Siria. Și se duceau toți să se înscrie, fiecare în cetatea sa. Și Iosif s-a suit și el din Galileea, din cetatea Nazaret, în Iudeea, în cetatea lui David, care se numește Betleem, pentru că el era din casa și din seminția lui David, ca să se înscrie împreună cu Maria, cea logodită cu el, care era însărcinată”* (Luca 2,1-5). Din pricina mulțimii călătorilor sosiți în Betleem pentru a fi recenzați, toate hanurile sau casele de oaspeți erau ocupate, de aceea Dreptul Iosif și Fecioara Maria s-au adăpostit într-o peșteră de la marginea orașului. *„Iar pe când erau ei acolo, s-au împlinit zilele ca ea să nască, și L-a născut pe Fiul ei Cel Întâi-Născut și L-a înfășat și L-a culcat în iesle. Și în ținutul acela erau păstori care stăteau pe câmp și-și păzeau turma făcând noaptea de strajă. Și iată, îngerul Domnului a stat lângă ei și slava Domnului a strălucit împrejurul lor și ei s-au înfricoșat cu frică mare. Dar îngerul*

le-a zis: «Nu vă temeți. Că, iată, vă binevestesc vouă bucurie mare, care va fi pentru tot poporul; că în cetatea lui David vi s-a născut azi Mântuitor, Care este Hristos Domnul. Și acesta vă va fi semnul: Veți găsi un prunc înfășat și culcat în iesle». Și, deodată, împreună cu îngerul s-a văzut mulțime de oaste cerească lăudându-L pe Dumnezeu și zicând: «Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pământ pace, între oameni bunăvoire!». Iar după ce îngerii au plecat de la ei la cer, păstorii vorbeau unii către alții: «Să mergem dar până la Betleem și să vedem lucrul acesta ce s-a făcut, pe care Domnul ni l-a făcut nouă cunoscut» Și, grăbindu-se, au venit și au aflat pe Maria și pe Iosif și pe Prunc culcat în iesle. Și văzându-L, au vestit cuvântul ce li se grăise despre Copilul Acesta. Și toți cei ce au auzit se mirau de cele ce le spuneau păstorii. Iar Maria păstra toate cuvintele acestea, punându-le în inima ei” (Luca 2,6-19).

Conform legământului încheiat între Dumnezeu și patriarhul Avraam, părintele poporului ales, orice băiat evreu trebuia tăiat împrejur la opt zile după naștere, eveniment petrecut cu Pruncul Iisus tot în Betleem. Despre acesta citim în Sfânta Scriptură: „Și când s-au împlinit opt zile și a fost să-L taie împrejur, I-au pus numele Iisus, așa după cum fusese numit de înger mai înainte de a Se fi zămislit El în pântece” (Luca 2,21).

Alte evenimente legate de nașterea Pruncului Iisus au fost închinarea celor trei magi de la Răsărit: Gașpar, Melchior și Baltazar, uciderea copiilor de până la doi ani din Betleem și împrejurimi, precum și fuga în Egipt. Despre acestea Sfântul Evanghelist Matei a consemnat: „Iar dacă în zilele regelui Irod S-a născut Iisus în Betleemul Iudeii, iată magii de la

Răsărit au venit în Ierusalim, întrebând: «Unde este Cel ce S-a născut rege al iudeilor? Că în Răsărit I-am văzut steaua și am venit să I ne închinăm». Și auzind acestea, regele Irod s-a tulburat, și tot Ierusalimul împreună cu el. Și adunând pe toți arhieriei și cărturarii poporului, i-a întreat: «Unde este să Se nască Hristos?». Iar ei i-au zis: «În Betleemul Iudeii, că așa este scris prin profetul: Și tu, Betleeme din pământul lui Iuda, nicicum nu ești mai mic între căpeteniile lui Iuda, căci din tine va ieși Cărmuitorul Care-l va păstori pe poporul Meu Israel». Atunci Irod i-a chemat în taină pe magi și a aflat limpede de la ei vremea când li se arătase steaua. Și trimițându-i la Betleem, le-a zis: «Mergeți și cercetați cu de-amănuntul despre Prunc și dacă-L veți afla, dați-mi și mie de veste, pentru ca să vin și eu și să mă închin Lui». Iar ei, ascultându-l pe rege, au plecat; și iată, steaua pe care o văzuseră în Răsărit mergea înaintea lor, până ce a venit și a stat deasupra locului unde era Pruncul. Și văzând ei steaua, s-au bucurat cu bucurie mare foarte. Și intrând în casă, L-au văzut pe Prunc împreună cu Maria, mama Sa; și căzând la pământ, I s-au închinat; și deschizându-și vistierile, I-au adus daruri: aur, tămâie și smirnă. Dar luând prin vis înștiințare să nu se mai întoarcă la Irod, pe altă cale s-au dus în țara lor. După ce au plecat magii, iată îngerul Domnului i s-a arătat în vis lui Iosif, zicând: «Ridică-te, ia Pruncul și pe maica Sa și fugi în Egipt și stai acolo până când îți voi spune eu, fiindcă Irod vrea să caute Pruncul ca să-L omoare». Și ridicându-se Iosif, i-a luat în timpul nopții pe Prunc și pe maica Sa și a plecat în Egipt. Și au stat acolo până la moartea lui Irod, ca să se împlinescă cuvântul spus de Domnul prin prorocul ce zice: «Din Egipt L-am chemat pe Fiul Meu». Iar Irod, văzând că fusese amăgit de magi, s-a mâniat foarte și,

trimițând, i-a ucis pe toți pruncii care erau în Betleem și în toate hotarele lui, de doi ani și mai jos, după timpul pe care îl aflase de la magi. Atunci s-a împlinit cuvântul spus prin Ieremia prorocul: «Glas în Rama s-a auzit, plângere și tânguire multă; Rahela își plânge copiii și nu vrea să se mângâie, pentru că nu mai sunt». După moartea lui Irod, iată că îngerul Domnului i s-a arătat în vis lui Iosif, în Egipt, zicându-i: «Ridică-te, ia Pruncul și pe maica Sa și mergi în țara lui Israel, căci au murit cei ce căutau viața Pruncului». Iar el, ridicându-se, a luat Pruncul și pe maica Sa și a venit în țara lui Israel. Și auzind că Arhelau domnește în Iudeea, în locul lui Irod, tatăl său, s-a temut să meargă acolo și, luând poruncă prin vis, s-a dus în părțile Galileii. Și a venit și a locuit în orașul numit Nazaret, ca să se îplinească ceea ce s-a spus prin profeți, că Nazarinean Se va chema» (Matei 2,1-23).

Conform poruncii dumnezeiești și tradiției mozaice toți primii născuți din Israel de parte bărbătească trebuiau duși la templul din Ierusalim și închinați lui Dumnezeu. Așa s-a petrecut și cu Pruncul Iisus. Despre aceasta Sfântul Evanghelist Luca a scris: „Când s-au împlinit zilele curățirii lor după legea lui Moise, L-au dus pe Iisus la Ierusalim ca să-L pună înaintea Domnului, așa cum este scris în legea Domnului, că tot întâinăscutul de parte bărbătească va fi închinat Domnului; și ca să dea jertfă, așa cum s-a zis în legea Domnului, o pereche de turturele sau doi pui de porumbel. Și iată, era în Ierusalim un om cu numele Simeon; și omul acesta era drept și temător de Dumnezeu, așteptând mângâierea lui Israel; și Duhul Sfânt era peste el. Și i se vestise de către Duhul Sfânt că nu va vedea moartea până ce nu-L va vedea pe Hristosul Domnului. Și din îndemnul Duhului a venit la templu; și când părinții L-au adus

înlăuntru pe Pruncul Iisus, ca să facă pentru El după obiceiul legii, el L-a primit în brațele sale și a binecuvântat pe Dumnezeu și a zis: «Acum slobozește în pace pe robul Tău, Stăpâne, după cuvântul Tău, că văzură ochii mei mântuirea Ta pe care ai gătit-o înaintea feței tuturor popoarelor, Lumină spre descoperire neamurilor și slavă poporului Tău Israel». Iar Iosif și mama Lui se mirau de cele ce se grăiau despre El. Și i-a binecuvântat Simeon și i-a zis Mariei, mama Sa: «Iată, Acesta este pus spre căderea și spre ridicarea multora din Israel și spre semn de împotrivire - și chiar prin sufletul tău va trece sabie - pentru ca gândurile din multe inimi să se descopere». Și era și Ana prorocița, fiica lui Fanuel, din seminția lui Așer; înaintată în zile multe, ea trăise cu bărbatul ei șapte ani după fecioria ei. Văduvă, până la optzeci și patru de ani, ea nu se depărta de templu, noaptea și ziua slujind în post și rugăciuni. Și venind și ea în chiar ceasul acela, Îi mulțumea lui Dumnezeu și le grăia despre El tuturor celor ce așteptau mântuire în Ierusalim. Și când au săvârșit toate cele după legea Domnului, s-au întors în Galileea, în cetatea lor Nazaret» (Luca 2,22-39).

Singurul moment cu Iisus adolescent relatat în paginile Noului Testament este legat de un pelerinaj organizat la templul din Ierusalim, despre care Sfântul Evanghelist Luca a consemnat: „Părinții lui Iisus mergeau în fiecare an la Ierusalim de sărbătoarea Paștilor. Iar când era El de doisprezece ani, s-au suit la Ierusalim după obiceiul sărbătorii. Și dacă s-au sfârșit zilele, în timp ce ei se întorceau, Copilul Iisus a rămas în Ierusalim; și părinții Lui nu știau. Dar ei, socotind că El este printre călători, au mers cale de o zi; și L-au căutat printre rude și cunoscuți. Și, negăsindu-L, s-au întors la Ierusalim căutându-L. Și a fost că după trei zile L-au aflat în templu,

stând în mijlocul învățătorilor, ascultându-i și întrebându-i. Și toți cei ce-L auzeau se minunau de priceperea și de răspunsurile Lui. Și, văzându-L, au rămas uimiți, iar mama Sa I-a zis: «Fiule, de ce ne-ai făcut una ca asta? Iată, tatăl Tău și eu Te-am căutat îngrijorați». Și El le-a zis: «Cum se face că Mă căutați? Oare nu știați că întru cele ale Tatălui Meu trebuie să fiu?». Și ei n-au înțeles cuvântul pe care l-a grăit către ei. Și a coborât cu ei și a venit în Nazaret și le era supus. Iar mama Sa păstra toate lucrurile acestea în inima ei» (Luca 2,41-51).

Aceasta este ultima dată când Dreptul Iosif mai este menționat în paginile Sfintei Scripturi. El fiind un om în vârstă, cu rolul de protector al Sfintei Fecioare Maria și al Pruncului Iisus, între acest episod și începerea activității publice de către Domnul Hristos s-a mutat la Domnul.

„Iar în al cincisprezecelea an de domnie a cezarului Tiberiu, pe când Ponțiu Pilat era procurator al Iudeii, Irod, tetrarh al Galileii, și Filip, fratele său, tetrarh al Itureii și al ținutului Trahonitidei, și Lisanius, tetrarh al Abilenei, în vremea arhierilor Anna și Caiafa, fost-a cuvântul lui Dumnezeu către Ioan, fiul lui Zaharia, în pustie. Și a venit el în tot ținutul dimprejurul Iordanului, propovăduind botezul pocăinței, spre iertarea păcatelor” (Luca 3,1-3).

„Iudeii din Ierusalim au trimis la el preoți și leviți să-l întrebe: «Tu cine ești?». Și el a mărturisit și n-a tăgăduit; și a mărturisit: «Nu eu sunt Hristosul». Și ei l-au întrebat: «Dar cine ești? Ești Ilie?». Zis-a el: «Nu sunt». «Ești profetul?». Și a răspuns: «Nu». Deci i-au zis: «Cine ești, ca să dăm răspuns celor ce ne-au trimis; ce spui tu despre tine însuși?». El a zis: «Eu sunt glasul celui ce strigă în pustie: Îndreptați calea Domnului, precum a spus profetul Isaia». Și trimișii erau dintre

farisei. Și I-au întrebat și i-au zis: «Dacă nu ești tu Hristosul, nici Ilie, nici profetul, atunci de ce botezi?». Ioan le-a răspuns, zicând: «Eu botez cu apă; dar în mijlocul vostru Se află Acela pe Care voi nu-L știți, Cel ce vine după mine, Care înainte de mine a fost și Căruia eu nu sunt vrednic să-I dezleg cureaua încălțăminteii». Acestea se petreceau în Betabara, dincolo de Iordan, unde boteza Ioan. A doua zi L-a văzut Ioan pe Iisus venind către el și a zis: «Iată Mielul lui Dumnezeu, Cel ce ridică păcatul lumii! Acesta este Cel despre Care eu am zis: După mine vine un bărbat Care a fost înainte de mine, fiindcă mai înainte de mine era. Și eu nu-L cunoașteam; dar pentru ca El să-i fie arătat lui Israel, de aceea am venit eu botezând cu apă. Eu vă botez cu apă spre pocăință, dar Acesta vă va boteza cu Duh Sfânt și cu foc; a Cărui lopată este în mâna Lui, și El Își va curăți aria și-Și va aduna grâul în hambarul Său, iar pleava o va arde în foc nestins». Atunci a venit Iisus ca să fie botezat de către Ioan. Acesta însă Îl oprea, zicând: «Eu sunt cel ce are trebuință să fie botezat de Tine, și Tu vii la mine?». Și răspunzând Iisus, i-a zis: «Lasă acum, că astfel se cuvine ca noi să împlinim toată dreptatea». Atunci L-a lăsat. Și după ce a fost botezat, Iisus a ieșit îndată din apă, și iată cerurile I s-au deschis; și Ioan a văzut Duhul lui Dumnezeu pogorându-Se ca un porumbel și venind peste El. Și iată, glas din ceruri grăind: «Acesta este Fiul Meu Cel iubit întru Care am binevoit!» (Ioan 1,19-31 și Matei 3,11-17).

„Atunci Iisus a fost dus de Duhul în pustie, ca să fie ispitit de către diavolul. Și postind El patruzeci de zile și patruzeci de nopți, în cele din urmă a flămânzit. Și apropiindu-se Ispititorul, I-a zis: «Dacă ești Tu Fiul lui Dumnezeu, zi ca pietrele acestea să se facă pâini». Iar El, răspunzând, i-a zis:

«Scris este: Nu numai cu pâine va trăi omul, ci cu tot cuvântul care iese din gura lui Dumnezeu». Atunci diavolul L-a dus în Sfânta Cetate și L-a pus pe aripa templului și I-a zis: «Dacă ești Fiul lui Dumnezeu, aruncă-Te jos, că scris este: Îngerilor Săi le va porunci pentru Tine și ei Te vor ridica pe mâini, ca nu cumva piciorul Tău să Ți-l izbești de piatră». Iisus i-a zis: «Dar mai este scris: Să nu-L ispitești pe Domnul Dumnezeul tău». Diavolul L-a mai dus pe un munte foarte înalt și I-a arătat toate împărățiile lumii și slava lor și I-a zis: «Pe acestea toate Ți le voi da Ție dacă vei cădea înaintea mea și mi Te vei închina». Atunci Iisus i-a zis: «Mergi înapoia Mea, Satano, că scris este: Domnului Dumnezeului tău să I te închini și numai Lui să-I slujești!». Atunci diavolul L-a lăsat; și iată, îngerii s-au apropiat de El și-I slujeau. Și S-a întors Iisus cu puterea Duhului în Galileea; și vestea despre El a ieșit în tot ținutul dimprejur» (Matei 4,1-11 și Luca 4,14).

Toate evenimentele relatate până acum s-au petrecut în afara Galileii.

Noi știm că prin botez se iartă păcatul strămoșesc și cele personale (dacă o persoană se botează adultă). În același timp știm și faptul că Domnul Hristos era lipsit de păcat, din moment ce El Însuși i-a întrebat pe evrei: „*Cine dintre voi Mă vădește de păcat?*” (Ioan 8,46), Sfântul Apostol Petru a spus despre Mântuitorul „*că n-a săvârșit păcat*” (I Petru 2,22), iar Sfântul Evanghelist Ioan a scris că „*în El nu este păcat*” (I Ioan 3,5). Atunci de ce a trebuit să Se boteze Domnul Hristos?

În primul rând, Sfântul Ioan Botezătorul a afirmat: „*Eu vă botez cu apă spre pocăință, dar Cel ce vine după mine este mai puternic decât mine, Căruia eu nu sunt vrednic să-I duc încălțăminte; Acesta vă va boteza cu Duh Sfânt și cu foc*”

(Matei 3,11), deci ritualul săvârșit de Înaintemergătorul Domnului era doar o prefigurare a botezului creștin. Despre diferența dintre cele două botezuri a vorbit Mântuitorul Însuși, când le-a spus Sfinților Săi Apostoli după înviere „că Ioan a botezat cu apă, dar voi veți fi botezați întru Duhul Sfânt, nu mult după aceste zile” (Faptele Apostolilor 1,5).

Despre deosebirea dintre cele două botezuri avem încă o mărturie în cartea Faptele Apostolilor, unde citim că „în timp ce Apollo era în Corint, Pavel, după ce a străbătut părțile de sus, a venit la Efes. Și gășind câțiva ucenici, a zis către ei: «Ați primit voi Duhul Sfânt când ați crezut?». Iar ei i-au zis: «Dar noi nici măcar n-am auzit că este Duh Sfânt». Și el a zis: «Atunci, în ce vați botezat?». Ei au zis: «În botezul lui Ioan». Iar Pavel a zis: «Ioan a botezat cu botezul pocăinței, spunându-i poporului să creadă în Cel ce avea să vină după el, adică în Iisus Hristos». Și dacă ei au auzit, s-au botezat în numele Domnului Iisus. Și punându-și Pavel mâinile peste ei, Duhul Sfânt a venit asupra lor și vorbeau în limbi și profețeau” (Faptele Apostolilor 19,1-6).

Sfântul Ioan Botezătorul avea o autoritate atât de mare între evrei, încât „toți se întrebau în inimile lor despre el: «Nu cumva el este Hristosul?»” (Luca 3,15). Rolul lui de Înaintemergător și Botezător al Mântuitorului tocmai acesta a fost, de a da mărturie credibilă că Iisus Hristos este Fiul lui Dumnezeu, Mesia cel așteptat, ceea ce a și făcut după ce l-a botezat în Iordan, afirmând: „Eu nu-L cunoșteam; dar pentru ca El să-i fie arătat lui Israel, de aceea am venit eu botezând cu apă. Și Ioan a mărturisit, zicând: «Am văzut Duhul ca pe un porumbel din cer pogorându-Se și cum a rămas peste El. Și eu nu-L cunoșteam, dar Cel ce m-a trimis să botez cu apă, Acela mi-a

zis: *Cel peste care vei vedea Duhul pogorându-Se și rămânând peste El, Acela este Cel ce botează cu Duh Sfânt. Și eu am văzut și am mărturisit că Acesta este Fiul lui Dumnezeu»*” (Ioan 1,31-34).

Sfântul Evanghelist Matei a scris că după ce Înaintemergătorul Domnului și-a început propovăduirea, „*au ieșit la el Ierusalimul și toată Iudeea și toată împrejurimea Iordanului*” (Matei 3,5), de aceea mărturia lui că Iisus Hristos este Fiul lui Dumnezeu a fost făcută în fața a foarte numeroși martori.

Păstrând proporțiile de rigoare, la fel se întâmplă și atunci când un slujitor al lui Dumnezeu își începe misiunea acolo unde este rânduit. Astfel, după alegerea unui episcop, acesta este hirotonit, iar dacă este deja arhieru, este prezentat în catedrală poporului pe care îl va păstori, de către mitropolitul locului, înconjurat de un sobor de ierarhi, preoți și diaconi, într-o ceremonie numită întronizare. Tot așa se petrece și cu un preot care își începe activitatea într-o parohie nouă, fiind instalat în calitatea de paroh și prezentat credincioșilor în biserică de către protopop sau un consilier eparhial.

Domnul Hristos nu a fost botezat doar pentru a fi prezentat de către Sfântul Ioan Botezătorul evreilor drept Fiul lui Dumnezeu, ci cu acest prilej a avut loc și un eveniment cosmic extraordinar, fiind prezentă la râul Iordan întreaga Sfântă Treime. Astfel, glasul lui Dumnezeu Tatăl s-a auzit grăind: „*Acesta este Fiul Meu Cel iubit întru Care am binevoit!*” (Matei 3,17), Fiul lui Dumnezeu întrupat se boteza în apele râului, iar „*Duhul Sfânt S-a pogorât peste El în chip trupesc, ca un porumbel*” (Luca 3,22). Ce mărturie mai mare ne trebuie decât aceea că Însuși Dumnezeu Tatăl a grăit că Iisus Hristos este Fiul Lui Cel iubit?

Fiul lui Dumnezeu L-a avut din veșnicie pe Duhul Sfânt odihnindu-Se asupra Lui. La botezul din Iordan, Duhul Sfânt a coborât în chip văzut peste Iisus Hristos ca om și nu a mai plecat de la El, ci a rămas asupra Lui, pentru că imediat după botez citim că „*Iisus a fost dus de Duhul în pustie, ca să fie ispitit de către diavolul*” (Matei 4,1), iar după ce l-a biruit pe diavol „*Iisus S-a întors cu puterea Duhului în Galileea*” (Luca 4,14).

Aceasta este de fapt îndumnezeirea. Dacă Duhul Sfânt Se odihnește din veci asupra Fiului lui Dumnezeu, după botezul din râul Iordan Se odihnește și asupra firii umane a Domnului Hristos, ceea ce trebuie să se întâmple cu fiecare dintre noi, fiindcă toți oamenii sunt chemați la îndumnezeire, după cum a grăit Dumnezeu prin gura psalmistului: „*Eu am zis: «Dumnezei sunteți voi, și toți sunteți fii ai Celui-Preaînalt»*” (Psalmul 81,6). Diferența dintre noi și Iisus Hristos este aceea că El este Fiul lui Dumnezeu prin natură sau fire, fiind născut din veci din Dumnezeu Tatăl, pe când noi, oamenii, putem deveni fii ai lui Dumnezeu prin har, sau înfiere. De aceea Sfântul Atanasie cel Mare a afirmat că Dumnezeu S-a făcut om pentru ca omul să devină dumnezeu.

Dacă până la vârsta de treizeci de ani nu a avut loc niciun eveniment major din viața Mântuitorului în Galileea, în schimb după începerea activității Sale publice aici a săvârșit primele Sale minuni, precum: prefacerea apei în vin la nunta din Cana Galileii (Ioan 2,1-11), pescuirea minunată (Luca 5,1-11), vindecarea slujitorului sutașului roman (Matei 8,5-13), vindecarea de friguri a soacrei Sfântului Apostol Petru (Matei 8,14-15) etc. Domnul Hristos și-a ales orașul Capernaum de pe malul Mării

Galileii drept centru sau „capitală” a misiunii Sale și toți Sfinții Apostoli au fost galileeni.

De la botezul Domnului Hristos în râul Iordan, deci de la debutul activității Sale publice, voi trece acum la un alt eveniment extrem de important din istoria mântuirii, la Pogorârea Sfântului Duh, hramul bisericii dumneavoastră.

Dacă la botezul Mântuitorului Duhul Sfânt a coborât peste El, la râul Iordan, în chip de porumbel, la cincizeci de zile după învierea Lui din morți Duhul Sfânt S-a pogorât peste Sfinții Apostoli, la Ierusalim, în chip de limbi ca de foc, iar prin aceasta a luat ființă Biserica, trupul tainic al Domnului Hristos.

Prin aceasta Sfinții Apostoli au fost botezați cu Duh Sfânt și cu foc, după cum profețise Sfântul Ioan Botezătorul și după cum anunțase Mântuitorul.

În ziua Cincizecimii *„Sfinții Apostoli erau toți împreună la un loc. Și fără de veste s-a făcut din cer un vuiet ca de suflare de vânt ce vine repede și a umplut toată casa unde ședeau. Și limbi ca de foc li s-au arătat, împărțite, și au șezut pe fiecare din ei. Și s-au umplut toți de Duh Sfânt și au început să grăiască în alte limbi, precum le dădea lor Duhul a grăi. Și erau în Ierusalim locuitori iudei, bărbați cucernici, din toate neamurile care sunt sub cer. Și când s-a făcut vuietul acela, s-a adunat mulțimea și s-a tulburat, căci fiecare îi auzea pe ei grăind în limba sa. Și erau uimiți toți și se minunau, zicând: «Iată, nu sunt oare galileeni toți aceștia care vorbesc? Și cum de auzim noi, fiecare, limba noastră în care ne-am născut?». Și erau acolo: parți și mezi și elamiți și cei ce locuiesc în Mesopotamia, în Iudeea și în Capadocia, în Pont și în Asia, în Frigia și în Pamfilia, în Egipt și în părțile Libiei cea de lângă Cirene, și romani aflați în*

trecere, iudei și prozeliți, cretani și arabi, și îi auzeau pe Apostoli vorbind în limbile lor despre mărețiile lui Dumnezeu. Și toți erau uimiți și nu se dumireau, zicând unul către altul: «Ce va să fie aceasta?». Și stând cei doisprezece în picioare, Petru și-a ridicat glasul și le-a zis: «Bărbați iudei, și toți cei ce locuiți în Ierusalim, fie-vă cunoscută aceasta și luați aminte la cuvintele mele» (Faptele Apostolilor 2,1-12 și 14). Sfântul Petru le-a prezentat celor de față mai multe profeții din Vechiul Testament împlinite în persoana Domnului Hristos, le-a vorbit despre faptul că Acesta a fost răstignit, dar a înviat și S-a înălțat cu trupul la cer, de unde L-a trimis pe Duhul Sfânt în lume, ei fiind în acel moment martorii evenimentului respectiv.

„Iar cei de acolo, auzind acestea, au fost pătrunși la inimă și au zis către Petru și către ceilalți Apostoli: «Bărbați frați, ce să facem?». Iar Petru le-a zis: «Pocăiți-vă, și fiecare din voi să se boteze în numele lui Iisus Hristos, spre iertarea păcatelor voastre; și veți primi darul Sfântului Duh. Că pentru voi este dată fângăduința și pentru copiii voștri și pentru cei de departe, pentru oricâți îi va chema Domnul, Dumnezeuul nostru». Și cu alte mai multe vorbe mărturisea și-i îndemna, zicând: «Mântuiți-vă de acest neam viclean!». Drept aceea, cei ce i-au primit cuvântul s-au botezat; și în ziua aceea s-au adăugat ca la trei mii de suflete» (Faptele Apostolilor 2,37-41).

Dacă la botezul Domnului Hristos în râul Iordan Duhul Sfânt a coborât peste El, același lucru s-a petrecut cu Sfinții Săi Apostoli în ziua Cincizecimii. Iată deci legătura dintre Bobotează și Rusalii. La botezul din râul Iordan Duhul Sfânt S-a coborât peste Mântuitorul ca om, iar la Cincizecime Cea de-a treia persoană a Sfintei Treimi S-a pogorât peste Sfinții

Apostoli și a înființat Biserica, trupul tainic al Domnului Hristos, ai cărui mădulari devin toți cei ce se botează.

Dacă peste Mântuitorul și peste Sfinții Apostoli a coborât Însuși Duhul Sfânt, ceilalți oameni primesc numai darul Sfântului Duh, în primul rând la botez, când persoana care primește această Sfântă Taină este botezată „în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh”. Apoi, în Sfântă Taină a Mirungerii, cel nou botezat este uns cu Sfântul și Marele Mir, în chipul crucii, la părțile mai importante ale trupului, fiind rostită formula: „Pecetea darului Sfântului Duh”. Cele treizeci și opt de elemente din care este alcătuit Sfântul și Marele Mir simbolizează mulțimea darurilor Sfântului Duh care coboară peste noi și ne ajută să creștem duhovnicește.

După ce primește Sfânta Taină a Mirungerii, noul mădular al Bisericii este împărțit cu Trupul și Sângele Euharistic al Domnului Hristos, care a fost prefăcut la rugăciunea preotului, prin pogorârea Duhului Sfânt.

La finalul Sfintei Liturghii de astăzi sau la otpust cu siguranță că ați remarcat faptul că l-am pomenit ca și ocrotitor al acestei biserici pe Sfântul Ierarh Alexandru, Arhiepiscopul Constantinopolului. Până acum, acest lăcaș de cult avea ca și hram doar „Pogorârea Sfântului Duh”, însă în vara anului trecut am plecat împreună cu părintele Claudiu Nechita, parohul dumneavoastră, să săvârșim un botez în parohia Cosniciu de Sus și atunci m-am gândit că ar fi potrivit ca un omagiu adus părintelui Alexandru Horvat, ctitorul acestei biserici, care s-a mutat prea devreme la Domnul, fără să apuce măcar târnosirea acestui lăcaș de cult, să adăugăm la hramul „Pogorârea Sfântului Duh” și pe cel de „Sfântul Alexandru”, pentru a fi pomenit numele părintelui la orice slujbă săvârșită aici, cât va dura

ctitoria sa. În calendarul creștin sunt mai mulți sfinți cu numele de Alexandru, eu însă m-am oprit asupra Sfântului Ierarh Alexandru, Arhiepiscopul Constantinopolului, care are ca dată de prăznuire ziua de 30 august. Cu toate acestea, l-am rugat pe părintele Claudiu Nechita să ia legătura cu doamna Maria Horvat, văduva ctitorului acestei biserici, pentru a o întreba când își sărbătorea părintele Alexandru onomastica, iar aceasta a răspuns că în 30 august, întrucât părintele avea evlavie la Sfântul Ierarh Alexandru al Constantinopolului.

Primind confirmarea faptului că gândul meu a fost de la Dumnezeu, i-am zis părintelui Claudiu Nechita să convoace o ședință a Consiliului Parohial, în care să-i întrebe pe membrii acestuia dacă sunt de acord cu adăugarea celui de-al doilea hram bisericii, iar aceștia au acceptat, înaintându-mi solicitarea spre aprobare, iar atunci am hotărât ca pomenirea Sfântului Ierarh Alexandru ca ocrotitor al acestui lăcaș de cult să se facă cu prilejul primei slujbe pe care o voi săvârși aici, care a fost tocmai astăzi, de praznicul Botezului Domnului.

De aceea la începutul cuvântului meu am spus că există o legătură între părintele Alexandru Horvat și Taina Sfântului Botez fiindcă plecând să săvârșesc un botez mi-a venit ideea de a adăuga ca și al doilea hram la această biserică pe Sfântul Alexandru, iar cea dintâi pomenire a noului ocrotitor am făcut-o în ziua botezului Domnului Hristos în râul Iordan.

În cele ce urmează voi prezenta pe scurt viața Sfântul Ierarh Alexandru, Arhiepiscopul Constantinopolului.

În Bizanț, pe malul Bosforului, exista din vechime o localitate, unde a fost înființată în primul veac creștin o Episcopie. După ce Sfântul Constantin cel Mare a ajuns împărat și le-a acordat libertate de manifestare creștinilor, prin edictul de tole-

ranță de la Milan, din anul 313, el a mutat capitala imperiului de la Roma, care era un oraș păgân, la Constantinopol (care în limba greacă înseamnă orașul lui Constantin). Noua capitală a fost ridicată pe locul vechiului Bizanț, de unde va proveni denumirea ulterioară a Imperiului Bizantin, iar Constantinopolul a fost inaugurat în ziua de 11 mai 330. Ierarhii din Bizanț au purtat titlul de episcopi, însă în anul 330 Episcopia de aici a fost ridicată la rangul de Arhiepiscopie, arhieriei din acest oraș fiind deci arhiepiscopi, iar în anul 451 Arhiepiscopia de Constantinopol a fost înălțată la rangul de Patriarhie.

La sfârșitul veacului al III-lea și începutul celui al IV-lea în Bizanț își desfășura activitatea un preot foarte vrednic, numit Alexandru. Sfântul Mitrofan, episcopul de atunci al orașului l-a remarcat și, după ce el a îmbătrânit, l-a luat de episcop vicar pe preotul Alexandru.

În anul 314 Sfântul Mitrofan a renunțat la funcție, scaunul său fiind ocupat de Sfântul Alexandru.

În perioada respectivă imperiul era frământat de erezia ariană, iar Sfântul Constantin cel Mare a convocat în anul 325, la Niceea, Sinodul I Ecumenic, la care a luat parte și Sfântul Alexandru al Constantinopolului. La acest sinod a fost combătut arianismul și au fost luate mai multe hotărâri pentru bunul mers al vieții Bisericii.

În anul 330, după inaugurarea Constantinopolului ca și capitală imperială, Sfântul Alexandru a devenit primul arhiepiscop al orașului.

În anul 337, la o vârstă înaintată, Sfântul Alexandru s-a mutat la Domnul. Pentru sfințenia vieții lui, ierarhul a fost canonizat, fiind pomenit în calendarul creștin în ziua de 30 august.

Aceasta este, foarte pe scurt, viața Sfântului Ierarh Alexandru, Arhiepiscopul Constantinopolului, noul ocrotitor al bisericii dumneavoastră.

Cu prilejul mărețului praznic al Botezului Domnului să ne sporim cu toții faptele bune, pentru a ne umple de darurile Sfântului Duh, iar Sfântul Ierarh Alexandru, Arhiepiscopul Constantinopolului, să ne fie model, dar și mijlocitor înaintea lui Dumnezeu, încât preoții și cât mai mulți credincioși din această parohie să ajungă alături de el în împărăția cerurilor.

Amin

Folosul duhovnicesc al pelerinajului¹

Preacucernici Părinți, dragi pelerini,

Mă bucur să ne întâlnim la Păușa, unde faceți un scurt popas și beneficiați de ospitalitatea bunilor credincioși de aici, care vă oferă cu multă dragoste o agapă frățească, în drumul dumneavoastră anevoios din punct de vedere trupesc, dar revigorant și primenitor din punct de vedere duhovnicesc înspre Mănăstirea Nicula, cu prilejul praznicului Adormirii Maicii Domnului.

Cuvântul „pelerin” provine în limba română din latinescul „peregrinus”, care a fost preluat în limba noastră și sub forma prescurtată „peregrin”. Termenul latin este compus din prepoziția „per”, care înseamnă „prin”, „printre” și substantivul „ager”, care se traduce prin „câmp”, „ogor” sau „țarină”. Ca atare, pelerinul este o persoană aflată într-o călătorie, care merge pe drum, dar uneori traversează și câmpurile sau țarinile întâlnite în cale, mai ales că în vechime nu existau atâtea drumuri ca și în zilele noastre.

În limba greacă pelerinul sau peregrinul este numit „προσκυνητής” (proskinitis), cuvânt care se traduce în românește prin „închinător”.

Deci termenul latinesc „peregrinus” definește acțiunea de deplasare a cuiva dintr-un loc într-altul, pe când grecescul

¹ Cuvânt rostit, în sinteză, în ziua de 12 august 2022, în biserica din Păușa, pelerinilor sălăjeni aflați în drum către Mănăstirea Nicula.

„προσκυνητής” (proskinitis) exprimă scopul și finalitatea călătoriei respective, care are un caracter religios, duhovnicesc.

Astfel, pelerinajul este o călătorie rituală făcută de credincioși, individual sau în grup, într-un loc sfânt.

Pelerinajul este o constantă a umanității. El are motivații multiple și semnificații spirituale profunde când este înțeles corect și trăit intens.

Pelerinajele le întâlnim în mai multe religii. În vechime, evreii efectuau pelerinaje la templul din Ierusalim. În acest sens este foarte cunoscută călătoria adolescentului Hristos în vârstă de doisprezece ani, împreună cu Preasfânta Lui Maică și cu Dreptul Iosif la templul din Ierusalim, care este relatată în Sfânta Scriptură.

În urma unei revolte iudaice, în anul 70 d.Hr. templul din Ierusalim a fost distrus în întregime de către romani, fără a mai fi refăcut vreodată. Tot ce a mai rămas în picioare din acest templu este un zid lung de 488 de metri, din care mare parte se află sub pământ, fiind numit zidul plângerii, care este cel mai sfânt loc al evreilor. Pelerinii iudei din toate colțurile lumii vin să se roage aici și să plângă pierderea templului.

Și musulmanii au tradiția pelerinajelor. Unul dintre cei cinci stâlpi sau învățături de bază ale credinței islamice prevede faptul că orice mahomedan care are posibilitate financiară și o stare de sănătate bună este obligat să efectueze măcar o dată în viață un pelerinaj la Mecca, în Arabia Saudită, unde se află cel mai venerat sanctuar musulman, numit Kaaba.

Musulmanul care a efectuat un pelerinaj la Mecca se numește „hadji”, termen preluat din grecescul „ἅγιος” (haghios), care înseamnă „sfânt”, în sensul că omul respectiv ajungând într-un loc sacru s-a încărcat într-o oarecare măsură de sfințenie.

Până în zilele noastre grecii care au călătorit în Țara Sfântă și au fost botezați în mod simbolic în râul Iordan, atunci când dau un pomelnic la biserică, adaugă la numele lor termenul de „χατζής” (hatzis).

De la „άγιος” (haghios) și derivatul acestuia „χατζής” (hatzis), în limba română provine termenul „hagialâc”, care înseamnă „pelerinaj”, fiind totuși mai puțin cunoscut și întrebuințat astăzi.

Pelerinaje efectuează chiar hinduiștii și budiștii, în diverse locuri considerate de către aceștia ca fiind sacre.

Pelerinii creștini sunt oameni credincioși care doresc să viziteze și să se închine la locurile sfinte biblice, la mormintele martirilor, la moaștele sfinților, la icoanele făcătoare de minuni, la mănăstiri, precum și la unele biserici, unde se duc cu anumite prilejuri.

Toți suntem pelerini în lumea aceasta, adică toți suntem călători. Pelerinul Îl caută pe Dumnezeu și caută sfințenia pentru că toți oamenii sunt creați după chipul lui Dumnezeu cel Unul Sfânt și sfințenia este împlinirea umanului. Când omul Îl caută pe Dumnezeu de fapt Îi răspunde lui Dumnezeu Care îl caută pe om. În pelerinaj la locurile sfinte, la moaștele sfinților, la icoanele făcătoare de minuni Dumnezeu călătorește împreună cu noi. El ne cheamă spre împărăția cea veșnică, spre cetatea statornică, netrecătoare, care este împărăția cerurilor. Noi suntem trecători în lumea aceasta, dar Îl căutăm pe Dumnezeu cel netrecător, de aceea Sfântul Apostol Pavel a scris că *„noi nu avem aici, pe pământ, cetate stătătoare, ci o căutăm pe aceea ce va să fie. Căci pentru noi, cetatea noastră este de la început în ceruri, de unde-L și așteptăm ca Mântuitor pe Domnul Iisus Hristos, Care va schimba trupul nostru de*

smerenie spre a-l face după chipul trupului Său de slavă, potrivit cu lucrarea puterii Lui ca pe toate să le supună Sieși” (Evrei 13,14 și Filipeni 3,20-21).

Pelerinul caută în lumea aceasta ceea ce nu este din lumea aceasta, împărăția lui Dumnezeu și sfințenia lui Dumnezeu, care se arată totuși în lumea aceasta lucrătoare prin sfinți, prin sfintele icoane și mai ales prin Sfintele Taine care sunt săvârșite în Biserica lui Hristos ca o arvună a împărăției cerurilor. Pelerinajul este așadar o căutare a plinătății vieții veșnice, a iubirii nemărginite și a bunătății nesfârșite a lui Dumnezeu, a sfințeniei și a harului.

Pelerinajul este un răspuns al omului la chemarea lui Dumnezeu. Viața omului este o călătorie continuă a cărei finalitate este împărăția cerurilor, respectiv întâlnirea cu Dumnezeu.

În acest pelerinaj al vieții pământești, mai lung sau mai scurt, după cum îi este dat fiecăruia, se cuvine să ascultăm cuvântul celor ce ne înlesnesc comuniunea noastră cu Dumnezeu, cuvânt ce va rodi mai cu spor în locurile unde s-au nevoit întru binecuvântarea noastră sfinții, pustnicii, monahii și marii duhovnici ai Ortodoxiei, inclusiv ai neamului nostru.

Pentru un creștin, întotdeauna pelerinajele sunt prilej de bucurie duhovnicească, întărire în credință și îmbogățire spiritual-duhovnicească, dar și culturală. Pentru un trăitor de viață spirituală intensă, locurile sfinte pe care le vizitează, unde se închină, de unde se încarcă cu harul Sfântului Duh produc implicații profunde, se creează acea stare care îl introduce într-o lume puțin accesibilă turiștilor de ocazie. De fapt, pelerinajul este un răspuns al omului la apelul făcut de Dumnezeu, o căutare reciprocă și o întâlnire cu Dumnezeu, cu sfinții și cu alți oameni care au aceleași preocupări, fără ca

pelerinii să ia în seamă osteneala, lipsa de confort, vremea prea caldă sau prea rece, intemperiiile, cheltuielile aferente deplasării, simțind că sunt pe deplin răsplătiți de Dumnezeu pentru credința și jertfa lor.

Pelerinii sunt de toate vârstele, de la copii, până la oameni cu spatele încovoiat de bătrânețe și chiar unii încercați de boli și suferințe, pentru că toți suntem chemați la o căutare în lumea aceasta a ceea ce nu este din lumea aceasta, și anume împărăția lui Dumnezeu.

În acest sens un preot mi-a relatat o întâmplare. Într-o zi de mare praznic se îndrepta cu autoturismul spre o mănăstire, pentru a fi prezent la slujbele săvârșite cu prilejul hramului acesteia. Pe drumul care urca anevoios spre vatra de sihăstrie a văzut o femeie în vârstă, care avea o afecțiune a picioarelor, încât se deplasa cu dificultate, sprijinindu-se într-un toiag. Preotul a oprit autoturismul și a invitat bătrânică să urce pe scaunul din dreapta. Femeia i-a mulțumit frumos, dar l-a refuzat, spunându-i că pe ea părinții au învățat-o de mică să meargă numai pe jos la slujbele săvârșite în mănăstiri.

Astfel de oameni, cu o credință puternică și jertfelnicie de sine, știu prea bine că îngerul păzitor le numără pașii făcuți spre un lăcaș de cult și îi trece în cartea vieții, pentru a fi răsplătiți de Dumnezeu.

În acest sens voi relata o istorioară. Un călugăr bătrân avea chilia în pustie, la o depărtare de aproximativ zece kilometri de un izvor, unde mergea mereu după apă. Într-o zi caniculară fiind foarte obosit și însetat, monahul și-a zis în sine: „De acum am îmbătrânit și îmi este tot mai greu să mă duc după apă. Cred că a venit vremea să-mi mut adăpostul lângă izvor, să nu mai parcurg degeaba această distanță”. Pe

când îi treceau prin minte astfel de gânduri, a auzit pe cineva în spatele lui. Întorcându-și capul, l-a întrebat pe cel care venea în urma lui: „Cine ești?”. Iar acela i-a răspuns: „Sunt îngerul Domnului care îți numără pașii. Și cu cât aceștia sunt mai mulți, cu atât răsplata lui Dumnezeu va fi mai mare”. Auzind aceste cuvinte bătrânul și-a mutat chilia și mai departe de izvor cu cinci kilometri.

Pe lângă credință, pelerinii sunt animați de bucuria de a vedea sau revedea locurile sfinte spre care se îndreaptă. Acești credincioși sunt însuflețiți de o emoție sfântă pentru că sunt conștienți de faptul că își jertfesc o parte din timpul lor pentru Dumnezeu, însă ei sunt cei câștigați, pentru că petrecând în compania celor care au aceleași preocupări cu ei, rugându-se, cântând imnuri lui Dumnezeu, Maicii Domnului și sfinților se încarcă duhovnicește, pășind nu numai pe drumurile acestei lumi, ci și spre împărăția cerurilor, pe care o caută cu atâta ardoare.

Pelerinajul este un memorial-vizual al locurilor unde s-a manifestat în lume iubirea și lucrarea minunată a lui Dumnezeu pentru oameni și prin oameni. Pelerinul vrea să atingă locul sfânt sau moaștele sfântului în care și prin care s-a arătat prezența sfințitoare a lui Dumnezeu, într-un mod deosebit de intens, pentru ca el, pelerinul, să-și intensifice credința și iubirea sa pentru Dumnezeu. Cu alte cuvinte, pelerinajul se face pentru a intensifica rugăciunea și viața duhovnicească în general.

Pelerinajul este adesea un act spiritual de mulțumire adusă lui Dumnezeu pentru binefacerile primite de la El; ca atare, pelerinajul este în sine un act de nevoință și o ofrandă de recunoștință.

Pelerinajul cuprinde și un act de pocăință pentru păcate, fiind completat cu mărturisirea păcatelor și cu rugăciuni de iertare pentru mântuirea sufletului.

Pelerinajul poate fi motivat și de o dorință puternică de a primi ajutorul lui Dumnezeu spre a realiza o lucrare importantă sau a primi vindecarea de o boală trupească sau sufletească.

Semnificațiile spirituale profunde ale pelerinajului arată în același timp folosul său spiritual atât pentru viața personală a pelerinului, cât și pentru viața Bisericii în general.

În pelerinaj Îi aducem mulțumire lui Dumnezeu și le mulțumim sfinților pentru că am simțit ajutor din partea lor. În pelerinaj ne pocăim pentru păcatele noastre. De aceea, în timpul pelerinajului la mănăstiri și la biserici, oamenii se spovedesc mai des, se roagă mai mult, iar unii oferă și daruri, care exprimă recunoștința față de Dumnezeu și în același timp bucuria că au înțeles de fapt că viața însăși este un dar de la Dumnezeu, că lumea întregă este dar de la Dumnezeu. De aceea, noi Îi mulțumim lui Dumnezeu pentru că toată existența universului și a noastră personală este darul iubirii Sale față de noi.

Însă, în pelerinaj la locurile sfinte, la moaștele sfinților, la mormintele sfinților, la icoanele făcătoare de minuni și la hramurile bisericilor venim și pentru a cere ajutorul lui Dumnezeu. Avem o mulțime de oameni bolnavi, întristați, singuri, care se luptă cu greutățile vieții, mai ales în vreme de sărăcie, strâmtorare, în vreme de încercare. Deci, venim și cerem ajutorul lui Dumnezeu, al Maicii Domnului și al tuturor sfinților. Și pentru că pelerinul simte ajutorul lui Dumnezeu, simte o bucurie în sufletul său când vine în pelerinaj, simte o putere care explică de ce oamenii stau 10-15 ore la rând, uneori în frig, în ploaie, ca să se întâlnească cu sfinții lui Dumnezeu. Fac

aceasta pentru că simt ajutorul lor, simt o bucurie, o pace în suflet dincolo de oboseala drumului și de cheltuiala pe care o fac. Toate acestea sunt răsplătite din plin prin mijlocirile sfinților pentru pelerini și prin nenumăratele binecuvântări ale lui Dumnezeu.

Pelerinajul este un prilej de mărturisire a credinței, pentru că zecile de mii de oameni care se adună în jurul sfințelor moaște și ale icoanelor făcătoare de minuni, sărutându-le și cinstindu-le, dau mărturie despre cinstirea sfinților, a sfințelor lor moaște și icoane, despre credința noastră în mijlocirea și ajutorul sfinților.

Cei ce se hotărăsc să plece într-un pelerinaj fac aceasta din dorința și cu convingerea că vor primi ajutorul lui Dumnezeu, prin mijlocirile sfinților la ale căror sfinte moaște sau icoane merg să se închine.

Dorind să plecăm într-un pelerinaj trebuie să știm însă de la început că ne-am angajat într-o lucrare sfântă și binecuvântată de Dumnezeu. De aceea plecarea într-un pelerinaj, pentru a fi făcută cu rost și a aduce mult folos duhovnicesc în viața noastră, trebuie pregătită din vreme. Pregătirea pentru pelerinaj nu vizează însă în primul rând cele necesare trupului în timpul călătoriei, ci mai ales pregătirea duhovnicească pentru acest drum sfânt, în căutarea sfințeniei.

În sensul acesta, pregătirea duhovnicească pentru a porni într-un pelerinaj trebuie să includă spovedania prealabilă, făcută cu multă atenție, pentru a primi iertarea păcatelor, făcând astfel cu rost venirea noastră la moaștele unui sfânt sau în fața unei icoane făcătoare de minuni. Numai în starea curăției lăuntrice rugăciunile și cererile noastre cele spre mântuire vor

fi ascultate și împlinite de Dumnezeu, prin mijlocirea sfinților la ale căror moaște sau icoane ne închinăm.

Dacă preotul duhovnic ne socotește vrednici, vom primi de la acesta și dezlegarea de a ne împărtăși cu Trupul și Sângele euharistic al Domnului Hristos la Sfânta Liturghie din ziua sărbătorii la care vrem să participăm.

Trebuie să știm de asemenea ce să-i cerem sfântului la ale cărui moaște sau icoană ne închinăm, pentru că nu toate dorințele noastre sunt în acord cu voia lui Dumnezeu, multe dintre ele nefiindu-ne de niciun folos pentru mântuirea sufletului. De aceea, trebuie să-i cerem sfântului mijlocirea înaintea lui Dumnezeu pentru dorințele care ne sunt folositoare mântuirii sufletului, nădăjduind că dacă vom cere cu credință, vom și primi împlinirea acestor cereri.

Nu trebuie să neglijăm de asemenea nici modul în care așteptăm să ne vină rândul pentru a ne putea închina la sfintele moaște sau icoane. Această așteptare trebuie făcută cu multă răbdare și cu multă dragoste, atât pentru cei din fața noastră, cât și pentru cei care ne urmează.

Tocmai de aceea, pentru a aduce folos duhovnicesc în viața noastră, pelerinajul trebuie pregătit din vreme, iar purtarea noastră și raportarea la semenii în timpul acestui pelerinaj trebuie să fie aceeași ca și în toată vremea vieții noastre, adică încărcată de dragoste. Numai așa pelerinajul va aduce mângâiere și bucurie în inimile noastre.

În experiența spirituală a pelerinajului cei ce au credința mai slabă au prilejul să o întărească văzând credința mai puternică a altora; cei ce au răbdare mai puțină se întăresc văzând răbdarea altora; cei ce se roagă mai puțin și mai superficial se îmbogățesc și se înnoiesc din rugăciunea fierbinte a altora, a

tuturor. În pelerinaj suntem influențați de alții și îi influențăm pe alții prin felul nostru de a fi prezenți acolo. Există unii oameni însetați de mai multă trăire duhovnicească decât cea pe care o întâlnesc în propria lor parohie, ori s-au prea obișnuit cu atmosfera de acasă, încât un pelerinaj le învinge rutina. În pelerinaj Duhul Sfânt trezește în om o dorință mai mare de sfințenie, de înnoire a vieții.

Când pelerinajul este însoțit de rugăciuni, de priveghere, de spovedanie, de împărtășire euharistică, de convorbiri duhovnicești cu alți pelerini, el este un izvor de bucurie și pace interioară, un prilej de îmbogățire spirituală.

Lumina și frumusețea de pe fețele pelerinilor din timpul slujbelor arată lumina adunată de ei în suflet prin rugăciunea comună a sărbătorii. Întâlnirea cu locurile sfinte, cu moaștele, cu icoanele făcătoare de minuni și cu persoanele cu viață smerită și sfântă devine izvor de binecuvântare, de iubire și de luminare interioară a pelerinului.

Pacea și bucuria, lumina și sfințenia adunate în inimi prin pelerinaj la locurile sfinte sau în momentele sfinte ale celebrării liturgice sunt duse de pelerini în casele lor, în parohiile lor și în societate. Astfel, pelerinii, purtători ai Duhului lui Hristos în lume, devin misionari pentru semenii lor.

Pelerinii duc cu ei în lume ceea ce au primit din întâlnirea cu locurile sfinte, cu sfinții pe care îi cinstesc sau venerază.

Credincioșii se întorc din pelerinaje mult mai întăriți duhovnicește, cu mai multe informații atât despre locurile vizitate, cât și despre cei care au pășit înaintea lor pe acolo, care s-au nevoit și s-au rugat pentru întreaga omenire. Hrana aceasta sufletească se reflectă în atitudinea pe care o au, pelerinii oferind și celor din jur, familiilor lor, prietenilor, vecinilor, o

mică parte din pacea interioară ce le-a cuprins sufletul. Cu siguranță că cei care au simțit prezența lui Dumnezeu și lucrarea sfinților în locurile sfinte pe unde au călătorit vor împărtăși și altora din experiența lor binefăcătoare.

Trăim într-o lume secularizată, care se îndepărtează tot mai mult de Dumnezeu și de valorile creștine, în care unii oameni cu funcții înalte, în numele unor libertăți de neînțeles, legiferează păcatul. Traversăm vremuri tulburi, fără precedent, în care milioane de români și-au părăsit țara în căutarea unui trai mai îndestulător în Occident. De doi ani și jumătate ne confruntăm cu o pandemie nemiloasă de coronavirus, care nu mai vrea să înceteze. De o jumătate de an un conflict armat, care afectează întreaga planetă, se desfășoară într-o țară învecinată, în timp ce prețurile la combustibili fosili, la alimente, la materiale de construcții și la orice produs, în general, urcă vertiginos, fără a da semne de oprire.

În astfel de vremuri mulți conaționali de-ai noștri se află într-o fugă permanentă, care duce la egoism, la însingurare, la ruptura de adevăratele valori tradiționale, singurul remediu pentru acestea fiind credința în Dumnezeu, care trebuie manifestată prin fapte.

Mă bucur să văd că încă există oameni credincioși, așa cum sunteți dumneavoastră și cum sunt toți pelerinii.

Credincioșii din Sălaj se duc de foarte multă vreme în pelerinaj la Mănăstirea Nicula cu prilejul praznicului Adormirii Maicii Domnului. Cu toate că în zilele noastre există suficiente mijloace de transport moderne, dumneavoastră continuați să parcurgeți acest drum pe jos, cei mai de departe având nevoie de opt zile pentru a efectua acest pelerinaj.

Deși avem în județul nostru trei mănăstiri care au ca și hram Adormirea Maicii Domnului (la Strâmba, Rus și Bălan), iar la Mănăstirea Strâmba există o icoană a Maicii Domnului pictată de preotul Luca din Iclod, ca și cea de la Mănăstirea Nicula, dumneavoastră păstrați tradiția și vă duceți în continuare la Mănăstirea Nicula.

Din informațiile pe care le dețin, în ultimii ani un număr de aproximativ o sută douăzeci și cinci de credincioși sălăjeni se duc în pelerinaj pe jos la Mănăstirea Nicula, cărora li se adaugă în jur de încă treizeci de credincioși din județul Cluj.

Este îmbucurător și faptul că preoții și credincioșii din satele prin care treceți nu sunt indiferenți, ci își arată dragostea și ospitalitatea lor prin cazarea și hrana pe care vi le oferă pe drum, roadele acestui pelerinaj binecuvântat revărsându-se și asupra lor. Bunul Dumnezeu și Maica Domnului să vă binecuvinteze pe toți.

Eu însumi am fost în numeroase pelerinaje și vă voi da mai multe exemple în acest sens.

În urmă cu câțiva ani am slujit la mănăstirea de lângă peștera Sfântului Apostol Andrei din apropierea localității Corvin din județul Constanța, prima biserică din România.

La noi în țară m-am închinat la moaștele Sfântului Dimitrie Basarabov (în București), ale Sfintei Parascheva (la Iași), ale Sfântului Iosif cel Nou de la Partoș (la Timișoara), ale Sfintei Filofteia (la Curtea de Argeș), ale Sfântului Nicodim cel Sfințit (la Tismana), ale Sfântului Ioan cel Nou (la Suceava) și ale Sfântului Calinic (la Cernica).

Să vă spun unde am ajuns să mă închin și în străinătate, fără însă a epuiza toate locurile pe care le-am vizitat.

În Țara Sfântă am fost de mai multe ori și am vizitat tot ce se putea vedea. Totuși, cea mai înălțătoare experiență am trăit-o de Sfintele Paști, în 1996, când în Biserica Sfântului Mormânt am văzut coborând Sfânta Lumină. De asemenea, am avut parte de o mare bucurie atunci când, la Mănăstirea Sfântul Gheorghe din Hozeva, m-am închinat la moaștele unui român de-al nostru, Sfântul Ioan Iacob Hozevitul.

În anul 1995 am fost în Egipt și m-am închinat în multe biserici și mănăstiri vestite. În Cairo, sub Biserica Sfântului Serghie, am văzut peștera în care au sălășluit o vreme Sfânta Fecioară Maria cu Pruncul Iisus și cu Dreptul Iosif, pe când erau refugiați acolo din cauza regelui Irod. În aceeași țară am urcat pe Muntele Sinai, unde Moise a primit de la Dumnezeu tablele legii, cu cele zece porunci. La poalele acestui munte se găsește Mănăstirea Sfânta Ecaterina, unde după ce m-am închinat la moaștele acestei sfinte, am primit, asemenea tuturor pelerinilor care ajung acolo, un inel cu inițialele sfintei.

În Istanbul, Constantinopolul de odinioară, am vizitat cele mai importante biserici și mănăstiri. Bineînțeles că cel mai mult m-a impresionat Catedrala Sfânta Sofia, cea mai măreață biserică a creștinătății antice târzii, care a rămas până în anul 1453, când Constantinopolul a fost cucerit de turci, cea mai mare biserică a creștinătății. În 27 decembrie 537, la sfințirea catedralei, ctitorul acesteia, împăratul Justinian cel Mare, profund impresionat de grandoarea lăcașului de cult, a afirmat: „Te-am învins Solomoane!”, făcând referire la regele evreu care a ridicat primul templu iudaic din Ierusalim, renumit pentru frumusețea lui.

Tot în Turcia, la Iznik, oraș numit în vechime Niceea, am privit cu amărăciune la ruinele Bisericii Sfânta Sofia, în care

s-au desfășurat lucrările celui de-al Șaptelea Sinod Ecumenic, gândindu-mă cu melancolie la splendorile Ortodoxiei de odinioară din Imperiul Bizantin, distruse sau căzute în paragină după cucerirea otomană.

În Grecia am locuit cinci ani, în timpul studiilor de doctorat. Dintre nenumăratele locuri sfinte pe care le-am vizitat și sfinte moaște la care m-am închinat voi menționa doar câteva. După cum este firesc voi începe cu Tesalonicul, unde am viețuit în Mănăstirea Sfânta Teodora. Aici au răspândit cuvântul Evangheliei Sfinții Apostoli Andrei și Pavel, cel din urmă adresând două epistole tesalonicenilor. Acest oraș a dat foarte mulți sfinți pentru împărăția lui Dumnezeu, motiv pentru care, în actele martirice, este numit: „Αγιοτόκος” (Aghiotocos), adică „Născător de sfinți”. Dintre aceștia îi voi menționa doar pe cei mai cunoscuți, precum: Sfântul Dimitrie izvorătorul de mir, ucenicii acestuia Nestor și Lup, frații Chiril și Metodieu, apostolii slavilor, precum și Sfântul Grigorie Palama.

În mănăstirea în care am viețuit se găsesc moaștele Sfintei Teodora și ale Sfântului David, la care mă închinam zilnic.

De asemenea, vă voi spune doar că am avut marea bucurie să mă închin la moaștele Sfinților Dimitrie și Grigorie Palama (din Tesalonic), Nectarie (din Eghina), Ioan Rusul (din Evia) și Spiridon (din Corfu).

Dintre nenumăratele sfinte moaște și relicve din Sfântul Munte Athos, unde am fost de șase ori, ajungând să vizitez toate cele douăzeci de mănăstiri, paisprezece schituri și multe chilii, voi menționa doar mâna dreaptă a Sfintei Maria Magdalena, păstrată la Mănăstirea Simonopetra, pe care după ce am atins-o cu multă luare aminte cu mâna și cu buzele de două ori, am constatat că păstrează până astăzi temperatura corpului

uman în viață, iar călugărul de acolo și ceilalți pelerini din grupul meu care au sărutat și ei aceste sfinte moaște mi-au confirmat ceea ce am simțit eu.

În subsolul Bazilicii Sfântul Petru din Roma am văzut foarte multe sfinte moaște, însă apusenii nu le expun spre închinare.

Tot în Italia, la Torino, am văzut giulgiul în care a fost înmormântat Domnul Hristos. Ultimul veșmânt pe care l-a purtat pe acest pământ.

În Argenteuil, Franța, am rostit acatistul Mântuitorului în fața veșmântului Domnului Hristos cu care a fost judecat și condamnat la moarte, pentru care soldații, în timpul răstignirii, au aruncat sorți.

Locuri sfinte am vizitat chiar și în Statele Unite ale Americii, unde, în San Francisco, m-am închinat la moaștele Sfântului Ioan Maximovici.

Am lăsat la urmă cele mai impresionante experiențe din viața mea.

Pe părinții Ilie Cleopa de la Sihăstria și Petroniu Tănase, starețul Schitului românesc „Sfântul Ioan Botezătorul” din Muntele Athos i-am vizitat de mai multe ori. Îi menționez pe aceștia întrucât Sfântul Sinod al Bisericii noastre i-a propus pentru canonizare, iar eu am avut ocazia să stau de vorbă cu doi sfinți.

Nu pot să ascund faptul că am avut evlavie la părintele Petroniu Tănase, motiv pentru care atunci când m-am călugărit i-am luat numele.

În decembrie 2002 am vizitat Mănăstirea Sfântul Antonie cel Mare din Florence, Arizona, și am avut șansa de a-l întâlni și de a sta de vorbă cu părintele Efrem, un călugăr grec athonit, care a ctitorit nouăsprezece mănăstiri în Statele Unite ale

Americii și Canada. Și despre acesta se spune că va fi trecut în rândul sfinților de către Patriarhia Ecumenică.

Să cinstești un sfânt este un lucru bineplăcut lui Dumnezeu și toți creștinii evlavioși fac acest lucru. Să cunoști un sfânt și să ai șansa de a vorbi cu el este o ocazie extrem de rară pentru oamenii zilelor noastre, încât nu știu cum să-i mulțumesc lui Dumnezeu pentru aceasta.

Indiferent dacă am întâlnit sau nu un om cu viață sfântă, din moment ce știm că sfinții există și cunoaștem viețile multora dintre ei, precum și darurile alese pe care le-au primit din partea lui Dumnezeu, este deosebit de important să le urmăm exemplul, ferindu-ne de păcat și trăind o viață în curăție și fapte bune, fiindcă numai în acest mod le vom călca pe urme și vom primi răsplată îmbelșugată și veșnică din partea lui Dumnezeu, după cum a afirmat și ne-a îndemnat Sfântul Apostol Pavel: *„M-am răstignit împreună cu Hristos; și nu eu sunt cel ce mai trăiesc, ci Hristos este Cel ce trăiește în mine. De aceea, eu vă rog pe voi: călcați pe urmele mele! Nu fiți leneși, ci următori ai celor ce prin credință și răbdare moștenesc făgăduințele”* (Galateni 2,20; I Corinteni 4,16 și Evrei 6,12).

Bunul Dumnezeu, Maica Domnului și toți sfinții să vă aibă în pază să încheiați cu bine acest pelerinaj și să vă răsplătească eforturile și jertfa însutit și înmiit, atât în această viață, cât și în veșnicie.

Trebuie să fim conștienți de faptul că dacă noi conlucrăm cu Dumnezeu pășim fără nicio teamă de ispite și de vrăjmași pe calea ce duce spre împărăția cerurilor, conform celor afirmate de psalmistul David: *„Domnul este lumina mea și mântuirea mea; de cine mă voi teme? Domnul este ocrotitorul vieții mele; de cine mă voi înfricoșa?”* (Psalmul 26,1).

Întrucât vă aflați într-un pelerinaj îndelungat și obositor către Mănăstirea Nicula dovediți din plin că iubiți Biserica și mănăstirile, de aceea mă adresez celor mai tineri care sunt de față: cei mai destoinici fii ai Bisericii din toate timpurile au fost călugării, dintre care s-au ridicat foarte mulți sfinți, de aceea vă îndemn, dacă simțiți chemarea lui Dumnezeu de a-I închina întreaga viață, nu pregetați să o faceți, ci urmați-vă vocația, pentru că Sfântul Ioan Evanghelistul ne-a atras luarea aminte că *„lumea trece, și pofta ei; dar cel ce face voia lui Dumnezeu rămâne în veac”* (I Ioan 2,17), în timp ce Sfântul Apostol Pavel a vorbit despre răsplata de nedescris a celor care-L slujesc pe Dumnezeu, spunând că *„cele ce ochiul nu le-a văzut și urechea nu le-a auzit și la inima omului nu s-au suit, pe acelea le-a gătit Dumnezeu celor ce-L iubesc pe El”* (I Corinteni 2,9).

Amin

Ranguri și distincții în Biserica Ortodoxă¹

**Preacucernici Părinți Consilieri,
Preacucernice Părinte Secretar Eparhial,
Preacucernice Părinte Director,
Preacucernice Părinte Director Spiritual,
distinsă doamnă Inspector de Religie,
iubiți dascăli, dragi elevi**

Am venit astăzi cu multă bucurie la hramul paraclisului acestui liceu, care îi are ca și ocrotitori pe Sfinții Trei Ierarhi: Vasile cel Mare, Grigorie Teologul și Ioan Gură de Aur, icoana lor aflându-se, pe iconostas, în partea mea stângă, conform erminiei Bisericii noastre, iar în dreapta mea, după ușa diaconescă, vedem pe catapeteasmă și icoana Sfântului Ierarh Nicolae, protectorul acestui liceu.

Cu acest prilej îmi aduc aminte cu nostalgie că în urmă cu 40 de ani am început cursurile Seminarului Teologic din Cluj-Napoca. Copiilor din clasele primare care sunteți de față 40 de ani vi se par enorm de mult, însă vă mărturisesc că au trecut repede. Eu am acum 57 de ani și sunt convins că cei mici de aici mă considerați un om în vârstă, însă vă asigur că nu sunt bătrân. Când o să ajungeți la anii mei veți constata că am avut dreptate. Din moment ce vă vorbesc despre ani vă fac și o mărturisire, să știți că fiecare etapă a vieții omului are frumusețea

¹ Cuvânt rostit, în sinteză, în ziua de 30 ianuarie 2023, în paraclisul Liceului „Sfântul Nicolae” din Zalău.

și bucuriile ei; și copilăria, și adolescența, și tinerețea, și maturitatea. Despre bătrânețe nu pot să mă pronunț deoarece nu am ajuns încă la acea etapă a vieții.

Astăzi, după Sfânta Liturghie, l-am hirotosit iconom stavrofor pe părintele Călin Ciurbe, directorul acestui liceu, pentru bogata sa activitate în calitate de preot, profesor și director de școală, de aceea, în cele ce urmează, o să vă vorbesc despre ranguri și distincții în Biserica Ortodoxă, făcând precizarea că în această privință nu există uniformitate în toate Bisericile Ortodoxe din lume.

Îmi voi începe cuvântarea cu rangurile cele mai mici.

Înainte ca un absolvent de Teologie să fie hirotont diacon, acesta trebuie să fie hirotosit citeț și ipodiacon, ranguri care alcătuiesc clerul inferior.

Prima treaptă a preoției este diaconia. Diaconul îl ajută pe episcop și pe preot în săvârșirea sfintelor slujbe, el neputând oficia singur niciun serviciu religios. Cuvântul românesc „diacon” a fost preluat din grecescul „διάκονος” (diaconos), care înseamnă „slujitor”.

Cei mai meritoși dintre diaconi sunt hirotosiți arhidiaconi și poartă ca semn distinctiv o cruce pectorală.

„Αρχή” (arhi) înseamnă în limba greacă: „început”, „origine”, „autoritate”, „putere”, iar termenul de „αρχιδιάκονος” (arhidiaconos) se traduce prin „cel dintâi dintre diaconi”, sau „cel mai însemnat dintre diaconi”.

Primul arhidiacon din istoria Bisericii a fost Sfântul Ștefan, acesta fiind, de asemenea, și cel dintâi martir pentru credința în Domnul nostru Iisus Hristos.

În Biserica Greciei arhidiaconii nu poartă cruce.

După o perioadă de timp diaconul poate fi hirotonit preot.

Preotul este săvârșitorul sfintelor slujbe într-o parohie sau mănăstire, în calitate de delegat al episcopului. Anumite slujbe nu pot fi săvârșite de către preot.

Din punct de vedere administrativ preoții pot ocupa numeroase funcții, precum cea de secretar protopopesic sau eparhial, protopop, referent, intendent, arhivar, muzeograf, revizor contabil, președinte al Consistoriului, inspector eparhial sau patriarhal, consilier eparhial, vicar eparhial sau patriarhal, prodecan sau decan de facultate etc. încât nu voi detalia.

Preoții pot primi foarte multe distincții bisericești (eparhiale, mitropolitane și patriarhale), însă eu mă voi opri doar asupra celor trei care necesită hirotésie.

Cea dintâi distincție din Biserica Ortodoxă Română este cea de sachelar. Sachelarul poartă ca semn distinctiv brâu albastru.

Titlul de sachelar (σακελλάριος în limba greacă) îl purta, în Imperiul Bizantin, persoana care avea atribuții financiare sau administrative la Curtea Imperială. Termenul provine din cuvântul grecesc „σακέλλιον” (sachelion), care înseamnă „portofel”, „portmoneu” sau „trezorerie”.

Primul sachelar menționat nominal în documentele Curții Imperiale de la Constantinopol a fost „Παύλος” (Pavlos), în limba română „Pavel”, care a ocupat această funcție în timpul împăratului Zenon (474-475 și 476-491).

Patriarhia Constantinopolului a preluat de la Curtea Imperială acest termen, sachelarul având inițial, în Biserică, rolul de vistiernic, dar ulterior acesta verifica donațiile primite de mănăstirile din Constantinopol și răspundea de administrarea

mănăstirilor. După o vreme, cel ce ocupa această funcție a fost numit „μέγας σακελλάριος” (megas sachelarios), adică „mare sachelar”, fiind al doilea cel mai important demnitar al Patriarhiei Ecumenice.

Până în secolul al XIII-lea funcția de mare sachelar s-a răspândit în toate eparhiile Patriarhiei de Constantinopol.

Cea de-a doua distincție din Biserica Ortodoxă Română este cea de iconom. Iconomul poartă ca semn distinctiv brâu roșu, iar la serviciile religioase, bederniță sau epigonat.

Iconomul nu trebuie confundat cu economul, fiindcă această distincție bisericească nu are nimic de-a face cu finanțele. Termenul românesc „economie” a fost preluat din limba greacă. „Οικονομία” (iconomia) înseamnă în această limbă „economie”. Cu toate acestea, opera de mântuire a lumii înfăptuită de Domnul Hristos, Fiul lui Dumnezeu întrupat, este numită în limba elină „οικονομία της σωτηρίας” (iconomia tis sotirias), fiind utilizat același cuvânt, dar cu alt sens. Astfel, iconomul este cel care săvârșește sfintele slujbe, după cum a afirmat Sfântul Apostol Pavel: „*Așa să ne socotească pe noi fiecare om: ca slujitori ai lui Hristos și iconomi (lucrători) ai tainelor lui Dumnezeu*” (I Corinteni 4,1). Apostolul neamurilor întrebuințează și el în acest text termenul de „οικονόμους” (iconomus) cu sensul de „lucrători” sau „săvârșitori” al Sfințelor Taine ale Bisericii.

Cea de-a treia distincție din Biserica Ortodoxă Română este cea de iconom stavrofor. Iconomul stavrofor poartă ca semn distinctiv cruce pectorală și brâu roșu, iar la serviciile religioase, bederniță.

Cuvântul „σταυρός” (stavros) înseamnă „cruce” în limba greacă, iar verbul grecesc „φορώ” (foro) se traduce prin „a purta”, deci „stavrofor” înseamnă „purtător de cruce”.

Din moment ce Domnul Hristos S-a jertfit pe cruce pentru mântuirea noastră, preotul care a ostenit mult în ogorul Domnului, desfășurând o bogată activitate pastorală între credincioși, sau poate a ctitorit o biserică, ori a pictat una, jertfind timp și poate bani în acest sens, sau, cum este în cazul părintelui director, acesta a avut o frumoasă activitate didactică și pastorală, preotul primește distincția de iconom stavrofor pentru că a dovedit faptul că preoția stă sub semnul jertfei, al crucii Domnului Hristos.

Și în Biserica Greciei cei mai meritoși preoți sunt stavrofori, însă aceștia nu poartă brâu de nicio culoare, cum este la noi.

În Biserica Rusă fiecare preot primește în ziua hirotoniei o cruce de argint, pentru a se deosebi de diaconi și de simpli monahi. La ruși există și crucea de aur, pe care o poartă stareții, starețele și preoții cu o vechime mai mare de zece ani în cler, însă aceasta poate fi acordată și unor preoți mai tineri meritoși. De asemenea, în Biserica Ortodoxă Rusă există și „Crucea cu decorațiuni” sau „Crucea cu bijuterii” (emailată ori încrustată cu pietre prețioase) pe care o poartă arhimandriții și protopopii, ca semn distinctiv al funcției pe care o ocupă, dar aceasta poate fi acordată și unor preoți cu o activitate remarcabilă.

În Biserica Ortodoxă Rusă arhimandriții și unii preoți de mir cu o activitate de excepție sunt mitrofori (purtători de mitră), obiect de cult cu care, în celelalte Biserici Ortodoxe, doar ierarhii își acoperă capul. Cu toate acestea, preoții

mitrofori se disting de arhieriei întrucât mitra purtată de aceștia nu are deasupra o cruce, asemeni mitrelor ierarhilor.

Sub influența Bisericii Ortodoxe Ruse, într-o perioadă de timp au existat și preoți români mitrofori, cum a fost cazul părintelui arhimandrit Vasile Vasilache din Statele Unite ale Americii.

Și în cinul monahal există diferite ranguri și distincții.

Un tânăr care intră într-o obște monahală se numește novice și poartă un halat. După o perioadă de timp, acesta primește dreptul de a purta reverendă, fes și vestă, fiind numit frate de mănăstire. După încă o perioadă de timp, fratele de mănăstire este numit rasofor, având dreptul să poarte rasă (suprareverendă), culion (potcap) și camilafcă. Cu acest prilej rasoforului i se dă un nume de sfânt, de obicei pornind de la inițiala prenumelui acestuia.

Cuvântul „rasofor” a fost preluat în limba română din greacă. Termenul „*ρασοφόρος*” (rasoforos) este compus din cuvintele „*ράσο*” (raso), care înseamnă „rasă”, „suprareverendă”, iar verbul „*φορώ*” (foro) se traduce prin „a purta”, deci „rasofor” înseamnă „ Purtător de rasă”.

Când rasoforul se simte pregătit să depună voturile monahale sau să primească schima ori chipul monahicesc, iar duhovnicul său confirmă acest fapt, are loc tunderea în monahism, prilej cu care candidatului la călugărie i se schimbă din nou numele, sau acesta poate păstra numele primit când a fost rasoforit. Cu această ocazie, cel ce depune voturile monahale primește (pe lângă reverendă, fes, vestă, rasă, culion și camilafcă) o cămașă, o cruce pectorală, un paraman, o centură, o pereche de încălțăminte, o mantie, metanii, o cruce de binecuvântare și o lumânare.

În cazuri extrem de rare, unii monahi primesc schima mare sau marele și îngerescul chip (schimnicia). În cadrul slujbei care se oficiază cu acest prilej cel care vrea să devină schimnic sau schimonah primește (în plus față de ceea ce avea până acum) schima și analavul.

Schimonahului i se schimbă din nou numele și acesta are binecuvântarea de a rosti doar șapte cuvinte pe zi.

Monahii care intră în cler au alte denumiri decât clericii de mir (cei căsătoriți). Astfel, călugărul diacon este numit ierodiacon, monahul hirotonit preot se numește ieromonah, iar schimonahul preot este ieroschimonah.

Rangurile monahale sunt: arhidiacon, singhel, protosinghel și arhimandrit, în cazul călugărilor și stareță stavroforă, în cazul călugărițelor.

Arhidiaconul călugăr este, asemeni celui căsătorit, „cel dintâi dintre diaconi”, sau „cel mai însemnat dintre diaconi” și poartă ca semn distinctiv o cruce pectorală.

Cel dintâi rang onorific purtat de un călugăr hirotonit preot în Biserica Ortodoxă Română este cel de singhel.

Cuvântul grecesc „σύγκελλος” (singhelos) este compus din termenii „συν” (sin), care înseamnă „împreună” și „κελί” (cheli), adică „chilie” sau cameră dintr-o mănăstire în care se nevoiește un monah sau o călugăriță. În cazul în care obștea monahală era numeroasă și mănăstirea nu avea suficiente spații de cazare, într-o chilie mai mare locuiau mai mulți monahi sau mai multe călugărițe. Astfel, cuvântul „σύγκελλος” (singhelos) îl desemnează pe monahul care locuiește în aceeași chilie cu alt călugăr. În limbajul curent am putea spune că „σύγκελλος” (singhelos) înseamnă „coleg de cameră”.

Începând cu secolul al V-lea, termenul de „σύγκελλος” (singhelos), în românește „singhel”, îl indica pe monahul care locuia în aceeași casă cu episcopul, îi era sfetnic și, de regulă, îi succeda în funcție.

Singhelul Patriarhului Constantinopolului era numit în funcție de împăratul bizantin. Începând din secolul al X-lea Patriarhul Ecumenic avea mai mulți singheli, care ulterior deveneau mitropoliți, cel mai vechi dintre ei purtând titlul de „πρωτόςγκελλος” (protosinghelos), în românește „protosinghel”, termen care în Biserica noastră constituie cea de-a doua distincție onorifică purtată de călugării care sunt hirotونيți preoți. Protosinghelii poartă ca semn distinctiv cruce pectorală, iar la serviciile religioase, bederniță.

În Biserica Greacă cel care poartă titlul de „protosinghel” nu deține un rang onorific, ci funcția pe care o ocupă este echivalentă cu cea de vicar eparhial sau administrativ de la noi, protosinghelul fiind cel mai înalt demnitar din administrația eparhială după ierarh, iar, de regulă, protosinghelii greci sunt monahi.

Cea mai înaltă distincție onorifică pe care o poate primi un călugăr este aceea de arhimandrit. Arhimandriții poartă ca semn distinctiv cruce pectorală și baston, iar la serviciile religioase, bederniță.

Termenul de „arhimandrit” a fost preluat în limba română din greacă. Cuvântul „αρχιμανδρίτης” (arhimandritis) este compus din prefixul „αρχί” (arhi), care înseamnă „început”, „origine”, „autoritate”, „putere”, și „μάνδρα” (mandra), care se traduce prin „stână”, indicând faptul că arhimandritul este cel dintâi sau cel mai de cinste din turma cuvântătoare a mănăstirii în care viețuiește.

Cea mai înaltă treaptă a preoției este arhieria. Ierarhul are preoția deplină, el putând săvârși toate sfintele slujbe. În plus față de preot, el hirotonește slujitorii sfintelor altare și îi hirotesește, târnosește bisericile și sfințește, în Joia Mare, împreună cu ceilalți ierarhi din Sfântul Sinod, Sfântul și Marele Mir.

Din punct de vedere haric toți arhieriei sunt egali, între ei existând doar diferențe de titulatură și de ordin administrativ. Și aici voi porni de la cei mai mici ierarhi ca funcție, pentru a încheia cu cei mai mari.

Arhierieul din Biserica Ortodoxă Română care nu este titular, fiind următorul în rang după chiriarh sau ierarh eparhiot, poartă denumirea de vicar, cu precizarea că cei de la Episcopii sunt numiți arhieriei vicari, pe când cei de la Arhiepiscopii, Mitropolii și Patriarhie poartă titulatura de episcopi vicari.

În privința chiriarhilor, prima treaptă este cea de episcop. Dacă o eparhie are o vechime considerabilă, aceasta se numește Arhiepiscopie, iar conducătorul ei poartă titlul de arhiepiscop. În Biserica noastră, între un episcop și un arhiepiscop nu există nicio diferență, decât de titulatură, cei doi având aceleași atribuții.

În Biserica Ortodoxă Română mai multe Episcopii și Arhiepiscopii formează o Mitropolie, care este condusă de un arhiepiscop și mitropolit, în sensul că acesta este arhiepiscopul eparhiei pe care o păstorește și mitropolitul întregii Mitropolii.

Toate Mitropoliile din cadrul Bisericii Ortodoxe Române, fie că sunt situate în interiorul țării, fie că se găsesc în afara acesteia, formează Patriarhia Română.

Mitropoliile de pe teritoriul României sunt: Mitropolia Munteniei și Dobrogei, cu sediul în municipiul București. Mitropolia Moldovei și Bucovinei, cu reședința în municipiul Iași. Mitropolia Ardealului, cu sediul în municipiul Sibiu. Mitropolia Clujului, Maramureșului și Sălajului, cu reședința în municipiul Cluj-Napoca. Mitropolia Olteniei, cu sediul în municipiul Craiova. Mitropolia Banatului, cu reședința în municipiul Timișoara.

Mitropoliile Bisericii Ortodoxe Române din afara granițelor țării sunt: Mitropolia Basarabiei, cu sediul în municipiul Chișinău. Mitropolia Ortodoxă Română a Europei Occidentale și Meridionale, cu reședința la Paris (sediul eparhial al acestei Mitropolii se află la Limours, orașel situat la 42,5 km. de Paris). Mitropolia Ortodoxă Română a Germaniei, Europei Centrale și de Nord, cu reședința la Nürnberg. Mitropolia Ortodoxă Română a celor două Americi, cu sediul la Chicago.

În afara țării noastre există și trei Episcopii Ortodoxe Române care aparțin direct de Patriarhie. Acestea sunt: Episcopia Daciei Felix, cu reședința la Vârșeț (în Serbia). Episcopia Ortodoxă Română a Ungariei, cu sediul în Gyula. Episcopia Ortodoxă Română a Australiei și Noii Zeelande, cu reședința la Melbourne.

În Biserica Ortodoxă Română există zece mitropolii, douăzeci de Arhiepiscopii și douăzeci și două de Episcopii.

Patriarhia Română este condusă de Preafericitul Părinte Daniel, care este Arhiepiscopul Bucureștilor, Mitropolitul Munteniei și Dobrogei și Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române.

Structura administrativă a Bisericii Greciei este complet diferită de cea a Bisericii noastre, în sensul că la greci episcopul

poartă titlul de mitropolit, iar cea mai înaltă funcție eclezială este cea de arhiepiscop, fiind echivalentă cu cea de patriarh de la noi, toți mitropoliții aparținând direct de arhiepiscop, care are reședința la Atena.

Ar fi foarte multe de spus despre ecleziologia altor Biserici Ortodoxe, însă eu mă opresc aici.

Pentru bogata activitate didactică și pastorală a Părintelui Director Călin Ciurbe l-am hirotesit astăzi iconom stavrofor, prilej cu care îi urez ca Bunul Dumnezeu să-i dea multă putere, râvnă și spor în ogorul Domnului, având convingerea că această distincție îl onorează, dar îl și reponsabilizează.

Cu prilejul sărbătorii de astăzi vă urez tuturor, dascăli și elevi, să aveți parte de un hram binecuvântat, iar Sfinții Trei Ierarhi: Vasile cel Mare, Grigorie Teologul și Ioan Gură de Aur să vă fie modele și ocrotitori în această viață.

Amin

Cuprins

Cuvânt înainte	3
Fenomenul migrației în general și migrația românească în America. Preasfințitul Policarp Morușca, primul episcop al diasporei românești	4
Rugăciunea la Sfinții Părinți.....	106
Sfinții melozi Ioan Damaschin și Ioan Cucuzel.....	130
Preafericitul Părinte Hristodoulos al Atenei și a toată Grecia, omul care mi-a marcat viața	156
Preasfințitul Părinte Episcop Visarion, un om de care m-au legat cărțile.....	198
Preasfințitul Părinte Episcop Galaction, om al rugăciunii și monah de vocație	202
Părintele Profesor Dr. Ioan Chirilă la ceas aniversar	208
Biserica Ortodoxă Română în contemporaneitate.....	213
Biserica și Sfinții Părinți.....	241
Eros, Logos și agape. Dragostea în era smartphone.....	246
Cuvânt funebru	269
„Viața aceasta este umbră și vis”	273
„Lupta cea bună m-am luptat, călătoria am săvârșit, credința am păzit”	279
Monahismul în Transilvania	286
Pilda semănătorului	301
Pruncia lui Iisus, botezul Lui în râul Iordan, Pogorârea Sfântului Duh și Sfântul Ierarh Alexandru.....	311
Folosul duhovnicesc al pelerinajului	330
Ranguri și distincții în Biserica Ortodoxă.....	347